

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

tarihin seyrini değistiren deniz yolculukları

araştirmacı: enis sağsen

tarihin seyrini değistiren

deniz yolculukları

araştırmacı: enis sağsen

Altınpost Yayınları: 33

Tarih Kitapları: 06

Tarihin Seyrini Değiştiren Deniz Yolculukları

Enis Sağtürk

Kapak Tasarım

Ferhat Çakır

Birinci Basım

© Ağustos 2012

ISBN

978-605-5248-33-8

Baskı & Cilt

BRC Ofset

(0.312) 384 44 54

Sertifika No: 16045

*Bu derlemede yer alan ürünler için
"Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu"na
göre telif ödeme zorunluluğu yoktur.*

ALTINPOST

BASIN YAYIN DAĞITIM SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Anafartalar Caddesi Mortaş İşhanı

B Blok No: 15/20 BALIKESİR

Tel: (0.266) 244 84 48

Sertifika No: 25486

e-posta: altinpostyayinevi@gmail.com

www.altinpostyayincilik.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
130 BİN YIL ÖNCE DENİZ YOLCULUĞU.....	9
ST. PAUL (AZİZ PAULUS)'UN DENİZ YOLCULUKLARI.....	11
COĞRAFİ KEŞİFLER.....	47
MEŞHUR DENİZCİLER VE YOLCULUKLARI.....	85
Bünyamin (Tudelalı).....	85
Ruy Gonzales De Clavijo.....	88
Niccolo De' Conti.....	90
Pinzón Kardeşler.....	94
Ferdinand Macellan.....	99
Bartolomeu Dias.....	110
Gaspar Corte-Real.....	113
Amerigo Vespucci.....	114
Kristof Kolomb.....	117
Vasco Nûnez De Balbao.....	121
Juan Ponce De León.....	122
Vasco Da Gama.....	126
Sebastián De Belalcázar.....	126
Francisco Pizarro.....	130
Hernan Cortes.....	131
Antonio De Mendoza.....	134
Francisco Vásquez De Coronado.....	136
Pedro De Valdivia.....	139

Martin Frobisher.....	145
Sir Walter Raleigh.....	148
John Smith.....	113
Edmond Halley.....	157
James Cook.....	161
Francisco Garcés.....	165
John Franklin.....	166
John Hanning Speke.....	170
Valentine Baker.....	173
Richard Burton.....	175
Robert Falcon Scott.....	179
Clements Robert Markham.....	181
Gertrude Bell.....	211
Aurel Stein.....	214

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DENİZ

YOLCULUKLARI.....	217
--------------------------	------------

BANDIRMA VAPURU" NUN TARİHÇESİ.....263

ÜNLÜ TÜRK DENİZCİLERİ.....	267
Çaka Bey.....	267
Karamürsel Bey.....	269
Umur Bey.....	271
Piri Reis.....	273
Burak Reis.....	284
Kemal Reis.....	286
Oruç Reis.....	289
Turgut Reis.....	292

Barbaros Hayrettin Paşa.....	294
Salih Reis.....	296
Murat Reis.....	297
Seydi Ali Reis.....	300
Piyale Paşa.....	302
Ali Macar Reis.....	305
Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa.....	306
Mezamorta Hüseyin Paşa.....	308
Kaptan-ı Derya Gazi Hasan Paşa.....	310
BİBLİYOGRAFYA.....	313

ÖNSÖZ

Deniz yolculukları, üzerlerinde yaşanan ama başka insanlar tarafından bilinmeyen birçok kıtanın keşfine ve bilimin gelişmesine yol açtığı gibi, kimi insanların esaretine, kimi insanların ise bağımsızlığına vesile olmuştur. Dünya tarihine damgasını vuran birçok olayın hayata geçmesinde, önemli bilimsel çalışmaların başka insanlar tarafından tanınması ve bunlardan yararlanılmasında deniz yolculuklarının etkisi yadsınamaz.

Örneğin, Kristof Kolomb'un Amerika kıtasının keşfinde yaptığı o tarihi deniz yolculuğu Dünya tarihinin yönünü adeta değiştirmiştir. Üstelik Kolomb bu yolculuğu esnasında ayrıca manyetik eğimi de gözlemlemiştir. Amacı yalnızca manyetik eğitimi gözlemlemek olan bilimsel amaçlı ilk deniz yolculuğu ise 1698 yılında yapılmıştır. Bu yolculuk, Edmond Halley'in yönetiminde Paramour Pink adlı gemi ile gerçekleştirilmişti. Gemi denizde iki yıl süre ile yolculuk yaparak manyetik eğimin ölçülmesi yanında dünya haritasının çıkarılması, enlem ve boylamların belirlenmesi gibi çalışmalarda da bulundu.

Bu kitapta tarihin seyrini değiştiren deniz yolculuklarına ve denizcilere yer verilmiştir. Kimisi bu yolculuğun sonunda bir yeri keşfederken, kimisi bir halkın kaderini değiştirmiştir.

130 BİN YIL ÖNCE DENİZ YOLCULUĞU

Yunan arkeologlar Girit adasında dünyanın ilk deniz yolculuğunun kanıtlarını buldu. Yunan Kültür Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre Adanın güney kıyılarındaki yerleşim bölgelerine yakın alanlarda bulunan taş baltalar 130 bin ila 700 bin yıl yaş aralığında¹.

9

Girit anakaradan yaklaşık 5 milyon yıl önce ayrılmıştı. Bu da, orada yaşayan insanların yaklaşık 60 km'lik bir deniz yolculuğu yaparak adaya ulaştığı anlamına geliyor. Bu bulgu insanların Afrika'dan Avrupa'ya yalnızca karadan göç ettiği teorisini geçersiz kılabilir.

1 <http://www.bilim-haber.net/130-bin-yil-once-deniz-yolculugu.html>

Bu keşif, deniz yolculuğunun Akdeniz’de sandığımızdan 10 binlerce yıl önce gerçekleştiğini öğrenmemizi sağladığı gibi aynı zamanda erken dönem insanların kavrama ve düşünme yetenekleri hakkında bilim dünyasının yerleşmiş anlayışını da kökten değiştirebilir. Çünkü, Yunanistan’da deniz yolculuklarına ilişkin bilinen en eski kanıtlar 11 bin yıl öncesine dayanmakta. Dünya çapında ise bu tarih 60 bin yıl öncesine kadar gidiyor².

Adada bulunan taş aletler Plakias Köyü yakınlarındaki bir mağarada yapılan bir araştırma sonucu bulundu. Bu aletler modern insandan önce yaşayan “*Homo Erectus*” ve “*Heidelberg adamı*”nın yaptığı taş aletlerle de benzerlik gösteriyor. Modern insanın ise 200 bin yıl önce Afrika’da ortaya çıktığı sanılıyor³.

10

Bakanlık bünyesinde çalışan Arkeolog Maria Vlazaki, “*Şimdiye kadar erken taş devrine ait kanıtlara Girit’te rastlamamıştık. Bu denizcilerin nereden geldiklerini ve yerleşimlerinin kalıcı olup olmadığını bilmiyoruz. Bu denizciler Afrika’dan veya doğudan gelmiş olabilir. Bunu anlayabilmek için daha kapsamlı bir araştırma gerekiyor*” diyor.⁴

2 <http://www.milliyet.com.tr/tarihi-degistirecek-kesif-dunya/sondakikaarsiv/04.01.2011/1334719/default.htm>, <http://www.bilim-haber.net/130-bin-yil-once-deniz-yolculugu.html>

3 <http://www.bilim-haber.net/130-bin-yil-once-deniz-yolculugu.html>

4 <http://www.bilim-haber.net/130-bin-yil-once-deniz-yolculugu.html>. (23.02.2012 tarihinde erişildi.

ST. PAUL (AZİZ PAULUS) DE DENİZ YOLCULUKLARI

Türkiye, Hristiyanlığın en önemli ve kutsal sayılan yerleşimlerinden, kilise ve anıtlarından birçoğuna ev sahipliği yapmış, be nedenle Hristiyanlık tarihi açısından önemi büyük olan olaylara sahne olmuştur. Aziz Paul'un yaptığı seyahatler kuşkusuz bu olaylara örnek olarak ilk sıralarda yer alabilir. Hem (dinsel) baskı merkezleri görülen Kudüs ve Roma'dan uzak, hem de dinlerin birbirlerine hoşgörüyle yaklaştıkları bir yer olan Türkiye, Aziz Paulus'un yaptığı bu seyahatler sayesinde (Kudüs'te yapılan baskılar nedeniyle yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan) Hristiyanlığın ilk kilise toplulukları halinde ortaya çıktığı ve tüm dünyaya yayıldığı bir köprü haline gelmiştir⁵.

11

Dinlerin Buluşma Noktası Türkiye'de Bir Aziz: Aziz Paul

Aziz Pierre ile birlikte erken Hristiyan misyonerlerinin en ünlüsü ve hatta en etkilisi olarak kabul edilen Aziz

5 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Paul'un doğum yeri ve ilk Hristiyanlık topluluklarını oluşturduğu yerleşimlerin büyük bölümü Türkiye sınırları içerisinde. Hristiyanlığın Kudüs'ten Anadolu'ya buradan da Avrupa'nın içlerine yayılmasında en büyük pay kuşkusuz Aziz Paul'undur. Günümüzün en modern ulaşım araçlarıyla bile aylar sürecektir olan yolları, karşılaştığı birçok zorluğa rağmen takip etmekten vazgeçmemiş, Hz. İsa'nın öğretilerini gece gündüz demeden korkusuzca yaymış, Roma'nın aşırı tepkisine ve sonunda ölüme gidecek kaderini bilmesine rağmen yolunu terk etmemiştir. Suriye, Kıbrıs ve Yunanistan'da da yolculuklar yapmış olmakla birlikte kuşkusuz en çok vakit geçirdiği, öğretilerini yaydığı ve en güney ucundan en batısına kadar neredeyse tamamını dolaştığı yer Türkiye'dir. 2008'de iki bininci yaş günü kutlanan bu azizin anısını yaşatan kentler, yollar ve kiliseler Türkiye'nin birçok bölgesine yayılmış durumdadır. Türkiye'ye yapacağınız bir yolculukla bu azizin doğum yerini, dünyanın ilk kilisesinin de aralarında olduğu çok sayıda kiliseyi, yolculuklarında uğradığı kentleri görebilir, ayak bastığı antik yolları siz de adımlayabilirsiniz⁶.

Aziz Paul, önceleri Hristiyan yanlısı olmayan hatta İncil'de (ilk başlarda) Hristiyanlara korku salan, onları tehdit eden ve cezalandıran biri olarak tasvir edilir. Ancak Hz. İsa'nın kendisine görünmesinin ardından bir mucize gerçekleşerek gözleri kör olur. Hz. İsa'yı diğer uluslara tanıtmak için seçildiği kendisine bildirildikten sonra gözleri

6 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

açılmış, vaftiz edilerek Hristiyan olmuştur. Bu mucizeden sonra Hristiyanlığın en büyük savunucularından olmuş, zorluklarla dolu uzun yolculuklarında Hz. İsa'nın öğretilerini yaymayı başarmış, başta Anadolu olmak üzere tüm Akdeniz çevresinde ilk Hristiyan topluluklarını oluşturmayı sağlamıştır. Hz. İsa'nın 12 havarisinden biri olmamasına rağmen *"Küçük Asya (Anadolu) Havarisi"* olarak adlandırılmasının nedeni de Hristiyanlık yolunda verdiği bu hizmetlerdir⁷.

Aziz Paul'un hayatı ve Anadolu'da yaptığı yolculuklara ilişkin bilgilere Yeni Ahit'in *"Elçilerin İşleri"* bölümünde yer verilmiştir. Hz. İsa'nın kendisine görüldüğü 9. bölümden sonrası, onun adını yaymak için giriştiği yolculuklar ve çektiği sıkıntılarla ilişkilidir. Bu yolculukların büyük bölümünde de Türkiye'deki kentlerin adı geçmektedir⁸.

13

Aziz Paulus'un 1. Yolu (M.S.46–48):

Aziz Paulus'un hayatında, Kudüs'ten ayrılana kadar hiç yolculuk görülmez. Paulus'un ve Barnabas'ın görevlendirilmesi İncil'de *"Elçilerin İşleri"* kısmında 13. bölümde anlatılmaktadır. İncil'de 13.ve 23. bölümler Aziz Paulus'un önce Anadolu'da yaptığı yolculukları, ardından, Roma'da geçirdiği ve yargılandığı günleri anlatmaktadır. *"Elçilerin İşleri"* kısmına genel olarak bakıldığında Paulus'un ve çevresindeki insanların

7 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

8 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

sürekli hareket halinde olduklarına, bir kentten diğerine, hatta bir ülkeden başka bir ülkeye gidip geldiklerine tanık olunur. Yolculuklarının ön hazırlıkları konusunda bilgi verilmemesinden, bu aşamanın kısıtlı bir süre içerisinde gerçekleştiği, amacın yalnızca Hristiyanlık inancını benimseyen insanların çoğalmasını sağlamak ya da inanmış olan insanların inançlarının başka öğretilerle sarsılmasını önlemek ya da denetim altında tutmak olduğu anlaşılmaktadır⁹.

14

“Elçilerin İşleri”, ayrıntılı olmasa da, o dönemde ki kara ve deniz yolculukları hakkında bilgi edinilmesini sağlamaktadır. Metinde Antik Çağ’da denizden yapılan yolculukların, karadan yapılan yolculuklara oranla daha çok tercih edildiğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Kara yolculuklarının yavaş, pahalı, zahmetli ve tehlikeli olması bunda rol oynar. Deniz yolculukları ise hava, rüzgâr ve iklim koşulları açısından farklı tehlikeler taşımaya karşın, daha rahat ve karlıdır. Paulus’un deniz yolculuğunun yoğunluğuna bakılacak olursa, kendisinin zorunlu durumlar dışında, (Perge’den Anadolu’nun iç bölgelerine giderken doğal olarak karayolunu kullanması gibi) kara yolculuğunu tercih etmediği anlaşılmaktadır¹⁰.

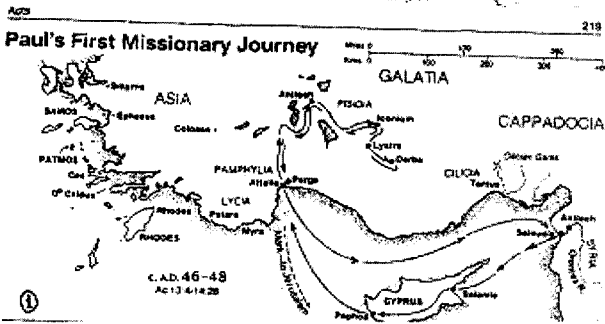
Aziz Paulus, M.S. 46-48 yılları arasında Antiokheia’dan (Antakya) yolculuğuna başlamış ve bir liman kenti olan Seleukeia Pieria’ya (Samandağ) gelerek,

9 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

10 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

buradan bir gemiyle Kıbrıs (Salamis ve Paphos) üzerinden Attalia (Antalya) Limanı'na ulaşmıştır. Daha sonra kara yolu ile Perge'ye (Aksu) ve Kestros (Aksu) Vadisi'nden Psidia Antiokheia'ya (Yalvaç) ulaşmıştır. Yolculuğuna devam ederek, İconium (Konya), Lystra (Hatunsaray Kasabası) ve Derbe (Aşırın Köyü) kentlerini ziyaret etmiştir. Aynı güzergâhtan geri dönerek Psidia Antiokheia (Yalvaç) ve Kestros Vadisi üzerinden Perge'ye (Aksu), oradan da Attalia'ya (Antalya) ulaşır. Daha sonra deniz yolu ile Kıbrıs'a uğramadan Seleukeia Pieria (Samandağ) ve Antiokheia'ya (Antakya) ulaşarak yolculuğunu tamamlar¹¹.

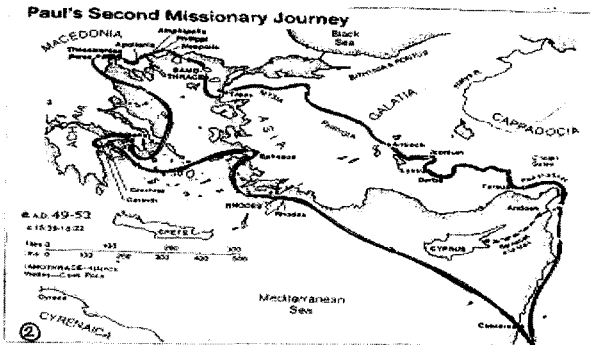
15

Aziz Paulus'un 2.Yolu(M.S. 49-52):

St. Paulus'un İkinci yolculuğunun başlangıç noktası Jerusalem'dir (Kudüs). Burada yapılan bir toplantıda alınan karar gereği, karayolu ile Antiokheia'ya (Antakya) gider. Bu yolculuğu önce Aziz Barnabas'la birlikte kararlaştırmışsa da aralarındaki bir anlaşmazlık

¹¹ <http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

yüzünden Aziz Silas ile yolculuğa çıkar. Antiokheia'dan (Antakya) Tarsus, Derbe (Aşırın Köyü), Lystra (Hatunsaray Kasabası), İconium'a (Konya) geçerek, Psidia Antiokheia'dan (Yalvaç) Troas'a (Çanakkale) geçer. Buradan da deniz yolu ile Macedonia Neapolis'ine ulaşır. Karayoluyla (2 numaralı haritada gösterilen güzergâh...) Macedonia kentleri olan Philippi, Amphipolis, Apollonia, Thesallonica ve Borea'yı ziyaret eder. Daha sonra deniz yoluyla Kıta Yunanistan'daki Athens, Korinth'e ve Cencrea kentlerine gider. Deniz yoluyla yolculuğuna devam ederek tekrar Anadolu'ya geçer ve Efes'e (Selçuk) ulaşır. Yine deniz yoluyla Rhodes (Rodos) Adası üzerinden Caesarea'ya (Suriye) ulaşır. Jerusalem (Kudüs) yolculuktaki son duraktır. Bir süre sonra yine karayolu ile Galatya ve Frigya Bölgeleri'ni bir kez daha dolaşarak hem önceki yolculuklarında Hristiyan olan kişilerin ne durumda olduğunu olduklarını görmek, hem de ruhen pekişmelerini sağlamak amacıyla 3. yolculuk için Antakya'ya (Antiokheia) geçer¹².

12 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Aziz Paulus'un 3. Yolu (M.S. 53–57):

Antiocheia'ya (Antakya) gelen Aziz Paulus buradan karayolu ile önce Tarsus'a sonra Kilikia Bölgesi sınırları içerisinde geçerek Derbe (Aşıran Köyü), Lystra (Hatunsaray Kasabası), Iconium (Konya), Psidia Antiocheia (Yalvaç) kentlerini ziyaret eder ve Efes'e (Selçuk) ulaşır. Efes'ten de Troas'a (Çanakkale) geçer. Deniz yoluyla Makedonia'ya devam ederek Macedonia kentleri olan Neapolis, Philippi, Amphipolis, Apollonia, Thessaionica ve Borea kentlerine uğrar. Daha sonra karayoluyla Kıta Yunanistan'da bulunan Athens ve Korinth'e ulaşır. Korinth'den geriye dönerek aynı güzergahı takip eder ve yine Troas'a (Çanakkale) ulaşır. Assos (Behramkale), Ege Denizi'ndeki adalar ve Miletus'a (Balat) yaptığı ziyaretinin ardından Cos (Kos) ve Rhodes (Rodos) Adaları, bir sonraki durağı olacaktır. Rhodes'den (Rodos) Anadolu'ya geçer ve Patara'ya (Kalkan) ulaşır. Tekrar deniz yoluyla yolculuğuna devam ederek Phonecia'daki Tyre ve Ptolemais kentleri üzerinden Caesarias ve Jerusalem'e (Kudüs) gelerek yolculuğunu tamamlar¹³.

17

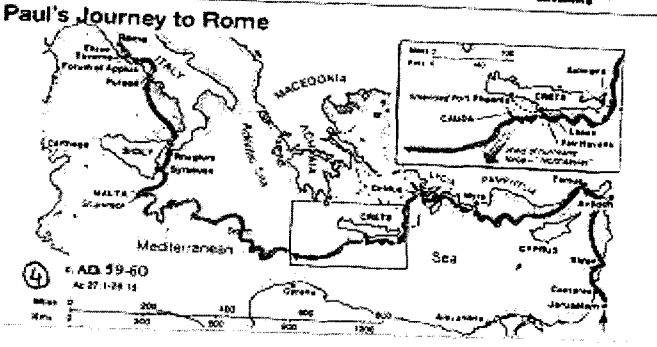

13 <http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Aziz Paulus'un 4. Yolu (M.S. 59–69):

Jerusalem'e (Küdüs) gelen Paulus, burada Roma askerleri tarafından tutuklanır ve yargılanır. Yargılama sonrasında deniz yoluyla önce Caesarea'dan Sidon'a oradan da Antiokheia (Antakya) ve Tarsus'a geçerek Myra (Demre) ve Cnidus (Datça) Kentleri ile Crete (Girit) ve Malta Adalarına uğrar. Daha sonra yolculuğuna devam ederek Sicilia (Syracusa), İtalya'nın Rhegium ve Puteoli kentlerini ziyaretinden sonra karayoluyla Taverns üzerinden Rome'ye (Roma) gelir. Aziz Paulus Rome'de hapse atılacak, M.S. 64 veya 67 yılında idam edilecektir¹⁴.

18

Aziz Paul'un Yolculuklarında Uğradığı Kentler

Aziz Paul Mersin'de:

Türkiye'nin güney kıyılarındaki önemli yerleşim merkezlerinden birisi olan Mersin'de, Aziz Paul'un

¹⁴ <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

doğduğu ve yaşadığı yerler, ikinci seyahati sırasında izlediği yollar, Tarsus, Silifke ve Mut İlçelerinde kendisinin ve diğer Hristiyan azizlerin anısına yapılmış erken dönem kiliseleri görülebilir¹⁵.

Aziz Paul Tarsus'da:

Aziz Paul'un doğum yeri olması ve İncil'de de "*Tarsuslu Paul*" olarak geçmesi, burayı Hristiyanlık tarihi açısından oldukça önemli bir yerleşim yapmaktadır. Tarsus, "*UNESCO Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi*"nde de yer alan Aziz Paul Kilisesi, Aziz Paul Kuyusu ve çevresi ile ziyaret edilmesi gereken yerler arasında ilk sırada gelir¹⁶.

Tarsus, Hristiyanlığı kabul edip onun uğrunda çalışmaya başlamasından sonra da zaman zaman Aziz Paul'un sığınağı olmuş, Kudüs'te Hristiyanlığı yaymaya çalışmasından rahatsız olanlar tarafından öldürülmek istendiği sırada da buradan kaçırılarak doğum yeri olan Tarsus'a getirilmiştir. Tarsus'un Antakya ile birlikte bir diğer önemi de Aziz Paul'un Hristiyanlık uğruna mücadeleye girme ve bu uğurda kilometrelerce yol kat etme kararını verdiği yer olmasından kaynaklanmaktadır¹⁷.

15 <http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

16 <http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

17 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Aziz Paul Kilisesi: Kilise, Ulu Cami Sempti'nde yer alır. M.S.11.–12. yüzyıllarda Aziz Paul'e adanarak inşa edilen kilise 1862 yılında büyük ölçüde tamir edilmiştir. Tavanında Hz. İsa ve dört İncil yazarı ile melek freskolarının yer aldığı, Hristiyanlığın önemli hac merkezlerinden olan kilise, 1992–1993 yılında Vatikan tarafından düzenlenen “Aziz Paul Sempozyumu ve Ayini”ne de ev sahipliği yapmıştır¹⁸.

Aziz Paul Kuyusu: Tarsus ilçe merkezinde, Kızılmurat Mahallesinde Cumhuriyet Alanının yaklaşık 300 m kadar kuzeyinde, eski Tarsus evlerinin yoğun olduğu bölgede, öteden beri St.Paul'un evinin yeri olarak kabul edilen bir avluda bulunan kuyu, St.Paulus Kuyusu olarak bilinir. Bu evin bahçesinde yakın zamana kadar yapılan küçük bir kazı çalışmasında bazı duvarlar ortaya çıkarılmıştır¹⁹.

St. Paulusun Hristyanlık için önemine bağlı olarak, bu kalıntıların ve kuyunun çok eskiden beri kutsal sayılması, kentte yakın zamana kadar yaşayan Hristiyan cemaatinin inancının izleri olarak yorumlanmaktadır²⁰.

Halen çevre düzenlemesi ve çevre istimlakları yapılmakta olan kuyunun çapı 1.15 m dir. Ağız taşının silindirik biçiminde olmasına karşın, asıl kuyu gövdesi kare biçimindedir ve dörtgen kesme taşlarla yapılmıştır.

18 <http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

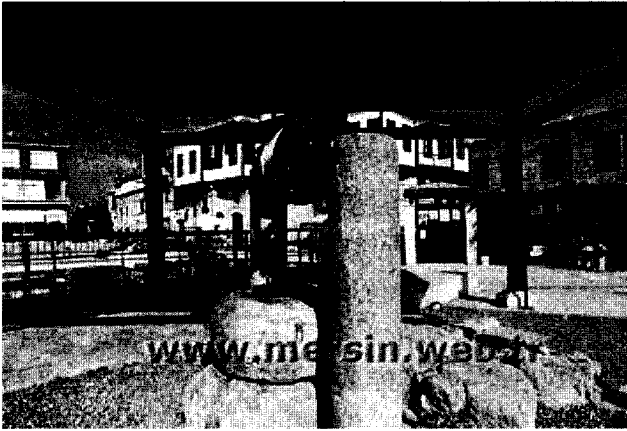
19 <http://www.mersin.web.tr/turistik16.htm>

20 <http://www.mersin.web.tr/turistik16.htm>

Derinliği 38 m. olan kuyunun suyu yaz kış hiç eksilmez²¹.

Kudüse hacı olmak için yöreden geçen Hristyanlarca kutsal sayılan bu kuyu suyundan içilir. Bunun yanı sıra yapılan kazı çalışmalarında St.Paul'un doğduğu ev olarak tahmin edilen evin taş duvarları St.Paul Kuyusunun hemen yanında gün ışığına çıkarılmıştır²².

21

Aziz Paul Kuyusu²³

Antik Yol: Aziz Paul Kuyusu'nun bulunduğu avlunun 300 metre güneyindeki Cumhuriyet Alanı'nda yer alan bazalt taşlarla kaplı antik yol, Aziz Paul'un seyahatlerinde ve Tarsus'ta yaşadığı yıllarda kullandığı biçimiyle günümüze gelmiştir. Bu yol adımlanarak Aziz Paul'un yaşadığı yıllara bir zaman yolculuğu yapılabilir²⁴.

21 <http://www.mersin.web.tr/turistik16.htm>

22 <http://www.mersin.web.tr/turistik16.htm>

23 <http://www.mersin.web.tr/turistik16.htm>

24 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Eshab-ı Kehf (Yedi Uyurlar) Mağarası: Tarsus'un 12 km kuzeyinde Ulaş Köyü yakınlarındaki Eshab-ı Kehf Mağarası, Hristiyanlığın ilk inananlarından olan yedi gencin eziyetlerden kaçmak için köpekleriyle birlikte sığındıklarına ve mucizevî biçimde 300 yıl boyunca uykuya daldıklarına inanılan yerdir. Hristiyanlar tarafından olduğu kadar Müslümanlarca da kutsal sayıldığından mağaranın üzerine bir de cami inşa edilmiştir.

Aziz Paul Silifke'de:

22 **Ayatekla Kilisesi:** Mersin İli'nin bir diğer ilçesi olan Silifke, Hristiyanlığın en eski ve kutsal alanlarından Ayatekla Kilisesi'ne ev sahipliği yapar. Aslen Konyalı olan Hristiyanlığın ilk kadın şehidi Azize Tekla, Aziz Paul'un Konya'daki vaazını üç gün boyunca yemeden, içmeden, uyumadan dinlemiş, çok etkilendiği bu konuşmaların ardından Aziz Paul'un öğrencisi olmuştur. Aziz Paul hapse atıldığında dahi, gizlice hapse girerek anlattıklarını dinlemeye devam etmiştir.

Azize Tekla'nın baskılardan kaçarak ibadet ettiği doğal mağara, Hristiyanlık dini serbest bırakılana kadar gizlice ibadet eden Hristiyanlarca da kullanılmış ve kutsal sayılmıştır. Aziz Paul gibi Hristiyanlığı yaymak için uğraş veren, bu arada birçok mucize gösteren Azize Tekla'nın öldüğü ve mezarının bulunduğu bu yer, dördüncü yüzyılda bir kiliseye dönüştürülmüştür. Her yıl 13–14 Eylül tarihlerinde anısına düzenlenen

anma törenlerinde, Azize Tekla'nın da yürüdüğü iki bin yıllık Roma yolundan yürünerek mağarada ayin yapılmaktadır²⁵.

Silifke'nin 20 km uzağında bulunan Narlıkuyu, erken Hristiyanlık yıllarına ait kilise kalıntılarının ve doğa harikası cennet-cehennem obruklarının yer aldığı bir yerleşimdir. IV.-V.yüzyıllarda, önceki yıllara ait bir Zeus tapınağının kalıntıları kullanılarak yapılmış olan kilise, Cennet Obruğunun güney ucunda yer almaktadır. Cennet Obruğunun içerisindeki alan mağaranın önüne inşa edilmiş olan bir diğer kilisenin girişi üzerindeki yazıttan, kilisenin V.yüzyılda Paulus adındaki bir dindar tarafından Meryem Ana'ya ithaf edildiği anlaşıyor. Bu iki kilise de pagan inanış karşısında Hristiyanlığın kazandığı zaferin anıtları olarak durmaktalar. Bu zaferin kazanılmasında kuşkusuz en önemli pay Aziz Paul'e ait olsa gerek²⁶.

23

Aziz Paul Mut'ta:

Alahan Manastırı: Seyahatleri sırasında konakladığı ya da yolu üzerinde bulunduğu yerlerde Aziz Paul anısına birçok kilise inşa edilmiştir. Bu kiliseler arasında "UNESCO Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi"nde de yer alan Alahan Manastırı da yer almaktadır. VII. yüzyıla tarihlenen manastırdaki kiliselerde büyük bir ustalık

25 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

26 <http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

eseri olan zengin taş süsleme örnekleri, Aziz Paul ile birlikte Aziz Pierre ve İncil yazarlarının tasvirleri, Cebraill ve Mikail figürleri bulunmaktadır²⁷.

Manastırın bulunduğu tepeye çıkmak biraz zahmetli olsa da 1200 metre yükseklikten Göksu Vadisi'nin etkileyici manzarası görülebilmektedir. Göksu Vadisini yukarıdan izlemekle yetinmeyip birkaç kilometre daha yol almak göze alınırsa, vadi içinde kayalara oyulmuş kiliseler ve kiliselerde farklı renkteki boyalarla yapılmış geometrik ve bitkisel bezemeler görülebilecektir. Mut İlçesine bağlı Maya Köyü'ndeki vadi içinde bulunan yeraltı kilisesi, kırmızı ve yeşil renklerle boyandığı için aynı zamanda "*Renkli Kilise*" olarak da adlandırılmaktadır²⁸.

Aziz Paul Antakya'da:

Adını Büyük İskender'in ardıllarından I. Seleukos'un babası Antiocheia'dan alan Antakya, Anadolu ve Ortadoğu arasındaki yolların kesişme noktasında olması ve stratejik konumu nedeniyle birçok uygarlığın yerleşim merkezi olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun Roma, İskenderiye ve Efes'ten sonra gelen dördüncü büyük şehri olan Antakya, kurulduğu yerin stratejik öneminin de etkisiyle hızla gelişmiş, bu arada dinsel merkez olarak da ön plana çıkmıştır. Ancak Antakya'nın en dikkat çekici yönü, farklı dinlere ev sahipliği yapmasına

27 <http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

28 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

rağmen, dinler arasında hiçbir zaman burada çatışma yaşanmamasıdır. Günümüzde de üç farklı dine mensup insanların bir arada yaşadığı evlerin, ibadet ettikleri sinagog, kilise ve camilerin ve hatta mezarlarının yan yana görülebildiği Antakya, binlerce yıllık geçmişindeki dinlerin kardeşliği ilkesini halen yaşatmaktadır. Aziz Paul ve inananlarının da Antakya'yı seçmelerinin nedeni belki de bu hoşgörü ve kardeşlik ilkesi olsa gerek²⁹.

Aziz Paul ve Hristiyanlık dini açısından önemli bir kent olan Antakya, daha M.S. 1.yüzyılda inananlar tarafından yerleşim gören, içlerinden öğreticilerin de olduğu inanan topluluklarınca tapınmaların gerçekleştirilip oruçların tutulduğu ve öğrencilerin bulunduğu bir yerleşimdir. Hristiyanlık öğretilerinin de yayıldığı ilk yerlerden olan Antakya, Aziz Paul'un yolculuklarının da başlangıç noktası olmuştur. Hristiyanlığı seçmesinin üzerinden kısa bir süre sonra Aziz Paul ve Aziz Barnaba'nın da aralarında bulunduğu inananlar topluluğu, Antakya'da ibadetlerini yapıp oruçlarını tutarken, kendilerine görünen kutsal ruh, Aziz Paul ve Aziz Barnaba'nın İsa'nın adını duyurmak için görevlendirildiğini bildirmiştir. Böylece'un yıllar sürecek yolculuklarından ilki başlamıştır. Buradan yolcu edilen Aziz Paul ve Aziz Barnaba M.S.49'da Antakya'nın limanı olan Samandağ'dan (Seleucia Pieria) gemiye binerek Kıbrıs'a geçmişlerdir. İlk yolculuğunun bitiş yeri de bu yolculuk için (Tanrı tarafından) görevlendirildikleri

29 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-pauli-aziz-paulus.html>

Antakya olacaktır. Aziz Paul bu ilk yolculukta Kıbrıs ve Türkiye'nin güney kıyılarını dolaşarak öğretilerini yaymış, bu arada gösterdiği mucizeler yanında bazı güçlüklerle de karşılaştıktan sonra yine Antakya'ya dönmüş, ancak karşılaştığı güçlüklerin kendisini yıldırmadığını aksine cesaretlendirdiğini, bu durumu öğrencilerine "Tanrı'nın egemenliğine birçok sıkıntıdan geçerek girmemiz gerek" diyerek açıklamıştır. Aziz Paul'un ikinci yolculuğu da yine Antakya'da sona erecektir³⁰.

26

Farklı din ve kültürlerin izlerini görebileceğiniz Antakya'da dünyanın ilk kilisesi olan Aziz Pierre Kilisesi ile birlikte, Aziz Simeon Manastırı da bulunur. Hristiyanlık açısından oldukça önemli bir yeri olan Antakya, birinci derecede hac merkezi olarak ilan edilmiş ve Kudüs'ten sonra Hristiyanlığın en kutsal kenti olmuştur. VII. yüzyılda, Hristiyanlığın beş patriklik merkezinden birisi olarak ilan edilmesi de bu kutsallığı ile ilişkilidir³¹.

Aziz Pierre Kilisesi: Antakya'nın kuzeydoğusunda bulunan Aziz Pierre Kilisesi, ilk Hristiyanlık cemaatlerinin toplandığı dünyadaki en eski kilisedir. Aziz Paul'le birlikte Aziz Pierre ve Aziz Barnabas da bu kilisede vaazlar vermiştir- Hz. İsa'nın ölümünden sonra ilk rahip sayılan havarisi Aziz Pierre de Antakya'ya gelmiş ve ilk dini toplantısını bu mağarada, tarihte ilk Hristiyan adı da bu kilisenin cemaatine verilmiştir. Bu nedenle Aziz Pierre

30 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

31 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Kilisesi Hristiyanlık tarihi açısından oldukça önemlidir³².

Kilise, yüksekliği 7 metre, derinliği 13,5 metre, eni de 9,5 metre olan oldukça küçük bir mağaranın önünde inşa edilmiştir. Mağara'nın yer aldığı dağın adı da Stauris (Hac) Dağı'dır. Döşemesinde V.yüzyıla tarihlendirilen mozaiklerin kalıntıları yer alır. Sunağın solunda yer alan tünelin ise ani bir baskın sırasında Hristiyanların kaçmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir³³.

XI. yüzyılda, Haçlı Seferleri sırasında burayı ziyaret eden Haçlı birlikleri kiliseyi birkaç metre uzatmışlardır. Papa IX. Pius bu kiliseye özel bir önem vermiş, III. Napolyon'un da yardımlarıyla kilisenin tamiri yapılmış, 1963 yılında da Papa IV. Paul tarafından Hristiyanlar için Hac yeri olarak ilan edilmiştir. Kilisede her yıl 29 Haziran günü, farklı yerlerden gelen birçok din adamı ve Hristiyan cemaatin katıldığı bir ayin düzenlenmektedir³⁴.

27

Aziz Paul Samandağ'da:

Samandağ'ın en yüksek tepesinde yer alan Aziz Simon (Simeon) Manastırı, sabrı, inancı ve dayanıklılığı ile 13 metre yüksekliğindeki bir sütunun üzerinde yıllarca yaşayan Aziz Simon'un anısını yaşatmak için inşa edilmiş bir kilisedir. Samandağ adı da Simon'un

32 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

33 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

34 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Arapça söylenişi olan Sam'an dam kaynaklanmaktadır. Aziz Simon henüz hayatta iken ona bağlanan Silifkeliler tarafından inşa edilen manastırdaki kiliseler ve diğer yapılar yer yer kayalara oyulmuş, yer yer de kesme taşlardan yapılmıştır. Avlusunun ortasında Aziz Simon'un 45 yıl yaşadığı sütun bulunmaktadır³⁵.

Antakya sınırları içinde yer alan Amanos Dağlarının güneyi de Hristiyanlığın erken dönemlerinden itibaren yoğun bir dini merkez olarak dikkati çeker. Bölgede günümüze gelemeyen çok sayıda kilisenin kalıntısı ile birlikte, münzevilerin yaşadığı ulaşılması çok zor kayalıklara açılmış mağaraları görebilmek mümkündür³⁶.

28

Antakya'nın dinler tarihi açısından önemi sadece Hristiyanlık ile sınırlı değildir. İnanişe göre Yunus Peygamber'in yunusun karnından çıktığı yer Iskenderun'dur. Bu olayın gerçekleştiği yerde bulunan Yunus sütunu aynı zamanda kentin giriş kapısının kalıntısıdır³⁷.

Aziz Paul Perge'de

Perge, Aziz Paul'un ilk yolculuğunda iki kez ziyaret ettiği kentler arasında yer alır. Birinci yolculuğunun başlangıcında deniz yoluyla Perge'ye gelmiştir. İlk

35 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

36 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

37 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

yolculuğunun geri dönüşü sırasında da Perge'ye uğramış ve Tanrının sözlerini Perge halkına aktarmıştır. Perge, Kate Clow tarafından ortaya çıkartılan "St. Paul Yolu"nun da başlangıç noktasıdır. Perge'de günümüze ulaşabilen genelde bazilikal planlı kiliseler yanında bir manastır kompleksinin parçası olarak düşünülen kiliselerin büyük bir bölümü V.-VI. yüzyıllara aittir. Perge'nin simgesi olan paralel kuleler ise bir zamanlar kentin en önemli kapısının iki yanında yer almaktaydı. Muhtemelen Aziz Paul de kente girerken bu kapıyı ve ardından uzanan sütunlu caddeyi kullanmış olmalıdır³⁸.

Aziz Paul Yalvaç'ta

Aziz Paulus'un ilk yolculuğunda üç kez uğradığı bir kent olan Yalvaç'ın bitişiğinde Pisidia Antiokheia yer alır. Aziz Paulus, Psidia Antiokheia'ya, Aksu (Kestros) Vadisi'nden o günkü yerleşim yerlerine uğrayarak gelmiştir. Burada Sebt günü sinagoga girip yaptığı konuşmada Kutsal Yasa'dan ve peygamberin yazılarından metinler okur. Bu konuşma, Aziz Paulus'un misyonerlik görevinde yaptığı ilk konuşması olarak bilinmektedir. Paulus, İsa'nın gelişiyle birlikte, ona inananların da kurtuluşunun gerçekleşeceğini bildiren konuşmasını, "şunu bilin ki, kardeşler, bu kişi aracılığıyla günahlarınızın bağışlanacağı size duyurulmuş bulunuluyor; Musa Yasasıyla aklanamadığınız her şeyden iman eden herkes O'nun aracılığıyla

29

38 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

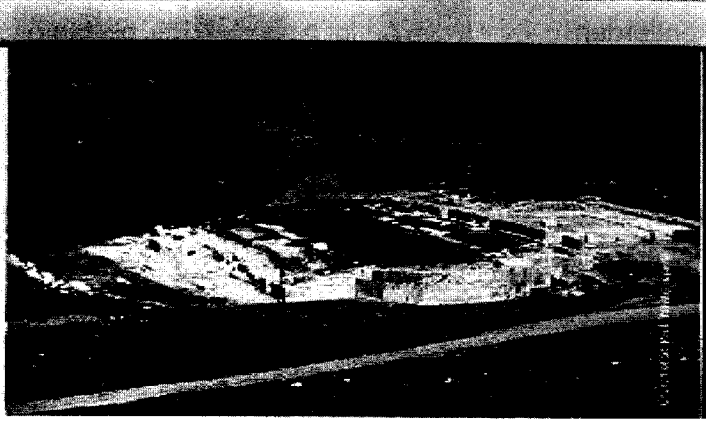
aklanacaktır” biçiminde canlı ve merak uyandırıcı bir tonlamayla sürdürünce birçok kişiyi o kadar etkilemiştir ki, kendisinden başka bir Sebt gününde bir kez daha konuşma yapması istenmiştir. Konuşma 7 gün sonra Sebt günü tekrarlanır. Hemen hemen tüm Psidia Antiokheia halkı Aziz Paulus’u dinlemek için toplanmış ve yapılan konuşmaların ardından Hristiyanlığa toplu geçişler olmuştur. Ancak bu yeni dine karşıt olan kişilerden bazıları, kentin ileri gelenlerini kışkırtarak Aziz Paulus ve Barnabas’a karşı bir baskı hareketi başlatmışlardır. Onları öldüresiye dövdükten sonra, her ikisini de kent sınırları dışına atmışlardır. Ancak bu kovuluş bile Aziz Paulus’un amacına hizmet etmiştir. Buradan ayrılarak Konya’ya (Iconia) giden Aziz Paulus, burada da pek çok insanı etkileyerek onların iman etmesini sağlamıştır³⁹.

PsidiaAntiocheia’da bugün hala kalıntıları görülebilen Aziz Paulus Kilisesi 325 yıllarında Aziz Paul’un vaaz verdiği ilk sinagogun üzerine inşa edilmiştir. Bu kilise, Aziz Paulus’un adına yapılmış en eski kilise olarak bilinir ve mozaik kaplamalı tabanı ile dikkat çeker. 381 yılında İstanbul’da yapılan ekümenik toplantıda kenti temsil eden Piskopos Optimiusu’nun adı, burada saptanan mozaikler üzerinde yer almaktadır. Kilise kalıntılarında yapılan detaylı inceleme ve kazılar, yapının ilk yapım evresinden sonra eklemelerle genişletildiğini göstermektedir. (70x27) metre boyutlarındaki kilisenin narteksi, bir sütun sırasıyla ikiye bölünmüş ve üç nefli

39 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

bazilikal planlıdır. Ortadaki nefin üzerinin yüksek bir çatıyla kapatılmış olduğu düşünülmektedir⁴⁰.

Aziz Paulus'un M.S. 46–57 yılları arasında ziyaret ettiği Psidia Antiocheia, 70.000 kişiye varan nüfusu ile Roma İmparatorluğu'nun büyük kentlerinden bir tanesiydi. Mevcut durumdaki pek çok kalıntı, kent yayılım alanın çok geniş olduğunu bize açıkça göstermektedir. Kentin en yüksek alanında Augustus Tapınağı yer almaktadır. Yapı elemanları üzerinde kanatlı Genius ve Nike kabartmalarının yer aldığı propylon, tapınak alanına girişi sağlamaktadır. Tiyatro, anıtsal çeşme, Roma hamamı, ölümüne dövüşlerin yapıldığı stadyum (bugün yeri hala belirsizdir), hamam gibi yapı kalıntıları, kentte görebileceğiniz göze çarpan önemli sosyal yapılardır. Psidia Antiocheia, Aziz Paulus'un izinden giden Azize Tekla'nın da ziyaret ettiği önemli bir merkezdir. Azize Tekla'nın antik kentte tiyatroyu

31

40 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

ziyaret ettiği ve çeşitli eziyetlere uğramasına rağmen inancından vazgeçmediği bilinmektedir. Aziz Paulus'un çabalarıyla Hristiyanlığın şekillenmeye başladığı ilk kentlerden olan Psidia Antiokheia'ya bağlı bir tapınım alanı olan Men Tapınak Alanı, yüzyıllar boyunca tüm antik coğrafyalardan gelen insanlara ev sahipliği yapmıştır. "Ay Tanrı'sı Men" adına bırakılan adak stellerini günümüzde bile yapı kalıntılarında görmek mümkündür. Roma'nın resmi dini olarak Hristiyanlığın kabul edildiği M.S. 4. yüzyılda tapınak tahrip edilerek Hristiyanlığın pagan (çok tanrılı) inançlar karşısındaki zaferini temsil edercesine günümüze kadar ulaşmıştır⁴¹.

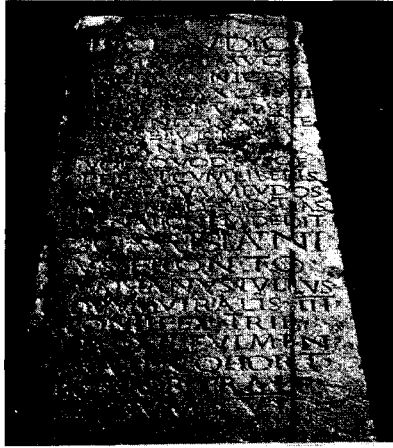
32

Aziz Paul'un ardından, birçok azizin vaazlar verdiği Psidia Antiokheia'da bulunan yedi kilise, kentin uzun zamanlar boyunca dini merkez olduğunu göstermektedir. Şu an ki adı olan ve Resul anlamına gelen Yalvaç, Selçuklular döneminden günümüze kadar kentte Aziz Paul'un anısının hala yaşatıldığını akla getirir⁴².

41 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

42 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Aziz Paul Konya'da

33

Aziz Paul ve Aziz Barnaba Yalvaç'tan ayrıldıktan sonra Ilgın, Ladik yolu üzerinde yer alan doğu ticaret rotası ve kral yolunu takip ederek Konya'ya ulaşmışlardır. Konya birçok etkili konuşma yaptıkları ve çok sayıda kişiyi Hristiyan yapmayı başardıkları bir yer olmuştur. Bu kişiler arasında da en önemlisi Aziz Paul'un vaazlarından çok etkilenen, Hristiyanlığın öncü misyonerlerinden ve ilk kadın şehidi olacak olan Azize Tekla (Hagia Thecla)'dır⁴³.

Yapılan etkili konuşmalara rağmen halk birtakım kışkırtmalar neticesinde ikiye bölünmüş, bir kısmı Aziz Paul'un tarafını tutarken bir grup da Aziz Paul'e karşı

⁴³ <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

bir tutum takınmıştır. Kendisine karşı olan kişilerin varlığından haberdar olmasına rağmen, Aziz Paul, inanç ve cesaretini yitirmemiş, Konya'da uzun bir süre kalarak insanların Hz. İsa'nın yolunu seçmesi için çalışmıştır. Ancak, kendilerine karşı olan bir grubun saldırmayı düşündüğünü öğrenen Aziz Paul ve Barnaba buradan kaçıp Lystra ve Derbe kentlerine giderek inançlarını burada yaymaya başlamışlardır⁴⁴.

Konya il merkezinin 8 km kadar kuzeybatısında yer alan Sille, Erken Hristiyanlık döneminin önemli merkezlerindendir. (Siile ve Ak Manastır ilişkisi??) Kayaya oyulmuş kilise, şapel ve hücrelerden oluşan Ak Manastır (Aziz Chariton) dünyanın ilk manastırları arasında gösterilmektedir⁴⁵.

Aya Elana Kilisesi: Bizans İmparatoru Constantin'in annesi Helena da Hac yolculuğu sırasında Konya'daki erken Hristiyanlık dönemine ait oyma kiliseleri görmüş ve Sille'de bu mabedi yaptırmaya karar vermiştir. Kesme taştan yapılmış kilisenin duvarlarında Hz. İsa, Hz. Meryem ve havarilere ait resimleri görmek mümkündür⁴⁶.

44 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

45 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

46 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Aziz Paul Hatunsaray (Lystra) ve Derbe'de

Konya'da kendilerine düzenlenmesi planlanan saldırıdan kaçarak Hatunsaray (Lystra)'ya gelen Aziz Paul doğuştan kötürüm olan ve hayatında hiç yürüyememiş bir adamı bir mucize göstererek yürütmeyi başarmıştır. Bu mucizevî olaydan oldukça etkilenen Lystra halkı, Aziz Paul ve Barnabas'a pagan tanrılarının isimlerini vermişler ve onların tanrı olduğunu düşünerek kent kapılarında onları törenler ve kurbanlarla karşılamak istemişlerdir. Bunu duyan Aziz Paul ve Barnabas giysilerini yırtarak halkın arasına karışmışlar ve "biz de sizin gibi insanız ve size müjde getirdik. Bu gibi boş şeyleri bırakın ve her şeyi yaratan Tanrıya dönün" diyerek kendilerine kurban sunulmasını engellemişlerdir. Ancak, kente dışarıdan gelen Hristiyanlık düşmanları, Lystra halkını kendi taraflarına çekerek Aziz Paul'e taşlı saldırı düzenlemişlerdir. Ancak aldığı ağır yaralara rağmen dinlenmeye çekilmeden Aziz Barnaba ile birlikte Derbe'ye giden Aziz Paul, sözleriyle birçok kişinin Hristiyan olmasını sağlamıştır. Bu kent ilk yolculuğunda uğranan son kent olmuştur. Buradan tekrar geldikleri yola geri dönmüşler, dönüş yolunda da daha önce iman etmiş olanlarla bir kez daha konuşmuşlar ve onları imanlarını korumaları yönünde cesaretlendirmişlerdir. Daha sonra Perge ve Antalya üzerinden Antakya'ya geri dönmüşlerdir⁴⁷.

35

⁴⁷ <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Derbe ve Lystra Aziz Paul'un ikinci yolcuğunda da uğradığı yerlerdendir. Aziz Paul, buraya gelerek daha önce iman edenlerin ne durumda olduklarını görmek istemiştir. Lystra'da, Aziz Paul'un en büyük destekçilerinden birisi olan Timotheus'u da yanlarına almışlar ve yollarına birlikte devam etmişlerdir⁴⁸.

36 Lystra'da günümüze gelebilen bir höyük dışında Aziz Paul'un ziyaret ettiği yıllardaki durumunu canlandırmamıza yardımcı olabilecek anıtlar çok azdır. Hristiyanlıkla ilgili en önemli anıtları barındıran yer ise Lystra'nın 12 km batısında yer alan Gökyurt Köyü (Kilistra) antik kentidir. Kayalara oyulmuş sarnıçlar ve kuleler ile Kapadokya'yı andıran kilise, inziva odaları ve manastırların, Lystra'daki baskılardan kaçarak buraya gelen ilk Hristiyanlar tarafından oluşturulduğu yönünde düşünceler mevcuttur. Oysa araştırmacılara göre, biraz daha geç bir dönemde, genel olarak M.S VIII.-X. yüzyıllarda yapıldıkları belirtilmektedir⁴⁹.

Lystra'dan Kilistra'ya ulaşan ve kent içinde de devam eden taş döşemeli Kral Yolu'nun Aziz Paul tarafından da kullanılmış olabileceğini söylemek yanlış olmaz. Hatta bugün kentte Sümbül Kilisesinin bulunduğu yer "Paulönü Mevkii" olarak adlandırılmıştır. Antik kentte sadece iç kısmının değil, dış kısmının da çatı biçiminde kayaya

48 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

49 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

oyulmasıyla ender rastlanan bir örnek olan Sandıkkaya ve Sümbül Kilise başta olmak üzere, kayaya oyulmuş şapeller ile yamaç evler mutlaka görülmesi gereken yerler arasındadır⁵⁰.

Derbe ve çevresinde Aziz Paul'un çabaları neticesinde Hz. İsa'nın öğretilerinin ne kadar hızlı yayıldığıнын göstergesi olan ve IV.-IX. yüzyıllar arasında inşa edildiği düşünülen yüzlerce kilise inşa edilmiştir. Bu nedenle bölge günümüzde "Binbir Kilise" adıyla anılır⁵¹.

Aziz Paul Efes'te

Aziz Paul Efes'e ilk kez ikinci seyahatinde uğramıştır. Burada havralara giderek çeşitli konularda konuşmalar yapan Aziz Paul, Efeslilerin daha uzun süre kalması yönündeki isteklerine *"Tanrı dilerse yanınıza yine döneceğim"* şeklinde cevap vermiş ve bir süre sonra üçüncü yolculuğunda bir kez daha geldiği Efes'te çok uzun bir süre kalmıştır. Efes'e geldiğinde ilk iş olarak buradaki Hristiyanların vaftiz olmasını sağlamıştır. Daha sonra Hz. İsa'nın öğretilerini havralarda yaymaya çalışmış, çeşitli tartışmalar yaşamış, kendisine karşı alınan tavır, düşmanlıklar ve kötülerle karşılaşmada usanmamış ve yıllar boyunca yaptığı konuşmalarla hangi din ve hangi milletten olursa olsun herkesin Hz.

37

50 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

51 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

İsa'nın sözlerini işitmesini sağlamıştır. Vaazlarını açık alanlarda, havralarda verdiği gibi evden eve dolaşarak konuşmalar yapmaktan da çekinmemiştir. Bu arada birçok da mucize göstermiştir. Aziz Paul'un bedenine değen mendil ve bezlerin hasta olanlara, içlerine kötü ruh girenlere götürüldüğünde bu kişilerin hızla iyileştikleri görülmüştür. Bu mucizeler Hz. İsa'nın ve Aziz Paul'un isminin daha büyük saygıyla anılmasını sağlamıştır. Tüm bu mucizeler karşısında Hristiyanlığın hızla yayılmasından ve Efes'in tanrısı Artemis Tapınağının hiçe sayılmasından endişe duyanlar halkı kışkırtmış, kışkırtılan halk Aziz Paul'un yandaşlarından bazılarını sürükleyerek kentin tiyatrosuna götürmüş ve burada kargaşalık çıkarmışlardır. Bu kargaşa ortamından sonra Aziz Paul, Hristiyanlığa yeni müritler kazandırmak için Makedonya'ya gider. Makedonya'dan Milet'e geldikten sonra Efeslilere haber yollamış, topluluğun ihtiyaçlarını yanına çağırarak onlara çektiği sıkıntılara rağmen tam bir alçak gönüllükle Rab'be nasıl kulluk ettiğini ve sözlerini yaymak için nelere katlandığını, ancak artık Kudüs'e gitmesi gerektiğini anlatmıştır⁵².

Aziz Paul M.S.51–54 yılları arasını Efes'te geçirmiş ve İncil'de yer alan Efeslilere, Galatya gibi farklı uluslara Tanrı'nın buyruklarını ileten mektuplarını burada yazmıştır⁵³.

52 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-azlz-paulus.html>

53 <http://www.ispartakulturturlzm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Efes de Hristiyanlık açısından en önemli kentlerden birisidir. İncil’de geçen yedi kiliseden en önemlisi olarak gösterilen kilise Efes’tedir. M.S. 431’de üçüncü evrensel konsül toplantısının yapıldığı yer Efes olmuştur. Dört kutsal İncil’den birisinin yazarı olan, Türkiye’deki ilk yedi kiliseyi kuran ve Aziz Jean Kilisesine adını veren İncilci Yahya’nın da yaşadığı yer Efes’tir. Anadolu’da yaygın bir inanış olan “*Yedi Uyurlar Efsanesi*”nin geçtiği mağaralardan bir diğeri de buradadır⁵⁴.

Meryem Ana Evi: Hz. İsa’nın annesi Hz. Meryem son yıllarını Efes’te Bülbül Dağı’nda küçük bir evde geçirmiş ve burada vefat etmiştir. Hristiyanlığın hac merkezi olduğu gibi Müslümanlarca da kutsal sayılan bu ev, Vatikan tarafından da kutsanmış olup her yıl 15 Ağustosta evde dini törenler düzenlenmektedir⁵⁵.

39

Saint Jean Kilisesi: Hz. Meryem ile birlikte Efes’e gelen İncilci Yahya, İmparator Domitianus tarafından öldürölmek istenmiş, ancak her seferinde bir mucize göstererek öldürme teşebbüslerinden kurtulmuştur. Bir süre sürgüne gönderildikten sonra yaşlılığında tekrar Efes’e gelmiş ve burada ölmüştür. Yaşadığı ve öldüğü yerin Ayasuluk Tepesi’nin etekleri olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle burada adına ilk olarak 2.-3. yüzyılda bir mezar anıtı yapılmış, 4. yüzyılda bunun

54 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

55 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

yerini bir kilise almış, ardından İstanbul'daki Ayasofya Kilisesi'ni de inşa ettirmiş olan İmparator Justinianus ve karısı Theodora tarafından kilisede birtakım değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Ayasofya'dan sonra Anadolu'da inşa ettirilmiş ilk anıtsal yapı olması dolayısıyla oldukça önemlidir. İncilci Yahya'nın mezarının da bu kilisenin içinde yer aldığına inanılmaktadır⁵⁶.

Aziz Paul Çanakkale'de

40 İkinci yolculuğunda Makedonya'ya geçmek için ilk kez Çanakkale'ye uğrayan Aziz Paul, üçüncü yolculuğunda burada daha uzun süre kalmıştır. Deniz yoluyla Çanakkale'ye (Troas) giderek burada kendisini bekleyenlerle buluşmuş ve yedi gün boyunca burada kalarak vaazlar vermiştir. Kendisini dinlerken pencereden düşerek ölen bir çocuğu diriltme mucizesini de Çanakkale'de göstermiştir. Çanakkale'den ayrıldıktan sonra yanındakiler deniz yoluyla, Aziz Paul ise yürümeyi tercih ettiği için karadan Behramkale (Assos) kentine doğru yol almıştır. Behramkale'de (Assos) buluşan Aziz Paul ve yandaşları daha sonra denizden Milet'e geçmişlerdir⁵⁷.

Aziz Paul tarafından takip edilen taş kaplı antik yolların bir bölümü ile antik Çağ'ın en büyük ve zengin

56 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

57 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

limanlarından birisi olan “*Alexandria*” Troas’da yer almaktadır. Yüzlerce yıl değişmeden ve bozulmadan günümüze gelmeyi başarmış bu yollardan geçilerek Aziz Paulu’un anısı canlandırılabilir⁵⁸.

Aziz Paul Demre’de

Aziz Paul’un tutuklanarak Roma’ya götürülmesi azizin yaptığı dördüncü yolculuk olarak da gösterilmektedir. Her ne kadar tutuklu olarak yargılanmak üzere Roma’ya götürülmüş olsa da gemide kendisine oldukça iyi davranılmıştır. Aziz Paul’un bindirildiği gemi Akdeniz’in güney kıyılarından geçirilerek Kilikya ve Pamfilya açıklarından geçmiş, Demre kentinde konaklamıştır. Buradan İtalya’ya giden bir gemiye bindirilmiş, yine güney kıyılarında yer alan Datça’ya (Knidos) uğramıştır⁵⁹.

41

Demre’nin asıl önemi (doğum yeri Patara olmasına karşın) çocukların ve denizcilerin koruyucusu Noel Baba ile özdeşleşmesinden ileri gelmektedir. Bütün dünyada Noel Baba olarak bilinen Aziz Nicholas, Patara’da doğmuş, Demre Piskoposu olarak hizmet vermiştir. Bilindiği üzere sadece çocuklara değil, tüm insanlara elinden gelen yardımları esirgemeyen bu Aziz Nicholas adına yapılmış kilisede balık pulu desenleriyle bezeli Noel Baba’nın lahdi de bulunmaktadır. Tüm

58 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

59 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Hıristiyan âleminde her yıl kutlanan Noel, bu azizin ilk kez 270 yılında fakir ailelerin kapılarına bıraktığı hediye torbalarının bir yansıması olarak devam ettiriliyor. Lahitindeki balık pulları, fakirlerin olduğu kadar denizcilerin de koruyucusu olduğunu gösteriyor. Aziz Nicholas'ın 6 Aralık tarihinde Demre'de öldüğüne inanılmakta olup, bu tarihte mezarının bulunduğu kilisede her yıl dünya çocuklarının katılımı ile törenler düzenlenmektedir⁶⁰.

Aziz Paul Kapadokya'da

42 | Kayalara oyulmuş yüzlerce kilisenin varlığıyla Kapadokya, Bizans döneminde yoğun bir Hıristiyan yerleşimine sahne olmuş dinsel merkezlerdendir. Burada ilk Hıristiyan topluluklarının oluşmasını sağlayan olayın Aziz Paul'un yaptığı ikinci yolculuk olabileceği düşünülmektedir. Her ne kadar adı geçmiyor olsa da aziz, Galatya Bölgesine giderken muhtemelen Kapadokya'ya da uğramış olmalıdır. Havari Petrus da birinci mektubunda burada yaşayan Hıristiyanlardan söz eder⁶¹.

Doğa harikası peribacaları, oldukça geniş bir alana yayılmış kiliseleri, şapelleri ve manastır topluluklarının yer aldığı Kapadokya, Hıristiyanlığın baskı altında

60 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

61 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

olduğu yıllarda, mistik atmosferiyle kendi ile baş başa kalmak isteyen münzevilere kucak açmıştır⁶².

Aziz Paul'un Mektupları

Aziz Paul, İncilde'de yer alan mektuplarından birini günümüz Türkiye'sinin orta kesimlerinde yer alan Galatya halkına, bir diğerini ise uzun yıllarını geçirdiği Efes halkına hitaben yazmıştır. Mektupları, insanlık sevgisi, yardımseverlik, kardeşlik gibi konularda herkesin ders alabileceği ve günümüzde de geçerliliği olan nitelikler taşımaktadırlar⁶³.

Galatya, günümüzde Türkiye'nin başkenti Ankara ve çevresindeki bölge için M.Ö. III. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmış bir isimdir. Aziz Paul Galatya halkına yazdığı mektupta onlar için taşıdığı kaygılardan söz etmektedir. Galatyalıların tekrar eski inançlarına ve sözde Tanrılarına dönmelerinden çekinmekte, asıl Tanrı'yı kendilerine tanıtmak için verdiği mücadelelerin boşa gitmesinden korkmaktadır. Yazdığı mektupla Galatyalılar'ın kendisini horlamadan kabul ettiğinden ve çok iyi karşıladığından söz etmiş, kendilerini kandırmak ve doğru yoldan döndürmek için yapılan çabalara kulak asmamalarını tembihlemiş, bu durumun kendisini çok üzdüğünü ve dayanılmaz acılar verdiğini söylemiştir.

43

62 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

63 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Artık özgür olduklarını, ancak inançlarından dönmeleri halinde tekrar köle olacakları konusunda Galatyalılar'ı şu şekilde uyarmıştır: *"Mesih bizleri özgür kıldı. Bunun için mücadele edin. Bir daha kölelik boyunduruğu takmayın"*⁶⁴.

Kendisini oldukça iyi karşılayan halkın, Hristiyanlığı koşulsuz kabul edip gereklerini eksiksiz yere getirirken birdenbire gerçeklere uymaktan vazgeçmesi Aziz Paul'u üzmemekte ve şaşırtmaktadır. Ancak güveni hala zedelenmemiştir⁶⁵.

44 Aziz Paul'u üzen bir diğer olay ise birbirlerini sevmeleri, yardımcı olmaları gerekirken insanların birbirleriyle kavga etmeleridir. Benliklerinin değil ruhlarının yönetiminde olmalarının, kendileri yararına olacağı da değindiği diğer bir husustur. İyilik yapmaktan asla vazgeçmemelidirler. Bir insan kötülük yapsa bile onu cezalandırmak için yola getirmeye çalışmalarını, birbirlerine her konuda yardımcı olmalarını, başkalarının işiyle uğraşmak yerine herkesin kendi işiyle ilgilenmesi gerektiğini dile getirmektedir⁶⁶.

64 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

65 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

66 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

Aziz Paul'un Rotası'nda Türkiye Kıyıları

Aziz Paul yolculuklarının önemli bir kısmını deniz yolu ile yapmış, bu arada Türkiye'nin batı ve güney kıyılarının büyük bir bölümünü dolaşmıştır. İlk yolculuğuna deniz yoluyla başladığı gibi Roma'ya giden son yolculuğunda da deniz yolunu kullanmış, her yolculuğunda Anadolu'nun limanlarına birçok defa uğramıştır. Yüzlerce yıllık tarihi ile günümüze gelmeyi başarmış antik kentlere ev sahipliği yapan Türkiye'nin kıyı bölgelerinde, Aziz Paul'un izlerini görmek her zaman mümkündür⁶⁷.

St. Paul Yolu

500 km. toplam uzunluğu ile Türkiye'nin işaretlenmiş en uzun mesafeli ikinci (Likya Yolu'ndan sonra) uluslararası doğa yürüyüşü özelliğine sahip olan "St. Paul (Aziz Pavlos) Yolu", Antalya ve Isparta sınırları içerisinde yer almaktadır⁶⁸.

45

Antalya-Aksu-Perge'den veya Aspendos'tan iki farklı çıkışı olan St. Paul Yolu, Antalya sınırları içinde 100 km. yüründükten sonra, Isparta sınırlarında Sütçüler Sağrak Köyü Antik Kentinde birleşerek, Yalvaç İlçesinde sona ermektedir. Yürüyüş rotası, harita üzerine işaretlendiği gibi, arazide de yürüyüş güzergahları ve yönleri tabelalar

67 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

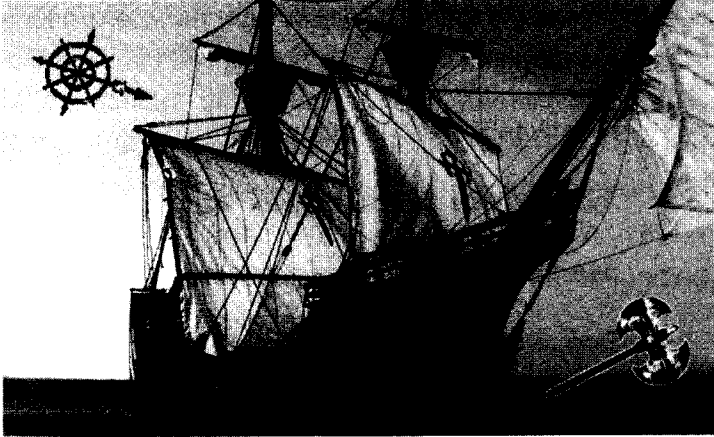
68 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

ve kırmızı-beyaz renkli boyalarla işaretlenmiştir. Güven içerisinde gerçekleştirilebilen yolun tamamına ait yürüyüş programı, 14 gün sürmektedir. İsteyenler bu programı 7-8 güne indirerek, yürüyüşü Eğirdir'de bitirebilmekteler. 14 gün süren yürüyüş programı boyunca, yürüyüş rotası üzerinde bulunan doğanın muhteşem güzellikleri ile bütünleşilecek, engin dağların büyüleyici güzellikleri fotoğraflanabilecek ve çam kokusuyla buğulanmış hava ciğerlere teneffüs edilebilecektir. Yol boyunca kimi zaman pansiyon haline getirilmiş evlerde, kimi zaman otel veya apart konaklama tesislerinde kalınabilir, günün yorgunluğu taze balık ve et yemeklerinin nefis kokusu ve yudumlanan çayın lezzetiyle giderilebilir. Özellikle Sütçüler ve Eğirdir Bölgesinde yapılacak doğa yürüyüşlerinde daha önce hiç görülmeyen çiçekler, ağaçlar, kuş ve böcekler kokuları ve sesleriyle yön göstereceklerdir⁶⁹.

69 <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html> (22.03.2012 Tarihinde Erişildi)

COĞRAFİ KEŞİFLER: SEBEP VE SONUÇLARI

XV. ve XVI. yüzyıllarda Avrupalı'lar tarafından yeni ada, kıta, okyanus ve ticaret yollarının bulunmasına Coğrafi Keşifler denir⁷⁰.,

47

Keşifler, 15.yüzyılın sonlarında başlayıp 16.yüzyılın sonlarına kadar devam eden, Avrupalıların dünya keşfetme ve yeni yerler bulma girişimine verilen addır. Keşifler sonuçlarıyla tüm insanlık tarihini etkilemiştir.

Öncelikle merak ve keşif amaçlarıyla başlayan bu hareketler XV. yüzyılın ikinci yarısında açık bir şekilde

70 <http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

ekonomik gayelere yönelmiştir. Coğrafi Keşiflerle birlikte Avrupa'da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu yüzyılla Portekiz ve İspanya'nın dönemi demk yanlışı olmaz⁷¹.

Keşiflerin Nedenleri⁷²:

- Doğu ülkelerinin zenginliği ve Avrupalılar'ın buralara gitmek için yeni yollar aramaları
- Türkler'in İpek ve Baharat yollarına hakim olmaları
- İstanbul'un fethiyle Doğu Avrupa ticaret yollarının Türklerin kontrolüne geçmesi ve bu nedenle Batı Avrupa kıyısındaki ülkelerin açık denizlere çıkma ihtiyacı hissetmeleri
- Hıristiyanlığı yayma düşüncesi
- Avrupa'da değerli madenlerin azlığı
- Avrupa'da bazı kralların gemicileri desteklemesi
- Doğudan Avrupa'ya gelen malların pahalıya mal olması

Ticaret Yollarının Müslümanların Eline Geçmesi:

Çin'den başlayan İpek Yolu, Hazar Denizi'nde iki kola

71 Oral Sander, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e, Simge Kitabevi, Anlara 299, s.80; <http://geography.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>*

72 <http://geography.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

ayrılıyor, kuzey kolu Kırım limanlarında son bulurken güney kolu Karadeniz kıyılarından İstanbul'a ulaşıyordu. Diğer önemli bir yol olan Baharat Yolu ise Hindistan'dan başlıyor ve kuzeyde Suriye limanlarında, güneyde ise İskenderiye'de son buluyordu. Özellikle denizci İtalyan devletleri bu limanlardan aldıkları malları Avrupa'ya satıyorlardı. Bu yolların tamamının Osmanlı denetimine girmesi ve bir kaç el değiştiren malların pahalıya mal olması Avrupalıları yeni yollar aramaya sevk etmiştir⁷³.

Coğrafya Bilgisinin İlerlemesi: Orta Çağ'da Avrupalıların dünya hakkındaki bilgileri çok azdı. Avrupalılar, dünyayı tepsi gibi düz zannediyorlardı. Ortasında Kudüs'ün bulunduğu inandıkları dünyanın kuzeyi buzlarla, güneyi ise kaynar sularla kaplıydı. Batıda sonsuz bir deniz, doğuda da Kaf dağları'nın (Kafkas dağları) bulunduğu ve onun ötesinde cinlerin yaşadığına inanıyorlardı. Özellikle Haçlı Seferleri ve daha sonraki ilişkiler ve seyyahların gezi notlarının incelenmesi sonrasında, Avrupalıların dünya hakkındaki bilgileri artmış, boş inançlar yıkılmıştır⁷⁴.

49

Özellikle Venedikli seyyah Marco Polo doğu üzerine Çin'e kadar büyük bir seyahat yaptı (1271–1295). Bu seyahati sırasında yazdığı, doğu ülkelerinin hem zenginliklerini, hem de coğrafyasını anlattığı "Garibeler Kitabı" adlı eseri, Avrupalılar üzerinde büyük etkiler

73 <http://geograpy.blogcu.com/cografik-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

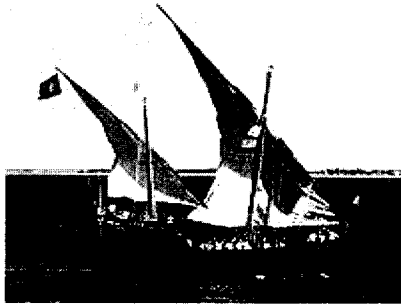
74 <http://geograpy.blogcu.com/cografik-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

meydana getirmiştir⁷⁵.

Pusulanın Geliştirilmesi: İlk kez Çinliler tarafından icat edilen pusula, Haçlı Seferleri sırasında Avrupa'ya geçmiştir. Kristof Kolomb'un pusulanın sapma açısını düzeltmesiyle artık yönlerini kaybetme korkusundan kurtulan Avrupalılar, okyanuslara daha rahat ve korkusuzca açılmaya başladılar⁷⁶.

Gemicilik Sanatındaki İlerlemeler: Eskiden kullanılan kadırgaların geliştirilerek 30 metre uzunluğunda, üç direkli, beş yelkenli ve okyanuslara daha dayanıklı Karavel tipi gemilerin yapılması okyanuslara açılmada insanların cesaretini artırdı⁷⁷.

50

Karavel Tipi Gemi

75 <http://geograpy.blogcu.com/cogرافي-kesifler-sebebleri-ve-sonuclari/2944333>

76 <http://geograpy.blogcu.com/cogرافي-kesifler-sebebleri-ve-sonuclari/2944333>

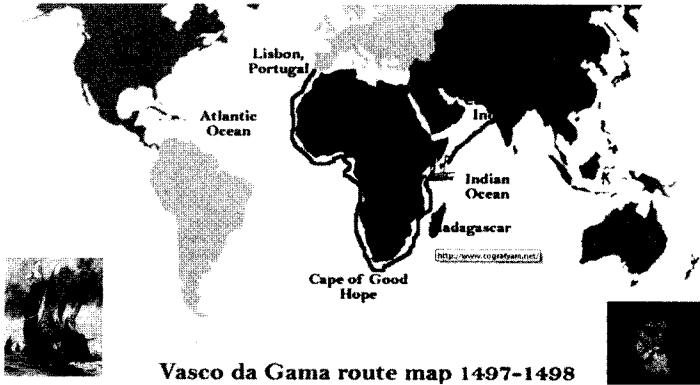
77 <http://geograpy.blogcu.com/cogرافي-kesifler-sebebleri-ve-sonuclari/2944333>

Ümit Burnu'nun Keşfi

52

Portekizli bir denizci olan Bartelmi Diaz, 1487'de Avrupa için yeni bir ümit kaynağı olan "Ümit Burnu"nu keşfetti⁸¹.

Vasco da Gama route map 1497-1498

81 <http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

1497'de İtalyan asıllı Portekizli bir denizci olan Vasko dö Gama, Hindistan'a ulaşmayı başardı. Böylece Hint ticaret yolu Portekizliler'in eline geçti⁸².

Amerika'nın Keşfi:

İspanyol denizcisi Kristof Kolomb, 1492'de Hindistan sandığı Amerika kıtasına ulaştı. Fakat Portekizli denizci Americo Vespuççi buranın yeni bir kıta olduğunu ispatladı ve bu kıtaya "Amerika" adı verildi⁸³.

Kristof Kolomb'un Yeni Dünyaya Ayak Basması⁸⁴

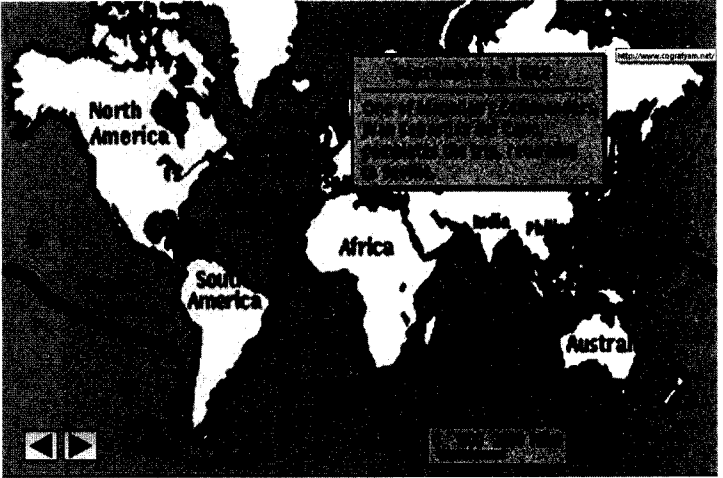
82 <http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

83 <http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

84 <http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/co%C4%9Frafike%C5%9Fifler>

Dünyanın Çevresinin Dolaşılması

Portekizli Macellan, Dünya'nın yuvarlaklığını ispat etmek için sürekli olarak batıya doğru hareket etti. Filipinler'de hayatını kaybedince bu seyahati yardımcısı Del Kano 1522'de tamamladı. Böylece dünyanın yuvarlaklığı ispatlanmış oldu⁸⁵.

85 <http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

COĞRAFİ KEŞİFLER LİSTESİ⁸⁶:

Aşağıda, Avrupalılar'ın Avrupa toprakları dışına çıktıklarında yaptıkları Coğrafi keşifler'in bir listesi görülmektedir:

TARİH	KEŞFEDİLEN YER	DENİZCİ VEYA GEZGİNLER
860'a doğru	İzlanda	Naddod
875'e doğru	Beyazdeniz	Ottar
982'ye doğru	Grönland	Kızıl Erik
1246	Tataristan	Giovanni, Dal Piano Dei Carpini
1253	Moğolistan	Rubroek
1271-1275	Çin	Marco Polo
1431	Asor Adaları	Gonçalvo Velho Cabral
1441	Beyaz Burun	Nuno Tristao
1445	Senegal	Laçarote Peçanha
1471	Gine Körfezi	Joao de Santarem
1482	Kongo	Diego Cam
1487	Ümit Burnu	Bartolomeu Dias
1492	Amerika (San Salvador)	Kristof Kolomb
1492	Haiti	Kristof Kolomb
1497	Newfoundland	Giovanni Caboto, Sebastiano Caboto
1497-1499	Afrika ve Hindistan Kıyıları	Vasco da Gama
1498	Labrador	Giovanni Caboto
1499	Venezuela	Alonso de Ojeda, Amerigo Vespucci
1500	Amazon	Vicente Yáñez Pinzón, Martín Alonso Pinzón
1500	Brezilya	Pedro Alvares Cabral
1502	Orta Amerika	Kristof Kolomb
1505	Sri Lanka	Francisco de Almeida
1508	Malakka	Siqueira
1511	Sunda Adaları	A. d'Abreu
1513	Florida	Juan Ponce de León
1513	Panama	Nunez de Balboa
1515'e doğru	Bermuda Adaları	Juan Bermudez
1516	Rio de la Plata	Diaz de Solis
1518	Meksika	Fernandez de Cordoba
1519	Tenochtitlan (Mexico)	Cortes
1520	Ateş Ülkesi	Ferdinand Magellan

86 http://tr.wikipedia.org/wiki/Co%C4%9Frafi_ke%C5%9Fifler_listesi#cite_note-0

1521	Filipin Adaları	Ferdinand Magellan
1524	Nouvelle France	Versazano
1532-1534	Peru'nun fethi	F. Pizarro
1534	Kanada	Jacques Cartier
1535	Kaliforniya	Cortes
1535	Şili	D. de Almagro
1540	Colorado	F. Alarcon
1542	Japonya	Mendes Pinto
1568	Salomon Adaları	Mendana
1576	Baffin Adası	Frobisher
1577	Virginia	W. Raleigh
1581-1584	Sibiry	Yermak
1585	Davis Boğazı	J. Davis
1594	Novaya Zemlya	Barents
1595	Marquises Adaları	Mendana
1605	Yeni Hollanda (Avustralya)	Willem Janszoon
1606	Yeni Hebrides Adaları	Queiros
1610	Hudson Körfezi	Henry Hudson
1615'e doğru	Horn Burnu	J. Lemaire
1642	Tasmanya	A. Tasman
1642	Yeni Zelanda	A. Tasman
1697	Kamçatka	Atlasov
1700	New Britain	Dampier
1722	Samoa Adaları	Roggeveen
1739	Bering Boğazı	Bering
1741	Aleut Adaları	Bering ve Delisle
1767	Tahiti	Wallis
1768	Lousiade Takımadaları	Bougainville
1772	Kerguelen Adaları	Kerguelen
1774	Yeni Kaledonya	Cook
1778	Yeni Kaledonya	Cook
1788	Mackenzie Irmağı	Mackenzie
1791	Vancouver Adası	Vancouver
1840	Adélie Toprağı	Dumont d'Urville
1839-1842	Victoria Toprağı	J. C. Rose
1878-1879	Kuzeydoğu Geçidi	E. Nordenskjöld
1903-1906	Kuzeybatı Geçidi	R. Amundsen
1908-1909	Magnetik G. Kutbu	E. Shackleton
1909	Kuzey Kutbu	Peary
1911	Güney Kutbu	R. Amundsen
1926	Güney Kutbu	R. Amundsen ve Nobile

Çin Coğrafi Keşifleri⁸⁷:

Çin coğrafi keşifleri, Çin İmparatorluğu'nun M.Ö. 2.yüzyıl ile M.S. 15.yüzyıla kadar ülke dışında karadan veya deniz yoluyla keşfettiği yerleri kapsar.

Karadan Keşifler

Pamir Dağları ve Ötesi: Tarım Havzasını kateden Han Hanedanı döneminde Çinliler, Orta Asya'daki güçlü Pers, Hint ve Ortadoğu devletleriyle ilişkiler kurdular. M.Ö. 2.yüzyılda Han Hanedanı, Zhang Qian adlı elçiyi bölgeye gönderir. M.Ö. 104 ila 102 yılları arasında Han Hanedanından İmparator Wu, Dayuan Bölgesini elinde tutan ve M.Ö. 329 yılında Büyük İskender tarafından temelleri atılan Helen asıllı Fergana'lı Yüeciler'le savaşır. General Ban Chao'nun elçisi Gan Ying, Roma İmparatorluğu hâkimiyetindeki Suriye'ye kadar gider. Bu ilk keşiflerden sonra Çin keşifleri deniz seyahatlerine kayacaktır. Bu ağırlık kayması, Avrupa'ya kadar uzanan ticaret yolunun büyük kısmının İpek Yolu sayesinde Çin hakimiyetinde olduğu bir dönemde gerçekleşecektir.

57

Denizden Keşifler:

Güney Çin Denizi: Çinli denizcilerin 11. yüzyılda pusulayı bulmalarından önce mevsimlik muson rüzgârları, yaz aylarında ekvatorun kuzeyine doğru, kışın da güneyine doğru eserek deniz yolculuklarını belirleyen bir etken olmuştur. Bu nedenle Neolitik

⁸⁷ http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87in_co%C4%9Frafik_ke%C5%9Fifleri

Çağda insanlar anakara olan Çin'den ayrılıp Tayvan Adasına yerleşmiştir. Çin'de siyasi birliği sağlayan ve imparatorluğun temellerini atan Qin Hanedanı döneminde (M.Ö.221 – M.Ö.207), Çin donanması Güney Çin Denizine açılmış ve o dönem Annam denen yerdeki (günümüzde Vietnam'ın kuzey bölgelerini içeren bölge) halkları fethetmiştir. Kuzey Vietnam, M.S. 938 yılına kadar Çin egemenliğinden kurtulamamıştır. Bu dönemde inşa edilen gemilere ait bir buluntu 1975 yılında ortaya çıkartılmıştır. Guangzhou'da yapılan kazılarda bulunan ve Han Hanedanı dönemine (M.Ö.202 – M.S.220) ait olduğu saptanan gemi kalıntıları, 30 m. uzunluğunda ve 8 m. genişliğinde olup, 80 ton kapasitelidir. Wu döneminde Zhu Ying ve Kang Tai gibi gezginlerin Kamboçya'yı 226–231 yılları arasında ziyaret ettiği bilinmektedir. Burada Hindistan kralı tarafından yollanmış olan elçilerle de temasa geçmişleridir.

Hint Okyanusu ve Ötesi: Çinliler M.Ö. 2. yüzyıldan beri Hint Okyanusu'nda seyahat etmişler ve tanınmışlardır. Bu dönemde Huangzi olarak adlandırılan ve önemli bir ticaret yolu üzerinde bulunan Etiyopya'dan elçilerin Çin'e ulaştığı bilinmektedir. M.S. 4.ve5. yüzyıllarda Hindistan'a giden Faxian, Zhiyan ve Tanwujie gibi hacılar Çin'e Budist eserlerini getirmişlerdir. 7. yüzyıla gelindiğinde Hindistan'a aynı şekilde ulaşmış olan 31 adet Çinli rahip bulunmaktadır. M.S. 674 yılında Daxi Hongtong, Arap Yarımadasının güney kısmına yaklaşarak Güney Çin Denizinin batısındaki 36 ülkeyle temas etmiştir. Deniz yoluyla tacirlik yapan Çinliler ve

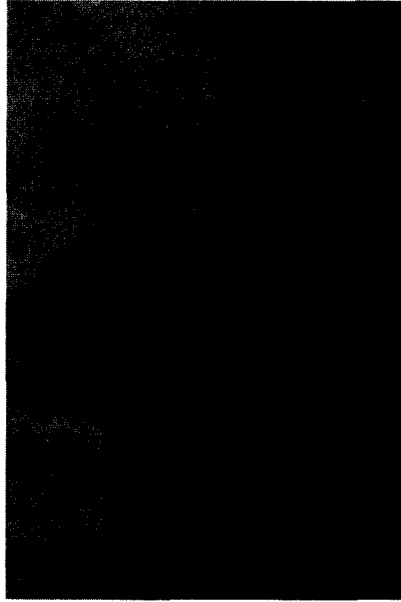

Çinli elçiler Tang Hanedanı (M.S. 618- M.S. 907) ve Song Hanedanı döneminde (M.Ö. 960 – M.S. 1279) Güneydoğu Asya ülkelerine uğradıktan sonra Hint Okyanusuna açılmışlar, Malezya, Hindistan, Sri Lanka, İran Körfezi ve Fırat Nehri üzerinden modern Irak'a kadar gitmişlerdir. Arap Yarımadasına ve Kızıldeniz'e girerek Etiyopya ve Mısır'da alışveriş yapmışlar, özellikle aranan Çin vazolarını Kahire'de satmışlardır. Çinlilerin M.S. 9.yüzyıldan itibaren Doğu Afrika ile ticaret ilişkisinde bulundukları ve İran Körfezini yoğun şekilde kullandıkları Arap kaynaklarında da doğrulanmaktadır. Çin liman kentleri Guangzhou ve Quanzhou Orta Çağ'da çok sayıda yabancıların yaşadığı kozmopolitan şehirler görünümündedirler. Çin gemileri Arap coğrafyacı El İdrisi'nin 1154 yılında kaleme aldığı eserde de anlatılmaktadır.

59

Malezya'daki Zheng He Heykeli: M.S. 1405 – 1433 yılları arasında Çinli Amiral Zheng He komutasındaki büyük Çin donanması Batı Okyanusuna (Hint Okyanusuna Çinliler tarafından verilen isim) yedi sefer yapmıştır. Çin donanmasının bu seferleri Yeni Dünya'ya yapılan İspanyol ve Portekiz seferlerinin aksine Çin egemenliğinin yeni topraklar fethetmesi gibi bir sonuç vermemiş, hali hazırda var olan uluslararası ilişkiler sürdürülmüştür. Çin pazarı için ticareti geliştirme isteğinde olan Çin donanması açısından, bomboş bir okyanus olan Pasifik Okyanusuna açılmak; bu dönemde belirsiz ve amaçsız bir çaba olacağı için ertelenecektir. Ancak İngiliz amatör tarihçi Gavin Menzies, "1421" adlı

eserinde Çin donanmasının Amerika kıtasını keşfettiğini ve burada koloni kurma girişiminde bile bulunduğunu iddia etmektedir. Ayrıca nl Fra Mauro haritasının, Zheng He donanmasına bağlı bir gemide seyahat eden Venedikli tacir ve gezgin Niccolo de Conti'den alınan bilgilerle oluşturulduğu da bilinmektedir⁸⁸.

Zheng He

Farklı Kültürlerle Temas: Müslüman gezgin Sa'd İbn Abi Waqqas, M.S. 650-51 yıllarında Etiyopya'dan Çin'e gitmiş ve burada ilk camiye inşa etmiştir. Ayrıca Mısır'da hüküm süren Fatimiler Devleti'nin donanma

⁸⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/Co%C4%9Fraf_i_ke%C5%9Fifler_listesi#cite_note-0

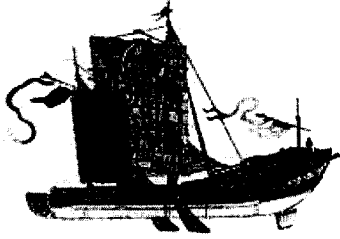
komutanı olan Domiyat, hükümdarı Al-Hakim bi-Amr Allah adına Shandong'daki Budistlerce kutsal sayılan yerlere giderek Çin İmparatoru Zhenzog'a hediyeler sunmuştur. Böylece Mısır ile Çin arasında M.S. 907 – 960 yılları arasında kopuk olan ilişkiler yeniden kurulmuş olur. Ayrıca 1077 yılında Çin imparatoru Shenzong'un sarayında Hint hükümdarı I. Kulothunga Chola'nın elçisinin bulunduğu ve bu sayede iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin oldukça geliştiği bilinmektedir.

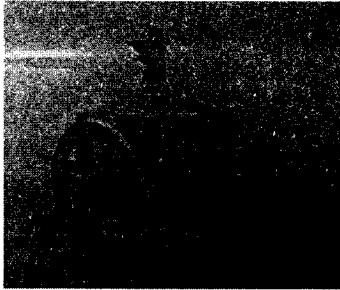
15.Yüzyılda Ming Hanedanına Bengal'den Hediye Edilen Bir Zürafa

Teknik: Çinli denizciler M.S. 1.yüzyıl gibi oldukça erken sayılabilecek bir dönemde kıçtaki dümen sayesinde gemilerin verimli şekilde kumanda edilmesini sağlamışlardır. Ayrıca Cao Wei Krallığına bağlı

mühendis ve mucit Ma Jun (M.S. 200–265) sürekli güneyi gösteren bir at arabası icat ederek karada yol almayı kolaylaştırmıştır. Daha sonraları Çinli bilim adamı Shen Kuo (M.S. 1031–1095) gerçek kuzeyi tanımlayarak, denizlerde yol alabilmek için manyetik pusulanın başarılı şekilde kullanmasını sağlamıştır. Song Hanedanı zamanında yaşayan Zhu Yu ise “M.S. 1119” tarihli eserinde Çin gemilerinin gövdesinin ayrı ayrı bölümlerden yapıldığını, böylelikle bir kısmın zarar görmesi halinde geminin batmasının engellendiğini yazmaktadır.

Gövdesi Kazalardan Etkilenmemesi İçin Bölmelere Ayrılmış 13.Yüzyıl Çin Gemisi

Güneyi Gösteren At Arabası

Portekiz Coğrafi Keřifleri⁸⁹:

1415-1542 arası dönemde yapılan keşiflerle Portekiz, Afrika Kitasının etrafını mit Burnu yoluyla dolanarak Hindistan'a giden doğu yolunu keşfetmiş, bu sayede hemen hemen Güneydoğu Asya'nın tamamıyla temas kurmuş, Afrika'nın bazı bölgelerini smrgeleştirmiş, Brezilya'yı keşfetmiş ve Avrupa'dan Çin'e ilk ticari ve diplomatik elçileri göndermiştir.

Lizbon'da Portekizli Kaşiflere Adanmış Padro dos
Descobrimentos Anıtı

⁸⁹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Portekiz_co%C4%9Frafi_ke%C5%9Fifleri

Coğrafi Keşiflerin Nedenleri:

Portekiz'in uzun sahil şeridi, çok sayıdaki liman kenti ve uzun nehirleri bu ülkeden çok sayıda denizcinin yetişmesi için uygun bir ortam sağlamıştır. Avrupa'nın güneybatısında bulunan bu denizci millet Orta Çağ boyunca coğrafi keşiflerde öncü roller üstlenmiştir. Portekizli tacirler, ülkelerinin konumu yüzünden ticari ağlarını kara yoluyla genişletemeyeceklerini anlamışlar, bu nedenle denizciliğe büyük önem vermişler ve bu şekilde İngiltere, Flandre, İtalya ve Hansa Birliği kentleriyle deniz ticaretine başlamışlardır.

64

Bağımsızlıklarını uzun süren kanlı savaşlardan sonra kazanan Portekizliler, egemenliklerini genişletecekleri sömürgeler aramışlar ve bu yöndeki ilk girişimleri de Afrika'da olmuştur. Kuzey Afrika'da Müslüman Berberilerin bulunması, burada yapılan sömürge savaşının Hristiyanlık adına yapılan kutsal bir savaş kisvesi altında gerçekleşmesine sebep olmuştur.

Coğrafi keşifler yapmanın zorunlu olmasının en önemli nedeni ise çok pahalı olan doğu ticaret yollarıdır. Çünkü, bu ticaret yolları Akdeniz'de güçlü İtalyan Cumhuriyetleri olan Venedik ve Cenova tarafından ele geçirilmişti. Kara yolu ise Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlenmesiyle birlikte kapanmıştı. O dönem en kâr getiren ticari ürünleri olan baharat ve ipek ancak doğudan getirilebiliyor, baharatlar ise Avrupa'da özellikle tıp alanında çokça aranıyordu..

Portekiz ekonomisi müslüman devletlerle olan komşuluk durumundan oldukça faydalanmıştır. Gelişkin bir para ekonomisi kurulmuş, kırdaki ve şehirdeki işçiler, ücretlerini mal karşılığı olarak değil para karşılığında almışlardır. Tarımda işbölümü yaygınlaşmış, Fas'tan buğday ithal edilmiş, önceden buğday ekilen tarlalara üzüm, zeytin veya şeker pancarı ekimi yapılmıştır. Portekiz, müslüman ülkelerle yoğun ticari ilişkileri sayesinde farklı kültürlerle ve bilimsel deneyimlere açık haldeydi. Bu nedenle özellikle başkent Lizbon kozmopolitan bir şehir görünümündeydi. Dönemin en önemli matematikçileri, deniz bilimcileri ve mühendisleri Portekiz'de bulunmayı tercih ediyordu. Portekiz yönetimi de bu bilimsel gelişme ortamını destekleyerek araştırma merkezleri açmıştı. Portekizli ve yabancı uzmanlar matematik, haritacılık ve denizcilik alanında önemli gelişmelere Portekiz'de adım atacaktlardı.

65

Portekiz Denizbilimi:

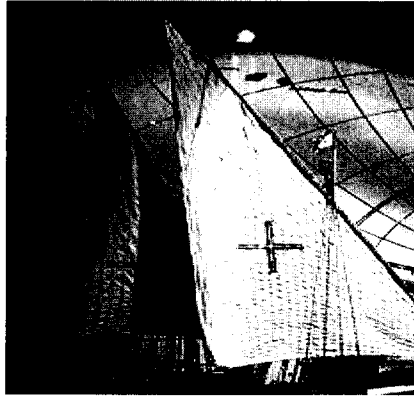
Sık çıkılan seyahatler ve keşif gezileri sayesinde Portekizli denizciler ve kaptanlar denizcilikte hızla ilerleyecek ve aralarından dönemin en iyi astronomlarını, matematikçilerini ve haritacılarını çıkaracaklardır. Dönemin en öne çıkan bilim adamları arasında Pedro Nunes ile João de Castro sayılabilir.

Gemiler:

15.yüzyıla kadar Portekizliler sadece iç denizlere göre tasarlanmış olan gemilerle kıyılardan ayrılmadan keşif

yapabiliyordu. “Barka” adı verilen bu gemiler küçük ve dayanaksız olup, tek mendirekli ve sabit kare şeklindeki yelkeniyle manevra kabiliyeti oldukça sınırlı bir ulaşım aracıydı. Özellikle güçlü rüzgârların bulunduğu okyanus yolculukları için uygun değildi. Bu gemilerle ancak sınırlı keşifler yapılmış ve Madeira Adalarıyla Azorlar keşfedilebilmişti. Ayrıca Afrika Kıtasında günümüzde Moritanya olarak bilinen bölgeye kadar gidilebilmişti.

Ancak, Portekiz’in coğrafi keşifleri yapmasını sağlayan en önemli gelişme “karavela” olarak bilinen geminin tasarlanıp üretilmesi oldu. Bu gemilerin tasarımları balıkçılar tarafından kullanılan kayıklardan alınmıştı. Yön vermesi daha kolay olan bu gemiler 50 ila 160 ton ağırlığında ve 1 ila 3 mendirekliydi. Ayrıca her türlü rüzgârda ilerlemeyi sağlayan üçgen tip yelkene sahipti. Geminin mürettebat ve yük kapasitesinin sınırlı olması bir sorun yaratsa da bu, başarısına gölge düşüren bir etken değildi.

Portekiz Karavelası

Okyanus ötesi yolculukların başlamasıyla birlikte daha büyük gemiler de imal edilmeye başlandı. Önceleri ticaret gemileri olarak tasarlanan ve büyük gemi anlamındaki “*nau*” ismiyle anılan bu büyük gemiler, kıyılardaki korsanlık yüzünden donanmada da kullanılmaya başlandı. Gemilere top kullanımı için küçük pencereler açıldı. Ayrıca zaman içinde geliştirilen bu model gemiler yıllar içinde 200 tonluk yük kapasitesini 500 tona çıkaracaktı.

Kozmografi:

13.yüzyılda yıldızlarla yön bulma bilinse de daha çok güneşin konumuna göre yön bulma kullanılıyordu. Yıldızlara göre yön bulmakta Portekizliler de tüm Avrupalılar gibi Araplardan öğrendikleri teknikleri kullanıyor, astrolob ile kuadrant sayesinde yön buluyorlardı. Ayrıca güneşin yüksekliği ile yıldızların konumunu ölçmeye yarayan ve “Jacob’un Asası” adını verdikleri ilkel bir sekstant kullanıyorlardı. Ayrıca Güney Yarıkürede keşifler başladığında yıldızların konumunun değişmesi nedeniyle 1471 yılında buna göre yön bulmayı başaran ilk Portekizliler João de Santarém ve Pedro Escobar oldu. Ancak elbette yön tayininde ve koordinatlarda sürekli olarak düzeltmelerin yapılması gerekiyordu.

67

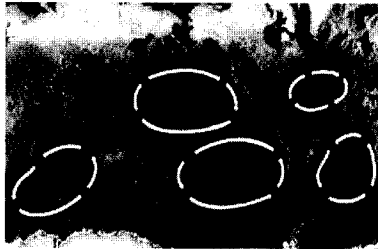
Portekizli denizciler sonraları astronomiyle ilgili tablolar oluşturacak ve okyanus yolculuklarında kullanılmak üzere hassas ölçüm aletleri tasarlaya-

caklardır. Denizcilikte çığır açan bu tablolar sayesinde Portekizli kaptanlar artık sadece enlem değil boylamlarını da doğru hesaplayabileceklerdi. 1496 yılında astronom Abraham Zacuto tarafından kaleme alınan “Almanach Perpetuum” adlı tablo kitabı Vasco de Gama ile Pedro Alvares Cabral tarafından da kullanılacaktır.

Denizcilik Teknikleri:

Portekizliler kıyılar boyunca yaptıkları keşiflerin yanı sıra okyanusa doğru da seferlere çıkmışlar ve bu sayede meteorolojik ve denizin durumuyla ilgili önemli bilgiler toplamışlardır. Bu seferler sırasında Madeira Adaları, Azorlar ve Sargasso Denizinin Portekizlilerce keşfedildiği bilinmektedir. Bu seferler sayesinde okyanusa dair önemli bilgiler ve deneyimler biriktirilecektir: Bunlar arasında;

- Okyanus akımları ve akıntı şekilleri,
- Okyanustaki rüzgâr yönü ve rüzgâr hızı,
- Okyanusta saat yönünde dönen kuvvetli sarmal rüzgârlar sayılabilir.

Okyanustaki Belli Başlı Akıntılar

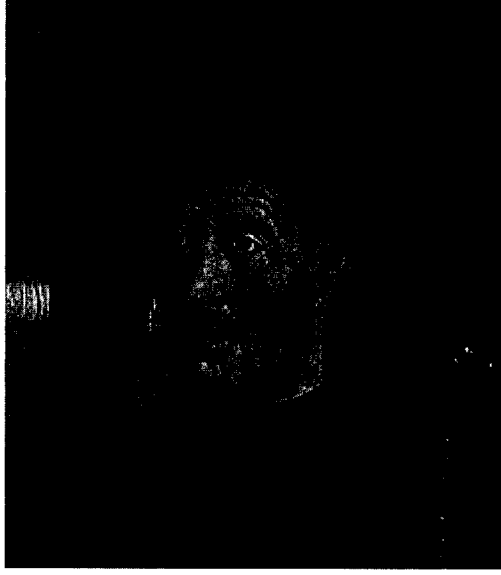
Haritacılık:

Prens Henrique'in emrindeki haritacılar­dan önde gelenlerden bir tanesi de Katalan haritacı Abraham Cresques'in oğlu Jehuda Cresques idi. Portekizlilerin en eski deniz haritası 1485 yılında Pedro Reinel tarafından yapılan portolan haritasıdır. Harita'da Batı Avrupa'nın bir kısmıyla Afrika Kıtası gösterilmekte, Diogo Cão'nun keşiflerine yer verilmektedir. Reinel ise 1504 yılındaki haritasında ilk kez boylamları göstermiş ve bir rüzgâr gülünü resmetmiştir.

Pedro Reinel kendisi gibi haritacı olan oğlu Jorge ve Lopo Homem ile beraber bir atlas hazırlamaya başlarlar. 1519 yılında basılacak olan ve "Lopo Homem-Reinés Atlas" olarak bilinen eser oluşturulur. Bu haritacılar zamanlarının en iyi haritacıları olarak değ­erlendirilmekte olduğu için İspanya Kralı V. Carlos onların kendisi için çalışmasını istemiştir. Haritacılarına sahip çıkan Portekiz Kralı I. Manuel, Lopo Homem için yazılı bir yetkilendirme çıkartarak tüm Portekiz gemilerindeki pusulaların onun tarafından onaylanacağını ve düzeltileceğini bildirerek onu onurlandırmıştır.

69

Portekiz haritacılığı ve denizciliğinde önemli bir aşama da Batlamyus'un öngördüğü dünya modelinin bir kenara bırakılarak kıtaların coğrafi keşiflere göre resmedilmesidir. Bu konuda öne çıkan kişi ise Fernão Vaz Dourado (c.1520-c.1580) olacaktır.

Gemici Henrique

Keşiflere Önyak Olan Prens Henrique:

Ülkesinde bulunan uygun ortamı coğrafi keşiflere doğru yönelten kişi tahta çıkan Prens Henrique oldu. Portekizli kaptanlarının emrine neredeyse sınırsız kaynaklar veren Prens, onların en son bilgiye ulaşmasını ve teknolojik yenilikleri kullanabilmesi için kurumsal altyapıyı da kurdu. Yapılan coğrafi keşiflere mistik bir hava vermek için (efsanevi bir şekilde bilinmeyen bir diyarda hüküm süren) hem Hristiyan İmparator Prester John'un ülkesini bulmak hem de Kutsal Toprakları Türklerin hakimiyetinden kurtarmak amacıyla ittifak fikrini dillendirdi.

Hindistan'a ulaşmak için bir güzergâh arayışı o öldükten sonra da ciddi bir arayış konusu oldu. Berberilerle yeniden savaşıacak ve Ceuta'yı başarıyla savunacaktır. Ancak Kral I. Duarte zamanındaki Tanca Seferinde Portekiz Ordusu mağlup olacak ve geri çekilmek zorunda kalacaktır. Henrique'in kaptanları Afrika ve Atlantik Okyanusunu keşfetmeye devam edecekler, 1433 yılında Afrika'nın keşfedilmesi için çok önemli bir adım olan Batı Sahara'daki Cabo Bojador Burnu (Arapçası: Abu Khatar, Korkunun Babası) aşılacaktır. Afrika'nın derinliklerine ilerlenerek 1434 yılında ilk Afrikalı köleler Portekiz'e getirilecek ve oldukça kârlı bir ticaret olan köle ticareti başlatılmış olacaktır. 1445 yılında Senegal ve Yeşil Burun Adaları keşfedilecek ve 1446 yılında Sierra Leone'ye kadar gidilecektir. Keşifler aynı zamanda batıya doğru da genişleyecek, bu seyahatler sırasında Portekizli denizciler Sargasso Denizini ve muhtemelen de Nova Scotia kıyılarını göreceklerdir.

71

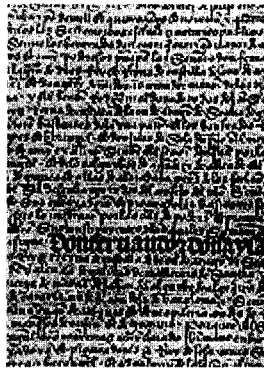
Tordesillas Antlaşması ⁹⁰:

Azor Adalarının ve Madeira'nın kolonileştirilmesi sürerken, Gine'den gelen altın, Portekiz ekonomisinin canlanmasına yol açar.

Coğrafi keşiflerin ilk meyvelerine bakıldığında gelişen denizcilik bilimi ışığında yapılan keşiflerin ekonomik anlamda getirisinin yüksek olduğu anlaşılmıştır. Portekiz, "Afrikalı" lakabını alan kral

90 http://tr.wikipedia.org/wiki/Portekiz_co%C4%9Frafik%C5%9Fifleri

V. Afonso döneminde (1443–1481) Gine Körfezini keşfetmiş ve Gabon açıklarındaki St Catharine Burnuna kadar ilerlemiştir. Fas'a düzenli seferler düzenlenmiş ve 1471 yılında Tanca ele geçirilmiştir. II. Joao döneminde (1481-1495) Gine'deki ticareti korumak amacıyla günümüzde Gana'daki Elmina kentinin olduğu yere São Jorge da Mina Kalesi inşa edilmiştir. 1482 yılında Diogo Cao, Kongo'yu keşfetmiş ve 1486 yılında bugünkü Namibya'da bulunan Haç Burnu'na ulaşmıştır. 1488 yılında Bartolomeu Dias Ümit Burnu'nu geçerek Hint Okyanusu'na açılan yolu bulmuştur. 1492 yılında Kristof Kolomb'un Yeni Dünya'yı keşfetmesinden sonra çatışan İspanyol ve Portekiz egemenlik alanlarını birbirinden ayırmak için Papa VI. Alexander araya girecek ve iki ülke arasında imzalanan 7 Haziran 1494 tarihli “Tordesillas Antlaşması” ile keşfedilen bölgeler İspanya ile Portekiz arasında paylaştırılacaktır. Buna göre ileride keşfedilecek bölgeler Yeşil Burun Adalarının 370 fersah batısından geçen hayali bir çizgiye göre pay edilmiştir.

Tordesillas Antlaşması

Gizlilik:

Hindistan zannederek karaya çıktığı Yeni Dünya'yı keşfeden Kolomb ile ilgili kimi iddialar ortaya atılmıştır. Bu iddialardan birine göre Kristof Kolomb bir Portekiz ajanıdır ve coğrafi keşiflerde daha geride bulunan İspanya'yı Hindistan rotasından uzakta tutmak için özellikle batıya doğru yola çıkmıştır. Bu iddianın gerçeklik payı sorgulanmakla beraber o dönemde her iki ülke arasında coğrafi keşifler ve haritalar birer devlet sırrı olarak gizlendiği için çok sayıda yanıltıcı bilgi ve belge bulunabilmektedir. Özellikle Portekiz yeni keşfettiği yerlere dair bilgilerin yayılmasını engellemek için büyük bir gizlilikle davranmakta veya yanlış bilgilerin yayılmasını sağlamıştır. Tarihçiler bu yüzden Portekiz keşifleri arasında olan Brezilya ve Afrika kıtasındaki çok sayıdaki yerleşim yerinin ilan edilenin çok öncesinde keşfedildiğini düşünmektedirler. Bu keşiflere Sargasso Denizindeki keşiflerden ötürü Kuzey Amerika kıyılarını da dâhil edenler vardır.

73

İç Savaş:

Krallık deniz aşırı sömürgelerinde gelişmekteyken Portekiz'de sorunlar yaşamaya başlar. I. Duarte'nin ölümünden sonra başa geçen V. Afonso küçük yaşta olduğu için iktidarı kullanan kral naibi Coimbra Dükü Pedro, güçlenmekte olan burjuvazinin lehine, asillerin yetkilerini kısımaya çalışır. Aristokrasinin başında olan Braganza Dükü ise krala yakınlaşarak naibin

görevine son vermeye çalışır. İki toplumsal sınıfın çatışması şekline giren çatışma, Mayıs 1449'de iç savaş boyutlarına ulaşır. İç savaş, Alfarrobeira Muharebesiyle sona erecek ve Pedro öldürülecektir. İktidarı sağlamlaştıran Braganza Düklüğü arazilerini o kadar genişletir ki, ülkedeki tüm toprakların üçte biri dükün eline geçer. Pedro'nun naipliğinden sonra dış politikada başarısızlıklar yaşanır. Kastilya ve Aragon ile yapılan Mart 1476 Toro Savaşı kaybedilince 1478 yılında Alcantara Antlaşması imzalanır ve Portekiz'in İspanyol tahtındaki hak iddialarına son verilmiş olur. Sonra tahta gelen II. João Kastilya, İngiltere ile iyi ilişkiler sürdürmeye çalışır ve içinde bulunulan ekonomik iflastan çıkma yolları arar. Feodal asillerin muhalefetini ezerek, topraklarına ve mallarına el koymayı planlar. Bu yönde kanunlar çıkartmak için 1481 yılında Evora'da yargıçlara yetki verir. Aristokrasi buna muhalefet etse de liderleri Braganza Dükü 1483 yılında vatana ihanetten idam edilip 1484 yılında da Viseu Dükü bizzat kral tarafından bıçaklanarak öldürülünce aristokrasi dağıtılır ve öne çıkan liderler tasfiye edilir. II. João iktidarını sağlamlaştırır ve kralın yetkilerini mutlaklaştırır. Ondan sonra başa geçen I. Manuel iktidara geldiğinde artık Hindistan yolunu tek başına keşfetmiş bir imparatorluğa sahiptir.

Portekiz Asya'da:

Portekiz sömürgeleri Brezilya'dan Afrika'ya, Hindistan'dan Japonya ve Çin'e kadar çok geniş bir

bölgeye yayılmıştı. Sadece bir milyon nüfuslu bir ulus ile sorunları çözmeye çalışmak beraberinde çok büyük zorluklar getirmişti. Ayrıca en büyük rakip İspanya ile girilen ölesiye rekabet, tüm Portekiz keşiflerinin büyük bir gizlilik içerisinde yapılmasını gerektirmişti. Her koloni ve her ticaret yolunun ayrı ayrı korunması için sahte belgeler, sahte haritalar düzenlenmişti.

Bu dönemdeki gizlilik ve sahte belge düzenlenmesi, günümüzde doğru olarak tanımlanan bazı kaynakların gerçekliği hakkında soru işaretlerinin oluşmasına yol açmıştır. Bazı tarihçiler Portekizlilerin Brezilya ve Kuzey Amerika kıyılarının varlığını çok önceden bildiğini ve II. João'nun Tordesillas Antlaşmasının imzalanması sırasında Portekiz ile İspanya'nın etki bölgelerini ayıran hayali çizginin olabildiğince batıya kaydırılması için ısrar ettiğini iddia ederler. Portekiz, aynen İspanya'da olduğu gibi önemli kaptanlarına çıkacakları seferler için verilen özel haritaların kaynağı olan "Padrão Real" isimli ana haritayı "Casa da Índia" adı verilen yerde saklardı. Ne var ki 1755 yılındaki depremden sonra Lizbon'u neredeyse yutan yangın sırasında çok sayıda önemli belgeyle bunların da yanmış olabileceği düşünülmektedir.

75

Portekiz Keşiflerinin Kronolojisi:

Portekiz keşiflerini ve gelişmeleri kronolojik olarak şu şekilde sıralamak mümkündür:

* 1147, Maceracıların Yolculuğu: Lizbon şehrinin II. Haçlı Seferi öncesinde Berberilerden alınmasından

önce bir grup Müslüman denizci efsanevi adaları aramak için denize açılır ve bir daha onlardan haber alınamaz.

* 1336, Kanarya Adalarına ilk sefer yapılır.

* 1412, Prens Gemicî Henrique Afrika sahillerinin keşfedilmesi talimatını verir.

* 1419, João Gonçalves Zarco ve Tristão Vaz Teixeira Porto Santo Adasını keşfeder.

* 1420, João Gonçalves Zarco, Tristão Vaz Teixeira ve Bartolomeu Perestrelo Madeira Adasını keşfeder. Ada hemen yerleşime açılır.

76

* 1427, Diogo de Silves, Azor Adalarını keşfeder. Ada 1431 yılında Gonçalo Velho Cabral tarafından yerleşime açılır.

* 1434, Gil Eanes, onbeşinci denemede Bojador Burnunu aşarak “Kara Deniz” efsanelerini yerle bir eder.

* 1434, 32 oklu pusula 12 oklu pusulanın yerini alır.

* 1444, Dinis Dias Yeşil Burun Adalarına ulaşır.

* 1446, Alvaro Fernandes, Gine'ye ulaşır.

* 1458, Luis Cadamosto, tüm Yeşil Burun Adalarını keşfeder.

* 1460, Prens Gemicî Enrique ölür. Onun sayesinde yapılan sistematik haritalandırma sayesinde

Afrika kıyıları ve Atlantik Okyanusu haritalandırılmaya başlanır.

* 1471, João de Santarém ve Pedro Escobar ekvatoru geçer. Güney Yarımküre keşfedilir ve denizciler yön bulmak için yeni takımyıldızlar bulurlar. Aynı denizciler São Tome ve Principe Adalarını keşfeder.

* 1472, João Vaz Corte-Real ve Álvaro Martins Homem Newfoundland'e ulaşır.

* 1479, Portekiz ile İspanya arasında imzalanan Alcáçovas Antlaşmasıyla Azorlar, Gine, Madeira ve Yeşil Burun Adaları Portekiz'e verilirken, İspanya Kanarya Adalarını alır.

* 1482, Diogo Cão Kongo'ya ulaşır ve buraya bir Padrão diker. Kıyıdan 150 km içeriye doğru ilerler.

77

* 1482, Diogo Cão, Namibya'nın güneyine ulaşır.

* 1487, Afonso de Paiva ve Pero da Covilhã, Lizbon'dan yola çıkarak karadan Rahip John'un efsanevi krallığını aramak için Etiyopya'ya doğru giderler.

* 1488, Bartolomeu Dias, Portekiz'in 50 yıllık coğrafi keşif ekolünün en önemli keşiflerinden birisini gerçekleştirip Ümit Burnunu aşar ve Hint Okyanusuna girer.

* 1492, Hint Okyanusu ilk kez keşfedilir.

* 1494, Portekiz ile İspanya arasında imzalanan

Tordesillas Antlaşmasıyla dünya ikiye bölünür. İspanya Azor Adalarının 370 fersah batısından geçen hayali çizginin batısındaki tüm Hristiyan olmayan toprakları alırken, bu çizginin doğusundaki Hristiyan olmayan tüm topraklar Portekiz'in olur.

* 1495, Bir çiftçi olan João Fernandes ve Pedro Barcelos, Grönland'ı keşfeder. Ayrıca yolculuklarının devamında bir kara parçasını daha keşfederek buraya çiftçi anlamına gelen "Lavrador" ismini verirler. (Günümüzdeki Labrador)

* 1498, Vasco de Gama, Afrika'nın etrafından dolaşarak ilk kez Hindistan'a ulaşır ve Kalküta'ya ayak basar.

* 1500, Pedro Álvares Cabral, Hindistan'a gitmek üzere yola çıkmışken Gine açıklarında bir fırtına sonucu yolunu kaybedecek ve Brezilya'ya ulaşacaktır. Burayı bir ada zanneden Cabral Ümit Burnuna doğru seferine devam edip Hindistan'a ulaşır.

* 1500, Gaspar Corte-Real Newfoundland'e ulaşır.

* 1500, Diogo Dias, Madagaskar'ı keşfeder.

* 1502, Vasco de Gama, Hindistan'dan dönerken Seychelles Adalarını keşfeder.

* 1505, Lourenço de Almeida, Sri Lanka'ya ilk seferi düzenler ve buradaki ilk yerleşimi kurar.

* 1511, Duarte Fernandes, Tayland'a gider.

* 1513, Jorge lvares ve Rafael Perestrello ile birlikte Çin'e ilk ticaret gemisi ulaşır.

* 1517, Portekiz kralı I. Manuel, Ferno Pires de Andrade ve Tom Pires'i Çin imparatoru ile diplomatik ilişkilerin kurulması için gönderir. Çin'de o dönemde tahtta Ming Hanedanından Zhengde bulunmaktadır.

* 1520, Manuel ve Diogo Pacheco, Kimberley Avustralya'ya ayak basar.

* 1522, Cristvo de Mendonça, Avustralya'yı keşfeder.

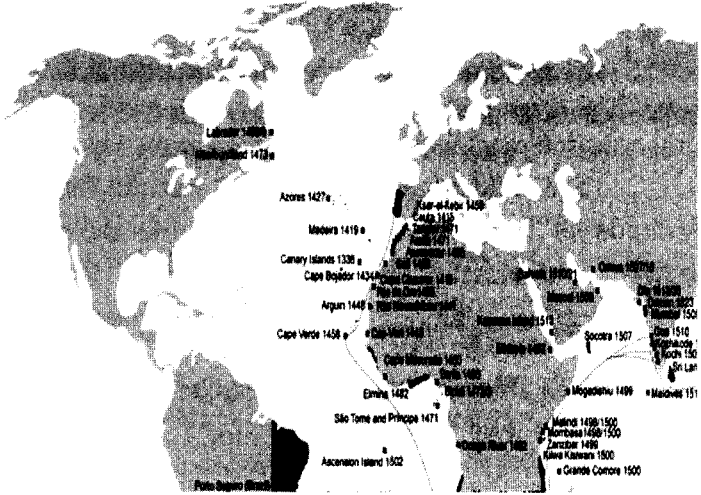
* 1529, Zaragosa Antlaşması uyarınca, doğu yarıküre İspanya ile Portekiz arasında pay edilir. İki ülkenin etki alanlarını ayıran hayali izgi Maluku Adalarının 297.5 fersah doğusundan geçer.

79

* 1542, Ferno Mendes Pinto, Diogo Zeimoto ve Cristovo Borralho Japonya'ya ulaşır.

* 1542, Kaliforniya kıyıları Joo Rodrigues Cabrilho tarafından keşfedilir.

* 1557, Çin imparatoru, Çin Denizindeki zellikle Wokou olarak bilinen Japon korsanların temizlenmesinde gösterdikleri başarılardan dolayı Portekizlilere dl olarak Makao'yu verir

Keşiflerin Sonuçları⁹¹:

Siyasi Sonuçları

* Osmanlı Devleti Hint ticaret yolunun hakimiyeti için Portekizlilerle, Akdeniz hakimiyeti için ise İspanyollarla mücadele etti.

* Yeni ada ve kıtaların keşfi gerçekleşti.

* İspanyol ve Portekizliler geniş ülkeler elde ederek ilk sömürge imparatorluklarını kurdular.

Ekonomik Sonuçları

* Yeni ticaret yolları bulundu, Baharat ve İpek Yolları önemini kaybetti.

91 <http://geograpy.blogcu.com/cografya-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

* Akdeniz kıyısındaki limanlar önemini kaybetti. Buna karşılık Atlas Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazandı.

* Keşfedilen bölgelerdeki değerli eşya ve madenler Avrupa'ya taşındı. O zamana kadar "toprak" temel zenginlik kaynağı iken, bundan sonra "altın ve gümüş" temel zenginlik kaynağı oldu.

* Burjuva sınıfı güçlendi. Bu durum, Avrupa'nın siyasi ve sosyal yapısında değişikliklere neden oldu.

* İslam ülkeleri yoksullaştı.

* İpek yolu ticaretinin önemini kaybetmesi sonucunda Türkistan hanlıkları zayıfladı.

81

Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ndeki Etkileri⁹²:

* Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ne bağımlılığı azaldı.

* Akdeniz limanlarının önem kaybetmesi, Osmanlı Devleti'nin ticari gelirlerini azalttı.

* Osmanlı topraklarında ticaret ile uğraşan köy ve kasabalarda ekonomik durum zayıfladı.

* Osmanlı Devleti, Coğrafi Keşifler'in olumsuz etkilerini önlemek için; Süveyş Kanalı Projesi'ni

92 <http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebepleri-ve-sonuclari/2944333>

gerçekleştirmek istedi. Fakat bunu ancak 1869'da gerçekleştirebildi.

* Hint Okyanusu'nda Portekizliler ile savaştı fakat üstünlük kuramadı.

* Don-Volga Kanalı Projesi'ni gerçekleştirerek ipek Yolu'nu tekrar canlandırmak istedi. Fakat bunda da başarılı olamadı.

* Akdeniz limanlarını yeniden canlandırarak gümrük gelirlerini artırmak için Avrupalı devletlere kapitülasyonlar verdi.

Bilimsel Sonuçlar

82

* Yeni ırklar, kültürler, hayvanlar, bitkiler keşfedildi.

* İnsanlarda merak ve araştırma isteği uyandı.

* Düşünce dünyasında önemli gelişmeler meydana geldi.

* Rönesans ve Reform Hareketleri'ne zemin hazırlandı.

* Avrupa'da sanattan zevk alan ve sanatçıları koruyan "Mesen" sınıfı ortaya çıktı.

Dini Sonuçları

* Kiliseye olan güven sarsıldı.

* Hristiyanlığa ait inançlar temelinden sarsıldı.

- * Avrupa'da dine dayalı dünya görüşü değişti.

Coğrafi Keşifler bütün insanlığı etkilemiştir. Bu yönüyle "evrensel" bir özelliğe sahiptir. Avrupa'da daha sonra ortaya çıkacak olan gelişmelere neden olmuştur.

MEŞHUR DENİZCİLER VE YOLCULUKLARI

Bünyamin (Tudelalı) (12. yy)⁹³

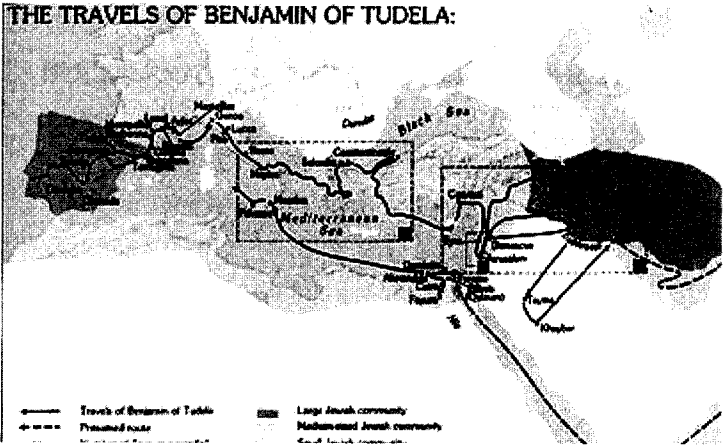

Bünyamin Sahara'da.

Tudelalı Bünyamin, Ortaçağ Yahudi gezginlerinin en önemlisi diye bilinen Bünyamin bin Yona, 1130

93 Stefanos Yerasimos, *Bünyamin (Tudelalı), Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 2, s. 343; [http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCnyamin_\(Tudelalı%C4%B1\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCnyamin_(Tudelalı%C4%B1))

dolaylarında, İspanya'nın kuzeyinde, 1114'te Araplardan alınıp Navarra Krallığı'na katılmış olan Tudela (Tuteyla) kentinde doğdu. 1159–1167 arasında başlayan Doğu Akdeniz'e ve Ortadoğu'ya yolculuğu, 1172-1173'te bitti. Ölüm yılı bilinmemektedir.

Tudelalı Bünyamin'in Güzergâhı

Tudela'dan Barcelona'ya gelen Bünyamin, buradan Marsilya, Cenova ve Pisa yoluyla Roma'ya varmış ve sonra Otranto'dan karşıya geçerek, Tesalya, Makedonya ve Trakya yoluyla Kostantinopolis'e ulaşmıştır. Geçmiş olduğu yerlere ait bilgiler özellikle oralarda bulunan Yahudi cemaatleriyle ilgilidir.

Bünyamin Konstantinopolis'e geldiğinde Bizans tahtında I. Manuel Komnenos (hükümdarlığı 1143–1180) vardı. Bünyamin'e göre o dönemde Bizans başkenti dünyanın en önemli ve en zengin kenti olup, ancak Bağdat'la kıyaslanabilirdi. Oraya Bağdat'tan, İran'dan, Mısır'dan, Filistin'den, Rusya'dan, Macaristan'dan,

Peçenek ve Hazar ülkesinden, Lombardiya ve İspanya'dan tüccarlar ve mallar geliyordu. Ayasofya ve Hippodrom'u gören gezgin Blahernai Sarayı'nı da anlatır.

Bünyamin'e göre, Konstantinopolis'teki Yahudiler kentte barındırılmaz, Haliç'in ötesinde Pera (bugün Galata) denilen bölgeye yerleştirildi. Burada 2.000 kadar Rabbani (Doğulu), 500 Karay Yahudi ailesi vardır ve mahalleleri bir duvarla birbirinden ayrılmıştır. Bunların arasında ipek işleyen ustalar, tüccarlar ve zengin kişiler bulunmaktaydı. Ata binmelerine izin verilmezdi, ancak imparatorun hekimi Mısırlı Salamon'a bu konuda ayrıcalık tanınmıştı.

Bizanslılar, savaşmayı sevmedikleri için putperest topluluklardan gelen ve barbar dedikleri kişileri paralı asker olarak Türkmenlerin hükümdarı Sultan Mesud'a (Anadolu Selçuklu Hükümdarı I. Rükneddin Mesud) (hükümdarlığı 1116–1156) karşı savaştırıyorlardı.

87

Konstantinopolis'ten sonra denizyoluyla Haçlıların elindeki Antiokheia'ya (Antakya) gelen Bünyamin, Suriye, Irak, İran ve Mısır'ı gezdikten sonra ülkesine dönmüştür. *Seferha* (Gezi Kitabı) adlı eseri ilk defa 1543'te İstanbul'daki Yahudi matbaasında basılmış ve böylece bu kentte basılmış ilk kitaplardan biri olmuştur.

Ruy Gonzales de Clavijo (Ö. 1412)⁹⁴

Ruy Gonzales de Clavijo

Ruy Gonzáles de Clavijo Papalık özel emri ile, Timur'un sarayına elçi olarak gönderilmiştir. Bir İspanyol asilzadesidir. 1402 yılında Anadolu topraklarına ayak bastığında, Timur orduları, Yıldırım Bayezid'in ordularını, Ankara Savaşı'nda yenmiş, Anadolu'nun bir bölümü, Timurlular etkisine girerken; Osmanlı Beyliğinde Fetret Devri denen bir dönem başlamıştı.

Clavijo, İstanbul'u ziyaretinde İstanbul'un o günkü durumu hakkında gözlemlerde bulunur. İstanbul'un Bizans'ın son dönemindeki durumunu anlatır. O sırada Osmanlı şehzadeli, iktidar için birbirleriyle savaşmakta ya da gizli ittifaklar kurmaktadırlar. Osmanlı'nın

94 http://tr.wikipedia.org/wiki/Ruy_Gonzales_de_Clavijo

Asya'daki topraklarında bir kargaşa hüküm sürerken, Avrupa, Rumeli topraklarında, Osmanlı düzeni devam etmektedir. Clavijo, daha sonra, Karadeniz yolu ile İstanbul'dan ayrılır. İstanbul adının ilk defa onun seyahatnamesinde geçtiğini, Galata Cenevizlileri kolonisi, "aşağı şehir" anlamında "Stambul", "Stambuli" demektedirler.

III. Manuel yönetimideki, Trabzon İmparatorluğu üzerinden, zorlu Karadeniz'i sıra dağları aşarak, bugünkü Doğu Anadolu bölgesinden, Timur'un sarayına kadar yolculukta, yol üzerinde yaşayan insanları, İpek Yolu eşkiyalarını anlatır.

Daha sonra, İspanya'ya döner. Papalık ile Büyük hanlara yapılan ziyaretlerin hemen hemen sonuncusudur. Artık Avrupa, ilerleyen Türk gücü karşısında, Osmanlı'ların karşısına İran'da ki çeşitli Türk ve Fars hanedan'larını kullanacaktır.

89

Daha önce Avrupa, bir anlamda Papalık, bu elçilik heyetleri ile haçlı Seferlerini düzenli olarak başlatmış; İspanya'da Berberi Müslümanları durdurmuş, Sicilya'dan da Arapları atmıştı. Şimdi ise yükselen büyük ve tehlikeli güç Osmanlılardı. Avrupa 500 yıl bu gücü, Avrupa'dan atmaya çalışacaktı.

Niccolo de' Conti (1385–1469)⁹⁵:

Niccolo de' Conti Chioggia doğumlu Venedikli tüccar ve gezgindir. 15.yüzyılda Hindistan, Güneydoğu Asya ve Güney Çin'i gezmiştir. Marco Polo ve ekibinin Çin'den dönmelerinden sonra buradan gelen ilk Avrupalıdır.

Niccolo, 1419 yılında Venedik'ten ayrılarak Şam'a giderek burada Arapça öğrendi. 25 yıl boyunca Asya'daki birçok yeri Müslüman bir tacir olarak gezdi. Dillere olan yatkınlığı ve İslami kültürü benimsemesi sayesinde Müslüman tacirlere ait gemilerde seyahatlerine devam etti.

90

Niccolo'nun gezileri Çinli Amiral Zheng He'nin donanmasının seferleriyle aynı dönemde olmuştur. Bir dönem bu donanmada ve donanma ile birlikte hareket eden ticaret gemilerinde seyahat etmiştir. Donanmayla beraber gezdiği yerlere ait anlattıkları bilgiler Ma Huan (1433) ve Fei Xin (1436) gibi Çin donanmasıyla beraber gezen tarihçilerin anlattıklarıyla örtüşmektedir.

Niccolo de' Conti, çölü geçtikten sonra Bağdat'a, oradan da Basra'ya geçti. İran Körfezinde deniz yoluyla seyahat ederek İran'a geçti ve Farsça öğrendi. Arap Denizini deniz yoluyla geçerek Gucerat'a gitti. Daha sonra Deccan Yaylasındaki Vijayanagar'a gitti. Hindistan'ın doğu kıyısındaki günümüzün Chennai kenti olan Maliapur'a gitti.

95 http://tr.wikipedia.org/wiki/Niccol%C3%B2_de'_Conti

1421 yılında Niccolo, Sumatra Adasına geçerek bir yıl burada kaldı. Bu süre boyunca altın ve baharat ticareti yapatı. Daha sonra Malaya Yarımadasına geçti. Oradan sonra Batı Bengal'a geçti. Burma'dan sonra Java'ya giden Niccolo, burada 9 ay kaldıktan sonra günümüzdeki Vietnam olan Champa'ya geçti.

Niccolo, Güneydoğu Asya'nın uygarlık, zenginlik, kültürel seviye ve ihtişam olarak İtalya'nın kat kat üzerinde olduğunu belirtir. 1440 yılına doğru Hindistan'a geri döner. Buradan da Aden, Somali, Cidde üzerinden Mısır'a geçer.

Hindistan'da tanıştığı ve evlendiği eşi Mısır'da çıkan salgın hastalık sırasında hayatını kaybeder. Dört çocuğuyla beraber İtalya'ya döner. 1444 yılında Venedik'e dönen Niccolo, saygı duyulan bir tacir olarak hayatına devam eder.

91

Seyahatleri sırasında güvenlik gerekçesiyle kendisini Müslüman olarak tanıtmıştır. Hristiyanlık esaslarının bu açık ihlalinden sonra özel olarak Papa IV. Eugene tarafından huzura çağrılır. Papa'nın özel sekreteri Poggio Bracciolini ile görüşüp durumunu anlatır. Kaleme aldığı yazılı eser 15.yüzyılda yazılan en başarılı gezi yazılarındanr.

Seyahatnamedeki anlatımların Avrupa'da o dönemdeki Hint Okyanusu ve civarı ile ilgili birincil bilgi kaynağı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Marco Polo'nun anlatımlarından sonra bölgeye dair ayrıntılı

bilgiler dönemin bilim adamlarını etkilemiş, vermiş olduğu bilgiler dönemin ünlü dünya haritası Fra Mauro haritasına ışık tutmuştur.

Niccolo de' Conti'nin haritacılıktaki etkisi Cenova Haritası (1447-1457) ve Fra Mauro haritasında (1457) hissedilir. Özellikle Fra Mauro haritası o dönemde bilinen Eski Dünyanın çok tutarlı bir şekilde resmedilmesidir. Bu haritalardaki yer isimleri doğrudan Conti'nin anlatımlarından alınmıştır. Rahip Mauro'nun, haritasının yapımını anlatırken bahsettiği "güvenilir kaynak" Conti'dir. Ayrıca Afrika'nın en güney ucundaki Ümit Burnu'nun 1420 yılında geçildiğine dair bilginin Conti'den geldiği düşünülmektedir. Conti, Çin donanmasının o dönemdeki Avrupa donanmalarından çok ileride olduğunu yazmakta, 2000 ton ağırlığında ve o dönem Avrupa'daki kalyonlardan dört kat büyük devasa gemilerden bahsetmektedir:

Paolo dal Pozzo Toscanelli'nin 1474 yılında Kristof Kolomb'a yazdığı mektupta belirttiği "Cathay'dan gelen" kişinin de Niccolo de' Conti olduğu düşünülmektedir.

Niccolo de' Conti'nin yazmış olduğu eser çok sayıda gezgin ve kaşif tarafından kullanılmıştır; bunlar arasında Ludovico di Varthema (1510) ve Magellan ile birlikte dünyanın çevresini dolaşan Antonio Pigafetta sayılabilir.

Eserin ilk baskısı 1492 yılında orijinal Latince olarak Cristoforo da Bollate tarafından yapılmış ve Hindistan'a giden Pietro Cara'ya ithaf edildi. Bundan sonra birçok

dile çevirileri yapılan eser 1502 yılında Portekizce, 1503 yılında ise İspanyolca yayınlandı. İlk İtalyan baskısının Portekizceden çevrildiği ve 1550 yılında basılan Giovanni Battista Ramusio'nun gezi notlarının eki olarak basıldığı bilinmektedir. İlk İngilizce baskı ise 1579 yılında İspanyolca baskının çevirisi olarak John Frampton tarafından yapıldı, bu kitapta Conti'nin gezileriyle Marco Polo'nun gezileri beraber anlatılır.

Pinz3n Kardeşler (15. Y3zyıl Ortaları)⁹⁶

94

Pinzon Kardeşlerin Palos de la Frontera'daki
heykelleri

Pinz3n Kardeşler, Palos de la Frontera doğumlu İspanyol denizci, kaşif ve balıkçı kardeşler. Mart3n Alonso, Francisco Mart3n ve Vicente Yañez adlarındaki 3ç kardeş de Kristof Kolomb'un Yeni D3nya'ya doğru ilk seferine katılmıştır. Pinz3n Kardeşler tarihçiler tarafından bu tarihsel yolculuğun çok 3nemli bir parçası olarak değerlendirilse de yeterince tanınmamaktadırlar.

96 http://tr.wikipedia.org/wiki/Pinz%C3%B3n_Karde%C5%9Fler

Yaşamları

Pinzón Kardeşler İspanya'daki Palos de la Frontera kasabasında dünyaya gelirler. En büyük kardeş olan Martín Alonso Pinzón 1441, en küçük kardeş olan Vicente Yáñez Pinzón ise 1460 yılında doğar. Kasabalarında denizcilik ve balıkçılığı öğrenirler. Kısa zamanda başarılı denizciler olurlar. Bu kabiliyetleri balıkçılıklarının gelişmesine ve şöhretlerinin artmasına yol açar. Şöhretleri kraliyetin bile dikkatini çekmeyi başarır.

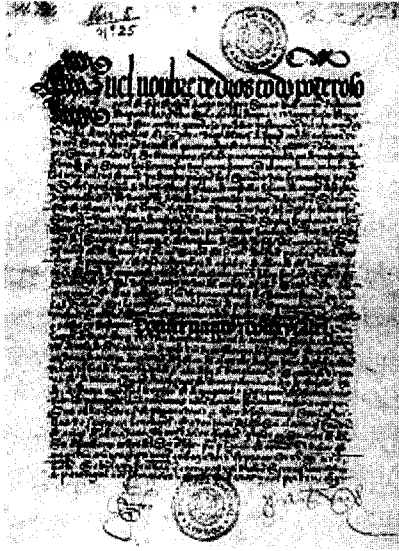
15.yüzyılda Kastilya ve Aragon Krallıkları İber Yarımadasının Reconquista yani yeniden fethini tamamlarken artık hedeflerinde oldukça kârlı olan baharat ticaretine yönelme planları içindedir. Bunun için Doğu Hint Adalarına masrafsız bir şekilde ulaşılabilir bir deniz yolu arayışına girilir. Düzenlenecek sefer umutsuz olarak değerlendirilse de Pinzón Kardeşlerin sefere katılacağına duyulmasıyla beraber sefere katılmak isteyenlerin sayısı artar. Kardeşler seferin lideri konumunda olan Kristof Kolomb'un da saygısını kazanırlar.

95

Tarihi yolculuk 3 Ağustos 1492 tarihinde başlar. Kolomb, seferden önce aylar süren hazırlıklar boyunca gemi mürettebatının sağlanması konusunda olağanüstü yardımları bulunan Pinzón Kardeşlere borcunu onlara önemli sorumluluklar vererek öder. Martín, Pinta'nın, Vicente ise Niña'nın kaptanı olur. Francisco ise Pinta'nın ikinci kaptanıdır. Yola çıkan gemiler önce Kanarya

Adalarına ulaşırlar. Buradan sonra batıya yelken açan üç gemiden oluşan filo bir ay sonra Yeni Dünya'da San Salvador Adasına ayak basar. Ancak yolculuk çok sıkıntılı geçmiş, mürettebat karaya varmadan birkaç gün önce isyan etmiştir. Buna rağmen 12 Ekim 1492'de sağ salim karaya ayak basarlar. Burada kalınan süre boyunca Kolomb, Santa Maria isimli kaptan gemisini sığ kayalıklara çarparak batıracaktır. Yeni Dünyada birkaç ay kaldıktan sonra Kolomb ve Pinzón Kardeşler İspanya'ya dönüş yolculuğuna çıkarlar. Mart 1493'de İspanya'ya ulaşan kaşiflerden sadece Kolomb kahraman gibi karşılanır. Kraliyet tarafından zenginlik ve ihtişama boğulur. Kendi paylarının göz ardı edildiğine inanan Pinzón Kardeşler durumu protesto etseler de konuyu büyütmeksizin kapatırlar.

Yeni Dünya'nın keşfinden sonra İspanya'ya dönen kaşiflerden Martin Alonso Pinzón çok geçmeden ölür. Kolomb'un Martin Alonso'yu seferden elde edilen kârın paylaşılması sırasında çıkan anlaşmazlık nedeniyle öldürdüğü söylentisi olsa da kanıtlanan bir şey yoktur.

1494 tarihli Tordesillas Antlaşması

Martin'in ölümünden sonra Vicente başka seferler çıkmıştır. 1499 yılında Güney Amerika kıyılarını keşfetmiş, 26 Ocak 1500 tarihinde Brezilya sahillerine ulaşmıştır. 1494 yılında Papa'nın girişimiyle Portekiz ve İspanya arasında imzalanan Tordesillas Antlaşmasına göre İspanya buralarda hak iddia edemese de Vicente'nin karaya çıktığı yerde kurulan kente onun verdiği isim olan Cabo de Santa Maria de la Consolación verilmiştir. Ayrıca Vicente Amazon Nehri'ni ilk olarak görmüş ve deniz seviyesinden 50metre yüksekliğe kadar nehri keşfetmiştir. Nehre "Río Santa María de la Mar Dulce" adını vermiştir.

Vicente bundan sonra 1505 yılında Porto Riko valisi olarak atanır. Üç yıl boyunca adanın Avrupalılarca

kolonileştirilmesi ve tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi için çalışır. 1508 yılında onun yerine valiliğe Juan Ponce de León atanır. Vicente, Amerigo Vespucci'nin ölümünden sonra İspanya'nın en önde gelen kaptanlarından olan Juan Diaz de Solis liderliğindeki Orta Amerika'ya yapılan başka bir sefere katılır. Birkaç yıl sonra tamamen sosyal hayattan çekilecek ve kendisine dair son haber 1523 yılında alınacaktır. Bu tarihten kısa bir süre sonra ölmüş olduğu tahmin edilmektedir.

Francisco ise ilk seferden sonra İspanya'nın İtalya ve Kuzey Afrika'daki seferlerine katılacak ve Amerika kıtasında unutulacaktır. Ancak Yeni Dünya'da Kolomb'un giderek tekelleşen hakimiyetini kırmak isteyen İspanyol Krallığı Kolomb'un 1498 yılındaki üçüncü seferine Francisco'nun dahil olmasını ister. Uzun yıllar sonra Francisco'nun hatırlanması anlamlıdır. Francisco, Kolomb'un dördüncü seferine de katılacak ancak yolculuk sırasında hastalanarak hayatını kaybedecektir.

Kolomb'un seferinde büyük yararlılık gösterecekler de Pinzón Kardeşler neredeyse hiç tanınmamaktadır. Kolomb seferi dışında çok sayıda sefere katılan kardeşler ülkelere büyük fayda sağlamışlardır. Neredeyse tamamen tarih sahnesinden silinmelerine rağmen doğdukları Palos de la Frontera kenti kardeşleri neredeyse azizlik mertebesine yükselterek sahip çıkmıştır.

Ferdinand Macellan (1480-1521)⁹⁷:

Ferdinand Macellan, 1480-1521 yılları arasında yaşamış Portekizli denizci, gezgin ve kâşiftir. İspanya Krallığı'nın desteğiyle denize açıldı. Hikâyesi, bu seyahate eşlik eden Antonio Pigafetta'nın anılarını yazması sayesinde günümüze ulaşmıştır.

Macellan son yolculuğunu tamamlayamadan Filipinler'deki Mactan Savaşı'nda öldürüldü. Ancak daha önce ziyaret ettiği Baharat Adaları'nın ötesine giderek tüm meridyenlerden geçen ilk insanlardan olmayı başardı. Büyük Okyanus'a seferi esnasında okyanusu çok sakin gördüğü için "pasifik" (sakin) ismini veren, ayrıca Güney Amerika'da keşfettiği boğaza kendi ismi verilen Portekizli denizci Macellan, Büyük Okyanus'u aşan bir araştırma gezisi yapmış ilk insandır.

99

Dünyayı dolaşmak üzere denize açılan 237 (diğer bir kaynağa göre 270) denizcinin sadece 18'i İspanya'ya dönerek seyahatini tamamlamayı başardı. Bu denizcilere Macellan'ın ölümünden sonra yönetimi devralan Juan Sebastián Elcano adlı İspanyol liderlik etmiştir.

⁹⁷ Stefan Zweig, *Dünyanın Çevresini Dolaşan İlk İnsan Macellan*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2002; http://tr.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Macellan

Ferdinand Macellan

100

İlk Yolculuklar:

Macellan ilk deniz yolculuğuna 1505 yılında, henüz 25 yaşındayken ıktı. Görevi Francisco de Almeida'yı Portekiz genel valisi olarak Hindistan'a götürmekti. Yerel bir kral üç yıl önce Vasco da Gama'ya vergi verdiği halde Almedia'ya vermeyi reddedince Macellan bu yolculuğunda ilk kez bir savaş görmüş oldu. Almedia, bugünkü Tanzania'da bulunan dönemin başkenti Kilwa'ya saldırıp bu bölgeyi ele geçirdi.

1506 yılında Macellan Doğu Hindistan'a giderek Baharat Adaları'na keşif gezilerinde bulundu. Şubat 1509'da, Osmanlı Devleti'nin bölgedeki gücünün gerilemesinin başlangıcı olarak da görülen Diu deniz savaşı'na katıldı. 1510 yılında kaptanlığa getirildi, fakat

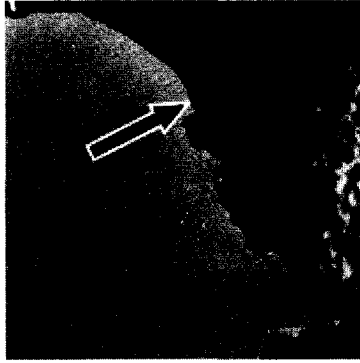

bir yıl içinde doğuya izinsiz gemi götürmek yüzünden bu yetkisini kaybetti ve Portekiz'e geri dönmeye zorlandı.

1511'de Fas'a gönderildi ve burada Azamor Savaşı'na katıldı. Bu savaşta dizinden ciddi biçimde yaralandı. İzin almadan savaşı terk edince Almedia'nın gözünden düştü, ayrıca Emevilerle yasadışı ticaret yapmakla suçlandı. Suçlamaların birçoğu zamanla etkisini kaybetse de, Macellan Portekiz kralı I. Manuel'in gözünden düştü. Kral, Macellan'ın ücretini artırmayı reddetti ve 15 Mayıs 1514'ten sonra yeni iş teklifinde bulunmayacağını bildirdi. Bunun üzerine Macellan hizmetini İspanya Krallığına sunmaya karar verdi.

Seyahati:

10 Ağustos 1519'da Macellan'ın emrindeki beş gemi Seville'den ayrıldı ve Guadalquivir Nehri'ni geçerek nehrinağzında yer alan Sanlúcar de Barrameda'ya ulaştı. Gemiler burada beş haftadan daha uzun süre beklediler. İspanyol yöneticiler Portekizli amiral konusunda şüpheli ve ihtiyatlıydı, neredeyse Macellan'ın denize açılmasına karşı çıktılar ve Portekizli gemi tayfasının hemen tamamını İspanyol denizcilerle değiştirdiler. Ama sonunda Macellan, 20 Eylül'de emrindeki yaklaşık 270 denizciyle birlikte Sanlúcar de Barrameda'dan yola çıktı.

102

Kral Manuel Ferdinand, yakalamak üzere bir deniz müfrezesi yolladıysa da Macellan Portekiz güçlerinden kaçmayı başardı. Kanarya Adaları'nda bir mola verdikten sonra Cape Verde adalarına ulaştı, buradan Brezilya'daki Cape St. Augustine'ye doğru yola çıktı. 20 Kasım'da ekvatoru geçtiler ve 6 Aralık'ta Brezilya göründü.

Brezilya Portekizlilere ait olduğundan Macellan burada durmaktan kaçındı ve 20 Aralık'ta bugünkü Rio de Janeiro yakınlarına demir attı. Burada çeşitli takviyeler yapıldı ama kötü koşullar yüzünden gecikmeler oldu. Daha sonra, Güney Amerika'nın doğu kıyılarına doğru yelken açarak, Macellan'ın Baharat Adaları'na ulaştığını düşündüğü boğazı aradılar. Filo 10 Ocak 1520'de Río de la Plata'ya ulaştı.

Macellan'ın güzergâhı Güney Amerika'nın güney ucunu keserek Atlas ve Büyük Okyanus'u birleştiriyordu.

31 Mart'ta mürettebatın bir kısmı Puerto San Julian adını verdiği bir grup oluşturdu. Beş gemiden ikisinin kaptanlarının da katıldığı bir isyan çıktı. Mürettebat genel olarak sadık çıktığı için isyan başarısız oldu. Quesada idam edildi, Cartagena ve bir keşiş de ıssız bir kıyıda bırakılarak terk edildi.

103

Yolculuk devam etti. Santiago gemisi gözlem yapmak için kıyılara yaptığı bir gezide fırtınaya yakalanarak battı. Tüm mürettebatı karaya çıkmayı başaran gemiden iki kişi Macellan'a haber ulaştırdı, kıyıdaakilere yardım geldi. Ancak Macellan bu maceradan sonra yeniden yola koyulmadan önce birkaç hafta beklemeyi tercih etti.

Filo, 24 Ağustos 1520'de 52° güney enleminde Cape Virgenes'e ulaştı. Deniz tuzlu ve derin olduğu için geçişi buldukları kanısına vardılar. Dört gemi çetin bir yolculuk sonunda, Macellan'ın 1 Kasım Tüm

Azizler Günü'nde aştıkları için Estreito de Todos los Santos (Bütün Azizler Kanalı) adını verdiği 373 mil uzunluğundaki kanalı geçtiler. Bu boğazın günümüzde adı Macellan Boğazı'dır. Macellan öncelikle Concepcion ve San Antonio'yu boğazı keşfetmekle görevlendirdi, ancak Gomez tarafından yönetilen San Antonio kaçarak İspanya'ya döndü. 28 Kasım'da kalan üç gemi Büyük Okyanus'a ulaştı. Macellan buranın adını suyun durağanlığından ötürü Mar Pacifico (Pasifik Okyanusu → pasif, durağan deniz) koymuştur.

104 Kuzeybatıya giden ekip 13 Şubat 1521'de ekvatora ulaştı. 6 Mart'ta Marianas'ta, 16 Mart'ta ise kalan 150 kişi ile Filipinler'deki Homonhon adasındaydılar. Macellan, Malay tercümanı sayesinde yerli halkla anlaşabiliyordu. Limasawa Adası'ndan Rajah Kolambu ile karşılıklı hediyeler alıp verdiler ve onun önderliğinde 7 Nisan'da Cebu Adası'na gittiler. Cebu Adası'ndan Rajah Humabon onlara dostça davrandı, hatta Hristiyanlığa geçmeyi bile kabul etti.

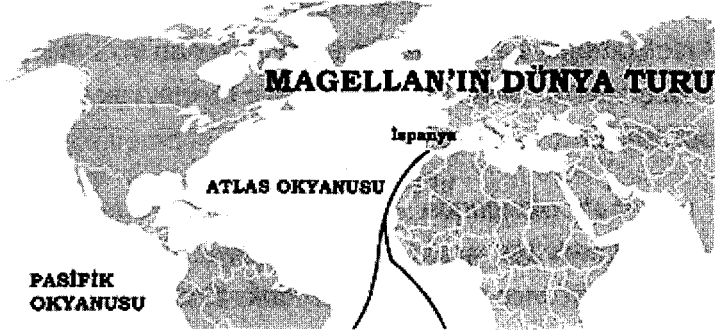

Macellan anıtının önünde Lapu Lapu onuruna yapılmış olan başka bir anıt da bulunmaktadır.

Filipinli yerlilerle geçen ilk dostluk günlerinin aldatıcı olduğu kısa zamanda anlaşıldı. Macellan 27 Nisan 1521'de Lapu-Lapu önderliğindeki yerlilerle girdiği Mactan Savaşı'nda öldü. Yolculuğa para vererek katılan Antonio Pigafetta adlı zengin turist Macellan'ın ölümü ile sonuçlanan olaylara tanıklık etmiş ve bu olayı şu şekilde aktarmıştır:

"Sabah olduğunda 49 kişi belimize kadar gelen suya atladık ve suyun içinden kıyıya ulaşana değin iki ok atımı mesafe kadar yürüdük. Botlarımız suyun içindeki kayalardan ötürü daha ileri gidemiyordu. 11 adamı botları korumak üzere geride bırakarak devam ettik. Kıyıya ulaştığımızda 1500 kadar yerli üç bölüm halinde gruplanmıştı. Bizi gördüklerinde savaş çılgınlıkları atmaya başladılar. Tüfekli adamlar ve okçular yarım saat kadar savaştılar, ancak bir işe yaramadı. Kaptanı tanıyan bazıları üzerine saldırdı ve kafasından miğferini düşürdüler. Bir yerli, yüzüne doğru bambu bir mızrak savurdu, fakat kaptan kargısıyla onu derhal öldürdü. Sonra kılıcına el attı fakat yarıya kadar çekebildi, çünkü bambu mızrakla kolundan yaralanmıştı. Bunu gören yerliler topluca üstüne çullandılar. Biri sol bacağına bir pala ile vurdu, bu, kaptanın yüzüstü düşmesine sebep oldu. Derhal üzerine bambu ve demir mızraklarla, palalarla saldırdılar. Bizim ışığımızı, aynamızı, yardımcımızı, gerçek önderimizi öldürene değin. Onu

yaraladıklarında hepimizin botlara bindiğinden emin olmak için birçok kez geriye dönüp baktı. Sonra onu ölü bir şekilde geride bırakarak biz yaralanmışlar, yenilmişler, elimizden geldiğince, hareket etmeye başlayan botlara doğru çekildik...”

106

Macellan'ın ölümünden 16 ay sonra gemilerinden biri olan Victoria dünyayı dolaşarak İspanya'ya dönmeyi başardı.

Dünya Turu ve Dönüşü:

Magellan vasiyetnamesinde, köle olan Malay tercümanının özgür bırakılmasını istemişti. Enrique adını kullanan, Henry The Black olarak vaftiz edilmiş tercüman, Sumatralı köle tüccarları tarafından yurdunda ele geçirilip satılmıştı. Macellan ile yaptığı birçok yolculukla dünyayı tam anlamıyla dolaşmış ilk kişi Enrique'dir. Macellan'ın Malacca'ya yaptığı ilk seferlerde hizmetine giren Enrique, Afrika'daki savaşlarda, sahibinin Portekiz'de kralın huzurunda gözden düşüşünde ve yeniden başarılı bir şekilde filosuyla denizlere açılışında

hep yanındaydı. Ama geminin yeni kaptanı Mactan'da, Enrique'yi serbest bırakmayı reddetti. Enrique 1 Mayıs'ta Rajah Humabon'un yardımı ile 30 kadar ölü denizcinin arasına karışarak kaçmayı başardı.

Filipinlerde uğradıkları kayıplar keşif ekibinin sayısını ciddi biçimde azalttı, kalan üç gemiyi idare edemez hale geldiler. Bu sebeple 2 Mayıs 1521'de Concepción'u terk ettiler ve kendilerine karşı kullanılmasını önlemek amacıyla yaktilar. Artık sadece Trinidad ve Victoria'dan ibaret kalan filo batıya, Palawan'a doğru ilerledi. 21 Haziran 1521'de bu adadan ayrıldılar ve sığ sularda yol bulabilen Moro, rehberler yardımı ile Brunei - Borneo'ya ulaştılar.

Brunei'nin dalgakıranlarında 35 gün demir attılar. 107
Brunei övündüğü evcil fillere ve 62 toptan oluşan bir kuvvete sahipti, ki bu Macellan'ın gemilerinin gücünü beşe katlıyordu. Pigafetta anılarında Avrupa'da henüz çok nadir bulunan porselen ve gözlük gibi örnekler aracılığıyla krallığın sahip olduğu teknolojiden de söz etmektedir.

Maluku Adaları'na (Baharat Adaları) 6 Kasım 1521'de ulaştıklarında 115 kişi kalmışlardı. Portekizlilere yakın olan Ternate sultanının rakibi Tidore sultanı ile ticaret yapmayı başardılar.

Kalan iki gemi değerli baharatlarla dolu olarak batıya, İspanya'ya doğru yola çıkmaya çalıştı. Ancak Molucca'yı terk ettiklerinde Trinidad'ın su aldığını

farkettiler. Mürettebat deliği bularak onarmaya çalıştı, fakat başaramadı. Trinidad için çok zaman harcamak zorunda kalacaklarını anladılar, daha küçük olan Victoria ise kalan denizcilerin hepsini alacak durumda değildi. Sonuç olarak bir grup denizciyle birlikte Victoria, İspanya'ya doğru yola çıktı. Birkaç hafta sonra da Trinidad Büyük Okyanus rotasını izleyerek İspanya'ya varmak amacıyla Molucca'yı terketti, fakat gemi Portekizliler tarafından yakalandı ve onların gözetimi altındayken fırtına sonucu battı.

108 Victoria Hint Okyanusu'ndan eve doğru 21 Aralık 1521'de yola çıktı. 6 Mayıs 1522'de Juan Sebastián Elcano yönetimindeki gemi Ümit Burnu'nu geçerken tayın olarak sadece pirinç kalmıştı. Cape Verde Adaları'na ulaşmadan 20 denizci açlıktan ve c vitamini eksikliğinde ortaya çıkan skorbüt hastalığından öldü. Oysa ki gemide bugün c vitamini içerdiği bilinen tonlarca karanfil bulunuyordu. 9 Haziran'da, 26 tonluk baharat, karanfil ve tarçından oluşan kargoyu kaybetme korkusuyla 13 denizciyi daha Portekiz yönetimindeki bu adada bıraktı.

6 Eylül 1522'de yola çıkışlarından neredeyse tam üç sene sonra Juan Sebastián Elcano ve kalan denizcileri taşıyan Victoria İspanya'ya ulaştı. Keşif gezisi aslında az da olsa kâr getirmişti, ancak denizciler tam ücretlerini alamadılar. 1522 sonbaharında mürettebat Valladolid'de krallığın huzuruna çıktığında Maximilianus Transylvanus ile görüştü ve yolculuğa dair ilk rapor 1523 yılında

yayımlandı. Pigafetta'nın yazdıkları 1525'e kadar ortaya çıkmadı, hatta tam olarak yayınlanması 18. yüzyıl sonlarını buldu.

Trinidad gemisindeki 55 mürettebatın dördü 1525'te İspanya'ya ulaşmayı başardı, kalan 51 kişi çeşitli savaşlar ya da hastalıklar yüzünden ölmüştü.

Keşifleri:

Macellan'ın keşif gezisi dünya çevresinde yapılan ilk seyahattir ve Güney Amerika'daki boğazdan geçerek Atlas ile Büyük Okyanus'u birleştiren ilk deniz yolculuğudur. Macellan ve ekibi Avrupa için tamamen yeni olan pek çok hayvan türü ile karşılaştı. Bunlardan bazıları "hörgüçsüz develer" olarak tanımlanan lamalar ve "tüyleri yolunmayan fakat derisi yüzülen siyah kazlar" olarak tanımlanan penguenlerdi.

109

En yakın iki galaksi olan Macellan Bulutsuları Güney yarımkürede keşfedildi. 69.800 km olan yolculukları sayesinde dünyanın çevresini de hesaplanmış oldu.

Bu yolculuk sayesinde, uluslararası bir saat sisteminin gerekliliği ortaya çıktı. Döndüklerinde, dikkatle tutulan seyir defterine rağmen geride kalanlarla günlerinin uyuşmadığını farkettiler. Fakat günlerin uzunluğu arasındaki farkı hesaplayacak kadar kesin ölçüm yapabilen saatleri yoktu. Zamanla ilgili bu olgu büyük heyecan yarattı, özel bir heyet bu garipliği bildirmek üzere Papa'ya yollandı.

Bartolomeu Dias 1450-1500)⁹⁸:

Bartolomeu Dias denizci ve kâşiftir. Afrika Kıtasının güney ucu olan Ümit Burnu'nu ilk kez gemiyle dolaşan kişidir.

Dias'ın keşif gezilerinden önceki hayatı tam olarak bilinmemektedir. Büyük ihtimalle 1434 yılında Gil Eanes ile Kap Bojador'u dolaşan Joao Dias'ın, yine 1444 yılında Afrika'nın en batı ucunu keşfedip bugünkü Senegal kıyılarına ulaşan ve Terra dos Guineus'u keşfeden tüccar-kâşif Diniz Dias ile akrabalığı olduğu tahmin edilmektedir.

110

Dias 1486'da Portekiz Kralı II. Joao'dan gizli tutulması gereken bir görev almıştır. Bu görev Afrika Kıtasının en uç noktasına gitmek, burayı dolaşmak ve eğer mümkünse Hindistan'a kadar giderek bu deniz yolunu keşfetmektir.

Kendisine bu görev için üç gemi verilir. Filo Afrika kıyıları boyunca ilerleyerek, daha önce Portekiz'lilerin inmediği kadar güneye inerek bugünkü Namibya kıyılarına çıkar. Daha sonra Golfo de São Tomé'yi (bugünkü Spencer Bai) geride bırakan Dias, bugünkü Güneybatı Afrika'da Lüderitz Körfezi'nde karaya çıkar. Burada Portekiz Krallığını simgeleyen ve buranın Portekiz'in egemenliğine geçtiğini vurgulayan kraliyet armalı ilk taştan direkleri dikti. Daha sonra şiddetli kuzey rüzgarına ve fırtınaya tutulan filo, rotasını güneye

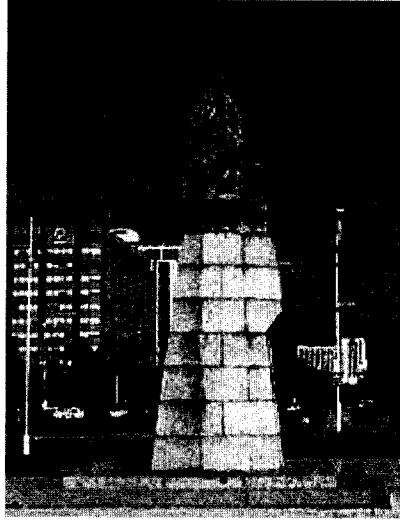
kaydırmak zorunda kaldı.

Birkaç gün sonra hava sıcaklığı iyice düşüncü rotasını tekrar kuzeye çeviren Dias, burada üzerinde yaşam olan bir koya rastladı ve buraya “Angra dos Vaqueiros” adını verdi. Bugün burasının Afrika’nın güney kıyılarındaki Mosselbai olduğu tahmin ediliyor. Buradan rotasını doğuya çevirip Algoa Bai’ye girdi. 12 Mart 1488 tarihinde, buraya yakın Kap Padrone’de bir armalı direk daha dikti. Mürettebattaki huzursuzluğun yavaş yavaş artması neticesinde, isteği dışında doğuya yöneldi ve Groot Vis nehrinin ağzına ulaştı. Burada artık yönün kuzeye doğru döndüğü fark ediliyordu. Böylece Dias 70 yıldır aranan, Afrika’yı dolaşarak Hindistan’a açılan yolu keşfettiğini fark etmiş oldu. Dias, aslında Ümit Burnu’nu dolanmıştı. Ancak mürettebatında baş gösteren bir hastalıktan nedeniyle geri dönmek zorunda kaldı.

111

Geri dönüş yolunda Ümit Burnu’nu “Fırtınalar Burnu” olarak adlandırdı. Ümit Burnu ismi ise Portekiz Kralı Joao tarafından, Hindistan yolunun keşfedilmesi ümidiyle verilmişti. Bazı kaynaklar ise bu ismin, gemicilerin moralini bozmamak gayesi ile değiştirildiğini söyler.

Dönüşte Tafelbai Körfezinde (bugünkü Capetown) 1 Mayıs 1488 tarihinde son arma direğini dikti. Angola sahillerinde bir müddet konaklayan Dias, 16 ay sonra, Aralık 1488 sonunda Portekiz’e geri döndü.

Cape Town'daki Bartolomeu Dias Heykeli

112

Bu seyahat gizli tutulduğundan yazılı olarak detayları anlatan bir belge ve çizimler hiç mevcut olmamıştır.

Dias, dönüşünden sonra ilk Hindistan yolculuğu için sadece danışmanlık yapmış, bu yolun deniz haritalarını oluşturmuş ve bu yolu takip edecek gemilerin donanımlarından sorumlu olmuştur. Bununla birlikte yolculuğa çıkan Vasco da Gama'ya, Cabo Verde (Yeşil Burun) Adaları'na kadar eşlik etmiştir. Kral II. Joao'nun yerine geçen I. Manuel'in niçin Dias'ı değil de Vasco da Gama'yı görevlendirdiği ise bilinmemektedir.

Dias, 29 Mayıs 1500'de Güney Afrika açıklarında (kendi keşfi olan Ümit Burnu yakınlarında) yakalandığı bir fırtınada bütün mürettebatıyla birlikte ölmüştür.

Gaspar Corte-Real (D. 1450 – Ö. 1501)⁹⁹:

Gaspar Corte-Real, Portekizli kaşif João Vaz Corte-Real'in üç oğlundan en genç olanıdır. Babasıyla beraber Kuzey Amerika seyahatlerine katılmıştır.

1500 yılında Portekiz kralı I. Manuel'in emriyle Asya'ya açılan olası kuzeydoğu geçidini aramak üzere sefere çıktı. Grönland'a ulaştı, buranın Asya kıtasının doğu

sahilleri olduğunu sandıysa da karaya çıkmadı. Ertesi yıl 1501'de kardeşi Miguel Corte-Real ile birlikte üç gemiyle yola çıktı. Buzlu ve donmuş deniz kütlesiyle karşılaşınca rotasını güneye çevirdi ve karaya çıktı. Burada 60 yerliyi esir etti ve dönüş yolculuğunda bunlar satıldı. Gaspar daha sonra kardeşi ve iki gemiyi Portekiz'e geri gönderirken kendisi güneye doğru seyahatine devam etti.

113

Bundan sonra Gaspar Corte-Real'den haber alınamamıştır. Kardeşi Miguel 1502 yılında Gaspar'ı bulmak için yeni bir sefere çıksa da ondan da haber alınamayacaktır.

99 http://tr.wikipedia.org/wiki/Gaspar_Corte-Real

Amerigo Vespucci¹⁰⁰:

114 9 Mart 1454 – 22 Şubat 1512 yılları arasında yaşamış İtalyan kaşif ve kartografyacı'dır. Vespucci, özellikle iki mektubunun; "*Mundus Novus*" (Yeni Dünya) ve "*Lettera*" (ya da "Dört Deniz Yolculuğu") güvenilirliğine gölge düşmüş olması nedeniyle çok tartışılmıştır. Bazıları Vespucci'nin kendi rolünü abarttığı ve kasıtlı olarak sahte kanıtlar ürettiğini, diğerleri iki mektubun da sahte olduğu ve aynı dönemde başkaları tarafından yazıldığı düşüncesini savunurlar. Amerigo, Güney Amerika kıyısı açıklarına vardıkdan sonra İtalya'ya yazdığı mektupta, keşif yaptığı kara parçalarının beklenenden çok daha geniş olduğunu, daha önce Avrupalıların anlattıkları Asya gibi bir yer olduğunu ve bu yüzden de bir Yeni Dünya, yani Avrupa'da önceden bilinmeyen dördüncü bir kıta (Asya ve Afrika'dan sonra) olması gerektiğini yazdı.

Amerigo'nun mektuplarının yayımlanarak yaygın bir şekilde benimsenmesi, Martin Waldseemüller'in 1507 yılındaki "*Universalis Cosmographia*" (ya da Waldseemüller Haritası) isimli dünya haritasında bu yeni kıtaya Amerika adını koymasına yol açtı. Vespucci, Latince yazdığı yazılarını kendi adının Latincesi olarak düşündüğü *Americus Vesputius* adıyla imzalamıştı. Waldseemüller o yüzden bu yeni kıtaya, Vespucci'nin ilk adının Latince formundan yola çıkarak, feminin şekli olan *America* ismini koydu. *Amerigo* isminin kendisi

Ortaçağ Latincesindeki *Emericus* isminin İtalyanca hali olup, Almanca'daki *Heinrich* yoluyla (İngilizcedeki Henry), Cermence bir ad olan *Haimrich* 'den türemiştir.

Bu tartışmalı iki mektup Vespucci'nin Amerika'ya toplam dört deniz yolculuğu yaptığını iddia ederken, bunlardan ancak ikisi diğer kaynaklarca doğrulanabilmektedir. Tarihçiler genel olarak 1497'de hiçbir keşif yolculuğu yapılmadığı konusunda birleşmektedirler (İspanya'nın Cádiz limanından aynı yılın 10 Mayıs'ında başladığı iddia edilen yolculuk).

Amerigo'nun bundan sonraki yolculuğu 1499 yılında Hojeda'nın komutasındaki bir İspanyol filosuyla gerçekleşti. Venezuela sahili boyunca seyretti. Kesin bilinen en son yolculuğu Portekiz hizmetinde 1501–1502 yılları arasında gerçekleşti ve sonradan Rio de Janeiro kentinin kurulduğu körfeze kadar ulaştı.

Bu seferki yolculuğun lideri Gonçalo Coelho'ydu. Bu yolculuk sırasında Güney Amerika sahilleri boyunca güneye kadar indi. Yazılarına inanılacak olursa, geriye dönüş yapmadan önce Patagonya enlemine kadar ulaştı. Ancak bu şüpheyile karşılanmalıdır, çünkü o kadar güneye inseydi, Río de la Plata halicini görmüş olması gerekirdi. Ancak yazılarında bundan hiç söz edilmemiştir. Coelho ve Vespucci'nin bu yolculuğundan sonra Portekiz'de yapılan Güney Amerika haritalarında 25° güney enleminde bulunan bugünkü Cananéia'dan daha güneyde hiçbir kara parçası gösterilmemektedir ve bu noktanın gittikleri en güney nokta olduğu düşünülebilir. 1501'deki seferlerinin ilk yarısında, Vespucci gökteki iki yıldız haritasında belirledi, Alfa Centauri ve Beta Centauri ve ayrıca Crux takımyıldızına ait yıldızları işaretledi. Bu yıldızlar eski Yunanlar tarafından bilinmesine rağmen, aşamalı takaddüm dolayısıyla bu yıldızlar Avrupa ufuklarının altına kaydı ve bu yüzden de unutulmuşlardı. 1503–1504 yılları arasındaki deniz seyahati hakkında çok az bilgi mevcuttur. Hatta bu yolculuğun gerçekten yapıldığı dahi şüphelidir. Amerigo Vespucci 1512 yılında İspanya'nın Sevilla kentinde öldü.

Vespucci'nin tarihteki önemi, yaptığı keşiflerden ziyade, kendi yazmış olsun veya olmasın, mektuplarında yatmaktadır. Bu mektuplardan dolayı Avrupalı halk Amerika hakkında ilk kez bilgi sahibi oldu. Amerika'nın varlığı bu mektupların yayımlanmasından sonraki birkaç yıl içinde Avrupa'da yaygın olarak bilinir hale geldi.

Kristof Kolomb (1451- 1506)¹⁰¹:

1451- 1506 yılları arasında yaşamış Cenovalı denizci ve kaşıftır. 1492'de Atlantik Okyanusu'nu aşarak Kuzey Amerika'ya ulaşmıştır. İskandinav Vikinglerinin yüzlerce yıl önce Amerika'ya ulaşmış olduğu tarihsel belgelerle kanıtlanmış olmasına rağmen, Kristof Kolomb Amerika'nın kaşifi olarak değerlendirilir. Kolomb'un Atlantik Okyanusu'na seyahatleri Avrupalı'ların keşif eforları ve batı yarım kürede kolonileşme ile başlar. Tarih onun 1492'deki seferine büyük anlam yüklerken, 1498'deki üçüncü seferine kadar gerçekten ana karaya ulaşmamıştır. Aynı şekilde Amerika'ya en erken varan Avrupalı kâşif de değildir. Çünkü, 1492'den önce Avrupalı'ların Atlantik temaslarının belgeleri vardır. Buna rağmen, gelişen ulus devletleri arasındaki ekonomik rekabet emperyalizmin gelişmesi, Kolomb'un seyahatinin böyle kritik zamana gelmesi onu önemli kılmıştır.

117

Gelişen devletler yeni ticaret yolları ve koloniler arıyorlardı. Bu nedenle, 1492'den önceki dönem Kolomb öncesi olarak bilinir. Bu yolculuğunu İspanyol bayrağı altında yapmıştır. Kristof Kolomb, Amerika'yı keşfetmemiştir sadece buranın Hint Adaları olduğunu sanıp böyle bir kıtanın varlığını dünyaya duyurmuştur. Ancak keşfettiği yerin yeni bir kıta olduğunu anlayamadan ölmüştür.

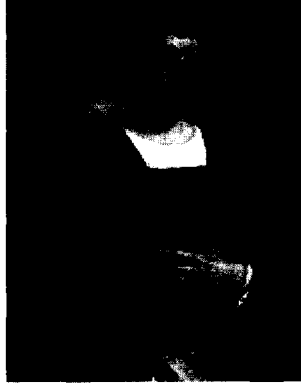
101 http://tr.wikipedia.org/wiki/Kristof_Kolomb

Kristof Kolomb

Hayatı:

Açık bilgi biyografisine göre, Kolomb Ağustos veya Ekim 1451'de doğdu. Babası Domenico Colombo, Cenova ve Savona arasında orta sınıf bir yün dokuma çalışanı idi. Annesi Susana Fontanarossa ve erkek kardeşi Bartelemo idi.

Bartelemeo, Lizbon'da ilk gençlik yıllarında haritacılık dükkânında çalışıyordu. Kolomb'un ilk yılları hakkında bilgi azdır. Muhtemelen eksik olan eğitimini alıyordu. Ceneviz diyalektiği ile konuşuyordu. Yazısının birinde, 12 yaşında iken denize gitmiş olacağını iddia ediyordu. 1470'in ilk dönemlerinde Rene I of Anjo'nun hizmetindeydi. Onun başarısız olan Napoli Krallığı'nı fethetme girişimini desteklemekteydi. Daha sonra, Ege denizindeki bir ada olan Chios'a kısa bir seyahat yaptı. Mayıs 1476'da, Cenova'dan Kuzey Avrupa'ya değerli kargo taşıyan askeri bir konvoyda yer aldı. 13 Ağustos 1476'da, Güney Portekiz sahilleri açıklarında Portekiz gemilerince yolları kesildi. Kolomb, ardından gelen savaşta yaralandı, fakat Portekiz'in küçük bir kasabası olan Lagos' da karaya çıkmayı başardı.

Santa María Gemisi (Kristof Kolomb bu gemiyle
Batı Hint adlarına ulaşmıştı)

120 | Kristof Kolomb'un varlığını içine alan bol miktarda sanat çalışması olmasına rağmen güvenilir, çağdaş bir resmi bulunamadı. 1595'de Theodero de Bry, Kolomb'un yağlı boya bir resminden sonra, madeni bir resim kalıbı yaptı. Bu kalıp, Sebastiano del Piomba'nın portresiyle benzerlik gösterir. Bu nedenle bu yağlı boya portresi Kolomb'u bazı doğruları ile gösterir. Yıllar sonra sanatçı, yazılı tanımlamalardan onun görünümünü yeniledi. Açık derili kişi olmasına rağmen, çok miktardaki güneş ışığı yüzünü kırmızıya döndürdü.

Vasco Nûnez de Balbao (d. 1475 - ö. 1519)¹⁰²

Vasco Nûnez de Balbao, İspanyol kâşif ve serüvencidir. Büyük Okyanus'u gören ilk Avrupalıdır. Balboa, 26 yaşındayken Amerika'ya doğru yelken açtı. Hispaniola'ya (bugünkü Haiti) yerleşerek büyük bir çiftlik kurdu. Borca girip bu işte başarısız olunca, San Sabestian Kolonisi'ne doğru yolan çıkan bir gemiye gizlice binerek kaçtı. Birlikte gittiği denizcileri ikna ederek, bugünkü Panama Darien'de bir koloni kurdu. 1511'de İspanya kralınca, Darien geçici valiliğine ve komutanlığına atandı. Bir keşif gezisinde yerlilerden güneyde, dağların ve altın ülkesi Peru'nun öte yanında büyük bir denizin bulunduğunu öğrendi. 1513'te 190 İspanyol ve 1.000 Yerliyle birlikte yola çıktı. Zorlu bir yolculuk sonunda Orta ve Güney Amerika'yı birleştiren dar kara parçasını, yani Panama Kışağı'nı aştı ve bir dağın doruğundan Büyük Okyanus'u gördü.

121

Bu keşfin ardından Balboa İspanya kralı tarafından Büyük Okyanus amirliğine atandı. Ama Darien'e geri dönünce kralın kendisinin yerine Pedro Arias de Avila'yı Darien valiliğine atadığını gördü. Kısa sürede yeni valiyle arası açıldı. Balboa'nın başarılarını kıskanan de Avila, düzmece suçlamayla Balboa'yı tutuklattı ve Darien'de idam ettirdi.

102 http://tr.wikipedia.org/wiki/Vasco_N%C3%BA%C3%B1ez_de_Balboa

Juan Ponce de León (1460 – Temmuz 1521)¹⁰³

Juan Ponce de León

Juan Ponce de León, İspanyol konkistador. Santervás de Campos'da (Valladolid) doğdu. Gençlik döneminde Gırnata'yı fethetme savaşına katıldı. Ponce de León, Kristof Kolomb'un yeni dünyaya ikinci yolculuğunda yanındaydı. İspanya kraliyeti tarafından Porto Riko'nun ilk valiliğine atandı. 1513 yılında Florida'yı keşfetmesiyle, Kuzey Amerika kıtasında bugünün Amerika Birleşik Devletleri topraklarına ilk ayak basan Avrupalı olduğu düşünülüyor.

103 http://tr.wikipedia.org/wiki/Juan_Ponce_de_Le%C3%B3n

Yeni Dünya'ya geliş

Hispanyola'nın fethedilmesine yardım ettikten sonra oraya yerleşti. Yerli halkın Borinquen (bugün Porto Riko) adında zengin bir yer olduğu söylentilerini duyduktan sonra, sözü edilen bölgeye gitmek için kraliyetten izin aldı. 1508 yılında Porto Riko'da ilk yerleşim yeri Caparra'yı kurdu. Taino reisi Cacique Agueybana tarafından dostça karşılanan Ponce de León, kısa sürede adada kontrolü ele geçirdi. Bu sayede, 1509 yılında Porto Riko'nun ilk valiliğine atandı. Ponce de León ve diğer fetihciler Tainoları madenlerde çalışmaya ve kendileri için kaleler kurmaya zorladılar. Avrupalı denizcilerin getirdiği bulaşıcı hastalıklara karşı bağışıklıkları olmayan Tainolar, bu yüzden çok sayıda öldüler.

123

Porto Riko valiliğinden alınışı

Keşfettiği bölgelerin ömür boyu valiliğine atanan Kristof Kolomb'un 1506 yılında ölümünden sonra, İspanya yönetimi aynı imtiyazları oğlu Diego Kolomb'a da tanımayı reddetti. Kraliyet, yukarıda belirtildiği gibi, onun yerine Ponce de León'u, kolonize etmesi ve yönetmesi için Porto Riko adasının valiliğine atadı. Diego Kolomb'un, Madrid'de en yüksek mahkemeye başvurarak, haklarını talep edip kazanmasıyla, Ponce de León Porto Riko valiliğinden alındı. Diego Kolomb'a hizmet etmeyi redederek Küba'nın kuzeyindeki bölgeleri keşfetme hakkını kazanmayı başardı.

Gençlik Çeşmesi

Juan Ponce de León'un Florida'da Gençlik Çeşmesi aradığı popüler bir hikâye olmakla birlikte, yanlış yorumlardan kaynaklanıyor. Onun aradığı, şöhret, nam va kişisel gelişmeyle manevi açıdan yeniden doğmaktı; çeşmenin suyu sayesinde biyolojik olarak yeniden doğmak değildi. Tainolar İspanyollara Kuzeyde Bimini adında büyük ve zengin bir adadan söz etmişlerdi. Bu sebepten Ponce de León Bimini'de ve diğer adalarda altın, köle bulma ve İspanya adına toprak kazanma umuduyla yola çıkmıştı. Ponce de León'un Gençlik Çeşmesi aradığı hikâyesi, Hernando de Escalante Fontaneda'nın 1560 yılında yazdığı anılarda ortaya çıktığı düşünülüyor.

124

Florida'yı keşfedişi

Juan Ponce de León kendi cebinden harcamalarla üç gemi donatarak 1513 yılında keşif ve fetih yolculuğuna çıktı. 2 Nisan'da tarihçiler tarafından henüz tartışılan bir noktada bugünün Florida Eyaletinin'nin Kuzey-Doğu kıyısında karaya çıkarak İspanya adına aldı. Adını, gördüğü açan çiçekler yüzünden İspanyolca çiçekli anlamına gelen Florida koydu. Ya da, bir başka kanıya göre, İspanyolca Pascua Florida denen, Paskalya döneminde karaya çıktığı için adını öyle koydu. 2 Nisan'daki Pascua Florida Günü bugün Florida'da resmi bir tatil günü.

Bir başka kaynağa göre Ponce de Len Florida'ya ilk ayak basan Avrupalı değildi. Sebebiyse, İspanyolca bilen en az bir yerliye rastlamasıdır.

1521 yılında 2 gemiyle, rahiplerden, çiftçilerden ve soylulardan oluşan 200 adam, 50 at ve diğer evcil hayvanlarla ve tarım aletleriyle, yerleşim yeri kurma amaçlı sefere ıktı. Mrettabat Florida'nın Güney-Bati kıyısında karaya çıktıktan sonra Calusalar tarafından saldırıya uğradı. Omuzuna saplanan zehirli bir ok tarafından yaralanan Ponce de Len, Havana, Küba'ya döndükten sonra öldü. Mezarı Old San Juan Kathedralı'ndadır.

Vasco da Gama (1469-1524)¹⁰⁴:

Vasco da Gama (Portekizce okunuşu Vaşku dı Gama) 1469-1524 yılları arasında (Keşifler Çağı'nda) yaşamış olan, Avrupa'nın en başarılı kâşiflerindendir. Avrupa'dan çıkıp doğrudan Hindistan'a giden ilk kişı olarak bilinen Portekizli denizcidir.

Portekiz kralı I. Manuel'e bağlı olarak, Doğu'nun hazinelerine ve Hristiyanlar için kutsal olduğuna inandıkları Hindistan topraklarına ulaşmakla görevlendirilmiştir. 1487'de, kendisinden önce Bartelemeu Dias'ın keşfettiği ve Afrika'yı dolanan Ümit Burnu'na kadar uzanan deniz yolunu geliştirerek, Denizci Henri'nin başlattığı Portekiz deniz keşiflerine bir yenisini eklemiştir.

126

Vasco da Gama

Avrupalıların Hindistan'a deniz yoluyla ulaşabilmeleri, Osmanlı Devleti'nin ve İran'ın ticari alandaki üstünlüklerine son vermiş, deniz ticaretinde Avrupalıların üstünlüğü ele geçirmesini sağlamıştır.

Gittiğı yerlerde müslüman gemilerine karşı, özellikle hac'dan gelen zengin gemilere karşı korsanlık yapmış, Calicut, Mombasa, ve Malindi gibi liman şehirlerinde, yerel halkla savaşıp, bu şehirleri topa tutmuştur. 1998 yılında Hindistan hükümeti, Gama'nın Hindistan'a ilk geldiğı yer olan Calicut'ta özellikle ülkeye ve bölgeye turist çekmek amacıyla bu kutlamaları yapmak istemiş fakat başta Hindistan Komünist Partisi olmak üzere halk Vasco dö Gama'nın gelmesiyle köleleştirme ve emperyalist sömürü döneminin başladığını söyleyerek bu kutlamalara karşı ayaklanmışlardır. Bundan nedenle 500. yıl kutlamaları Hindistan'da kutlanmamış, hükümet geri adım atmak durumunda kalmıştır. Tüm bunlara karşın Portekizlilerin milli kahramanı olan Vasco dö Gama için Portekiz'deki kutlamalarda bir değişiklik yapılmamış, hatta bu kutlamalar daha da büyük bir şekilde Expo 98 kutlamaları ile birleştirilmiştir.

**Sebastián de Belalcázar (d. 1479 veya 1480 - ö.
1551)¹⁰⁵**

128

Sebastián de Belalcázar *conquistador* (fatih).
Nikaragua, Ekvador ve Kolombiya'nın güneybatısını

¹⁰⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Sebasti%C3%A1n_de_Belalc%C3%A1zar

fethetmiş, Ekvador'da Guayaquil, Kolombiya'da Popayan kentlerini kurmuştur.

Amerika kıtasına 1519'da giden Belalcazar, Pedro Arias Davila'nın ordusunda subay oldu ve 1524'te Nikaragua'yı fethetti. 1531'de Francisco Pizarro'nun Peru seferine katılara, Piura'daki destek üssünün komutanlığını üstlendi. 1533'te bugünkü adı Ekvador olan toprakların fethine girişti. İnkaların başkanı Ruminahui'yi yenilgiye uğrattıktan sonra, 6 Aralık 1534'te Quito kentini ele geçirdi. 1535'te kurduğu yerleşim bir süre sonra daha elverişli bir yere taşınarak bugünkü Guayaquil kentinin çekirdeğini oluşturdu. Altınla dolu olduğu öne sürülen efsanevi Eldorado kentini bulmak için bir sefere girişen Belalcazar, Kolombiya'nın Popayan bölgesine girdi ve 1537'de Popayan kentini kurarak bölgenin valisi oldu.

129

Yaşamının son yılları öteki İspanyol yöneticileriyle çatışmalar ve kavgınlıklar içinde geçti. Jorge Robledo adlı bir yöneticiyi öldürmekle suçlandırıldığı bir sırada öldü.

Francisco Pizarro (d. 1475 - ö. 13 Ekim 1541)¹⁰⁶

Francisco Pizarro

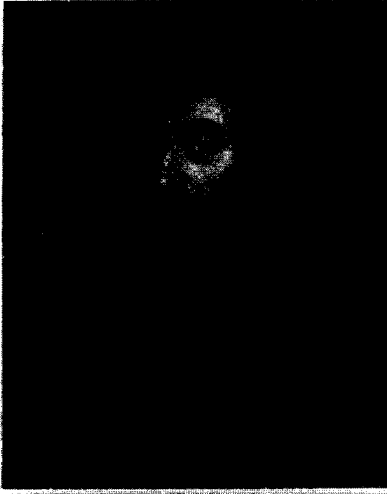
130

Francisco Pizarro, Peru'daki İnka topraklarını ele geçiren (1531 - 1533) İspanyol işgalci komutanı. İspanya'da dünyaya gelen dört çocuklu fakir bir ailenin eğitim görmemiş ve yoksul çocuğudur. Babası kraliyet donanmasında bir kaptandır ve Konkistador (fatih) ruhuna bu sayede bürünmüştür. Keşfettiği Peru'da yaptıkları evrensel olarak bir vahşet olarak nitelendirilirken Avrupa halkınca bir kahraman olarak gösterilmiştir. Pizarro, Peru civarında faaliyet gösteren diğer bir İspanyol komutan Diego de Almagro ile mücadelesinde onu öldürmüştür. Almagro'nun yerine geçen oğlu II. Diego de Almagro, babasının intikamını almak için yirmi zırhlı savaşçı ile Pizarro'nun sarayını basmış ve onu öldürmüştür.

106 http://tr.wikipedia.org/wiki/Francisco_Pizarro

Hernan Cortes (1485–2 Aralık 1547)¹⁰⁷

131

Hernán Cortés, İspanya adına Meksika'yı fetheden denizcidir. Hernando veya Fernando olarak da bilinir, ancak tüm mektuplarını Hernán Cortés ismiyle imzalamıştır.

Bugünkü Peru olan İnka topraklarını fetheden Francisco Pizarro'nun ikinci dereceden kuzenidir. Küba'nın İspanyollarca fethedilmesinde görev almış ve başarısı buradan geniş bir arazi ve yerli köleler ile ödüllendirilmiştir.

Yeni Dünya'nın zenginliğini anlamış, Küba valisinden anakıtaya sefer yapmak için yardım istemiştir. Vali, kıtayı kendisi fethetmek istediği için sadece ticaret yapmasına

107 http://tr.wikipedia.org/wiki/Hernan_Cortes

ve keşif yapmasına izin vermiş, ancak Cortes valiyi kandırarak Meksika'yı fethetmiştir.

Aztek topraklarına çıkarma yapmasından sonra, ordusunda firar olmaması için, tüm gemilerini batırtmıştır. Yanında topçu, zırhlı süvari, zırhlı piyade ve tüfekçi birlikleri dâhil, 40.000 e yakın bir ordu topladığı bilinmektedir. Çoğu rivayete göre bu sayıyı yerli kabilelerden topladığı adamlarla 100.000'e çıkardığı sanılmaktadır. Bazı kabile yerlileri, Azteklerin düşmanı oldukları için Cortes'e Tenochtitlan'ın yolunu göstererek, şehri bulmasına yardımcı olmuşlardır. Aztek İmparatoru Montezuma karşısındaki bu güce ilk başlarda direnmemiş, hatta onlara başkent'te kilise kurmalarına bile izin vermiştir.

132

Ama sonraları şehirdeki bazı yerli savaşçılar, Cortes'in şehirde istila ve yağma sebebiyle bulunduğunu anlamış ve isyan çıkarmışlardır. Çıkan isyanda imparator Montezuma başından yaralanmış ve kısa süre sonra ölmüştür. Cortez yanındaki birlikleriyle zor koşullarda ayrıldığı şehri, asıl ordusuyla kuşatmış ve uzun bir saldırı ve yıkımdan sonra şehri ele geçirmiştir.

Yerli halkı katletmesiyle de bilinir. Altın ve değerli mücevherler için dünyadaki en büyük soy kırımlardan birini yapmıştır. Azteklerin baş şehri Tenochtitlan'ı (O günün şartları içinde 700.000 nüfusu ile İstanbul ve Paris'ten sonra en büyük 3. şehir olarak bilinir) yerle bir etmiştir. Barbarlığı ile bilinir, çok serttir ve acımasızdır.

Bu yüzden kendisinden korkulan ve istenilmeyen bir kişi olmuştur. İspanya'ya çağrılıp, yetkileri azaltılmıştır. 1541'de ülkesine dönüp Türklere karşı açılan Cezayir seferine katılmış; ölümden zor kurtulmuştur. Unutulmuş bir kişi olarak hayatı sona ermiştir.

Antonio de Mendoza (1495 - 21 Temmuz 1552)¹⁰⁸

Antonio de Mendoza

134

Antonio Hurtado de Mendoza, Kuzey Amerika'daki Nueva España Genel Valiliği adı verilen İspanyol kolonisinin ilk genel valisidir.

Çok sayıda devlet adamı ve asker yetiştirmiş seçkin bir aileden geliyordu. İspanya kralı I. Carlos'un (Kutsal Roma-Germen imparatoru V. Karl) hizmetindeyken gösterdiği üstün yararlılıklar karşılığında 1535'te Nueva España genel valiliğine atandı. Üç yıl (1519-1521) süren bir mücadelenin sonunda sömürgeleştirilmiş olan bu bölgedeki en önemli görevi, krallığın gelirini artırmak ve Yerlilerle İspanyollar arasındaki ilişkileri düzenlemektir.

Krala bağlı ve başarılı bir yönetici olan Mendoza, bu görevi sırasında okullar ve hastaneler yaptırdı,

tarım, madencilik ve hayvancılığın geliştirilmesi için çaba gösterdi ve bölgeye matbaayı getirdi. Kral Carlos, 1542'de, encomienda sistemi uyarınca kendilerine belirli sayıda Yerli ve çeşitli yetkiler bağışlanmış olan encomenderoların gücünü kısıtlayıp Yerlilerin yaşam koşullarını düzeltmeyi amaçlayan Hint Adaları Yeni Yasası'nı çıkardı. Mendoza, bu yasaları kısmen de olsa yürürlüğe koyarak, Yerlilerin parasız olarak çalıştırılmasını ve topraklarına el konmasını yasakladı, maden işçilerinin çalışma saatlerine kısıtlamalar getirdi.

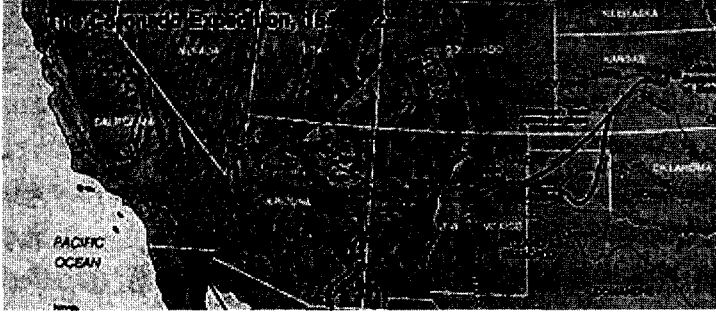
On beş yıl süren genel valiliği sırasında ülkede istikrarı sağlayan Mendoza, gösterdiği başarı nedeniyle 1551'de Peru genel valiliğine atandı. Ama bu göreve başladıktan hemen sonra öldü.

Francisco Vásquez de Coronado (1510 - 1554)¹⁰⁹

Francisco Vásquez de Coronado, İspanyol kâşif, Kuzey Amerika'nın güneybatısında yaptığı gezilerde, aralarında Büyük Kanyon'un da bulunduğu pek çok önemli coğrafi bölgeyi keşfetmiştir.

1535'te İspanyol genel valisi Antonio de Mendoza'yla birlikte, bir bölümü bugün Meksika sınırları içinde kalan Nueva Espana'ya gitti. Yerlilerle çatışmaya girmeden anlaşma sağlamasıyla kısa sürede kendini gösterdi. 1538'de Nueva Galicia valiliğine atandı. 1539'da Mendoza tarafından bir keşif gezisi için kuzeye gönderilen Fray Marcos de Niza, Cibola'nın Yedi Altın Kenti'nde büyük hazineler bulunduğu yolunda haberlerle geri döndü. Bu bölge aslında, bugün New Mexico sınırları içinde kalan Zuni Puebloları'ydı. Mendoza Hazine bulma tutkusuyla bölgeye bir keşif seferi düzenledi. Sefere, 300 kadar İspanyol; yüzlerce Yerli ve bölge halkından köle, atlar, koyun, domuz ve sığır sürüleri, ayrıca Hernando de Alarcon komutasında iki gemi katılıyordu. Alarcon daha önce, 26 Ağustos 1540'ta, Colorado Nehrinin denize döküldüğü yeri bulmak amacıyla California Körfezine yelken açmıştı. Bu arada bir de yan sefer düzenledi ve Garcia Lopez de Cardenas, bugün Arizona sınırları içinde bulunan ve Colorado Irmağının aktığı Büyük Kanyon'u gören ilk Avrupalı oldu.

109 Garcés, Francisco. 1967. *A Record of Travels in Arizona and California, 1775–1776*. Edited by John Galvin. John Howell, San Francisco.; tr.wikipedia.org/wiki/Francisco_Vásquez_de_Coronado

Coronado'nun seferi 1540-1542

Şubat 1540'ta Coronado önderliğindeki ana keşif gücü Compostela'dan ayrıldı ve Meksika'nın batı kıyısını izleyerek Culiacan'a ulaştı. Buradan yola çıkarak kuzeye yönelen küçük bir grup, Temmuz 1540'ta Zuni Puebloları'nı ele geçirdi; ama umulduğu gibi bir zenginlik veya hazineyle karşılaşmadı. İki grup buluşarak kışı Rio Grande üzerindeki Kuana'da geçirdi. Burada birkaç Yerli topluluğu onlara saldırdıysa da, ağır bir misillemeye karşılaşılarak geri çekilmek zorunda kaldılar.

137

1541 baharında keşif gücü Teksas'taki Palo Duro Canyon'a ulaştı. Coronado, adamlarının çoğunu burada bırakarak atlı 30 adamıyla kuzeye doğru Kansas'taki Quivira'ya ilerledi. Burada da efsanevi zenginlikte bir ülke yerine yalnızca yarı göçebe bir yerli topluluğunun yaşadığı bir köyle karşılaştı.

Keşif seferinden sonra olağan olarak yapılan *residencia* (görev dönemi sonunda yapılan yargısal denetim) Coronado sefer sırasındaki davranışları dolayısıyla suçlandı. Ama Meksika *audiencia*'sı (krallık

yasalarını uygulayan mahkeme) Şubat 1546'da onu suçsuz buldu. Coronado, valiliğe atanmasından sonra yapılan *residenciada* gene suçlandı ve bu kez hem para cezasına çarptırıldı, hem de encomiendasının önemli bir bölümü elinden alındı. Bununla birlikte ölünceye kadar Mexico Kent Meclisi üyeliğini korudu.

Pedro de Valdivia (1500 - 1 Ocak 1554)¹¹⁰

Pedro de Valdivia

139

Pedro de Valdivia, İspanyol konkistador ve şili'nin ilk valisidir. Valdivia, Santiago, Concepción şehirleri başta olmak üzere, bölgedeki birçok şehrin kurucusudur.

Pedro de Valdivia'nın hidalgo soyundan 1500 yılında (bazı kaynaklarda 1497'ye kadar gider) Badajoz, İspanya'da dünyaya geldiği sanılmaktadır. 1520'de 5. Charles'ın ordusuna yazılarak 1521'de Flanders'te 1522 ve 1525 yılları arasında İtalya'da savaştı. 1533 yılında Marina Ortiz de Gaete ile evlendi. Valdivia, 1535'te Venezüela'ya gezi yaparak onu terk etti.

¹¹⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Pedro_de_Valdivia

Sefer

Diego de Almagro'nun seferinin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra, Valdivia güney Peru'daki yerlerin fethinin tamamlanması için Peru valisinden izin istedi. Gerekli izni aldı ve "*Vali vekil*" olarak atandı.

140 | Sefer, henüz başlangıçta yaşanan sorunlar yüzünden sıkıntılı başladı. Valdivia bu seferi finanse edebilmek için kendisine bağlı yerleri satmak zorunda kalmıştı. Asker ve maceracı eksikliği de bir sorun oluşturuyordu, çünkü sefer heyeti fakir olduğundan emin olduğu yerleri fethetmek istemiyordu. Sonunda heyet Ocak 1540'ta Cuzco, Peru'dan ayrılarak hareket etti, heyette yaklaşık bin Hindistan yerlisi ve sadece birkaç İspanyol bulunuyordu. Yolda heyete daha fazla İspanyol katıldı. Bu yeni katılan maceracı istilacılar Bolivya dağlarında başarısızlığa uğrayan seferin bir parçasını oluşturanlardı. Sonuçta sefere hepi topu 150 İspanyol daha katılmıştı

Valdivia, Almagro'nun Peru'ya döndüğü Atakama Çölü rotasını izleyerek ilerledi. Copiapo vadisine vardıklarında Valdivia bölgeyi kral adına tasarrufuna aldı. Kısa bir süre sonra güneye doğru ilerlemeye başladılar, aynı yılın Aralık ayında Mapocho nehrine vararak burada kalıcı bir yerleşim birimi oluşturdular.

Şili'nin Fethi

Cuzco'dan ayrılmasından on bir ay sonra Valdivia ve

ekibi Mapocho nehrine varmıştı, fakat yolculuk oldukça uzun ve sıkıntılı sürmüştü. Daha önceden İspanyol akınlarını yaşayan yerliler, geri çekilirken mahsüllerini yakmış, hayvanlarını da yanlarında götürmüş ve Valdivia'nın tayfası için hiçbir şey geriye bırakmamıştı.

Mapocho vadisinin geniş ve yerlilerle dolu olması, verimli toprakları ve bol temiz su buranın kalıcı yerleşim yeri olarak seçilmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca iki yüksek tepeyle çevrili olması da savunma için elverişliydi. Burada varmalarından kısa bir süre Valdivia yerlileri içten dilekleriyle ikna etmeye çalıştı, aşiret reislerine çeşitli hediyeler vermesi için delegeler yolladı.

Santiago`nun kuruluşu

141

Pedro Lira'nın 1889 tarihli resmi, Santiago`nun Pedro de Valdivia tarafından Huelén Tepesinde kuruluşunu gösterir.

Yerliler hediyeleri kabul etti ama Michimalonco önderliğindeki birleşik güç, İspanyollara saldırdı, hatta üstün gelmeye de çok yaklaştı, fakat aniden yerliler silahlarını atarak kaçmaya başladılar. Yakalananlar beyaz bir atın üstünde, bulutların soyundan gelen bir kişinin çıplak bir kılıçla saldırdığını söyledi. İspanyollar bunun *Santo Iago*`nun (Saint James) mucizevi görünümünü olduğunu söylediler ve bu şehre Santiago de la Nueva Extremadura ismini verdiler.

12 Şubat 1541`de Valdivia şehri resmi olarak kurdu. Seremoni, şimdi Santa Lucia Tepesi olarak bilinen, *Huelén* tepesinde gerçekleştirildi. Valdivia`nın verdiği ilk emirlerden biri *Marga Marga* madenlerinde altın araştırması yapılması ve Peru`ya kurye servisinin kurulmasıydı. Bu altın madenlerinin varlığını yakalanan şef Michimalonco`dan öğrenmişti.

Santiago`nun ilk yıkımı

Barış içinde geçen bir süreden sonra, yöre yerlileri Michimalonco önderliğinde 11 Eylül 1541 tarihinde Santiago`nun yeni köy halkına saldırdılar, Valdivia o sırada orada bulunmuyordu ve şehri savunmak görevi Inés de Suárez tarafından yürütüldü.

Bu olay Şili`nin fethinde önemli bir aksilik, geriye dönüş yaşattı, çünkü şehrin tekrar kurulması yeni tedarığın gelmesiyle 1543 yılında başlayacaktı.

Yeni Girişimler

Eylül 1543'te yeni silahlar, giysiler ve diğer malzemeler Peru'dan gelen bir gemiyle bölgeye ulaştı. Valdivia daha sonra kuzeye bir keşif heyeti yolladı. Juan Bohon önderliğindeki bu heyet, Atakama Çölü'nün kuzeyi ve Santiago arasında La Serena şehrini kurdu.

Şubat 1546'da 70 adamla birlikte Valdivia kuzeye doğru hareket etti. Bío-Bío Nehri'ne ulaştı, burada da bir şehir kurmayı planlıyordu ama yerli halkın düşmanlığı onu Mart 1547'de Santiago'ya dönmeye zorladı.

1547 ve 1548 yıllarında Peru'da bulunan Valdivia daha fazla kaynak ve insan toplamaya çalıştı, bir muharebeye katıldı. Sonunda Peru Genel Valisi, yaptığı hizmetlerden ötürü Valdivia'yı vali olarak ilan etti.

143

1549-1553 yılları arasında Valdivia tekrar güney Şili'yi fethetme görevini üstlendi, fakat bu sefer yerlilerden güçlü bir direniş gördü. Direnişe rağmen, 1550'de Bio Bio Bölgesi'ne dönerek yerli halka karşı bir zafer kazandı ve Concepción şehrini kurdu. Güneye doğru La Imperial, Valdivia ve Villarrica şehirlerini kurarak devam etti.

1553 İsyanları

Valdivia, Eylül 1552'de güneye döndü, Concepción ve daha güneydeki yerleşim birimleri arasındaki iletişimi açık tutmak için hisarlar inşa etti. İlk olarak Tucapel

hisarina düzenlenen saldırıyla isyan başladı. Valdivia hisari kişisel olarak kontrol etmek istedi, kabile hisar yakınlarındayken bir saldırı daha başladı ve Valdivia yakalandı. Tucapel muharebesi Valdivia'nın son savaşı olmuştur, Mapuçe tarafından yakalanan Valdivia öldürülmüştür. Boğazına kadar sıvı altına batırılarak idam edildiğinin bir mit olması kuvvetle muhtemeldir, geleneksel işkence ve idam şekliyle öldürülmüş olması daha büyük bir olasılıktır.

Martin Frobisher (d.1535 - ö.1594)¹¹¹

Martin Frobisher

İngiliz denizci, Kuzey Amerika kâşifidir. İspanyollar gibi İngilizler ve Fransızlar da batıya giderek, Çin ve Hindistan topraklarına açılmak için bir geçit arıyorlardı. Çoğu coğrafyacı, burada geçit bulunduğunu tahmin ediyordu. Ancak, geçit keşfedilemiyordu. Bu geçide, “Kuzeybatı Geçidi” diyorlardı. Kuzeybatı Geçidi’ni bulmak üzere denizci Sir Humphrey Gilbert, İngiltere

¹¹¹ Woolley, Benjamin. *Savage Kingdom, The True Story of Jamestown, 1607, and the Settlement of America*, First Harper Perennial Edition Published 2008; [http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_\(explorer\)](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_(explorer))

adına bir sefer düzenledi. 1576'da, Martin Frobisher'in yönetiminde üç gemi Londra'dan yola çıktı.

Grönland kıyıları buzlarla kaplıydı ve patlak veren fırtınada Frobisher'in gemisinin direği kırıldı. Ancak, kaptan Frobisher direği tamir ettirerek yola devam etti. Kuzeybatı geçidine yaklaştığına inanarak, hiçbir yere açılmayan bir girinti olduğunu buraya "Frobisher Boğazı" adını verdi. Hâlbuki; burası körfezdi: "Frobisher Körfezi".

146 Frobisher, körfezde keşif yaparken o bölgenin yerlileri olan Eskimolarla karşılaştı. Eskimoların kanolarını, uzaktan gördüğünde Fok balığı zannetmişti. Eskimolar, Frobisher ve tayfalarına çok iyi davrandılar. Kanolarla etrafını sarıp, onlara hediyeler vs. verdiler. Ancak dost görünen eskimolar, beş tayfayı kaçırdı. Frobisher, tayfalarının geri verilmesi için bir eskimoyu esir aldı. Bu eskimoya karşı, esirlerin geri verilmesini istediye de tayfaları bir daha gören olmadı. Esir alınan Eskimo'yu da İngiltere'ye götürdüler. Eskimo, İngiltere'de Zatürreeden dolayı öldü.

Altın Peşinde

Tayfalardan biri, kıyıda üzerinde parıldayan altın damarları olan siyah kaya parçalarıyla dönmüştü. Frobisher, Londra'ya döndüğünde kayanın altın içerdiğini öğrendi. 1577 ve 1578 yıllarında, bu kayalar için ikinci bir sefer düzenledi. Bu kayalardan çok miktarda topladı. Son yolculuğundan yurda döndüğünde, kendisine topladığı kayaların değersiz olduğu söylendi. Kayalar,

“Ahmak altını” olarak bilinen değersiz demir piritiydi.

Sonuç olarak Frobisher, başarısız oldu. Boğaz olduğunu zannettiği bölgeyi araştırmadan dönmüştü. Bulduğu boğaz, aslında “Frobisher Körfezi” idi. Dolayısıyla bu seferlerde İngiltere, amacına ulaşamadı. Geçidi bulmak için John Davis de yolculuk yapacak ve “Davis Boğazı”nı bulacaktı.

Sir Walter Raleigh (d. c.1552 - ö. 29 Ekim 1618)¹¹²

Sir Walter Raleigh

Sir Walter Raleigh, İngiliz aristokrat, asker, denizci, kaşif, yazar ve şair. I. Elizabeth dönemindeki başarıları ile *Sir* ünvanını almıştır.

Hayatı

Raleigh'in küçüklüğü hakkında yeterli ve kesin bilgi bulunmamaktadır. Bazı tarihçiler 1552'de doğduğunu söylerken, bazıları ise 1554 yılında doğduğunu söylemektedir. İngiltere'ye çok uzak olmayan bir

112 http://tr.wikipedia.org/wiki/Walter_Raleigh

kasabada, çiftçi çocuğu olarak doğmuştur. Ailesinde tam 5 çocuk vardı. Hepsinin de yaşları neredeyse aynıydı, çünkü bu çocuklar art arda gelen iki evlilikten doğmuşlardı. Üvey kardeşlerinin isimleri: John Gilbert, Humphrey Gilbert ve Adrian Gilbert idi. Öz kardeşinin ismi ise Carew Raleigh idi. Raleigh, I. Elizabeth ve I. James döneminde yaşamıştır. Henüz genç yaşlardayken becerileri dolayısıyla sevildi. Yeni Dünya dedikleri Kuzey Amerika'ya başarılı seferler yaptı. İngiltere'ye ilk domates, patates ve tütün ürünlerini ulaştırdı. Kızılderililer ile çatıştığı zamanlar oldu. İngiltere'ye dönerken bazı İspanyol ticaret gemilerini yağmaladı. Bu da onu İspanyol düşmanı haline getirdi.

İrlanda'da

149

Raleigh, bu başarılı seferleri ile I. Elizabeth tarafından *Sir* ünvanını aldı. İrlanda'da 1579 ile 1583 yılları arasında patlak veren bir isyanı bastırmakla görevlendirildi. Bu görevini başarıyla yerine getirdi ve kendisine bazı bölgeler verildi. Bu bölgelerde patates tarlaları açtı. Bu sayede İrlanda'da, dolayısıyla İngiltere'de ilk patates üretimi başladı. Bu süreç içerisinde şiir yazmaya başlamıştı. I. Elizabeth'e de bir şiir yazmıştı ve bu da bazı dedikodulara neden olmuştur. Religh'in resmi ikametgahı sürekli İrlanda'da idi. Orada kendisi için bir kule de kurdurmuştu. I. James döneminde idam edilince ailesi zor durumda kalmıştır.

Yeni Dünya ve İspanyol Armada

Walter Raleigh'in İdamı

Raleigh'in en büyük hayali de kendisine ait geniş bir koloni kurmaktı. Virjinya eyaletini kurdu. *Virjinya* (İngilizce: Virginia, Anlamı: Bakire), I. Elizabeth'e itafen verilmiş bir isimdi. Günümüzde kurduğu koloninin bir kısmı da Kuzey Karolina eyaletindedir. Raleigh bu koloniyi kurmak için İngiliz hükümetinden finansal yardım istedi. Arkadaşlarının da desteği ile koloniyi kurmayı başardı. Ancak sonra art arda gelen olaylar, Kızılderililerle gerçekleşen çatışmalar, İspanyol - İngiliz savaşları sebebiyle bu kolonizasyon çalışmaları başarısız oldu. Virjinya eyaleti uzun zaman ilgisiz kaldı. Ancak İngiltere'nin ekonomik alanda gelişmesi

ile Virjinya'ya tekrar ilgi başladı ve çevresinde yeni koloniler kurulmaya başladı. Bu sayede Virjinya, diğer sömürgeler için bir umut olmuştu.

Raleigh yeni bir kolonizasyon için sefere başlamıştı ama büyük bir problem ortaya çıktı. Katolik - Protestan çekişmesi, Mary Stuart'ın idam edilmesi ve İspanyolların İngiltere'yi safdışı bırakmak istemesi nedeniyle İspanyol Armada oluşturulmuştu. Bu büyük armada, o dönemde çok güçlü olmayan İngiltere için büyük bir tehlikeydi. Bu sebeple I. Elizabeth, sadece askerleri ve devlet adamlarını değil, güvenilir denizcileri ve halkı da savaşa çağırmıştı. Bu nedenle Raleigh, İngiltere'ye geri döndü. Raleigh'in de kendince İspanyollara karşı sorunları vardı. Yeni Dünyadaki İspanyol kolonilerini ele geçirmek, İspanyol deniz seferlerini safdışı bırakmak istiyordu. Raleigh, İspanyol Armadanın düzeni bozulması halinde savaşın kazanılacağını düşünüyordu. I. Elizabeth ona oldukça güveniyordu. Diğer komutanların da görüş birliği ile İngilizler kendi gemilerini yaktı ve İspanyol Armada üzerine gittiler. Böylece İspanyol Armada ateş içinde kaldı, düzeni bozuldu. Düzensiz İspanyol gemileri, İngilizler tarafından birer birer imha edildi ve savaş İngiliz zaferiyle sonuçlandı. Bu zafer nedeniyle Raleigh, oldukça güvenilir bir devlet adamı hali aldı. Yeni Dünya'ya yaptığı seferlerde çok daha başarılı oldu, İspanyollarla çatışmak zorunda kalmıyordu.

I. James Dönemi ve İdamı

152 Kraliçe I. Elizabeth, 1603 yılında ölünce Raleigh'in saraydaki durumu sarsıldı. Çünkü yerine başka hanedanlıktan gelen I. James, Raleigh'i çok sevmiyordu. I. James, İspanyollarla iyi ilişkiler kurmak istiyordu ve bu nedenle Raleigh'i yönetimden düşürdü. Daha sonra ise Raleigh, ailesiyle beraber Londra Kulesine hapsedildi. Bu süreç içinde birçok hikâye, şiir ve deneme yazdı. Günümüzde bu yazılardan, şiirlerden çok azı kalmıştır. 1616 yılında Raleigh, Yeni Dünya'da altın aramak üzere sefere çıkmak için I. James'i ikna etti. 2 yıl sonra fazla miktarda altın ile dönerken İspanyol ticaret gemileri ile karşılaştı. Aralarında çatışma oldu ve çatışmayı Raleigh kazandı. Ancak yurda döndüğünde umduğunu bulamadı. Çatışma sebebiyle İspanyollar, İngiltere'ye ultimatom vermişti ve I. James, Raleigh'e kızgındı. İspanyolların isteği üzerine I. James, Raleigh'in idam edilmesini emretti. Raleigh, 1618 yılında halka açık bir yerde infaz edildi.

John Smith (d. 1579-ö.1631)¹¹³

John Smith

153

John Smith İngiliz paralı askeri, maceracı, yazar ve kaşif. Smith, İspanyollara karşı ve Osmanlılara karşı savasmıştır ve Kuzey Amerika'daki uzun süreli ilk yerleşim yeri olan Jamestown'ın ilk kurucularından biri olarak tanınır.

Hayatı

Gençlik Maceraları

John Smith İngiltere'de Willoughby, Lincolnshire'de doğmuş ve 6 Ocak 1580'da o kasaba kilisesinde vaftiz edilmiştir. Babası oranın asil toprak sahibi olan Lord

113 [http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_\(explorer\)](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_(explorer))

Willoughby'den toprak kiralayan bir ortakçı çiftçi idi. John Smith Cuerdley'de bulunan asil Smith ailesine yakın akraba olduğunu bildirmektedir. 1592-1595'de John Smith o zamanlar için iyi bir eğitim almış ve Louth'daki "King Edward IV Gramer Okulu" mezunu olmuştur.

16 yaşında iken babası ölmüş ve John Smith'de evini bırakarak Avrupa'da paralı askerliğe başlamıştır. Önce bahriye kalyonlarında denizci oldu. Sonra Fransa Kralı IV. Henry'nin, özellikle Hollanda bölgesinde, İspanyollara karşı yaptığı savaşlarda Fransız ordusunda bulundu. Hollanda'lıların İspanyollara karşı yaptıkları bağımsızlık savaşları sırasında İspanya İmparatoru II. Filip ordularına karşı savaşan Hollanda ordusunda paralı asker olarak görev yaptı. Sonra Akdeniz'e geçti ve bu denizde korsanlık yapan Hristiyan gemilerinde korsan olarak çalıştı.

Sonra Macaristan ve Erdel'e gitti ve buralarda paralı askerlik yaptı. 1593-1606 Osmanlı-Avusturya Savaşı sırasında Avusturya ordularında kiralık askerdı. Avusturya İmparatoru Arşidükü Rudolf komutanlığı altında Macaristan'a hücum eden orduda "kaptan" rütbesi kazandı. Avusturya'lılar yanında yer alan Erdel prensi Sigismund Bathory tarafından beğenildi ve asil rütbesi ile emeklilik maaşı bağlandı. Bu sırada Avusturya'lı bir generalin bir Osmanlı kalesini kuşattığını; kale komutanının teketek çarpışma ile bu kuşatmanın sonuçlandırılmasını istediğini; Erdel-Avusturya ordusu şampiyonu olan John Smith'in teketek yaptığı üç ayrı

çarpmada üç Osmanlı şampiyonu öldürdüğünü ve bu nedenle sonradan İngiltere’de asilzade yapıldığında armasının sağına ve soluna üçer Osmanlı-Türk başı koydurduğu hatıralarında hikaye edilmektedir.

1600-1601’de önce Eflak voyvodası iken Erdel Prensi ünvanı da almış olan Cesur Mihal ile birlikte Osmanlılara aleyhinde savaştı. Mihal’in şiddetinden korkan ve Osmanlılarla anlaşacağı sezilen Mihal 1601’de Avusturya’lılar teşviki ile Erdelliler tarafından öldürüldü ise de Erdel bir Avusturya genarali olan George Basta elinde kaldı. John Smith bundan sonra Eflak Voyvodası olan Radu Serban ordusuna katıldı. Erdel’eki karışık durumdan dolayı Erdel Szekeli asilzadelerinden Szekeli Mozes Osmanlı Veziriazamı Yemişçi Hasan Paşa’ya müracaatla yüksek bir para vereceğini bildirerek Erdel voyvodalağına geçmek istedi ve bu kabul edildi. John Smith’in Szekeli Mozes ile yakın bağlantıları olduğu hatıralarında belirtilmektedir.

155

1602’de bir Kırım Hanlığı süvari birliği ile yapılan bir çarpışmada John Smith yaralı düştü ve esir olarak alınarak İstanbul’a gönderildi. John Smith hatıralarında “hepimiz pazarda hayvanlar gibi bir köle olarak satıldık” demektedir. John Smith bir Osmanlı-Türk ilerigeleni tarafından köle olarak satın alındığını ve bu kişi tarafından Rum asıllı genç bir cariyesine köle olarak verildiğini ifade etmektedir. Yine hatıralarında John Smith bu cariyenin kendisine aşık olduğunu ve onu, daha iyi sahibe göndermek üzere, Kırım’da bulunan cariyenin

ağabeyine bir mektupla gönderdiğini yazmaktadır. Yine hatıralarına göre yeni sahibi ona iyi muamele etmemiştir. Bunun üzerine John Smith yeni sahibini öldürerek Türk kıyafetinde çaldığı bir at ile Don Nehri üzerinde bulunan bir Rus Çarlığı kalesine kaçmıştır. Oradan Lehistan üzerinden güney Avrupa'ya geçmiş Kuzey Afrika'ya geçmiş ve oradan da 1604'de İngiltere'ye dönmüştür.

Sonradan hatıralarını yazan John Smith bu hatıralarında bu gençlik yılları maceralarını abartıp abartmadığı tartışma konusu olabilmektedir. Ama herhalde bundan sonraki Amerika'daki maceraları daha ilgi çekici olduğu için 1604'e kadar maceraları üzerinde pek derin araştırma bulunmamaktadır.

Virjinya Maceraları

Eylül 1608 ile Ağustos 1609 arasında Virjinya bölgesindeki olusturulan bu Virjinya kolonisinin lideridir. Ardında bıraktığı yazılarda kendi rolünü abartmaya eğilimli olduğu için, tarihçiler anlatılarının ne kadarının gerçek olduğu konusunda şüphe taşırlar.

İlk İngiliz yerleşimleri sırasında Virjinya'da yaşayan Kızılderili Powhatan konfederasyonunun reisi olan Wahunsenacawh ile kızı Pocahontas arasındaki kavgayı anlatan mektubu ile ünlenmiştir. Smith, Pocahontas'ın babasının kızını öldürmek istediğini ve kendisinin kızı kurtardığını duygusal bir dille anlatarak Amerikan folklorunun kahramanlarından biri haline gelmiştir.

Edmond Halley (d. 1656- ö.1742)¹¹⁴

Londra, Haggerston'da doğdu. Aynı adı taşıyan babası Edmond Halley zengin bir sabun yapımcısı idi. Çocukken matematik ile çok ilgiliydi. İlk olarak St Paul's School'da okudu, 1673'ten itibaren Oxford'daki The Queen's College'a devam etti. Bu sıralarda 17 yaşındaydı. Daha öğrenci iken güneş sistemi ve güneş lekeleri ile ilgili makaleler yayımladı. 1675'te Kraliyet astronomu Flamsteed'in yanında çalışmaya başladı ve hem Oxford hem de Greenwich'deki gözlemlerde ona yardımcı oldu. Merkür'ün tutulmasını gözlemledi.

1676 yılında, bitirme sınavlarına girmeden Oxford Üniversitesi'ni bıraktı. Güney yarıküre yıldızlarını incelemek amacı ile Güney Atlas Okyanusu adalarından St. Helena'ya gitti. Kasım 1678'de İngiltere'ye geri döndü. Ertesi yıl, 341 güney yıldızının ayrıntılarını içeren *Catalogus Stellarum Australium* adlı eseri yayımladı. Yıldız Haritası'na yaptığı bu katkılar onun Tycho Brahe ile karşılaştırılacak kadar ünlenmesine yol açtı. Oxford'dan diplomasını aldı ve Kraliyet Cemiyeti üyeliğine (*Fellow of the Royal Society*) seçildi. 157

1686'da seyahatinin ikinci bölümünü yayımladı. Bu bölümde alize rüzgârları ve muson yağmurlarını konu alan bir makale ve harita yer alıyordu. Burada güneş ısısının dünya atmosferinin hareketlerindeki etkisini gösterdi. Aynı zamanda barometrik basınç ile deniz seviyesinden yükseklik arasında bir ilişki olduğunu

da gösterdi. Haritaları, yeni gelişmekte olan, bilgiyi görselleştirme tekniklerine önemli katkı sağladı.

1682'de Mary Tooke ile evlendi ve Islington'a yerleşti. Zamanının büyük kısmını ay gözlemleri ile geçirmesine rağmen yer çekimi ile de ilgilendi. Kepler'in gezegensel hareket yasalarının kanıtlanması kafasını kurcalayan bir problem idi. Ağustos 1684'te Cambridge Üniversitesi'nde Isaac Newton ile bunu tartışmak üzere buluştu. Newton problemi çözmüş ama çözümü yayımlamamıştı. Halley onu yayımlamaya ikna etti. Newton *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica*yı (1687) yazdı ve Halley'in parası ile yayımladı. Yaptığı birçok katkının yanında Newton'u *Principia*yı yazmaya ikna etmesi ve masraflarını ödeyerek yayımlanmasını sağlaması, birçokları tarafından bilime yaptığı en büyük katkı sayılmaktadır.

1693'te nüfus kayıtlarının düzenliliğiyle tanınan Alman-Polonya kenti Breslau'nun (Wroclaw) ölüm yaşı kayıtlarını analiz ettiği bir makale yayımladı. Bu makale, İngiliz hükümetine hayat sigortası fiyatlarını alıcının yaşına bağlı olarak ayarlama imkânı verdi. Halley'nin çalışmaları aktüeryanın gelişimine büyük katkıda bulundu. John Graunt'ın daha ilkel çalışmalarından sonra gelen Breslau hayat tablosu, demografi tarihinde önemli bir olay olarak değerlendirilmektedir.

1690'da uzun süre su altında kalabilen ve sualtı araştırmaları için penceresi bulunan bir araç olan dalma

çanının planlarını tamamladı. Halley'in dalma çanında hava, yüzeyden gönderilen ağırlık bağlanmış varillerle sağlanıyordu.

1698'de Dünya manyetizmasını kapsamlı olarak incelemek amacı ile HMS *Paramore* adlı geminin komutasına getirildi. Bu görevi, Atlas Okyanusu'nda iki senesüren ve 52° kuzey ilâ 52° güney enlemlerine uzanan bir yolculukla tamamladı. Sonuçlar *Pusula Sapmasının Genel Haritası* (*General Chart of the Variation of the Compass*) (1701) adlı kitapta yayımlandı. Bu, türünün ilk haritası ve isogonlar (ya da halley çizgileri) içeren ilk haritaydı.

Kasım 1703'te Oxford Üniversitesi'nde geometri profesörlüğüne getirildi ve 1710'da fahri hukuk doktoru ünvanı aldı. 1705'te tarihsel astronomi yöntemlerine dayanarak 1406, 1531 ve 1697'de görülen kuyruklu yıldızların farklı değil tek bir kuyruklu yıldız olduğunu ve bu yıldızın 1758'de geri döneceğini öne sürdüğü *Synopsis Astronomia Cometicæ*'yi yayımladı. Kuyruklu yıldız hesaplanan tarihte geri döndüğünde Halley Kuyruklu Yıldızı olarak anılmaya başlandı.

1716'da Halley, Venüs'ün Güneş'in önünden geçiş süresinin hassas bir şekilde ölçülerek Dünya ile Güneş arasındaki uzaklığın hesaplanmasını önerdi. 1718'de kendi astrometrik hesaplarını eski Yunanlılarınki ile karşılaştırarak "sabit" yıldızların hareket ettiklerini keşfetti.

1720'de John Flamsteed'in varisi olarak ölümüne kadar sürdüreceği Kraliyet Astronomu görevine getirildi. Londra'nın güneydoğusunda bulunan Lee'deki St. Margaret's Kilisesi'nde defnedildi.

James Cook (d. 27 Ekim 1728 - ö. 14 Şubat 1779)¹¹⁵

James Cook

161

James Cook İngiliz denizcisi ve kâşifidir. Özellikle Büyük Okyanus'da yaptığı seyirleri ve bu seyirlerde yaptığı ada keşifleri ile ünlüdür.

İngiltere'de Yorkshire'de doğdu. 5 kardeş olan Cook ailesi ile Great Ayton'daki *Airey Holme* çiftliğine taşındı ve burada okula gitti. 13 yaşında babasına çiftlikte yardım etmeye başladı.

18 yaşında Whitby limanından yola çıkan *Free Love* adlı kömür gemisinde miço olarak ilk deniz yolculuğuna adım attı. Kaptanlık için gerekli cebir, trigonometri,

¹¹⁵ http://tr.wikipedia.org/wiki/James_Cook

denizcilik ve astronomi çalışan Cook, kısa zamanda dikkat çekti. 24 yaşına geldiğinde ikinci kaptanlığa kadar yükselmişti.

1755'te gönüllü olarak Kraliyet Donanması'na katıldı ve İngiltere ile Fransa arasında patlak veren Yedi Yıl Savaşları sırasında Quebec City kuşatmasına katıldı. Haritacılık konusunda başarısı dikkat çekti; kaptanlığa yükseldi.

1760'ta Kanada'daki görevi sırasında St. Lawrence Kanalı'nın haritasını çıkararak 200 İngiliz gemisinin kayıp vermeden Quebec Koyu'na demirlemesini sağladı. 1763 ve 1767 yılları arasında ise Newfoundland adasıyla Labrador yarımadasının haritalarını çıkarmayı başardı.

162

Keşifler

Rotaları: 1. yolculuk (kırmızı), 2. yolculuk (yeşil), 3. yolculuk (mavi)

1768 yılı Mayıs ayında Cook , Büyük Okyanus'u keşfetmekle görevlendirildi. Cook'un yolculuklarının tarihteki önemli etkilerinden biri Avrupa ülkelerinin Büyük Okyanus'ta kurduğu sömürgelere öncülük etmesi oldu.

İlk yolculuk (1768–1771)

İlk yolculuk için Whitby limanından *Earl Of Pembroke* adlı kömür gemisi satın alındı ve Endeavour olarak adlandırıldı. Gemi Rio de Janeiro'dan Tahiti'ye ulaştı.

3 Ocak 1769'da gerçekleşecek Venüs'ün Güneş önünden geçişini gözlemlemek Cook ve ekibinden bu yolculukta beklenen görevlerden biriydi. Geçiş süresi saptanarak önce Venüs'ün dolayısıyla diğer gezegenlerin Güneş'e olan uzaklığı hesaplanacaktı. Ne yazık ki, ölçümlerdeki hata payının beklenenden fazla olması bu gözlemin başarısına gölge düşürdü. Cook daha önce 1766'daki güneş tutulmasını gözlemlemişti.

163

Ekim 1769'da Cook Yeni Zelanda'yı ziyaret eden ikinci Avrupalı oldu. Daha önce tek bir ada olduğu düşünülen Yeni Zelanda'nın iki adadan oluştuğunu keşfetti ve Kuzey Adası ile Güney Adası arasındaki boğaz Cook Boğazı adını aldı.

Nisan 1770'te Avustralya'nın güney kıyıları keşfedildi. 16 Haziran'da Endeavour Avustralya'nın güney doğusu açıklarında karaya oturduğunda gemi kıyıda onarıma alınırken; Avustralya bitkileri üzerine ilk koleksiyonları oluşturdular. Ardından gemi Afrika'nın güney ucundaki

Ümit Burnu'na (*Cape of Good Hope*) ilerledi. 1771'de Endeavour İngiltere'ye geri döndü. Dönüşünden sonra günlükleri yayınlanan Cook bilim dünyasında da tanındı.

İkinci yolculuk (1772–1775)

18. yüzyılda Ekvator'un güneyinde keşfedilmemiş topraklar olduğuna inanılıyordu. Cook'un ikinci yolculuğu öncelikle bunu kanıtlamaya yaradı. Bu yolculukta Cook daha önce hiçbir Avrupalı'nın ilerlemediği kadar güneye ilerledi. Antarktika'nın çevresini dolaştı. Ancak kıtayı çevreleyen buzlar karanın görünmesini engellediğinden Antarktika'nın varlığı 1840'a kadar kanıtlanamadı. 1775'te İngiltere'ye döndüğünde Kraliyet Donanması Cook'a onursal emeklilik hakkı tanısa da bu Cook'u denizlerden uzak tutmadı.

164

Üçüncü yolculuk (1776–1779)

Cook Temmuz 1776'da üçüncü yolculuğuna çıktı; bu kez Avrupa ve Asya arasında kuzeyden bir bağlantı olup olmadığını araştırdı. Bu başarısız girişimin ardından 1778'de Hawaii Adaları'na ulaşan ilk Avrupalı oldu. Daha sonra Afrika'nın güney ucunu dolaşarak, Hint Okyanusu'na yöneldi. Kuzey Amerika'yı keşfetmek üzere doğuya yöneldiğinde bilmeden Juan de Fuca Boğazı'nı geçti. Kuzey Buz Denizi'ne ulaşmayı hedeflediğinde dev buz kitleleri yolunu kesti ve Hawaii'ye geri döndü. Geminin teknelerinden birinin çalınması üzerine yerlilerle çıkan tartışmada Cook öldürüldü (14 Şubat 1779).

**Francisco Garcés (d. 12 Nisan 1738 – ö. 18
Temmuz 1781)¹¹⁶**

Garcés Anıtı, Bakersfield, Kaliforniya

Francisco Hermenegildo Tomás Garcés, İspanyol Fransiskan rahibi ve kâşif. Kuzey Amerika'nın güneybatı bölümünün çoğunu, Kaliforniya'nın güneyini ve Meksika'daki Aşağı Kaliforniya'nın kuzeydoğusunu keşfetmiştir. 1779'da Arizona'da Colorado Nehri boyunca, İspanyol kolonileri ile Quechan yerlileri arasındaki tansiyonu yüksek bir bölgeye atandı. Oradaki misyonerler, savaşçı yerli halk ile İspanyol yerleşimciler arasındaki barışı sağlamaya çalışmaktaydılar. Çabaları sonuç vermedi ve bu çok geçmeden bir çatışmaya dönüştü. Garcés, 1781'de yandaşı olan diğer misyonerlerle beraber çıkan bir ayaklanmada kılıçtan geçirilerek öldürüldü. Naaşı ülkesine gönderildi. Garcés, Hristiyanlarca şehit olarak kabul edilmektedir.

165

**John Franklin (d. 16 Nisan 1786- ö. 11 Haziran
1847)¹¹⁷**

Sir John Franklin

166

John Franklin, İngiliz gezgin, kaşıftır. Henüz 15 yaşındayken sonradan kendisi gibi keşifleriyle ünlenecek olan kuzeni Matthew Andrews ile Avustralya'ya bir keşif gezisine çıktı. 1818 yılında Spitzberg Adaları'nı geçerek kuzey yolculuğuna çıkan iki gemiden birinin kaptanı olarak ilk kutup seferini yaptı. Döndükten sonra 1818–1821 yılları arasında Kanada'da kanolarla yapılan bir keşif gezisinin rehberliğini üstlendi. Bu ekip, Hudson Körfezi'nden yola çıkarak, Büyük Esir Gölü'ne, oradan da Coppermine ırmağı üzerinden Kuzey Kutup

117 Alexander, Alison (editor) (2005) *The Companion to Tasmanian History Centre for Tasmanian Historical Studies, University of Tasmania, Hobart*; http://tr.wikipedia.org/wiki/John_Franklin

1859 yılında Kral William Adası'na giden bir araştırma ekibi; görgü tanığı eskimoların anlattıkları ve buldukları tayfa iskeletlerinin yanındaki 25 Nisan 1848 tarihli seyir defteri notlarına göre; John Franklin komutasındaki gemilerin 1846 Eylül ayından 1847 Nisan'ına kadar Victoria Boğazı'nda buzulların arasında sıkışıp kaldığını, Franklin'in 1847 Haziranında öldüğünü öğrend. Geminin sağ kalan tayfaları parçalanarak gemileri bırakarak buzda yürüyüp Kanada'ya ulaşmaya çalışırken açlık ve hastalık nedeniyle hepsi ölmüştü.

Kuzeybatı Geçidi'ni batıdan geçerek bulmaya çalışan keşif ekiplerinin ulkaştığı yere Franklin'in varması için yalnızca birkaç kilometre kalmış olduğundan, çoğunlukla Kuzeybatı Geçidi'ni onun keşfettiği varsayılır.

John Franklin; dünyada en çok yer keşfeden insan olarak kabul edilmektedir.

Keşifleri

- *The Discovery of Slowness*, Sten Nadolny, Novel, 1983.
- *The Rifles (novel)*, William T. Vollmann, Novel, 1994.
- *The Terror (novel)*, Dan Simmons, Horror novel, 2007.
- *The Broken Lands*, Robert Edric, Novel, 1992

- *The Ice Child*, Elizabeth McGregor, Dutton, May 3, 2001

- *Journeys and Adventures of Captain Hatteras*, Jules Vernes, Novel (in French), 1864.

John Hanning Speke (d.1827 - ö.1864)¹¹⁸

John Hanning Speke

İngiliz kâşif Afrika ve Nil Nehrinin kaynağını araştırdı. Nehrin kaynağını bulmuştur.

Richard Burton ile Afrika'ya Yolculuk

Rirchard Burton ile nehrin kaynağını bulmak üzere "Londra Kraliyet Coğrafya Derneği" tarafından görevlendirildi. Speke, Burton'un yardımcısı olarak

118 TÜBİTAK, Popüler Bilim Kitaplığı, Kaşifler, s.10-11;
http://tr.wikipedia.org/wiki/John_Hanning_Speke

atandı. Grup liderliği, planmacılık vb. görevleri üstlendi. Nehrin kaynağını, Ujji Denizi olarak düşünüyorlardı. 30 eşek, iki yıl yetecek kadar erzak ile yolculuk başladı. Afrika'da uzun süren yolculuk ardından, Ujji Denizi'ne vardılar. Ancak, bölgedeki yerlilerden aldığı bilgiler ve göle olan akıntı yönü nedeniyle, Nil Nehri'nin kaynağının Ujji Denizi olmadığını anladılar. Hayal kırıklığına uğramış olarak, Arabistan'a gittiler. Orada, uzun süren bir misafirlikten sonra Richard Burton ile yolları ayrıldı. Speke, Nil Nehrinin kaynağını bulmak üzere ikinci yolculuğa çıktı. Bu sefer, kaynağı bulmak için kararlıydı. Çünkü, etraftakilerin söylediği bilgiler nedeniyle; Nyanza Gölü'nün Nil Nehrinin kaynağı olduğunu düşünüyordu. Nitekim, öyleydi de.

James Grant ve İkinci Yolculuk

1860 baharında, Speke ve yardımcısı James Grant, Afrika'ya doğru yola çıktılar. Nyanza Gölü'nün güney ucundaki "Karagwe"ye varmaları 1861'in sonunu buldu. 1862 yılının Ocak ayında, genç Kral I. Mutesa ile karşılaştıkları Uganda'ya giren ilk Avrupalılar oldular. Uganda yerlileri, onlara şenlikler düzenledi. Burada Temmuz'a kadar kalarak yeniden yola koyuldular. Kısa süre sonra Grant, ağır hastalandı. Speke, onun iyileşmesini beklemeyip yoluna yalnız devam etti. 21 Temmuz 1862'de vardığı Nyanza Gölü'nün kıyısında durdu. Burasının, Nil Nehrinin kaynağı olduğuna emindi. Ancak, yeterince kanıt toplamadan Londra'ya döndü.

Sır Dolu Bir Ölüm

Speke ve Grant, zaferle yurda döndüler;ancak Speke'in bulguları konusunda hala kuşkular vardı. Tartışmaya son vermek amacıyla Burton'ın da bulunacağı, bilim adamlarından oluşan bir jürinin önünde bir açık oturum yapılması kararlaştırıldı. Ancak Speke, Eylül 1864'te, açık oturumdan bir gün önce, kaza kurşunu sonucu öldü. Bu olayın üzerine, Speke'in parlak bir zekâyâ sahip Richard Burton ile yüzleşmeyi göze alamadığı için intihar ettiği iddia edildi. Yıllar sonra, kâşif ve gazeteci H. M. Stanley, Nyanza Gölü'nün Nil Nehri'nin kaynağı olduğunu kanıtladı. Bunun üzerine, gölün kıyısına "Speke" adına bir anıt dikildi. Anıt üzerinde; "Speke'in anısına - Victoria Nyanza ve Nil - 1864" yazılıdır.

Valentine Baker (1827—1887)¹¹⁹

Valentine Baker Paşa

173

Valentine Baker ya da Baker Paşa, İngiliz asıllı asker. Birleşik Krallık, Osmanlı Devleti ve Mısır devletleri hizmetinde kumandanlık yaptı.

Valentine Baker İngiltere’de ve Sri Lanka’da eğitim gördü. Kırım Savaşı’na katıldı. 1873 yılında Rusya hakkında bilgi toplamak için Horasan’a gönderildi. 1874 yılında Birleşik Krallık ordusundan bir disiplin suçu yüzünden atıldı.

1877 yılında Rusya’yla savaş halinde olan Osmanlı Devleti’nin hizmetine girdi. Mehmet Ali Paşa’nın kumandası altında 93 Harbi’ne katıldı. Taşkesen

119 http://tr.wikipedia.org/wiki/Valentine_Baker

Muharebesinde Osmanlı ordularına kumandanlık etti. Rus generali İosip Gurko'nun ordularına karşı kazandığı başarıdan dolayı Ferik rütbesini kazandı. 1882 yılına kadar Osmanlı ordusuna hizmet etti.

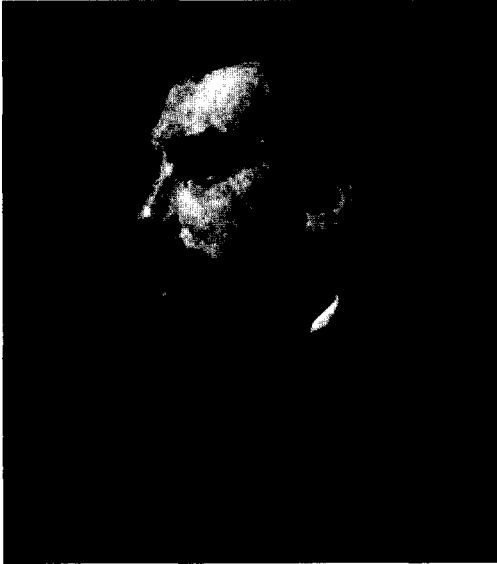
1882 yılında Mısır ordusunun hizmetine girdi. Sudan'da Mısır yönetimine karşı çıkan isyanı bastırmak görevini aldı. El Teb Muharebesinde yaralandı. Savaştan sonra Mısır Polis örgütünün yönetimini üstlendi. 1887 yılında öldü.

Richard Burton (d.1821 - ö.1890)¹²⁰

İngiliz kaşif, misyoner Afrika'yı gezmiş ve Nil Nehrinin kaynağını bulmak için keşifler yapmıştır.

Speke ile Afrika'ya Yolculuk

175

Richard Burton

1856 yılında "*Londra Kraliyet Coğrafya Derneği*" Burton'u, Nil Nehrinin kaynağını bulmak üzere görevlendirdi. John Hanning Speke'yi de, yardımcısı olarak atadı. Bu iki kaşif, önceden birçok gezide beraber bulunmuşlardı. Burton, 29 dil biliyor ve birçok kitap yazmış bir bilim adamıydı. Speke, grup planlamacıydı. İkisi de, Nil Nehrinin kaynağını bulmaya kararlıydılar.

İkili, önce Afrika'nın doğu kıyıları açıklarında önemli bir köle pazarı olan Zenzibar'a giden bir ekibe katıldı. Kafiye, 30 eşek ve iki yıl yetecek erzakla (bugün Tanganika Gölü olarak bilinen) Ujiji Denizi'ne doğru yola koyuldu. Burton ve Speke'e göre bu göl Ptolemaios'un haritasındaki göllerden ve Nil'in de kaynağıydı.

Henüz iki hafta geçmişti ki, Burton ve Speke sıtmaya yakalandılar. Bu nedenle yolculuk yavaşladı ve kafiye, Zenzibar ile Ujiji Denizi arasındaki büyük köle pazarı Tabora'ya varması beş ay sürdü. İkisi de öyle bitkindiler ki bir ay boyunca dinlendiler. Ne var ki, yola koyulduktan sonra ikisi de çok hastalandılar. Burton'un bacaklarına felç inmiş; Speke'in kulakları ise işitmez olmuştu. İyileşmeleri, çok uzun bir zaman aldı.

176

Keşif ve Düşkırıklığı

Kafiye, sonunda 13 Şubat 1858'de Ujiji Denizine vardı ve üç buçuk ay bölgeyi keşfettiler. Ancak, yerlilerden gölün kuzeyinde bir nehir olduğunu, ama bu nehrin kaynağının göl olmadığını aksine gölün nehre döküldüğünü öğrendiklerinde düşkırıklığına uğradılar. Nil Nehrinin kaynağı, Ujiji Denizi olmadığını anladılar.

Gölün keşfinin önem taşımasına karşın Burton ve Speke, Nil'in kaynağını bulamadıkları için çok üzüldüler ve Tabora'ya döndüler. Burton, Arabistan'da bulunduğu ve Arapça bildiğinden, Arap köle tacirlerinin arasında olmaktan memnundu. Speke ise,

çok az Arapça biliyor ve yalnızlık çekiyordu. Sonunda, ikilinin araları açıldı. Burton orada kalırken, Speke adını duyduğu, fakat hiçbir Avrupalının görmediği kuzeydeki Nyanza Gölü'nü bulmak üzere yola koyuldu.

Arabistan Keşfi

Burton, yardımcısı Speke ile yolları ayrıldı. O sırada, bulunduğu Arabistan'da uzun zaman kaldı ve keşifler yaptı. 1853 yılında, bu coğrafyayı tanıdı. Bölgede, doktor kılığına girdi ve kendini "Abdullah" adıyla tanıttı. Böylece, arap bir tacir gibi görünüyordu. Medine kentini gördü. Oradaki önemli yerleri, tapınakları not etti. Sonra, hacı kafilesine girdi. Hacılar gibi giyinip ve Mekke'ye geldi. Bölgede, bütün hacılar gibi ibadet etti.

177

Bunları yaptıktan sonra, epeyce bilgi topladı. Nihayet, asıl amacı olan Arabistan'ı boydan boya geçmek için girişimde bulundu. Ancak çöllerin elverişsizliği, bitkin düşüren sıcaklar nedeniyle vazgeçti. Mekke'ye döndü. Oradan da, Hindistan'a yol aldı.

Speke ile Karşı Karşıya

Speke, Burton'dan ayrı olarak yaptığı ikinci yolculukta başarılı olmuştu. Nil Nehrinin kaynağının Nyanza Gölü olduğunu anlamıştı. Ancak, Londra'ya dönmek için sabırsızlandı ve yeterli kanıt toplamadı. Speke, Londra'ya döndü. Dernekte, çoğunlukta olarak inanılmadı. Çünkü; yeterli kanıt toplamamıştı. Bunun üzerine, "Londra Kraliyet Coğrafya Derneği" tarafından

Burton çağrıldı. Çünkü; bir zamanlar yolculuk yapan bu ikili, birbirlerine düşman olmuştu. Burton'un sorularına doğru cevap vermesi halinde, kabul görecekti. Ancak Eylül 1864'te Speke, yüzleşmeden 1 gün önce kaza kurşunu sonucu öldü. Çoğu kişi, intihar ettiğini düşündü. Ancak bu ölüm, sır olarak kaldı.

Güncellenen Kullanım Koşulları 25 Mayıs 2012'de yürürlüğe girecektir. Daha fazla bilgi edinin.

**Robert Falcon Scott (d. 6 Haziran 1868-ö. 29
Mart 1912)¹²¹**

Kaptan Robert Falcon Scott Antarktik yörelerinde iki sefere öncülük eden Kraliyet Donanması subayı ve kâşifi: 1901–04 Keşif Seferi ve tâlihsiz 1910–13 Terra Nova Seferi. Bu ikinci girişim sırasında Scott, Ronald Amundsen'in Norveç seferinden önce olmuşlar diye yalnızca bulmak için 17 Ocak 1912 tarihinde Güney Kutbu'na ulaşan beş kişilik bir ekibe önderlik etti. Dönüş yolculukları esnasında Scott ve yol arkadaşları, takâtsizlik, açlık ve aşırı soğuktan bütünüyle dondular.

Keşif Seferini yönlendirme görevinden önce Scott, kariyer ilerletme fırsatlarının hem kıt hem de hevesle 179 hırslı subaylar tarafından arandığı Britanya'yı, Viktoria barış döneminde bir deniz harp subayının basmakalıp kariyerini sürdürmüştü. Kutup keşfi için herhangi bir tercihin yerine, Scott'ın *Keşif* komutası için uygun düşmesine yol açan kişisel tercih şansıydı. Ancak bu adımı atmış olan, ismi, hayatının on iki yılı boyunca bağlı kaldığı çalışma sahası, Antarktik ile ayrılmaz bir biçimde ilişkili oldu.

Ölüm haberini izleyen dönemde Scott, 50 yıldan daha fazla süredir devam eden bir konumda, simgesel İngiliz kahramanı oldu ve milletin karşısına dikilen birçok kalıcı anıtı yansıttı. 20. yüzyılın son yıllarında ise daha şüpheli bir yaşta efsanenin, onu ve arkadaşlarının

yaşayanlarını bitiren afetin nedenlerine ve Scott'ın kişisel ortak sorumluluğuna toplanan ilgi olarak yeniden değerlendirmesi yapıldı. Önceleri çürütülemez bir pozisyondan Scott, yeterliği ve karakteri hakkında çıkan sorulara rağmen bir tartışma biçimi hâline geldi. 21. yüzyılda onun kişisel kahramanlığını ve acılara göğüs germesini vurgulayan fakat seferinin kaderi öncelikle şanssızlığı atfeden yorumcular, hatalarını tasdik ederken, daha olumlu biçimde Scott'ı genel olarak dikkate almışlardır.

180 | Devon, İngiltere, Devonport yakınında, Stoke Damerel'in Scott'ı, John Edward ile Hannah (née Cuming)'ın üçüncü çocuğu ve büyük oğlu Scott, 6 Haziran 1868 tarihinde doğdu. Babası bir biracı ve sulh hakimi olsa da ordu ve donanmada tam hizmet vermiş olan Scott'ın dedesi ve dört amcası, ailede deniz harp ve askerî gelenekler vardı. John Scott'ın zenginliği babasından miras alıp sonradan sattığı küçük Plymouth bira fabrikasının sahipliğinden gelir. Scott'ın donanma kariyerini yaptığı daha sonraki yıllarda aile, ciddi malî şanssızlıklar çekerdi fakat ilk çocukluk yılları huzurla geçirildi.

Temmuz 1883'te Scott, 26 kişilik bir sınıfın içinde yedinci genel deniz yarsubayı olarak *Britanyaya* uğradı. Ekim ayına kadar deniz yarsubaylık yılları boyunca hizmet ettiği birkaç gemiden ilki; Cape filosunun amiral gemisi, HMS *Boadicea*ya katılmak için Güney Afrika yolunda bulundu.

Clements Robert Markham (d.1830 – ö.1916)¹²²

Sir Clements Robert Markham İngiliz coğrafyacı, kâşif ve yazardır. 1863 ve 1888 yılları arasında Kraliyet Coğrafya Kurumu (RGS)'nin yazı işleri müdürüydü ve daha sonra 12 yıllığına Kurum'un başkanlığında görev aldı. Son kapasite dahilinde başlıca, 1901–04 Ulusal Antarktik Keşif Seferi'ni örgütlemekten ve Robert Falcon Scott'ın kutupsal kariyerini yaymaktan sorumluydu. 181

Markham, Sir John Franklin'in kayıp keşif heyetine dair birçok aramadan biri esnasında HMS *Assistance* ile Arktik'e geldiği sırada bir Kraliyet Donanması öğrencisi ve deniz yarsubayı olarak mesleğine başladı. Daha sonra Markham, Hindistan Bürosu'na coğrafyacı olarak hizmet etti. Kınakına bitkilerinin yerli Peru ormanlarından toplanıp Hindistan'da ekilmesinden sorumluydu. Bu, Hindistan hükümetinin hangi tür kininin çıkartılabileceği

122 http://tr.wikipedia.org/wiki/Clements_Markham

konusunda ana bir kaynak elde ettiği anlamına gelir. Markham aynı zamanda Robert Napier'in Habeşistan seferî birliğine coğrafyacılık hizmeti de vermiş; 1868 yılında Magdala'nın düşüşüne şahit olmuştur.

182 | Markham'ın RGS başkanlığının asıl başarısı 50 yıl aranın ardından Antarktik keşfiyle İngiliz alâkasının 19. yüzyılın sonunda uyanışıydı. Ulusal Antarktik Keşif Seferi'nin nasıl örgütlenmesi gerektiği konusunda çok güçlü ve sağlam fikirleri vardı ve ilk olarak Yüzbaşı Scott'ın emirleri altında bir deniz harp kuruluğu olarak işletilmesini sağlayacak çok çetin mücadeleler verdi. Bunu yapmak amacıyla Markham, bilimsel topluluğa kadar ulaşan düşmanlık ve muhalefeti aştı. Keşif seferlerini izleyen yıllarda onunla aynı dönemde yaşamış başka kâşiflerin başarılarını hiçe sayıp itibarlarını zedeleyecek kadar Scott'ın meslek hayatını savunmaya devam etti.

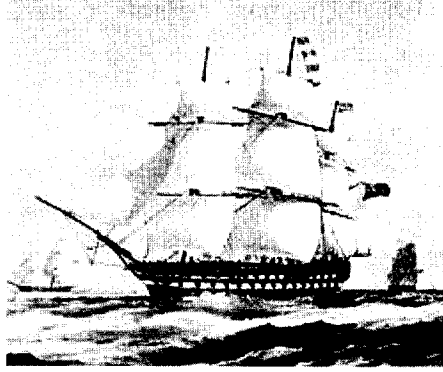
Bütün hayatı boyunca tarih olayları, seyahatnameler ve biyografiler içeren eserleri olan Markham sürekli seyahat eden bir gezgin ve üretken bir yazardı. RGS'ye yönelik birçok araştırma ve rapor yazmış ve aynı zamanda başkan olduğu Hakluyt Kurumu'na yönelik pek çok düzenleme ve çeviri çalışması yapmıştır. Çalışmalarının çoğunun bilginlikten oldukça büyük heyecana dayanmasının kabul edilmesine rağmen kamusal ve akademik onur nişanları almış; coğrafyanın öğretilerinde büyük bir tesir olarak tanınmıştır.

Onun ismini taşıyan coğrafi özellikler arasında 1902 yılında adını ondan alan Antarktika'nın Markham Dağı'dır.

Stillingfleet'in kilise papazı, David Markham'ın ikinci oğlu Markham, Yorkshire, Stillingfleet'te 20 Temmuz 1830 tarihinde doğmuştur. Aile, New York'un eski başkiskopusu ve kraliyet özel hocası William Markham'ın soyundan geliyordu; bu saray bağlantısı, Windsor'un kilise kanunlarını düzenleyen bir papaz olarak 1827'de David Markham'ın atanmasına yol açmıştır. Markham'ın annesi Caroline née Milner, Yorkshire, Nun Appleton Hall'in Baronet'i Sir Willam Milner'in kızı idi.

1838'de David Markham, Essex, Colchester'in yakınındaki Great Horkesley'in rektörlüğüne atanmıştır. Bir yıl sonra Markham önce Cheam School'da ve daha sonra Wedminster School'da eğitimine koyulmuştur. Söylendiğine göre jeoloji ile astronomi ve genç yaştan itibaren boş zamanının çoğunu dolduran bir faaliyet, üretken yazarlık ile özellikle ilgilenen zeki bir öğrenciydi. Westminster'da "harikulada bir mekân" bulmuş; saldalla dolaşmaya, çoğu kez Thames Nehrindeki yarışlarda dümencilik yapmaya özel bir ilgi geliştirmiştir.

Markham'ın ilk gemisi, HMS *Collingwood*

Deniz Harp Öğrenciliği

184 } Mayıs 1844'te Markham, Deniz Mahkemesinin Lord Komisyon Üyesi Koramiral Sir George Seymour ile, Mansfield'in Kontesi olan Markham'ın halası tarafından tanıştırılmıştır. Genç adam, koramiralin üzerinde olumlu bir izlenim bırakmış ve toplantı, Kraliyet Donanmasında onu askerî öğrenciliğe kadar götürmüştür. Bu nedenle 28 Haziran 1844 tarihinde Markham Portsmouth'a hareket edip birkaç gün sonra Seymour'un amiral gemisi HMS Collingwood'a katılmıştır. *Collingwood*, Seymour'un Pasifik istasyonunun emirlerini üstlenmekte olduğu Pasifik Okyanusu'na doğru uzun bir yolculuk için donatılıyordu. Bu yolculuk hemen hemen dört yıl kadar devam etmiştir. Markham'ın sosyal ilişkileri anlaşılan ona oldukça rahat bir zaman temin etmiş; karısını ve kızlarını gemisine alan koramiral Seymour ile aile yemeği yemek için sık sık gemiyle gezintiye davet edildiği bildirilmektedir. *Collingwood* gemisi, Rio de

Janeiro ile Falkland Adaları'na yapılan ziyaretleri ve Güney Okyanusu'ndaki fırtınalı bir deniz yolculuğunu içine almış olan bir deniz gezisinden sonra 15 Aralık 1844'te, Pasifik istasyonunun merkezi Valparaiso'nun Chilean liman şehrine ulaşmıştır.

185

1844 yılında bir deniz harp öğrencisi olarak Clements Markham

Birkaç haftalık bir mühletin ardından onun daha sonraki mesleğinde görünür bir şekilde rolü olan ülkenin tecrübesini Markham'a kazandıran *Collingwood* bu kez tekrar Peru kıyısındaki büyük liman şehri Callao seferine çıkmıştır. Sonraki iki yıl boyunca Sandwich Adaları'nı (Hawaii), Mexico'yu ve Markham'ın, Fransız başkanlarına karşı çıkan milliyetçi isyancılara destek vermeye kalkıştığı Tahiti'yi ziyaret eden *Collingwood* Pasifik'te seyretmiştir. Deniz harp okulundaki bir öğretmene karşı saygısızlığından dolayı cezalandırıldığı zaman deniz harp disiplininin ilk üslubunu görmüş;

sabahleyin saat sekizden güneşin batışına kadar güvertede ayakta kalmaya mecbur edilmiştir. 25 Haziran 1846 tarihinde on tane gruptan bir tanesinin içinde üçüncü dereceye giren Markham deniz yarsubaylık sınavını geçmiştir. Uzun dönemler Chilean'da geçmiş ve Peru'nun liman şehirleri onun İspanyolca öğrenmesine de olanak tanımıştı.

186

Deniz gezisinin sonuna doğru Markham'ın özlemleri anlaşılan o deniz harp mesleğinden itibaren değişmiş. İşte bu anda evden başlayan deniz gezisinde bu düşünceleriyle Seymour'un desteğini kazanan Markham, bir kâşif ve coğrafyacı olmayı her şeyden önce arzu etmiş. Temmuz 1848'de Portsmouth'a gelışte donanmayı terketme isteğinden babasını haberdar etmiş ama kalması için babası tarafından ikna edilmiştir. Akdeniz'deki uzun bir hizmet döneminin ardından Markham, hizmete karşı ilgisini daha da hafifletmiş olan Spithead ve Cobh'a dayanan durgunluk süresini çekmiştir. Ancak 1850'nin başında üç gemilik bir filonun Sir John Franklin'in kayıp Arktik keşif heyeti için yeni bir aramaya girişmek üzere biraraya getirildiğini öğrenmiştir. Markham bu girişimde bir yer ayarlamak için ailesinin tesirini kullanmış ve 1 Nisan 1850'de filonun en önemli iki gemisinden biri HMS *Assistance* gemisine atanmasından haberdar edilmiştir.

İlk Arktik Deniz Yolculuğu (1850–51)

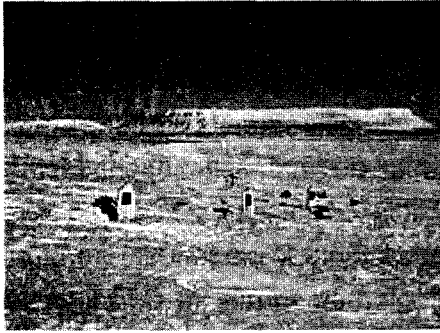
Sir John Franklin Kuzeybatı Deniz Yolculuğu'nun

aramasında HMS *Erebus* ve HMS *Terror* gemileriyle İngiltere'yi terketmişti. Yüzer durumda bir geniş buz tabakasına demirleyip batıya doğru devam etme şansını bekleyen keşif heyeti son olarak Baffin Körfezi'nin kuzey sularında balina avcıları tarafından 29 Temmuzda görülmüştür.

Kaybolmuş gemilere yönelik av iki yıl sonra baş göstermiştir. Markham'ın katıldığı yardım filosu HMS *Resolute* içinde Captan Harotio Austin tarafından kumanda edilmiştir. Markham'ın *Assistance* gemisine Erasmus Ommanney tarafından kaptanlık edilmiştir. Keşif heyetinin en genç üyesi ve onun tek deniz yarsubayı olarak Markham'ın sınırlı bir rolü vardı ama keşif seferinin her ayrıntısını seyir defterinde titiz bir şekilde açıklamıştır. Gemiler 4 Mayıs 1850 tarihinde sefere çıkmıştır.

187

1850 yılında keşfedilen mezarların modern A
fotoğrafı

28 Mayısta Grönland'ın en güney noktasını tesis ettikten sonra filo 25 Haziranda Melville Körfezi'nde

buz tarafından durduruluncaya kadar güneye doğru ilerlemiştir. Nihayet Franklin tarafından götürülmüş bilinen güzergâha Lancaster Boğazının batısına ilerleyebildikleri 18 Ağustos'a kadar burada kalmışlardır.

Burada gemiler, kaybolan keşif heyetinin işaretleri yönelik farklı bölgeleri aramak için dağılmışlardır. 23 Ağustos'ta Ommanney, taş yığınının bir anıtı bakıp keşfetmiş ve Franklin'in konserve et sağlayıcısı "Goldner" adını taşıyan yakın mesafede konserveleme malzemeleri keşfetmiştir. Diğer artan ve atılan ekipman kalıntılarıyla beraber bu kırıntılar kimsenin keşfetmediği Franklin'in ilk izleriydi. Birkaç gün sonra Beechey Adası'nda arama topluluğu, Ocak ve Nisan 1846 arasında ölmüş olan Franklin'in mürettebatının o üyeleri olduğunu ispatlayan üç mezara rastlamıştır.

Aramalar, gemilerin uzun Arktik kışı için saklanması kadar sürmüştür. Takip eden aylarda çalışma şefi, bahar kızak sezonuna hazırlanmak için özel görev ile gönderilmiştir. Mürettebat konferansları ile dersleri ve Markham'ın "muhteşem sahnesel yetenekler"ini sergileyebildiği çeşitli tiyatral şaşırtma hareketleri vardı. Başlıca, Arktik tarihi ile olağanüstü literatürü konularında pek çok konferans vermiş ve *Collingwood* deniz gezisi sırasında onu büyülemiş olan bir ülkeye, Peru'ya imkân dâhilinde bir iade-i ziyaret yapmayı planlamıştır. Bahar geri geldiği zaman kızaklarla hareket eden bir dizi keşif heyeti, kayıp mürettebatın uzaktaki izlerini aramak için kızaklardan suya indirilmiştir. Markham, Franklin'in

uzaktaki hiçbir izini çıkartmayan bu faaliyetlerde elinden gelen görevin en iyisini yerine getirmiş ama önceden haritası yapılmamış deniz kıyısının yüzlerce millik haritasının yapılmasına rehberlik etmiştir. Keşif heyeti Ekim 1851'in başında İngiltere'ye geri dönmüştür. İngiltere'ye geri dönüşü üzerine hemen Markham, donanmayı terketme niyetinden babasını haberdar etmiştir. "One of the main reasons for his disaffection appears to have been the severity of the corporal punishment that was constantly administered for what in his view were trivial offences." Hoşnutsuzluğunun asıl nedenlerinden biri de kendi görüşünün önemsiz suçlar saydığı şeyler için sürekli olarak verilmiş olan ciddi cezalardan yetmiş tanesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir tayfanın dayak cezasını engellemesinden dolayı *Collingwood* hizmeti sırasında başı derde girmişti. Hizmetinden uzun süreyi işgâl etmiş olan işsizlikle aklını da başına toplamış oldu. Biraz pişmanlıkla daha yaşlı Markham (babası) oğlunun isteğine rıza göstermiş ve teğmenlik rütbe sınavının topçuluk bölümünü kazanıp geçtikten sonra Markham 1851'in sonunda hizmeti bırakmıştır. 189

Peru seyahatleri

İlk seyahati 1852-53

1852 yılının yaz aylarında deniz harp yükümlülüklerinden muaf tutulan Markham, Peru'ya uzun bir ziyaret planları yaptı. Masrafları örtmek

için babası tarafından 500£'luk (2008 değerleriyle 40,000£'dan daha fazla) bir hediye ile desteklenen Markham 20 Ağustosta Liverpool'dan gemiyle yol aldı.

Inca tarihini araştıran, ziyaret ettiği birçok yapı ve harabeyi seyir defterinde betimleyen Markham birkaç haftalığına şehirde kalmıştır. Yakındaki kasaba ve harabelere bir gezintiye gidişi sırasında o civarda yetiştirilmiş kininin bir kökenini, kınakına bitkisinin özelliklerini ilk kez öğrendiği San Miquel, La Mar, Ayacucho bölgesini araştırmıştır.

Arka Planda Misti Dağı İle Peru-Arequipa'nın Eski Baskısı

Panama'ya bir vapur götürmeden önce ilk olarak Halifax'a ve ondan sonra karayoluyla Boston'a ve New York'a ilerleyen Markham geniş kapsamlı bir rota ile gezdi. Kistak'ı geçtikten sonra nihayet 16 Ekimde oraya ulaşan Markham, Callao'ya yol aldı. Andes'ten hedefi Cuzco'nun antik Inca şehrine doğru dümen kıran

Markham, 7 Aralık 1852'de Peru'nun iç bölgelerinde gezdi. Yolda Markham, yerel kültürü araştırmak ve Quechua bilgisini artırmak amacıyla Ayacucho kasabasında neredeyse bir ayılığına kaldı. Cuzco'yu gezdi. Ondan sora Cuzco'dan doğru hareket etmiş ve Apurımac Nehri'nin 300 fit (91 m) yukarısına asılmış sallanan bir köprüyü (Apurımac Köprüsünü) geçtikten sonra o ve grubu, 20 Mart 1853'te nihayet onları Cuzco şehrine getiren verimli vadilerin içinden geçmişlerdir. Onun gibi Lima'ya dönen altı gruptan biriyle birlikte giden Markham nihayet 18 Mayıs'ta Cuzco'yu terketmiştir. Daha sonra yerli ve Avrupalı mimarının onun bir karışımıyla "sömürge yerleşim yerinin göze çarpan bir örneği" olarak tanımlanacak olan Arequipa şehrine kadar olan dağları aşan seyahatleri onları güneye doğru götürmüştür. Şehir, Markham'ın Japonya'daki Fuji Dağına benzettiği koni şeklindeki volkan Misti Dağına kadar gözden kaçırılmaktadır. 23 Haziranda grup, Markham'ın babasının ölümünü işittiği Lima'yı incelemiştir. 17 Eylülde ulaştığı İngiltere yolundan hemen sapmıştır.

Kınakına Misyonu, 1859–61

Kınakına bitkisi (Fotoğraf Hawaii'de bir tarlada çekildi.)

192 | Peru'ya ilk gezisinin ardından altı yıl Markham, kınakına bitki ve tohumlarını toplamak için özel bir görevle oraya geri döndü. Hindistan Bürosunda sivil bir yardımcı olarak çalışmaktaydı ve 1859 yılında kınakına ağaçlarının bir düzene göre toplanıp onların Hindistan'da seçilmiş konumlara dikilmesi hususunda işverenlerine teklifler yaptı. Kininin bir kökeni olarak kınakına ağaç kabuğu sıtma ve diğer tropik hastalıklara karşı ilk bilinen tedaviydi. Bu planlar onaylanmış ve Markham, 29 yaşında tüm işleminden vazife başına tayin edilmiştir.

Ocak 1860 sonlarında Lima'ya ulaşan Markham ve ekibi, ki içlerinde ünlü botanikçi Richard Spruce da bulunuyordu, Aralık 1859'da Peru'ya gitmek için İngiltere'yi terketti. Kuruluşlarında tehlike vardı, Peru ve Bolivya savaşın sınırında olup Markham'ın ekibi çok geçmeden iş üzerindeki denetimlerini korumak için

Peru'ya ait tedirgin alâkalardan düşmanlığı gördü. Bu, onun işlem alanını daraltmış ve en iyi nitelikli numuneleri edinmekten onları alıkoymuştur. Markham gerekli ihraç lisanslarını edinmek üzere bürokratik engelleri aşmıştır.

Markham orada ve Burma (şimdi Myanmar ile Ceylon (şimdi Sri Lanka)'da kınakına fidanlıklarına uygun konumlar seçmek için Hindistan'a gemiyle gitmeden önce kısa bir süreliğine İngiltere'ye geri döndü. Hindistan fidanlıklarının birçoğu gelişme göstermemiş ve böcekler tarafından çok geçmeden mahvedilmiş olsa da diğerleri hâlâ yok olmayıp Hindistan'daki sağlık sorunlarına daha fazla el veren Richard Spruce tarafından edinilmiş türlerle büyütülmüştür. İlk fidanlıklardan yirmi yıl sonra Hindistan'dan toplanmış yıllık kınakına ağaç kabuğu mahsülü 220.000 kg olarak hesaplandı. Kınakınayı Hindistan'a tanıtmaya çalışması için Markham, İngiliz Hükümeti'nden (2008 fiyatlarıyla £200,000 üzerinde) 3,000£ değerinde bir hibe parası almıştır.

193

Sivil Memurluğu, Coğrafyacılığı, Gezginciliği

Hindistan Bürosu

1853 yılında babasının ölümünden sonra Markham'ın istihdamı karşılaması gerekmiş ve Aralık 1853'te yılda £90 (2008'de £6,000 civarındaki) ücretle Inland Revenue'nun Legacy Duty Bürosunda küçük bir yazmanlık işini sağlama almıştı. Sıkıcı çalışmayı keşfetmiş fakat 1857 yılında Hindistan Bürosu olan

şeyi öncüye altı ay sonra iletebilmiştir. İşte çalışma ona gezme ve coğrafyaya olan ilgisini sürdürme imkânı verecek yeterli vakitle ilgisini çekiyor ve karşılığını veriyordu.

Habeşistan, 1867–68

1867 yılında Markham, Hindistan Bürosunun coğrafya departmanının başkanı oldu. Daha sonra o yıl keşif seferinin coğrafyacısı olarak Sir Robert Napier'in, Habeşistan'a sevk edilen askerî kuvvetlerine katılmak için kurmaylık kursuna seçildi.

1867–68 Habeşistan Seferinin Komutanı, Sir
Robert Napier

Bu kuvvetler Habeşistan Kralı Theodore tarafından kazanılmış faaliyetlere bir cevap olarak İngiliz hükümetince sevk edildi. 1862 yılında kral, Mısırlı istilacılara karşı korunmayı talep eden ve bir büyükelçinin

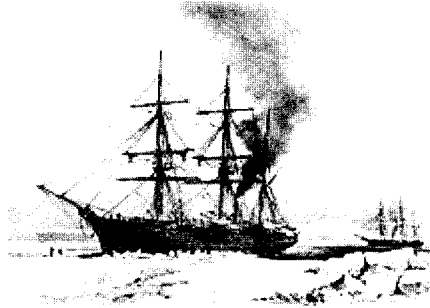
tainini teklif eden İngiliz hükümetiyle yazışmıştı. Mısır'a suç verme riskine karşı isteksiz olan İngiliz hükümeti yazışmayı cevaplamadı. Kral, İngiliz konsolosunu ve heyetini ele geçirip zindana atarak bu saygısızlığa tepki göstermiş ve güya kralın annesinin onurunu kırmış olan misyonerin yakalanıp kamçılanmasını emretmiştir. Kralın mektubuna geciken yanıt, mektubu getiren heyetin esir alınıp hapsedilmesiyle sonuçlandı. Başarısız uzlaştırma çabalarının ardından İngilizler, askerî bir keşif heyeti göndererek meseleyi bastırmaya karar verdi. Ülke coğrafyacısı çok az tanındığı için harita yapma yetenekleri ile deneyimli bir gezginin, bunun sonucu olarak Markham'ın taininin kuvvetlere eşlik etmesi gerektiğine karar verildi.

Napier'in birlikleri 1868 başlarında Kızıldeniz'de Annesley Körfezi'ne ulaştı. Markham, genel inceleme çalışmasına dair sorumluluğu ve özellikle kralın dağdan kalesi Magdaala'ya rota seçimiyle kuvvetin garnizon kurmaylığına iliştilirdi. Deniz kıyısından güneye doğru 400 mil (640 km) sınır bölgesi boyunca karşılaştığı vahşi hayvan türlerini anlatan Markham aynı zamanda ekibin doğabilimcisi sıfatıyla da hareket etti. 10 Nisan 1868 tarihinde ansızın saldırılan Magdala'nın, savaşlarına Napier ile birlikte gitti. Kralın kuvvetleri, Napeir'in ilerleyen birlikleriyle karşılaşmaktan dağı sorumlu tutarken Markham: "Snider tüfekleri hiçbir Habeş birliğinin tahammül edemediği ateşi sürdürdü. En kahramanca mücâdelenin böyle çok büyük cephane eşitsizliği karşısında hiçbir şey yapamadığı yöntemlerle yok

edildiler.” diye kaydetti. Markham’a göre kralın kuruluşu keşfinden sonra galip birlikler, “sanki ölü bir kurnaz adam gibi Markham’a desteklerini kestiler”. Markham, kralın kötü hareketlerinin sayısız ve korkunç zulümleri olduğu hâlde nihayet kahraman olarak öldüğünü ekledi. General Napier’in emirleriyle Magdala toprağa kadar yakılıp silahları imha edildi. İngiliz birlikleri ondan sonra ayrılmış ve Temmuz 1868’de Markham’a İngiltere’de arka çıkılmıştır. Bu seferberliğe hizmetlerinden dolayı Markham 1871’de Banyo Rütbesinin kavaliteliğine atandı.

İkinci Arktik Seyehati, 1875–76

196

1875–76 Arktik Keşif Seferi Süresince Kullanılan
HMS *Discovery* (1874) ve HMS *Alert* (1856)

Markham, 1870’li yılların başlarında Kraliyet Deniz Harp Arktik keşif heyetine sorun olacak bu bağlantıları kullandı. Başbakan Benjamin Disraeli “İngiliz halkını hiç ayırım yapmamış olan deniz kıyısındaki kuruluşun yüksek manevî gücü”nü kabul etti. Keşif heyeti denize açılmaya hazır olduğunda Markham keşif heyetinin üç

gemisinden birinde, HMS *Alert* gemisinde Grönland'a kadar eşlik etmeye çağırıldı. Markham bunu onaylayıp 20 Mart 1875 tarihinde konvoydan ayrıldı. Baffin Körfezi'ndeki ada gibi Disko'ya kadar *Alert* gemisinde kalan kâşif üç aylığına gözden kayboldu. Bu seyahatten: "Benim (bundan önce) hiç daha mutlu (geçen) bir turistik deniz yolculuğum olmamıştı ... yoldaşlardan bir soylu grubu hiç birlikte denize açılmadılar." diye bahsetti. Yurda doğru olan yolculuk *Valorous* bir kayalığa vurup önemli onarımları gerektirdikten sonra ertelenmişse de destek gemisi HMS *Valoruos* ile İngiltere'ye geri döndü. Diğer çeşitli çıkarlara karşı ilgisini artırmasıyla birlikte Markham'ın Hindistan Bürosundaki görevlerinden uzun süre uzak kalması üstlerinin istifasını istemelerine neden oldu. Markham ona emekliliği hak ettiren 22 yıllık hizmeti, garnizon nöbet işinden 1877 yılında emekli oldu.

197

Bu arada Kaptan George Nares'in emri altında asıl keşif heyeti HMS *Discovery* ve HMS *Alert* adlı iki gemiyle kuzeye doğru ilerlemişti. 1 Eylül 1875 tarihinde o tarihe kadar her gemiyle ulaşılan en yüksek enleme, 82°24'e ulaşılar. Markham'ın kuzeni Komutan Albert Hastings Markham tarafından kurulan kızak takımı ertesi bahar aylarında 83°20'lik *En Uzak Kuzey* rekorunu elde etti.

Kraliyet Coğrafya Kurumu

Fahrî yazı işleri müdürlüğü

Kasım 1854'te Markham, Kraliyet Coğrafya Kurumunun yoldaşı seçilmişti. Kurum hemen onun coğrafyayla ilgili meraklarının kalbi olmuş ve 1863 yılında 25 yıllığına sürdürdüğü mevkiye, derneğin yazı işleri müdürlüğüne atanmıştır.

Kraliyet Coğrafya Kurumu'na Seçilme Vaktinde
Clements Markham

Nares Arktik keşif heyetini yükseltme çalışmasına ilâveten Kuzey Doğu yolculuklarından ikincisinin başarılı olmasından sonra İsveçli kâşif Adolf Erik Nordenskiöld için karşılama töreni organize eden ve Adolphus Greely ile George W. DeLong'un Amerika keşif seferlerinin gelişmesini izleyen Markham diğer Arktik kâşiflerinin çalışmasını takip etti. Hindistan Bürosundan feragati

Markham'a daha fazla gezme vakti tanıdı. Avrupa'ya düzenli geziler yapmış ve 1885'te Beyaz Saray'da Başkan Grover Cleveland ile tanıştığı Amerika'ya gitmiştir. Yazı işleri müdürlüğü süresince Markham gezi hakkında sürekli olarak kitap ve biyografi yazmış olup birçok önemli belgeyi RGS ve başka kuruluşlara ibraz etmiştir. "Coğrafi Keşiflerin Gelişimi" konulu *Encyclopædia Britannica* (sekinci baskı) makalesinin de yazarıdır. Aynı zamanda halkça benimsenmiş tarih olaylarını da yazmıştır. RGS'de Markham, Kurumun her yıl alışlagelmiş olarak yayımlanan *Gezginler için İpuçları* adlı baskısı üzerindeki hataların düzeltilmesinden ve önceki baskıdan daha canlı bir biçimde *Kraliyet Coğrafya Kurumunun Tutanakları* adlı gazetenin reklamlar aracılığıyla yeniden halka sunulmasından sorumluydu.

199

Kurum'daki görevlerine paralel olarak sonradan kurumun başkanı olan Markham, 1886'ya kadar Hakluyt Kurumu'nun yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Bu kuruluş için yaptığı çalışması çerçevesinde Markham özellikle Peru ile ilgili olan seyahatnamelerinin İspanyolcadan İngilizceye çok sayıda çevirisine bakmıştı. Zamanında aceleyle hazırlananları keşfeden ve kesinliğe ihtiyacı olan coğrafya bilginleri bu tercümelerin bazılarının kalitesi hakkındaki şüphelerini dile getirirlerdi. Yine de bu çalışma, kurumun yayınlarında 22 cilde ulaştı. 1873'te Markham, Kraliyet Kurumu'nun Akademi Üyeliğine atanmış ve sonraki yıllarda Birezilya Gül Rütbesi ile Portekiz İsa Rütbesi de dâhil olmak üzere çeşitli denizaşırı onur nişanları almıştır. Kısaca düşündü fakat mecliste

kariyer yapma düşüncesinin peşine düşmedi. Markham, donanmaya özellikle de subayların eğitimine olan ilgisini sürdürdü. Ticarî subay eğitim gemileri, HMS *Conway* ile HMS *Worcester* sık sık ziyaret etmiş ve son bahsedilen baş kuruluşun üyesi olmuştur. 1887'nin başında, West Indies istasyonundaki filoyu ziyaret etmek için Kraliyet Donanmasının eğitim filosunu yöneten kuzeni Albert Markham'dan gelen daveti kabul etti. Markham, HMS *Rover* gemisinde deniz yarsubaylığı yapmış olan Robert Falcon Scott ile 1 Mart 1887 tarihinde ilk bulaşmasını gerçekleştirdiği süre boyunca HMS *Active* amiral gemisinde üç ay geçirmiştir. Scott, Markham tarafından fark edilip anımsanan karşılaşmada, sahil koruma botları arasında yapılan bir yarışta galip geldi.

Başkanlık Dönemi

Keşif üzerinden ayrıcalıklı eğitim ile ortaya çıkan derneğin yeni politikaları ile üstünlükte kendisini bulan Markham, Mayıs 1888'de derneğin yazı işleri müdürlüğü mevkisinden istifa etti. "25 yılın hizmetinden sonra yazı işleri müdürlüğünden emekliye ayrılması üzerine coğrafya yazını ile elde ettiği başarılarının değerinin bilinmesiyle" derneğin kuruculuk madalyasıyla ödüllendirildi.

Sonraki birkaç yıl seyahat ve kitap yazmayla dolduruldu. Eğitim filosu ile yapılan daha fazla gemi gezisi ve Baltık ile Akdeniz'e yapılan uzun ziyaretler vardı. Bu yolculukların birisinin seyri boyunca 1893'te

Markham, Kraliyet Coğrafi Derneğinin gıyabında Başkanlığına atandı. Bu beklenmeyen yükseliş, Markham'ın hangi konularda sessiz kaldığı hakkındaki kadın üyelerin sorusu üzerinde dernek içinde çatışmayla sonuçlandı. Temmuz 1893'te konu özel bir genel toplantıya bırakıldığında kadınları derneğe alacak teklif, ayrıcalıkla gönderilen ezici bir kartpostal oy pulasına rağmen güç belâ iptal ettirildi. Bu şartlarda Derneğin Başkanı M. E. Grant Duff bürosunu bıraktı. 22 mevcut kadın üyeye dernekte kalmaları için imkân verilmiş fakat derneğin politikalarını değiştirdiği Ocak 1913'e kadar artık derneğe alınmamışlardır. Markham—ele alınan diğer şahısların—yerine geçen birisi olarak ilk seçenek olmasa da kadın üye tartışmasından uzak durup üyeliğe açık olarak kabul edilebilirdi. Başkanlığa erişmesinin ardından coğrafyaya olan hizmetlerinin tanınmasıyla Markham, Şövalye Komutanlık rütbesine doğru Banyo Rütbesine yükseltilip Sir Clements Markham olmuştur.

201

Birkaç yıl sonra yazılmış bir mektupta Markham, bazı büyük kuruluşların benimsenmesiyle “derneğin sağlam ününü eski hâline getirecek” kadınlar üzerindeki tartışmanın ardından başkanlık varsayımında gerek duyduğunu söyledi. Bu misyon için temel olarak Antarktika keşfini seçmiş, James Clark Ross'un daha önceki elli yıllık keşif seferlerinden beri hiç önemli bir Antarktika keşfi olmamıştı. Derneğe yeni bir hız kazandırma dürtüsü, “güneyde hâlen var olan önemli sorunları giderecek bir sefer”e çağırان deniz bilimci Prof. John Murray tarafından 1893 yılında derneğe verilen bir

konferans sayesinde sağlandı. Murray'a karşı Kraliyet Coğrafi Derneği ve Kraliyet Derneği aralarında, İngiliz Antarktika keşif seferi için mücadele edecek karma bir kurul kurdu. Markham bütün başkanlık yetkilerini bu sorunun ilerletilmesine adadı.

Ulusal Antartik Keşif Seferi

Coğrafya derneği, Ağustos 1895'te altıncı Uluslararası Coğrafya Kongresi'ne ev sahipliği yaptığında Murray'ın Antartik keşfinin yeniden başlatılmasına dair çağrısı iki yıl sonra tekrar ele alındı.

202 | Antartik Bölgelerinin keşfine girişilecek coğrafi keşfin en büyük parçası olandır. Böylesine sistematik bir keşiften kaynaklanan bilimin hemen her dalında bilgi birikimine ilâveler karşısında, Kongre, dünya genelindeki bilimsel cemiyetlerin teşvik etmeleri gerektiği; bütün yöntemin onlara en etkili yöntem olarak gözüktüğü; bu çalışmaya yüzyıl başlamadan önce girişilmesi gerektiği izlenimlerini bırakan bu *Kongre* ittifak kararını geçmiştir.

Bu karara karşı İngilizlerin cevabını hazırlayan karma kurulda görüş ayrılıkları mevcuttu. Markham ve Kraliyet Coğrafya Cemiyeti'nin görüş birliğinin büyük kısmı, donanmanın şanını hayata döndürmenin vesilesi olarak yeni bir Ulusal Antartik Keşif Seferi'ni görüşüp gereği olarak keşif seferini düzenlemeyi istediklerinde Murray ve Kraliyet Cemiyeti geniş çapta sivil olan bir keşif seferine karşı geldiler. Markham'ın azmi, 1900 yılında

keşif seferinin genel komutanı olarak, HMS *Majestic*te o zamanki torpido teğmeni tarafından, koruması altındaki Robert Falcon Scott'ın tayinini sağlama bağladığı gün sonunda gâlip geldi. Böyle yapmakla İngiliz Müzesi Profesörü John Gregory'nin ellerinde olan liderliği verme girişimini önledi. Markham tarafından düzenlenen, *Komutan için Direktifler*, coğrafi ve ilmî çalışmaya eşit öncelikler vermiş olsa da Markham'ın muhaliflerinin görüşüyle bu, bilimsel çalışmanın donanma serüvenine bağlılığını temsil etmiştir. "Serüvene karşı olan bilim" görüşleri tekrarlandığında keşif seferinin nüksetmesinden sonra bilimsel sonuçlarından bazılarının kesinlik ve uzmanlığı konusunda eleştirisi vardı.

Markham keşif seferine fon sağlamakla daha fazla sorunu göze aldı. Üç yıllık gayretten sonra, 1898'de, gereken şeyin yalnızca bir kısmı için söz verilmişti. Anglo-Norveçli kâşif Carsten Borchgreving, gizli bir Antarktik girişimine para sağlayacak yayımcı George Newnes'ten (2008'de £3 milyonun üzerinde) £40,000'lık bir tutar sağlamıştı. Para kaynağının kendi projesinden ayrıldığına inanan Markham öfkeliydi ve "kaçamak cevaplı, yalancı ve dolandırıcı" olarak Borchgrevink'i kınadı. Ulusal Antarktik Keşif Seferi'ne katılmak için soru soran Markham'a yazmış olan İskoçyalı kâşif, William Speirs Bruce'a aynı derecede düşmandı. Tayinden hiçbir onay almamakla Bruce, İskoçyalı Coats ailesinden para sağlayıp kendi İskoçya Ulusal Antarktik Keşif Seferi'ni düzenledi. Markham "zararlı rekabet"in ve girişimin "kendisi için plan yapmak amacıyla Ulusal

Keşif Seferi'ni felce uğrutmasından" Bruce'u suçladı. İskoçyalı keşif heyeti zamanında denize açıldı ama Markham İskoçya keşif seferine doğru affetmemeyi sürdürüp seferin katılımcılarının geri dönüşleri sırasında hiç kutup madalyası almamalarını sağlayacak etkisini kullandı.

Önemli bir özel bağış Ulusal Antarktik Keşif Seferi'nin ilerlemesine imkân verdi. Yeni gemi *Discovery* kurulup temelde subaylardan oluşan donanma mürettebatı ve tayfa, "yeterince güçlü" olarak tanımlanan bilim kadrosunun beraberinde atadı. *Discovery*, Markham'ın Scott ve subayları tanıtmak için hazır bulunduğu, Kral Edward VII tarafından yapılan teftişin ardından 5 Ağustos 1901'de denize açıldı. Gemiyle, Ross Sea bölgesinde bir temelden Antarktika'nın bu bölgesinin önemli keşiflerinin uzun bilimsel program beraberinde gerçekleştirildiği süre içinde sadece üç yıl boyunca gezildi. "Kuzey veya güney Kutup bölgelerine hiç cesaret etmeyen en başarılı keşif heyetlerinden birisi" olduğu *Times* tarafından bildirilse de o günün hükümeti tarafından büyük ölçüde yoksayıldı. Markham Antarktik'te ikinci bir dönemi gizlice tasdik etmesi, yeni plâna karşıt olması ve ondan sonra 1904'te keşif heyetinin kurtarılması için para kaynaklarının toplanılamamasından dolayı resmî kıışlada suçlandı. Bundan dolayı maliyet Treasury'ye taşınmak zorunda kaldı.

Discovery gemisinin geri gelişinin ardından birkaç gün, Markham RGS başkanlığından emekliliğini duyurdu. 75 yaşında, “etkin coğrafya yaşamının sona erdi”ğini ve o özel yönetimle hiç daha iyi şeyler yapamadağını anladı. Başkanlığında 12 yıl kayıtlı en uzun süreydi. Başkan yardımcılığında, RGS Kurulu’nun üyeliğinde kaldı ve Antarktik keşfine özellikle de emekliliğini izleyen beş yıl içinde başlayan iki İngiliz keşif seferine etkin ilgi besledi. Bunlar Emes Shackleton ve Robert Falcon Scott tarafından her biri ayrı ayrı olmak üzere biriktirildi.

Markham keşif seferine asıl bağış yapan kişiden gelen bir tavsiyeyi takiben Shackleton’un *Discovery* gemisine üçüncü subay olarak atanmasına razı olmuştu. Hastalığın sebepleri üzerine Shackleton’un keşif seferinden erken dönüşünden sonra şefkat ve destek vermiş ve Kraliyet Donanma görevi için en son başarısız uygulamayı desteklemişti. Shackleton’un kendisinin bir keşif seferinin başına geçme niyetini Markham’a itiraf etmesinin ardından, daha sonra, Shackleton’u “sıkıntı ve zorluk çıkaran bir kurumda insanların suçlanmış olmaları için iyi hazırlanmış” ve “bir Kutup Keşif Seferi’nin takdire şâyan şekilde hazırlanmış önderliği” diye tanımlayan Markham cömert bir tavsiye mektubu tedarik etti. Shackleton’un 1907–09 *Nimrod* Keşif Seferi’ne güçlü desteğini ifade etti: “Sizin başarınız için benim yalnızca hiç samimi olmayan dileklerim ama aynı zamanda iyi ümitler de sizinle olsun.” Yeni bir En Uzak Güney 88°23’ arz derecesinin keşif seferinin başarısının haberi ona ulaştığı zaman Markham, RGS Patronunun

Madalyasını Shackleton'a arz etme maksadını göz göre göre ifade etti.

Kutupsal kariyeri boyunca Markham'ın koruması altında olmayı sürdüren, Robert Falcon Scott

206 | Ancak Markham'ın ikinci derecede düşünceleri vardı ve bu şüpheleri Scott'a tekrarlayan Shackleton'un iddia edilen arz dereceleri hakkında güvensizliği belirtmek için yeni RGS başkanı Leonard Darwid'e derhâl yazıyordu. Tarihçiler Scott'ın Markham'ın koruması altında olduğunu ve yaşlı adamın başka birine geçen kutupsal üne gücendiğini tahmin etmişler. Nedeninin ne olduğunu, Markham hayatının geri kalanı için Shackleton'a karşı tuttuğu sertliği benimsedi. *Discovery* keşif seferi sırasında tuttuğu kendi notlarında Shacklen'a karşı bütün olumlu göndermeleri silmiş olduğu ve 1912'de İngiliz Birliği'ne yaptığı bir söylevde Shackleton'un başarılarını gerçekte dikkate almamış olduğu söylenir. Antarktik keşfinin, *The Lands of Silence*in onun geçmişinde aynı derecede değersizdi. Zıtlıkla, Markham Scott ile arasındaki kişisel ilişkileri sürdürüp yaşlı adamın onuru bakımından 14 Eylül 1909 doğumlu ve Peter Markham Scott isimli, kâşifin çocuğuna manevî baba oldu. (1913) *Scott'ın*

Son Keşif Seferi kitabının önsözünde Scott'u övmesiyle Markham, Scott'ı *"çağımızın en olağanüstü insanları arasında"* olarak tanımlayıp kişiliğinin *"güzelliği"*nden söz eder. Scott ölmek üzereyken *"kendisi için hiçbir düşünce yoktu, yalnızca diğerlerine ciddi huzur ve teselli verme düşüncesi vardı."* Ölüm günlerini, son kışlasından yazılan son mektuplardan birinde, Scott şöyle yazdı: *"Onu çok yâd ettiğim ve 'Discovery'nin hâkimiyetini benim üzerime yüklemesine asla üzülmeyeceğim Sir Clements'i anlatın."*

RGS başkanlığından emekli olmasından sonra, Markham bir yazar ve gezici olarak hareketli bir hayat sürdü. İngiliz kralları Edward IV ile Richard III'ün; ve düzenleme ve çeviri çalışmalarını da sürdürdüğü eski deniz harp arkadaşı Amiral Sir Leopold McClickton'un biyografilerini yazdı. RGS için evrakları ortaya koymaya devam etti ve 1910 yılına kadar Hakluyt Society başkanlığında kaldı. Markham Avrupa'da yaygın olarak seyahat etmeye devam etti ve Scott'ın, Amiral Sir George Egerton ile amiral gemisi süvarisi olarak bulunduğu Akdeniz süvari bölüğü ile 1906 yılında dolaştı. Scott yeni bir Antarktik girişimi için plânlarını duyurduğu zaman *Terra Nova Keşif Seferi*'ni, Markham başıyla destekledi ve Evans'ın sefer plânlarından vazgeçmesi şartıyla komutaya ikinci olarak Teğmen "Teddy" Evans'ı getiren anlaşmayı düzenleyen, keşif seferinin düzenleyici heyetinde görev aldı.

tarafından onursal rütbelerle ödüllendirildi. Bu rütbeyi vermekle rektör “insanlığın hizmetinde olan bir emektar” olarak Markham’a atıfta bulundu ve “altmış yıl İngiliz coğrafya biliminden ilham” edindiğini hatırladı. Ancak Markham tartışmalardan tümüyle uzak durmadı. Güney Kutbu’nun fatihi Roald Amundsen’in, RGS başkanı Leonard Darwin tarafından Kurum’a akşam yemeği yemeye çağırıldığı 1912’de Markham protestoyla heyet kürsüsünü terk etti.

Estoril’de kalırken Scott’ın ölümü ve kutup bölgesindeki grubu geri getirmesi haberleri Şubat 1913’te Markham’a ulaştı. İngiltere’ye geri dönüp Scott’ın seyir defterlerinin basıma hazırlanmasına yardım etti. Scott’ın ölümü ağır bir darbeydi fakat Markham kitap yazıp seyahat etmekten oluşan yoğun bir hayat sürmeye devam etti. Bir pencerenin Scott ve onun arkadaşlarına tahsis edildiği Stratford-upon-Avon yakınında, Peter’in kilisesi Binton’a 1915’te hizmette bulunmuş; daha sonra o yıl Londra, Waterloo Place’te, Scott’ın Kraliyet Donanmasının heykelinin açılışının yapılmasına yardım etmiştir. Markham, “Çoğrafya Biliminin Zemininin Aşamalı Gelişim Tarihi” başlığını, 10 Haziran 1915’te RGS için son belgesini okudu.

Ölümü ve Mirası

Mum ışığıyla yatakta kitap okurken 29 Ocak 1916’da, Markham yatak örtülerini yakıp dumanla zayıf düşürüldü. Ertesi gün öldü. Önceki birkaç gün hatıra defterine son

yazdığı şeyi, Peter Markham Scott tarafından yapılan bir ziyareti yazmıştı.

Ailesi; Markham'ın, Devonport'ta Deniz Harp Komutanı tarafından şef olarak ve Norveçli Arktik kâşifi, Fridtjol Nansen tarafından ortak edildiği Kraliyet Coğrafya Kurumu ile diğer bilgin kurumların araştırma ve incelemelerini Markham'ın iş hayatına borçlu olan ülkeye karşı borcunu kabul eden Kral George V'tan gelen övgüleri kabul etti. Diğer haberler Fransa, İtalya, Danimarka, İsveç, ABD ve Peru'da Arequipa'den alındı.

Markham'ın yaşamı ve işinin daha titiz değerlendirmeleri takip etmek içindi. Shackleton'un ilk biyografi yazarı birkaç yıllığına RGS kütüphanecisi Hugh Robert Mill, Markham'ın Kurumu işlettiği amirâne tarza başvurdu. Zamanla, onun bazı Hakluyt tercümelerinin kesinliği ve diğer yayınların hazırlanma çabukluğunun ispatı hakkında sorular artırılırdı. William Speirs Bruce, Markham'ın "Ulusal İskoçya Keşif Seferine karşı kötü niyetli karşıtlığından bahsederken; hem Scott hem de Shackleton ile hizmet veren jeolojist Frank Debenham, Markham'ı "tehlikeli bir yaşlı insan" diye adlandırmış; kişisel bir düzeyde Markham arkadaşların yanı sıra düşmanlar da edinmişti. Markham'ı "şu yaşlı budala ve riyakâr" diye anlandıran Bruce'un, meslektaşları Robert Rudmose-Brown konuyu deşti. Bu protestolar Markham'ın koruyucu tutumunu Scott'a karşı yansıttı; Bruce'a göre "Scott, Markham'ın koruması altındaydı ve Markham, 'Benim mahvolmam lazım.' diyerek Scott'ı

desteklemeye lüzum gördü.” “Scott ve ben, Markham’a rağmen hep iyi arkadaşlardık.” diye ekledi.

210 Markham’ın kutup seyahatine zarar verdiği, özellikle de adam çekmenin “asaleti”ne olan inancının, bütün gelecek İngiliz seferlerinin, Scott’a beyan edildiği öne sürülmüştür. Mill’in, Markham’ın “bir âlimden çok çoşkulu birisi” olduğu ölçülü düşüncesi güçlü ve zayıf noktalarının âdil özeti olarak ve 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılların başında coğrafya öğretisi üzerindeki temel etkisi olarak beyan edilmiştir. Papua Yeni Gine’deki Markham Nehri o öldükten sonra isimlendirildi. Carsten Borchgrevink’in yapılmamış olan bir jesti, 1900 keşif seferi sırasında Ross Denizi’nde Markham Adası’nı keşfedip ismini vermesi ise Markham tarafından kabul edildi. İsim, özel bir karma eğitim okulu Markham Yüksekokulu sayesinde Peru, Lima’da hayat sürdürür. Ross Buz Kaya Tabakasına uzanan dağlık burun Minna Kayalığı, Lady Markham için Scott tarafından isimlendirildi.

Markham’ın mirasına vasiyetnamenin ispatlanması amaçlarından dolayı £7,740 (2008 karşılığı £376,000) değeri biçilmiştir. Albert Hastings Markham’ın 1917 Sir Clements biyografisinin tahsis edildiği eşi Minna tarafından yadigâr kalındı. Markham’ın tek çocuğu May kamu hayatından uzak durup kendisini Londra’nın Doğu ucundaki kilise için çalışmaya adadı. *Burke’un Toprak Sahibi Soyluları* içindeki ailenin kaydına göre Mayıs 1926’da öldü.

Gertrude Bell (14 Temmuz 1868–12 Temmuz 1926)¹²³

Bell'in objektifinden İnce Minareli Medrese(Temmuz 1907, Konya)

Gertrude Margaret Lowthian Bell, İngiltere'nin Durham County kentinde ayrıcalıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen ünlü İngiliz kadın seyyah ve casus.

211

Bell'in babası ünlü bir aileden gelen Thomas Hugh Bell'di. Gertrude Bell, henüz 3 yaşındayken annesi vefat etti. bunun üzerine babası Thomas birkaç yıl sonra seçkin bir aileden gelen ve oyun yazarı Florence Oliffe ile evlendi. İlk ve orta öğrenimini Londra'daki çeşitli okullarda tamamlayan Bell, tarih okumak için Oxford Üniversitesi'ne gitmeye karar verdi. Burada başarılı bir eğitim dönemi geçirerek okuldan birincilikle mezun olmayı başaran ilk kadın oldu.

Okuldan mezun olduktan sonra seyahat etmeye

karar veren Bell, Avrupa ve daha sonra da Ortadoğu'ya çok sayıda seyahatlerde bulundu. İlerleyen yıllarda dağcılık ve dünya turlarıyla ilgilenmeye başlayan Bell, 1897–1898 ve 1902–1903 olmak üzere iki kez dünya turuna çıktı. 1899 yılında Kudüs'e yaptığı ziyaretten sonra Araplara karşı büyük bir sevgi ve ilgi duymaya başladı. Arap çöllerinde seyahatler yaptı ve batılılara çöl hayatını anlatan yazılar yazdı. Araplar ona "Çölün Kızı" ve "Irak'ın Taçsız Kraliçesi" isimlerin verdiler.

212

Bell, 1907'in Mart'ında arkadaşı arkeolog William Ramsay ile birlikte Anadolu'ya geldi ve Bir süre sonra İngiltere'ye döndü. Daha sonra Ocak 1909'da Mezopotamya'ya bir gezi düzenleyen Bell, bu sırada Geç Hitit dönemine ait olan Kargamış'da önemli keşif ve incelemelerde bulundu ve bu bölgede kısa süreli kazılar yaptı. Sonra Irak'taki ünlü antik şehir olan Babil'e gitti.

Sonraki yıllarda Orta Doğu İngiltere'nin çıkarları için çeşitli faaliyetlerde bulunmaya başlayan Bell, Orta Doğu'da İngilizlerin şimdi bile aktif oldukları Orta Doğu politikasının kurucusu ve planlayıcılarından biridir. Mezopotamya bölgesindeki Arap kabileleri Türklere karşı kışkırtan faaliyetlerde bulunmuştur. Ayrıca 1919 yılındaki Paris Konferansı'na delege olarak katıldı ve Irak devletinin sınırlarının belirlenmesi için çalışmıştır.

Hiç evlenmemiş olan ve yalnızca bir kez nişanlanan Bell, nişanlısını Çanakkale Savaşları sırasında kaybetti. Yalnızlık ve sağlığının da bozulması sebebiyle bunalıma

giren Bell, 12 Temmuz 1926 yılında yüksek dozda uyku hapı alarak intihar etti ve cenazesi Bağdat'a gömüldü. Geride özellikle tarihi eserleri ve gezilerini anlatan çok sayıda yayın bırakmıştır.

Aurel Stein (26 Kasım 1862-26 Ekim 1943)¹²⁴

Sir Mark Aurel Stein Orta Asya'da, özellikle de Çin Türkistanı'ndaki yolculuk ve araştırmalarıyla bölgenin tarihteki stratejik rolünü ortaya çıkaran Macar asıllı İngiliz arkeolog ve coğrafyacı.

Hindistan'ın Pencap eyaletindeki Lahor'da bulunan Oriental College'ın (bugün Pakistan'da) müdürüyken (1888-99) 1892'de, Keşmirli Brahman Kalhana'nın 12. yüzyılda yazdığı manzum Hindistan tarihi Racatarangini'yi Sanskrit dilinde yayımladı. Bunu 1900'de, yapıtın İngilizce çevirisi olan *A Chronicle of the Kings of Kashmir* (Keşmir Krallarının Bir Vakayinamesi) yayımlanması izledi.

214

Stein aynı yıl, Çin'in en batısından Hotan'a kadarki ilk Orta Asya keşif gezisini gerçekleştirdi. Bu ve bundan sonraki üç gezisi (1906-08, 1913-16 ve 1930) sırasında Çin'i Batı'ya bağlayan eski kervan yollarını izleyerek, az bilinen Bölgelerle ilgili değerli coğrafi gözlemlerde bulundu. Bu gezilerinde Neolitik Çağdan kalma taş aletlerden, 8. yüzyıl mezar buluntularına ve dokumalarına kadar çok çeşitli belge ve küçük sanat yapıtı topladı. Dunhuang yakınlarında, içinde olağanüstü bir resim ve yazma koleksiyonu bulunan ve 11. yüzyıldan beri kapalı duran Bin Buda Mağarası'nı (Qian-fo-dong ya da Mogaoku) keşfetti. Stein'in bulduğu yapıtların büyük bölümü Yeni Delhi'deki Asya Eski Yapıtlar Müzesi'nde sergilenir. Stein bu dönemde yürüttüğü çalışmaların

sonuçlarını *Ancient Khotan* (1907, 2 cilt; Eski Hotan), *Serindia* (1921, 5 cilt) ve *Innermost Asia* (1928, 4 cilt; iç Asya) adlı kitaplarında ele almıştır.

1910-29 arasında Hindistan Arkeolojik Yüzey Araştırmaları projesinin yöneticiliğini yürüten Stein, Hindistan'daki Yunan-Budist kalınılar ve Büyük İskender'in doğu seferlerinden kalan izlerle de ilgilendi. 1926'da İndus Nehri yakınlarındaki Pir Saray'da, Büyük İskender'in gerçekleştirdiği Aornos Kuşatması'nın yerini saptadı.

Sonraki araştırmalarıyla İskender'in Asya'daki hareketleriyle ilgili bilgilerin daha da kesinleşmesini sağladı. Mezopotamya ve İndus uygarlıkları arasındaki ilişkileri aydınlatmaya yönelik çalışmaları sırasında İran ve Belucistan'da birçok höyük ortaya çıktı. Ayrıca Irak'taki Roma kalıntılarının havadan fotoğraflanmasına yönelik bir çalışma yürüttü. Uzun zamandır gerçekleştirmeyi istediği Afganistan'daki keşif gezisine başlayamadan öldü. 1904'te İngiliz vatandaşlığına geçen Stein'a 1912'de sir unvanı verilmişti.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DENİZ YOLCULUKLARI

VE BANDIRMA VAPURU

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DENİZ YOLCULUKLARI

Mustafa Kemal Atatürk çok sayıda deniz yolculuğu yapmıştır. Bunların her birinin akabinde önemli gelişmeler olmuştur. Bilhassa 16 Mayıs 1919'da İstanbul'da başladığı ve 19 Mayıs 1919'da Samsun'da sonlandırdığı deniz yolculuğu yeni bir devletin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden süreci başlatmıştır. Dolayısıyla bu yolculuğun akabinde Mustafa Kemal tarihin seyrini değiştirmiştir. Osmanlı Devleti yıkılmış yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Üstelik bu yolculuktan sonra başlanan Türk Milli Mücadelesi, egemenlik altında yaşayan diğer toplumlara da örnek teşkil etmiştir. Şimdi Mustafa Kemal Atatürk'ün tarihe geçen ve tarihin seyrini değiştiren deniz yolculuklarını ve akabinde gelişen olayları inceleyelim.

1905 Yılı:

Şubat 1905; Atatürk İstanbul Limanı'ndan bir Nemçe vapuruyla Beyrut'a hareket etmiş, ertesi gün öğlen üzeri İzmir'e gelmiştir.

1919 Yılı: Mustafa Kemal'in Bandırma Vapuru Yolculuğu¹²⁵

218 Samsun işgal kuvvetleri için önemli noktalardan biriydi. Stratejik bakımdan büyük öneme sahipti ve Karadeniz'den Orta Anadolu'ya açılan en rahat ve güvenilir bir kapıydı. İngilizler 9 Mart 1919 tarihinde Samsun'a askerî birlik çıkarmışlardı. Buna tepki olarak Türk Makineli Tüfek birliğinden Hamdi adındaki bir teğmenin askerlerini alarak dağa çıkması dikkatleri bu bölgeye çekti İngiliz Yüksek Komiserliği'nin de Türk halkının silâhlandığı konusundaki şikâyetleri üzerine bu bölgeye güvenilir bir kumandanın olağanüstü yetkilerle gönderilmesine karar verildi. Bu kumandan Mustafa Kemal'di. O ise uzun zamandan beri ülkenin içinde bulunduğu bu umutsuz duruma üzüldüğü ve bir şeyler yapmak için Anadolu'ya geçmek istiyordu. Bu son durum, onun için bulunmaz fırsattı. İstanbul-Samsun yolculuğu öncesinde Padişah Vahdettin'le arasında geçen konuşmayı Mustafa Kemal şöyle anlatır:

“-Paşa, Paşa!...Şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin! Bunların hepsi artık bu kitaba girmiştir (bu bir tarih kitabıdır)! Bunları unutun, dedi, asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden daha önemli olabilir...Paşa, Paşa... Devleti kurtarabilirsin!

125 Uzm. Neşe Çetinoğlu, “Mustafa Kemal'in Bandırma Vapuru Yolculuğu: Başlangıç ve Bitiş”, <http://www.forumlord.net/mustafa-kemal-ataturk-kosesi/8556-mustafa-kemal-ataturk-un-kisiligi-nasildi.html>

Bu sözlerden hayrete düştüm. Acaba Vahdettin benimle içtenlikle mi konuşuyor?...O Vahdettin ki... Bütün yaptıklarından pişman mı olmuştur? Aldatıldığını mı anlamıştı? Fakat böyle bir yorum ile başka konulara girişmeyi ürkütücü saydım, kendine karşılık verdim:

-Kişiliğime güveninize ve bana bunca yüz verişinize teşekkür ederim... Elimden gelen hizmeti esirgemeyeceğime lütfen güveniniz..."

Mutafa Kemal, bu konuşmada plânlarının sezilmiş olabileceği duygusuna kapılmıştı ama, O'nu bekleyen ve O'na güvenen bir "*Türk Milleti*" vardı.

Atatürk ile beraber 16 Mayıs 1919 Cuma günü başlayacak yolculuğa gemi kaptanı İsmail Hakkı Durusu dışında 18 kişi eşlik edecekti. Bu 18 kişinin adları şöyleydi: III. Kolordu Komutanı Kurmay Albay Refet Bey (General Bele), Müfettişlik Kurmay Başkanı Kurmay Albay Manastırlı Kâzım Bey (General Dirik), Müfettişlik Sağlık Bakanı Doktor Albay İbrahim Talî Bey (Öngören), Kurmay Başkan Yardımcısı Kurbay Yarbey Mehmet Ârif Bey (Ayıcı), Karargâh Erkân-ı Harbiyesi İstihbarat ve Siyâsiyât Şubesi Müdürü Kurmay Binbaşı Hüsrev Bey (Gerede), Müfettişlik Topçu Komutanı Topçu Binbaşı Refik Bey (Saydam), Müfettişlik Başyaveri Yüzbaşı Cevad Abbas (Gürer), Kurmay Mülhakı Yüzbaşı Mümtaz (Tünay), Kurmay Mülhakı Yüzbaşı İsmail Hakkı (Ede), Müfettişlik Emir Subayı Yüzbaşı Ali Şevket (Öndersev), Karargâh Komutanı Yüzbaşı Mustafa Vasfi (Süsoy),

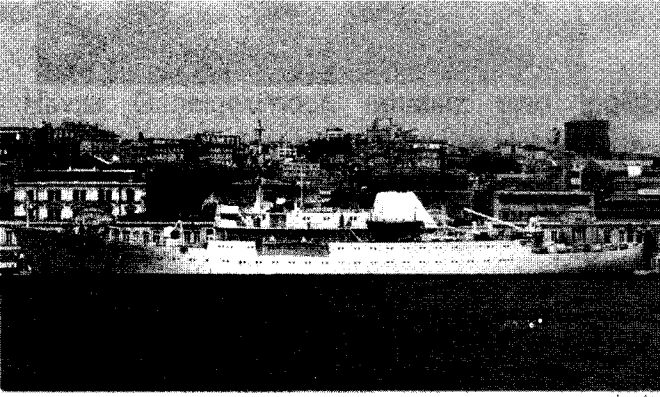
Kurmay Başkanı Emir Subayı ve Müfettişlik Kâlem Âmiri Üsteğmen Arif Hikmet (Gerçekçi), İaşe Subayı Üsteğmen Abdullah (Kunt), Müfettişlik İkinci Yaveri Teğmen Muzaffer (Kılıç), Şifre Kâtibi, Birinci Sınıf Kâtip Fâik (Aybars) ve Şifre Kâtibi Yardımcısı, Dördüncü Sınıf Kâtip Memduh (Atasev).

220 Atatürk beraberindeki kişilerle beraber 16 Mayıs 1919 Cuma günü öğleden sonra “Bandırma” adındaki eski bir vapurla Galata rıhtımından ayrılır. 17 Mayıs 1919 Cumartesi günü Bandırma Vapuru saat 21.40 sıralarında İnebolu’ya varır. 18 Mayıs 1919 Pazartesi günü beklenen yolculuğun sonuna gelinir. Yolcular Kalyon Burnu denilen yerden sandallarla Merkez iskelesine çıkarılırlar. Bu sandallardan birinin sahibi olan İsmail Yurtsever, o zaman için Atatürk’ü tanımadığını söyler, Atatürk’ü sandalda ve Samsun’da iken geniş yakalı lejyon kaputu ve başında kalpakla gördüğünü anlatır.

Atatürk, İstanbul’dan başlayan ve Samsun’da sona eren yolculuk esnasında görevli bir askeri ve giyimi de buna uygundu, ancak Samsun’a ayak bastığı günden birkaç gün sonra artık sivil olarak hareket edecekti.

Atatürk’ün Samsun’a çıkışında gördüğü manzara pek parlak değildi. Şehirde İngiliz işgal kuvvetleri vardı. Pontusçular sokaklarda kol geziyordu. Halk kendisini koruyamayacak durumdaydı. Atatürk bugün müze haline getirilen Hintika Palas’ta kaldıkları süre içinde hep bu

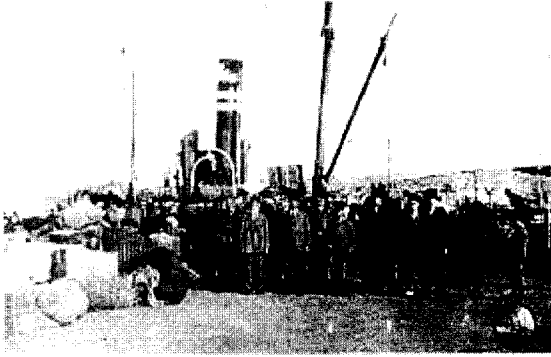
sorunları dūřündü, yolculukta geçirdięi uykusuz geceler sona ermemiřti. řimdi de burada uykusuz geceler bařlıyordu. Ama O'nda ve O'nun gibi dūřünenlerde bu azim oldukça hiçbir engel ařılmaz deęildi.

Bandırma Vapuru¹²⁶

Mustafa Kemal Samsun'da birkaç gūn kaldıktan sonra anadolu'nun ilerine doęru geçerek Milli Mūcadele'nin hazırlıklarına bařladı. Hedef: Őlkeyi dūřman iřgalinden kurtarmaktır, baęımsızlıktır. Bu amaçla Samsun'dan sonra atılan ikinci adım Havza Genelgesi'dir.

126 <http://www.fotokritik.com/115373/kayip-bandirma-vapuru>

Mustafa Kemal ve Arkadaşları Samsun'da¹²⁷

Havza Genelgesi

222

25 Mayıs 1919 tarihinde Havza'ya geçen Mustafa Kemal Paşa, halkın millî bilincinin gelişmesi ve teşkilatlanmaları konusunda çalışmıştır. 28 Mayıs 1919 tarihinde bütün askerî ve sivil memurlara, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine Havza Genelgesi olarak bilinen bir bildiri göndererek, "İzmir, Manisa ve Aydın'ın Yunanlılarca işgali nedeniyle büyük ve heyecanlı mitingler yapılmasını, millî gösterilerin bütün kasaba ve köylere kadar genişletilmesini, büyük devletlerin temsilcilerine ve hükûmete uyarı telgraflarının çekilmesini" bildirmiştir¹²⁸.

127 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

128 Zeki Saruhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, Ankara 1982, C.I, s.285; M. Tayyib Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken*, C.I, s.85.

Mustafa Kemal'in Havza Genelgesi'ni yayınlamasındaki amacı, halkın kaynaşmasını, uyanmasını ve belli bir ideale yönelmesini sağlamaktır. Havza Genelgesi amacına ulaşmış, başta İstanbul olmak üzere çeşitli yerlerde mitingler yapılmıştır. Bu mitinglerden birisi de 30 Mayıs 1919'da Havza'da yapılmıştır.

Havza Genelgesi'nden rahatsız olan İngilizler, Mustafa Kemal Paşa'nın geri çağırılmasını istemişlerdir. Bunun üzerine İstanbul Hükümeti Mustafa Kemal Paşa'yı geri çağırılmış, fakat O bu emre itaat etmeyerek, Havza'dan Amasya'ya geçmiştir¹²⁹.

Amasya Genelgesi

223

Havza'dan Amasya'ya hareket eden Mustafa Kemal'i 15 Haziran 1919'da Amasya'da Müftü Hacı Tevfik'in de içinde bulunduğu kalabalık bir heyet karşılamıştır¹³⁰. Çalışmalarına burada devam eden Mustafa Kemal, 21/22 Haziran gecesi Rauf (Orbay), Ali Fuat (Cebesoy), Kazım Karabekir, Mersinli Cemal ve Refet (Bele) gibi komutanların da onayını alarak 22 Haziran 1919 tarihinde Amasya Genelgesi'ni yayınlamıştır¹³¹.

129 Hamza Eroğlu, a.g.e., s.81.

130 Ali Sarıkoyuncu, Atatürk ve Din Adamları, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, s.137; Yücel Özkaya, a.g.e., C.1, s.147.

131 Yücel Özkaya vd., a.g.e., s149-150.

Amasya Genelgesi'nin maddeleri şu şekildedir¹³²:

— Vatanın bütünlüğü milletin bağımsızlığı tehlikededir.

— İstanbul Hükümeti, üzerine aldığı sorumluluğun gereğini yerine getirememektedir. Bu durum milletimizi yok olmuş gibi göstermektedir.

— Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.

— Milletin içinde bulunduğu durum ve şartların gereğini yerine getirmek ve haklarını gür sesle dünyaya duyurmak için her türlü baskı ve kontrolden uzak bir millî heyetin varlığı gereklidir.

— Anadolu'nun her bakımdan en güvenli yeri olan Sivas'ta hemen millî bir kongrenin toplanması kararlaştırılmıştır.

— Bu kongre için bütün vilâyetlerden milletin güvenini kazanmış üç temsilcinin mümkün olan en kısa zamanda yetişmek üzere yola çıkarılması gerekmektedir.

— Her ihtimale karşı, bu mesele millî bir sır olarak tutulmalı ve temsilciler, gerektiğinde yolculuklarını kendilerini tanıtmadan yapmalıdırlar.

— *Doğu illeri adına, 23 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. O tarihe kadar öteki illerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirlerse, Erzurum Kongresi'nin üyeleri de Sivas genel kongresine katılmak üzere hareket ederler.*

Anadolu İhtilâli'nin beyannamesi olarak kabul edilen Amasya Genelgesi¹³³, Millî Mücadele'nin tarihi bir aşamasıdır. Millî Mücadele'nin amacı, gerekçesi ve yöntemi genelgede belirtilmiştir. "milletin azim ve kararı" ifadesiyle gelecekteki yönetim şeklinin ipuçları da verilmiştir. Sivas ulusal kongresinin toplanması kararı bu genelgede alınmıştır. İstanbul hükümetinin görevini yapmadığı açıkça ifade edildikten sonra, Anadolu'da Millî bir kurulun (Temsil Heyeti) oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

225

Amasya Genelgesi'ndeki hususlar Mustafa Kemal'in 18 Haziran 1919'da Edirne'de bulunan I. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Bey'e verdiği direktifte belirttiği hususları içermektedir¹³⁴. Dolayısıyla Yalnız, Amasya Genelgesi, 21/22 Haziran gecesi hazırlanıp 22 Haziran 1919'da ilan edilmiş değildir.

Anadolu'ya geçtikten sonraki çalışmalarından şüphelenen İngilizler, Mustafa Kemal Paşa'nın geri

133 *Selahattin Selek, a.g.e., C.1, s.263.*

134 *Nutuk, s.14, 22.*

çağrılmasını istemişlerdir. Daha Havza'da hükümetin baskıları başlamış, hatta 9. Ordu lağvedilerek 3. Ordu kurulmuştur. Amasya Genelgesi üzerine görevden alınması için harekete geçen İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a dönmesini istemiştir. Erzurum'a doğru yola çıkan Mustafa Kemal Paşa son olarak 8–9 Temmuz'da Padişah Vahdeddin adına gönderilen telgrafla İstanbul'a çağrılınca, *"sine-i millete bir ferd-i mücahid olarak çalışmak üzere"* askerlik görevinden istifa etmiştir¹³⁵. Mustafa Kemal, istifasını Nutuk'ta şöyle anlatmıştır¹³⁶:

226 *"Harbiye Nezareti, İstanbul'a gel", diyor. Padişah, önce "hava değişimi al, Anadolu'da bir yerde otur, fakat bir işe karışma" diye başladı. Daha sonra, ikisi birlikte "mutlaka gelmelisin!" dediler. "Gelemem!" dedim. Sonunda, 8/9 Temmuz 1919 gecesı, sarayla açılan bir telgraf başı görüşmesi sırasında, birdenbire perde kapandı ve 8 Hazirandan 8 Temmuz'a kadar bir aydır süregelen oyun sona erdi. İstanbul o dakikada, benim resmî görevime son vermiş oldu. Ben de aynı dakikada, 8 – 9 Temmuz 1919 gecesı saat 22.50'de Harbiye Nezareti'ne, saat 23.00'te Padişah'a resmi görevimle birlikte askerlikten de ayrıldığımı bildiren telgraf çekmiş oldum.*

Durum, tarafımdan, ordulara ve millete duyuruldu. Bu tarihten sonra resmi sıfat ve yetkilerden sıyrılmış olarak, yalnız milletin sevgi ve fedakârlığına güvenerek

135 Selahattin Tansel, a.g.e., s.38-39.

136 Nutuk, s.33.

ve onun tükenmez feyiz ve kudret kaynağından ilham ve güç alarak vicdani görevimize devam ettik...

Biz, 8/9 Temmuz gecesi İstanbul ile telgraf başında konuşurken bunu başka dinleyenlerin ve ilgilenenlerin de bulunduğunu tahmin etmek güç değildir”.

Erzurum Kongresi

Şark Vilâyetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Erzurum’da kurulduktan sonra, Doğu vilâyetlerini kapsayacak şekilde bir kongre toplamak için hazırlıklara başlamıştır. Kâzım Karabekir Paşa’nın desteğini alan cemiyet, Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birlikte, biraz gecikmeli olarak 23 Temmuz’da toplanmıştır. 3 Temmuzda Erzurum’a gelen Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey de kongreye iştirak etmişlerdir¹³⁷. Bu arada İstanbul Hükümeti, 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa’ya gönderdiği bir emirle Mustafa Kemal ile Rauf Bey’in tutuklanmasını istemiştir. Ancak Kâzım Karabekir Paşa kendisine gönderilen söz konusu emre uymayarak, Mustafa Kemal Paşa’ya bağlılığını bildirmiştir¹³⁸. Askerlik görevinden istifa etmiş ve hiçbir resmi sıfatı olmayan Mustafa Kemal Paşa, Kâzım Karabekir Paşa’nın tam desteğini aldıktan sonra milleti birleştirmek için kongre çalışmalarına başlamıştır¹³⁹.

227

137 Refik Turan vd., a.g.e., s.92.

138 Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz C.I, Emre Yayınları, İstanbul, s.132–133.*

139 Refik Turan vd., a.g.e., s.92-93.

İki haftalık çalışmalardan sonra 7 Ağustos'ta tamamlanan kongrede 9 kişilik bir temsil heyeti oluşturulmuştur. Kongre neticesinde şu kararlar alınmıştır¹⁴⁰:

1- Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür.. Birbirinden ayırlamaz.

2- Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı Osmanlı Hükûmeti'nin iş yapamaz duruma gelmesi halinde millet topyekûn kendini savunacak ve direnecektir.

228 3- Vatani korumaya, istiklâli teminine İstanbul'daki hükümet muktedir olmadığı takdirde maksadın temini için geçici bir hükümet teşekkül edecektir. Kongre toplanmış değilse bu seçimi Temsil Heyeti yapacaktır.

4- Kuvvâ-yı Millîye'yi tek kuvvet tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır.

5- Hıristiyan unsurlara siyasî hâkimiyetimizi ve sosyal dengemizi bozucu imtiyazlar verilemez.

6- Manda ve himaye kabul olunamaz.

7- Millî Meclis'in derhal toplanması ve hükümet icraatının meclisin denetimine konulması için çalışılacaktır.

140 Mahmut Goloğlu, Erzurum Kongresi, Ankara 1968, s.104.

Bütün dünyaya ilan edilen Erzurum Kongresi kararları, Millî Mücadele'nin hedeflerini ortaya koymuştur. Vatanın hiçbir parçasının bölünemeyeceği, manda ve himayenin kabul edilemeyeceği ilan edilerek bağımsız bir devlet amaçlandığı ifade edilmiştir. İlk defa bir "millî sınır" olduğu belirtilerek Türk vatanının sınırı tespit edilmiştir. Dördüncü maddede belirtilen "millî irade"nin hâkim kılınması, millete dayalı bir yönetim şeklini ifade etmektedir. Ayrıca Temsil Heyeti, hükümet vazifesini üstlenerek yönetimi eline almıştır¹⁴¹.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti üyeleri Erzurum Kongresi'nden sonra Sivas Kongresi'nin hazırlıklarını yapmak üzere 29 Ağustos 1919 tarihinde Erzurum'dan ayrılarak Sivas'a hareket etmişlerdir¹⁴².

229

Sivas Kongresi

Vatanın kurtuluşu, Türk istiklâl ve hürriyeti ve millî hâkimiyetin sağlanması amacıyla Sivas'ta kongre toplanması kararı Amasya genelgesinde alınmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Sivas'a giderken, İstanbul hükümeti kongrenin toplanmasını engellemek için Elazığ Valisi Ali Galip'i görevlendirmiştir. Mustafa Kemal, Nutuk'ta bu olayı şöyle anlatmaktadır¹⁴³:

141 Yücel Öztürk vd., a.g.e., s.156.

142 Durmuş Yalçın vd., a.g.e, C.1, s.174.

143 Nutuk, s.27.

Ali Kemal Bey`in daha Amasya` da iken haberim olmadığını arz ettiğim genelgesi, memurların ve halkın kafasını gerçekten de bulandırmış. Her yerde eksik olmayan menfî ruhlu kimseler derhal aleyhimde propagandaya ve faaliyete geçmişler.

Bu yoldaki baltalayıcı gösteri ve hareketlerin en önemlisi Sivas`ta hazırlanmaya başlanmış.

230 { Müsaade buyurursanız bunu kısaca anlatayım: Dâhiliye Nâzırı Ali Kemal Bey`in, bu genelge ile verdiği emrin tarihi olan 23 Haziran günü, Sivas`ta Ali Galip Bey adında biri, on kadar adamıyla hazır bulunuyormuş. Bu kimse İstanbul`dan Elâzığ valisi olarak gönderilmiş olan Kurmay Albay Ali Galip`tir. Sözde o ilin ikinci derecede memurları olmak üzere, birtakım insanları da İstanbul`dan seçmiş, birlikte götürüyor.

Ali Galip, yol üzerinde bulunan Sivas`ta kalmış. Özel bir görevi olduğuna şüphe etmemek gereken Ali Galip, orada derhal kuvvetli taraftarlar bulmuş. Görevini hakkıyla yerine getirebilmek için tertip ve tedbirler almaya başlamış.

Dâhiliye Nezareti`nin, aleyhimdeki emri gelir gelmez, faaliyet başlamış. Sivas sokaklarında benim hain, âsî, zararlı bir adam olduğuma dair duvarlara yaftalar

yapıştırılmış.

Kendisi de, bir gün, Sivas'ta vali bulunan Reşit Paşa merhumun yanına giderek, Dâhiliye Nezareti'nin emrinden bahsettikten sonra, Sivas'a gittiğim takdirde hakkımda uygulayacağı işlemi sormuş.

Reşit Paşa ne yapılabileceğini sormuş, Ali Galip, ben senin yerinde olsam, derhal kollarını bağlar ve tutuklarım. Senin de böyle yapman gerekir demiş.

Reşit Paşa, bu işin bu kadar basit olacağına inanamamış. Konuşma hayli uzamış. Konuşmaya katılanlar çoğalmış... Öyle ki, bir kısım halk verilecek kararı anlamak üzere toplanmış..."

231

Ali Galip Bey kongreyi dağıtmak için uğraşmasına rağmen Mustafa Kemal Paşa'nın aldığı tedbirler sayesinde başarılı olamamıştır¹⁴⁴. Fakat Ali Galip olayı, İstanbul Hükümeti'nin millî hareketi ortadan kaldırmak istediğini açıkça göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki heyet 2 Eylül 1919 tarihinde Sivas'a geldiler¹⁴⁵. 4 Eylül'de 33 delegenin

144 Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, C.II, Ankara 1993, s.85.

145 Kemal Anıburnu, *Sivas Kongresi, Samsun'dan Ankara'ya Kadar Olaylar ve Anılarla*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s.64.

ve gözlemcilerin katılımıyla¹⁴⁶ Sivas Lisesi (Mekteb-i Sultani) binasında açılan kongreye Mustafa Kemal Paşa oy çokluğu ile başkan seçilmiş ve çalışmalarına başlanmıştır. Kongrede öncelikle Erzurum'da alınan kararlar yeniden görüşülerek, bütün Anadolu ve Rumeli'yi kapsayacak şekilde düzenlenmiştir¹⁴⁷. Temsil Heyeti "Doğu Anadolu'yu temsil eder" yerine "vatanın tümünü temsil eder" ifadesi konmuş ve üye sayısı 9'dan 16 kişiye çıkarılmıştır¹⁴⁸. Artık, Millî Kongre adına geçici hükümet kurma, yasama ve yürütme yetkisi Temsil Heyeti'ne verilmiştir. Heyetin başkanlığına Mustafa Kemal Paşa devam edecektir¹⁴⁹.

232

Kongrede en çok tartışılan meselelerden biri "*manda*" meselesi olmuştur. Erzurum Kongresi'nde kesin olarak manda ve himayenin kabul edilmeyeceği belirtilmesine rağmen, Sivas Kongresi'nde manda taraftarları konuyu yeniden gündeme getirmişlerdir. Günlerce süren tartışmalardan sonra Amerikan himayesine girme fikri kesin olarak reddedilmiştir. Mustafa Kemal Paşa bu konu hakkında şöyle demiştir: "*Biz azınlıkta kalsak da mandayı kabul etmeyeceğiz. Parolamız tektir ve değişmez: Ya istiklâl ya ölüm!*"¹⁵⁰.

146 Kemal Arıburnu, *a.g.e.*, s.70.

147 Hamza Eroğlu, *a.g.e.*, s.92; Namık Kemal Azak vd., *a.g.e.*, s.138.

148 Bekir Sıdkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, TTK, Ankara 1989, s.VII, X.

149 Temuçin Faik Ertan (Ed.), *a.g.e.*, s.103-104.

150 Yahya Akyüz vd., *a.g.e.*, s.72.

Kongrede ayrıca Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerinin tamamı, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Batı Anadolu'da Yunan ilerleyişi karşısında mücadele eden bütün Kuvvâ-yı Millîye birlikleri Batı Anadolu Umum Kuvvâ-yı Millîye Kumandanlığı'na bağlanmış ve bu göreve Ali Fuat Paşa tayin edilmiştir. Temsil Heyeti bu tayin ile yürütme yetkisini kullanmış ve artık Anadolu'yu kendisinin idare edeceğini göstermiştir¹⁵¹.

Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi

27 Aralık 1919'da Atatürk ve Temsil Heyeti üyeleri Ankara'ya geldiler. İstanbul'da açılacak olan Meclis-i Mebusan'ın çalışmaları yakından takip edilecekti. Ankara aynı zamanda Kurtuluş Savaşı'nın merkezi haline geldi.

233

12 Ocak 1920'de İstanbul'daki meclis toplandı. Bu meclis 28 Ocak 1920 de "Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığı sırada Türk askerinin süngüsüyle koruduğu vatan toprakları bir bütündür, bölünemez" şeklinde özetleyebileceğimiz bir karar aldı. Misak-ı Milli olarak adlandırılan bu karar üzerine İstanbul'daki bu meclis kapatıldı. Bazı millet vekilleri İngilizler tarafından tutuklandı. İstanbul resmen işgal edildi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı

İstanbul'daki meclis kapatılınca Türk milleti için kararlar alacak herhangi bir kurum kalmamıştı. Mustafa Kemal demokrasiye inandığı için savaş şartlarında dahi olsa alınacak kararların kişisel olmasını istemiyordu. Milletin temsilcilerini de kararlara katmak, onları demokrasiye alıştırmak istiyordu.Yurdun hemen her yerinde seçimler yapıldı.Yeni seçilen millet vekilleriyle, İstanbul'dan tutuklanmadan kaçabilen millet vekilleri Ankara'ya geldiler.

23 Nisan 1920'de TBMM açıldı ve çok önemli kararlar aldı:

234

Egemenlik (ülkeyi yönetme gücü) milletindir. Hükümet kurmak gereklidir.Meclis başkanı hükümetin de başkanıdır.Yasama,yürütme,yargı yetkileri TBMM'ye aittir.

TBMM bağımsızlığımızı sağlamak için çalışmalarını sürdürdü.

Kurtuluş Savaşı Sırasında Mücadele Edilen Önemli Cepheler

Batı cephesi:

Bu cephe, Yunanlılar'ın İzmir'i işgal etmesiyle

açılmıştır. Batılı sömürgeci devletlerin desteğini alan Yunanlılar, Anadolu'yu ele geçirmek için gelmişlerdi.

İnönü Savaşı

Yunanlılar, (6 Ocak 1921) saldırıya geçtiler.Bursa ve Uşak'tan hareket ederek, Eskişehir ve Afyon yönünde ilerlemeye başladılar.Amaçları, Ankara'ya kadar ilerleyip TBMM'yi dağıtmaktı.Fakat yeni kurulmuş olan düzenli ordu ile yapılan bu ilk savaşta Yunanlılar püskürtüldü.Bu zafer yeni kurulan Türk Devletine büyük bir moral oldu.

II. İnönü Savaşı

İngiltere ve Fransa'dan para ve silah desteği alan Yunanlılar tekrar saldırdılar.İsmet Paşa komutasındaki Türk Ordusu, saldırıyı gene püskürttü ve karşı saldırı yaptı.Düşman kaçmak zorunda kaldı.Bu savaştan sonra halkın orduya olan güveni arttı.İtalyanlar işgal ettikleri topraklardan çekildi.

235

Sakarya Savaşı

Savaş 23 Ağustosta Yunanlılar'ın saldırısı ile başladı. Mustafa Kemal: "Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır.O sath bütün vatandır.Vatanın her karış toprağı vatandaşların kanıyla sulanmadıkça düşmana terk olunmaz" dedi.Yunanlılar yenildiler ve geri çekildiler.(13 Eylül 1921)

Bu zaferin sonunda Yunanlılar'ın saldırı gücü kalmadı. Yunanlılar geri çekilip Afyon civarında savunmaya geçtiler.

Mustafa Kemal Paşa'ya mareşallik ve gazilik ünvanı verildi.

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi

236 | Ordumuzun taarruzu 26 Ağustos ta başladı. Mustafa Kemal 30 Ağustos tarihindeki Dumlupınar mevkinde yapılan savaşı bizzat yönetti. Bu nedenle bu savaşa "Başkomutanlık Meydan Muharebesi " denir. Yunanlılar kaçmaya başladılar.

Mustafa Kemal o gün tarihe mal olan emrini verdi: "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!"

9 Eylül 1922'de İzmir kurtarıldı. Batı Anadolu'da geriye kalan tek Türk Yunan askeri de 18 Eylül 1922'ye kadar tamamen temizlendi.

Doğu Cephesi

Kurtuluş Savaşımız'ın ilk cephesidir. Ermeniler bin yıla yakın bir süre Türklerle iç içe yaşamışlardı. Geleneklerine, inançlarına karışılmamıştı. Önce Ruslar'ın, sonra da İngilizlerin kışkırtmaları sonucunda

Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandılar.İngiltere ve Fransa 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Anadolu'daBir Ermeni Devleti kurmayı düşünüyordı. Bu nedenle Ermenileri kışkırtmışlardı. Erzurum'da bulunan Kazım Karabekir komutasındaki 15. Kolordu, Ermeni saldırılarını püskürttü. Kars ve çevresi Türkiye sınırları içinde kaldı.Gümrü Antlaşması imzalandı.

Güney Cephesi

Güneydeki topraklarımızı 1. Dünya Savaşı sonunda İngilizler işgal etmişti.İngilizler daha sonra yerlerini Fransızlar'a bırakmışlardı.Fransızlar da buradaki Ermenilerle birlikte Türkler'e karşı saldırıya geçmişlerdi. Bölge halkı birlikte hareket ederek önce Ermeni çetelerinin etkinliğini yok ettiler.Daha sonra da Fransızlar; Maraş,Antep ve Urfa'dan çıkarıldılar.20 Ekim 1921'deki Ankara Antlaşması ile Hatay dışındaki tüm topraklardan çekildiler.Hatay dışında bugünkü Suriye sınırimız çizildi.

237

Mudanya Ateşkes Antlaşması

Kurtuluş Savaşını bitiren antlaşma olarak kabul edilen bu antlaşmayı TBMM, İngiltere, Fransa ve İtalya imzaladı.Yunanistan bu antlaşmaya katılmadı.İngiltere Yunanistan'ın temsilciliğini üstlendi.Türk Heyetine İsmet Paşa başkanlık etti.Bu antlaşma ile diplomatik bir başarı kazandık.

Bu antlaşma ile:

Osmanlı Devleti'nin varlığı hukuken sona ermiştir. Bu antlaşma ile İtilaf Devletleri Kurtuluş Savaşı'nı TBMM'nin kazandığını resmen kabul ettiler. Mondros Ateşkes Antlaşması geçerliliğini yitirmiştir. Misak-ı Milli'deki sınırlara büyük ölçüde ulaşılmıştır. Bu antlaşma ile İstanbul ve Doğu Trakya savaşılmadan kurtarılmıştır.

Lozan Konferansı

238 Mili Mücadele'nin askerî başarısından sonra Mudanya Görüşmeleri sırasında, tarafsız bir ülke olan İsviçre'nin Lozan kentinde kalıcı bir barış anlaşması yapılması kararlaştırılmıştır. Konferansa, Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırbistan doğrudan katılmıştır. Sovyet Rusya, Gürcistan ve Ukrayna sadece Boğazlar konusunda katılmıştır. Bulgaristan Adalar Denizi'ne çıkış konusundaki görüşmelere katılmıştır. Belçika ve Portekiz belirli konularda katılmıştır. ABD ise Lozan görüşmelerine gözlemci sıfatıyla katılma kararı almıştır¹⁵².

Müttefikler, Lozan görüşmeleri için 22 Ekim 1922'de TBMM Hükümeti'ni davet ederken, aynı zamanda İstanbul Hükümeti'ni de çağırmışlardır. Sadrazamın barış konferansına birlikte katılma önerisi TBMM'de

152 Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s.43.

de tepkilere neden olmuştur. Bunun üzerine TBMM, 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırarak Osmanlı Devleti'nin hukuken sonra ermesini sağlamıştır¹⁵³. Lozan'da Türk milletini ve Türkiye'yi sadece TBMM hükümeti temsil etmiştir. Konferans öncesi Lozan'a gidecek heyet konusunda tartışmalar çıkmış, Rauf Bey'in adı ortaya atılmışsa da, Mudanya Mütarekesi'ndeki başarısı düşünülerek İsmet Paşa başkanlığında bir heyet Lozan'a gönderilmiştir. Heyete verilen talimata göre Misak-ı Millî çerçevesinde bir barış anlaşması yapması, özellikle kapitülasyonlar ve Doğu Anadolu'da Ermenilere toprak talepleri konusunda asla taviz verilmemesi istenmiştir¹⁵⁴.

Lozan görüşmeleri 20 Kasım 1922'de başlamış, İtilaf devletlerinin Sevr maddelerindeki ısrarları nedeniyle 4 Şubat'ta bir sonuç alınamadan dağılmıştır. 23 Nisan 1923'te ikinci defa başlayan Lozan görüşmeleri iki tarafın olumlu yaklaşımları sonunda 24 Temmuz'da anlaşma imzalanarak sonuçlanmıştır¹⁵⁵.

239

Konferansta asıl mücadele İngiltere ile Türkiye arasında geçmiştir. İngiltere, Musul ve Boğazlar konusunda; Fransa ise kapitülasyonlar, Osmanlı borçları gibi konularda direnerek istediğini almaya çalışıyordu. Özellikle Musul, Boğazlar ve Kapitülasyonlar konularında,

153 Dursun Ali Akbulut. "Saltanatın Kaldırılması ve Sonuçları", *Türkler*, C.16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.347-348.

154 Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası....1997*, s.42.

155 Temuçin Faik Ertan (Ed.), *a.g.e.*, s. 151-152.

iki tarafın görüşleri birbirine zıt olduğundan, çetin tartışmalar yaşandı. İsmet Paşa ve Türk heyeti bütün müttefik temsilcilerinin karşısında yalnız olarak mücadele ediyorlardı. Lozan görüşmeleri I. Dünya Savaşı'nın galip devletleri ile Millî Mücadele'nin galip devleti arasında yapılıyordu. Üstelik Osmanlı Devleti'nden kalan birçok sorunun çözülmesi gerektiği gibi, yeni Türk devletinin bütün dünya devletleri tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınması gerekliydi.

Lozan Antlaşması'nın maddelerine göre şöyle bir durum ortaya çıkmıştır:

240

Sınırlar: Antlaşmaya göre Yunan sınırı Mudanya Ateşkes Antlaşması'nda olduğu gibi Meriç nehri sınır olarak kabul edilmiştir. Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan adaları Türkiye'ye, diğer Ege adaları Yunanistan ve İtalya'ya bırakılmıştır. Buna karşılık Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları asker ve silahtan arındırılacaktır. Yunanistan'ın savaş tazminatı olarak Karaağaç kasabasını Türkiye'ye vermesi kararlaştırılmıştır. Türkiye-Suriye sınırı 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması'na göre¹⁵⁶; Türkiye-Bulgaristan sınırı 1913 İstanbul Antlaşması, 1915 sınır düzenlenmesi ve 1918 Neuilly Antlaşması'nda belirlenen şekli ile kabul edilmiştir¹⁵⁷. Türkiye-Rusya sınırı ise Kars Antlaşması'nda belirlendiği şekliyle kabul edilmiştir.

156 Temuçin Faik Ertan (Ed.), *a.g.e.*, s. 156-157.

157 Namık Kemal Azak vd., *a.g.e.*, s.219.

Irak sınırı konusunda bir anlaşmaya varılamamış, İngiltere Musul'u bırakmamakta direndiğinden bu sorunun Türkiye ile İngiltere arasında 9 ay içinde çözülmesi kararlaştırılmıştır. Şayet bir çözüm olmazsa sorun Milletler Cemiyeti'ne gönderilecektir¹⁵⁸ .

Boğazlar: İstanbul TBMM Hükümeti'ne bırakılmış, fakat Boğazların silahsızlandırılarak yönetiminin uluslararası bir komisyon tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Komisyonun başkanı Türk olacaktır. Boğazlardan geçişte, barış zamanında ticaret gemilerinin geçişi serbest olacak, fakat savaş gemileri geçemeyecektir. Savaş durumunda ise Türkiye savaşa girmişse, savaştığı devletlere yasaklama getirecek diğer gemilere müsaade edilecektir. Türkiye savaşa girmemişse ticaret gemileri geçebilecek fakat savaş gemileri yine geçemeyecektir. Boğazların iki yakasında 15 km'lik alan silahsız olacaktır¹⁵⁹ .

241

Ekonomik hükümler: Lozan Anlaşması'na göre kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır. Osmanlı borçları, Osmanlı'dan ayrılan ülkeler arasında paylaşılmış ve Türkiye, Osmanlı Devleti'nin dış borçlarından kendine düşen kısmını ödemeyi kabul etmiştir. Ayrıca limanlardaki işletme hakkını Türkiye kullanacaktır¹⁶⁰ .

158 Temuçin Faik Ertan vd., a.g.e., s. 157.

159 Mevlüt Çelebi, a.g.e., s. 122; Refik Turan vd., a.g.e., s.161.

160 Temuçin Faik Ertan (Ed.), a.g.e., s. 157.

Azınlıklar: Lozan Antlaşması'na göre Türkiye'de yaşayan herkes Türk vatandaşı kabul edilmiştir. Fakat gayrimüslim ahali azınlık kabul edilerek dini ve kültürel bazı konularda azınlık hakları belirlenmiştir. Ayrıca İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler hariç olmak üzere, Türkiye'deki Rumlar ile Yunanistan'daki Türklerin mübadele edilmesi kararlaştırılmıştır. İstanbul'da bulunan Fener Rum Patrikhanesi'nin ülke dışına çıkarılması başırlanamamış, fakat yetkileri sınırlandırılarak sadece Türkiye'deki Ortodoks Rumların ruhani lideri olarak İstanbul'da kalmasına karar verilmiştir¹⁶¹.

Türkiye'de bulunan yabancı okulların, Türkiye'nin kendi kanun ve yönetmelikleri çerçevesinde ilgili bakanlık kontrolünde olması kararlaştırılmıştır.

Her ne kadar Musul ve Boğazlar konusunda tam olarak istenilen alınamamış olsa da genel itibarıyla Lozan Antlaşması büyük bir zaferdir. Misak-ı Millî büyük oranda gerçekleştirilerek, bütün dünyaya kabul ettirilmiştir. Türk milleti eşit olarak bir anlaşmaya oturmuş ve mümkün olanı almayı bilmiştir. İstanbul Hükümeti ve Padişah'ın kabul ettiği Sevr Antlaşması yırtılarak yerine Lozan Antlaşması konulmuştur. Türk milleti siyasî, adlî, ekonomik, kültürel olarak tam bağımsızlığa kavuşmuştur. Devletin üniter ve millî bir devlet olduğu

161 *Temuçin Faik Ertan (Ed.), s. 157; Refik Turan v.d., a.g.e., s. 161.*

tasdik edilmiştir. Lozan Antlaşması, istediğimiz gibi halledilemeyen Musul, Batı Trakya, Adalar, Kıbrıs, Hatay ve Boğazlar konularında Türkiye'ye müdahale hakkı vermiştir. Nitekim Türkiye, ilerleyen yıllarda bu hakka dayanarak Boğazlar, Hatay ve Kıbrıs konularında istediğini almayı başarmıştır.

Cumhuriyetin İlanı

Cumhuriyetin ilanını hızlandıran önemli gelişmelerden biri, mecliste yaşanan hükümet bunalımı ile oldu. TBMM açıldığı günden itibaren hükümet kurma modeli olarak, “meclis hükümeti” sistemini kabul etmişti. Bu sisteme göre bakanlar Meclis tarafından tek tek seçilmekte ve “İcra Vekilleri Heyeti” denilen hükümete Meclis Başkanı başkanlık etmekteydi. Ayrı bir devlet başkanı ve başbakan yoktu. Olağanüstü savaş döneminde güçler birliği ilkesi doğrultusunda benimsenen bu sistem, zamanla bazı sıkıntılar getirmeye başladı. 26 Ekim 1923'te Fethi Bey'in hükümetten istifa etmesinden sonra, mecliste bir türlü yeni hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşılamadı. Hükümet krizini kökünden halletmek için kabine sistemine geçilmesi gerekiyordu. Anayasada değişiklik yaparak bakanları tek tek seçmek yerine, cumhuriyet ilan edilince, cumhurbaşkanının tayin ettiği başbakan kabinesini meclis içinden kendisi kuracak ve meclisten güvenoyu alacaktı ¹⁶².

243

162 Abdi İpekçi, *İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, Dünya yayınları, İstanbul 2004, s.14-15; Ömer Kürkçüoğlu vd., a.g.e., s.18.*

Mustafa Kemal Paşa, 28 Ekim 1923'te İsmet Paşa, Kâzım Paşa ve Fethi Bey'le Çankaya Köşkü'nde yaptığı görüşmede, cumhuriyetin ilan edileceğinden bahsetti. Herkes tarafından kabul edilmesi üzerine, Mustafa Kemal Paşa ile İsmet Paşa, cumhuriyetin ilanı için 1921 Anayasasında değişiklik isteyen bir kanun tasarısı kaleme aldılar ¹⁶³ . Ertesi gün hükümeti kurma tartışmalarının arasında Meclise gelen Mustafa Kemal Paşa, Anayasa'da değişiklik yapılmasını öngören tasarıyı mecliste okudu ¹⁶⁴ . Buna göre;

-Türkiye Cumhuriyeti'nin hükümet şekli cumhuriyettir.

-Türkiye Devleti, TBMM tarafından idare olunur.

-Türkiye Devleti hükümetin bölündüğü idare şekillerini, İcara Vekilleri (Bakanlar Kurulu) vasıtasıyla idare eder.

Cumhuriyet'in ilanı konusundaki teklif, 29 Ekim 1923'de saat 18:45'te TBMM genel kurulunda oybirliği ile kabul edildi ve saat 20:30'da resmen "Cumhuriyet" ilan edildi. Artık yeni devletin adı "Türkiye Cumhuriyeti" idi ¹⁶⁵ . Hemen ardından Cumhurbaşkanlığı için yapılan seçimde, Mustafa Kemal Paşa, Meclisteki 158 milletvekilinin tamamının oyunu alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk

163 Ömer Kürkçüoğlu vd., a.g.e., s.18-19.

164 Ömer Kürkçüoğlu vd., a.g.e., s.18-19.

165 Ömer Kürkçüoğlu vd., a.g.e., s.20.

Cumhurbaşkanı seçildi¹⁶⁶. Cumhuriyetin ilanı ile devletin rejimi belirlenmiş, hükümet bunalımı aşılaraq “kabine sistemi”ne geçilmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, hükümeti kurma görevini İsmet Paşa’ya vermiş, Fethi Bey ise Meclis başkanı seçilmiştir¹⁶⁷.

Cumhuriyetin ilanı tüm yurttta büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılandı. Atatürk nutkunda halkın Cumhuriyet’in ilanına verdiği tepkileri “...Cumhuriyet’in kuruluşu bütün ulusu sevindirdi. Her yerde parlak sevinç gösterileri yapıldı...” sözleri ile anlatmaktadır. Buna karşılık bazı rejim karşıtları Cumhuriyetin ilanı ve ilan ediliş şeklini eleştirmeye başladılar¹⁶⁸. Atatürk, nutkunda, halkın Cumhuriyet’in ilanına sevindiği halde “...İstanbul’da çıkan iki üç gazete ile İstanbul’da toplanan bir takım kişiler ulusun genel ve içten gelen sevincine katılmaktan çekindi kaygıya düştü; Cumhuriyetin kuruluşunda önyak olanları yermeye başladı. Söz konusu gazetelerin ve kişilerin, Cumhuriyetin kuruluşunu nasıl karşıladıklarını anlamak için, yalnız o günlerdeki yayınları gözden geçirmek yeter.” sözleri ile söz konusu gazetelerin tepkilerine değinmiştir¹⁶⁹.

245

GELDİKLERİ GİBİ GİTTİLER!!!

166 Nutuk, s.554.

167 Nutuk, s.554.

168 Ömer Kürkçüoğlu vd., a.g.e., s.21-22.

169 Nutuk, s.555.

Mustafa Kemal'In Diğler Deniz Yolculukları

1924 Yılı:

12 Eylül 1924'de eşi Latife Hanımla beraber Hamidiye Kruvazörü ile Mudanya'dan hareket etmiş, İstanbul'dan geçerek Trabzon'a gitmek üzere Karadeniz'e çıkmıştır.

13–14 Eylül 1924; Karadeniz'de seyahat etmektedir.

15 Eylül 1924; saat 11.00'de Trabzon'a gelmiştir..

17 Eylül 1924; öğleden sonra Trabzon'dan ayrılmış saat 18.00'de Rize'ye gelmiştir.

19 Eylül 1924; Giresun'a varmıştır.

246

20 Eylül 1924; Ordu'dan Samsun'a gelişi

1925 Yılı:

21 Eylül 1925; Atatürk, Ankara'dan trenle İzmit'e gelmiş. Söğütlü Yatı ile önce Yavuz zırhlısına oradan da Raşit Paşa Vapuruna gelerek geceyi vapurda geçirmiştir.

22 Eylül 1925; Raşit Paşa Vapuru ile İzmit'ten Mudanya'ya gelmiş, Burada Ertuğrul Yatına geçerek sahile çıkmıştır.

1926 Yılı:

13 Haziran 1926; Karadeniz Vapurunda açılan seyyar sergiyi görmek üzere Mudanya'dan Karadeniz Vapuruna gelmiş, Karadeniz'le Bandırmaya gitmişlerdir.

1927 Yılı:

1 Temmuz 1927; Ankara'dan trenle İzmit'e gelmiş. İstanbul'a gitmek üzere Ertuğrul Yatına geçmiş ve saat 12.50'de hareket ederek Akşamüstü İstanbul'a gelmiş, coşkun bir şekilde karşılanmış ve Dolmabahçe sarayına geçmiştir. Bu Atatürk'ün kurtuluştan sonra İstanbul'a ilk gelişidir.

30 Eylül 1927; saat 10.00'da Ankara Motoru ile İstanbul'dan Mudanya'ya hareket etmiştir.

1928 Yılı:

5 Haziran 1928; Ankara'dan trenle Haydarpaşa'ya gelerek Üsküdar'a otomobil ile geçmiş, Üsküdar'dan Söğütlü Yatı ile Dolmabahçe Sarayına geçmişlerdir. .

247

6 Haziran 1928; Akşamüstü Ankara Motoru ile Boğaziçi'nde bir gezinti yapmıştır.

15 Haziran 1928, 23 Haziran 1928, 30 Haziran 1928, 18 Temmuz 1928, 19 Temmuz 1928, 22 Temmuz 1928, 25 Temmuz 1928 ve 15 Ağustos 1928 tarihlerinde Boğazlar ve Adalar civarında gezintiler yapmıştır.

23 Ağustos 1928; Ertuğrul Yatı ile Marmara'da dolaşırken Tekirdağ'a uğramışlardır.

1 Eylül 1928; Ertuğrul Yatı ile İstanbul'dan hareket ederek Çanakkale'ye gitmişlerdir.

2 Eylül 1928; Ertuğrul Yatı ile Çanakkale'den

Gelibolu'ya gelmiştir. Aynı gün ve gecesi donanma manevralarını izlemiştir.

14 Eylül 1928; Sakarya Motoru ile Dolmabahçe'den ayrılarak İzmir Vapuruna geçmiş, İstanbul'dan Karadeniz'e hareket etmiştir.

15 Eylül 1928; Sinop'a gelmiş,

16 Eylül 1928; İzmir Vapuru ile Samsun'a geçmiştir.

1929 Yılı:

6 Ağustos 1929; Ankara'dan trenle Haydarpaşa'ya gelerek Söğütlü Yatı ile Dolmabahçe Sarayına geçmiştir.

248

7 Ağustos 1929; Gece 0.30 da Söğütlü Yatı ile Marmara'da Boğaz'da gezi yapmıştır.

8 Ağustos 1929 ve 9 Ağustos 1929 günleri Boğazda gezi yapmıştır.

19 Ağustos 1929; Ertuğrul Yatı ile Dolmabahçe Sarayı'ndan Yalova'ya gitmiştir.

20 Ağustos 1929; Ertuğrul Yatı ile Marmara'da geziden sonra Yalova'yı ziyaret etmiş, oradan Bursa'ya gitmiştir.

22 Ağustos 1929; Ertuğrul Yatı ile Mudanya'dan İstanbul'a hareket etmişlerdir.

24 Ağustos 1929; Ertuğrul Yatı ile İstanbul'dan tekrar Yalova'ya gitmiştir.

25/26 Ağustos 1929; Yalova'dan İstanbul'a dönmüştür.

8 Aralık 1929; Ankara'dan Derince'ye gelmiş, buradan Marmara Vapuru ile Yalova'ya hareket etmiştir.

1930 Yılı:

11 Haziran 1930; Ankara'dan İstanbul'a gelmiş. Haydarpaşa'dan Söğütlü Yatı ile Dolmabahçe'ye geçmiştir.

12 Haziran 1930; İstanbul'dan Ertuğrul Yatı ile Yalova'ya gitmiş, akşam tekrar İstanbul'a dönmüştür.

17 Haziran 1930; Ertuğrul Yatıyla İstanbul'dan Yalova'ya gelmiştir.

249

20 Haziran 1930; Ertuğrul Yatı ile Yalova'dan İstanbul'a dönmüştür.

26 Kasım 1930; Samsun'dan gece Ege vapuruyla Trabzon'a hareket etmiştir.

27 Kasım 1930; Ege Vapuruyla Samsun'dan Trabzon'a geçmiştir.

29 Kasım 1930; Öğleden sonra Ege vapuruyla Trabzon'dan ayrılmıştır.

1 Aralık 1930; Ege Vapuruyla Trabzon'dan İstanbul'a geçmiştir.

1931 Yılı:

3 Ocak 1931; Gece Ege Vapuruyla İstanbul'dan Mudanya'ya hareket etmiş. Geceyi gemide geçirmiştir.

5 Ocak 1931; Gece saat 23.00'de Mudanya'dan Derince'ye gelmiş. Buradan trenle Ankara'ya hareket etmiştir.

8 Şubat 1931; Saat 16.25'te Ege Vapuruyla İzmir'den Antalya'ya hareket etmiştir.

10 Şubat 1931; Ege Vapuruyla İzmir'den Antalya'ya gelmiş, saat 18.00'de yine Ege Vapuruyla Taşucu'na hareket etmiştir.

250

11 Şubat 1931; Ege Vapuruyla Antalya'dan Taşucu'na gelmiş, karaya çıkarak otomobille Silifke'ye gitmiştir. Tekrar Taşucu'na dönek saat 21.00'de Ege Vapuruyla Mersin'e hareket etmiştir.

12 Şubat 1931; Ege Vapuruyla Mersin'e gelmiştir.

22 Temmuz 1931; İstanbul'dan Ertuğrul yatı ile Yalova'ya geçmiştir.

8 Ağustos 1931; Akşam İstanbul'dan Ertuğrul Yatı ile Yalova'ya gitmiştir.

25 Ağustos 1931; Yalova'dan Ertuğrul Yatı ile İstanbul'a dönmüştür.

26 Ağustos 1931; İstanbul'dan Ertuğrul Yatı ile

Zonguldak'a gelmiş, aynı gün akşamüzeri tekrar İstanbul'a hareket etmiştir.

6 Eylül 1931; Yalova'dan Ertuğrul Yatı ile Büyükkada'ya gelmiş, Yat Kulüp'te bir süre kalmış, tekrar Yalova'ya dönmüştür.

9 Eylül 1931; Sakarya Motoru ile Dolmabahçe'den Fenerbahçe'ye kadar gezinti yapmıştır.

15 Eylül 1931; Sakarya Motoru ile Suadiye'ye bir gezinti yapmıştır.

17 Eylül 1931; Akşam Sakarya Motoru ile Dolmabahçe'den hareketle Bostancı'ya oradan da Suadiye Plajına gelmiştir.

1932 Yılı:

251

12 Ocak 1932; Trenle Ankara'dan İstanbul'a gelmiş, ve Söğütlü Yatı ile Dolmabahçe'ye geçmiştir.

5 Şubat 1932; Akşam yemeğinden sonra motorla Dolmabahçe sarayından hareket ederek Büyükkada'da Fethi Bey'in(Okyar) evine gitmiş, gece geç saatte dönmüştür.

15 Şubat 1932; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile Boğaziçi'nde bir gezinti yapmıştır.

20 Şubat 1932; Akşamüstü motorla Boğaziçi'nde bir gezinti yapmıştır.

16 Temmuz 1932; Trenle Ankara'dan Derince'ye gelmiş, buradan Ertuğrul Yatı ile Yalova'ya geçmiştir.

23 Temmuz 1932; Yalova'da Millet Çiftliğine gelmiş, daha sonra motorla bir gezinti yapmıştır.

24 Temmuz 1932; Sakarya Motoru ile Yalova'dan hareketle Marmara'da bir gezinti yapmış, Büyükada'ya uğramış, daha sonra tekrar Yalova'ya dönmüştür.

31 Temmuz 1932; Ertuğrul Yatı ile Yalova'dan İstanbul'a hareket etmiştir.

1 Ağustos 1932; Akşamüstü Sakarya Motoru ile Boğaz'da bir gezinti yapmıştır.

252

2 Ağustos 1932; Akşamüstü Sakarya Motoru ile Boğaz'da bir gezinti yapmış, saat 20.00 de Dolmabahçe'ye dönmüş, gece de adalar yönünde bir gezinti yapmıştır.

4 Ağustos 1932; Ertuğrul Yatı ile Dolmabahçe'den Yalova'ya hareket etmiş ve saat 20.00'de Yalova'ya gelmiştir.

24 Ağustos 1932; Akşamüzeri Yalova'da Baltacı Çiftliği'ne buradan da Sakarya Motoru ile Sultanhisar'a gelmiş, saat 20.00'de Yalova'ya dönmüştür.

31 Ağustos 1932; Yalova'dan Ertuğrul Yatı ile İstanbul'a hareket etmiş ve Dolmabahçe Sarayı'na gelişmiştir.

3 Eylöl 1932; Akşamüzeri motorla Boğaz'da bir gezinti yapmıştır.

6 Eylöl 1932; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile Büyökdere'ye kadar bir gezinti yapmıştır.

10 Eylöl 1932; Akşamüzeri motorla Boğaziçi'nde bir gezinti yapmıştır.

13 Eylöl 1932; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile Boğaz'da bir gezinti yapmıştır.

24 Eylöl 1932; Saat 12.30 da Sakarya Motoru ile Büyökdere'ye kadar bir gezinti yapmıştır.

30 Eylöl 1932; Sakarya Motoru ile Boğaziçi'nde ve Haliç'te bir gezinti yapmıştır.

253

2 Ekim 1932; Öğleye doğru Sakarya Motoru ile Boğaz'da bir gezinti yapmıştır.

7 Ekim 1932; Dolmabahçe'den Sakarya Motoru ile Yalova'ya gelip, akşam tekrar Dolmabahçe'ye dönmüştür.

11 Ekim 1932; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile adalar çevresinde bir gezinti yapmıştır.

14 Ekim 1932; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile Boğaziçi'nde bir gezinti yapmıştır.

15 Ekim 1932; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile Boğaziçi'nde bir gezinti yapmıştır.

17 Ekim 1932; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile Boğaziçi'nde bir gezinti yapmıştır.

19 Ekim 1932; Öğleden sonra Boğaziçi ve Florya'da bir gezinti yapmıştır.

21 Ekim 1932; İstanbul'dan Ertuğrul Yatı ile Derince'ye gelmiş, buradan Ankara'ya hareket etmiştir.

1934 Yılı:

25 Haziran 1934; İran Şahı Rıza Pehlevi ile Çanakkale'den Gülcemal Vapuruyla İstanbul'a hareket etmiştir.

254 | 26 Haziran 1934; İran Şahı Rıza Pehlevi ile İstanbul'a gelmiş ve Sarayburnu'nda karaya çıkmıştır.

29 Haziran 1934; İran Şahı Rıza Pehlevi ile beraber motorla Moda, Suadiye ve Büyükkada'yı ziyaret etmiştir.

3 Temmuz 1934; Ertuğrul Yatı ile İstanbul'dan Yalova'ya gelmiştir.

7 Temmuz 1934; Yalova'dan Ertuğrul Yatı ile Derince'ye gelmiş, buradan trenle Ankara'ya hareket etmiştir.

30 Temmuz 1934; Ertuğrul Yatı ile İstanbul'dan Yalova'ya gelmiştir.

30 Temmuz 1934; Ertuğrul Yatı ile Yalova'dan İstanbul'a dönmüştür.

31 Temmuz 1934; Akşam Dolmabahçe'den Ertuğrul Yatı ile Çanakkale'ye hareket etmiştir.

1 Ağustos 1934; Saat 10.00 da Çanakkale'den Yalova'ya gelmiş, karaya çıkmaksızın saat 13.30'da Yalova'ya hareket etmiştir.

2 Ağustos 1934; Saat 01.30'da Çanakkale'den Yalova'ya gelmiştir.

28 Ağustos 1934; Akşam motorla Büyükkada Yat Kulübüne gelmiş, buradan gece Ertuğrul Yatıyla Yalova'ya gitmiştir.

29/30 Ağustos 1934; Ertuğrul Yatı ile Yalova'dan Tuzla'ya hareket etmiştir.

255

30 Ağustos 1934; Öğleden sonra Ertuğrul Yatı ile Tuzla'dan Dolmabahçe Sarayı'na geçmiştir.

11 Eylül 1934; Akşamüzeri motorla Heybeliada'ya geçerek İsmet Paşa'nın köşkü'ne gitmiş, akşam Dolmabahçe Sarayı'na dönmüştür.

1935 Yılı:

7 Şubat 1935; Akşamüzeri Sakarya Motoruyla Büyükdere'ye kadar bir gezinti yapmış, akşam Dolmabahçe Sarayı'na dönmüştür.

16 Şubat 1935; Ege Vapuru ile İstanbul'dan Ege'ye doğru yolculuğa çıkmıştır.

17 Şubat 1935; Saat 16.30'da Ege Vapuru'ndan Zafer Destroyerine geçmiş ve Alanya yönüne hareket etmiştir.

18 Şubat 1935; Zafer Destroyeri ile sabah saat 8.00'de Alanya'ya gelmiş, karaya çıkıp kısa bir dinlenmeden sonra destroyere dönerek Antalya'ya hareket etmiştir. Zafer Destroyeri ile saat 13.30'da Antalya'ya gelmiştir.

19 Şubat 1935; Antalya'dan saat 22.30'da Ege Vapuruyla Taşucu'na hareket etmiştir.

20 Şubat 1935; Ege Vapuruyla Taşucu'na gelmiş, buradan Silifke'ye geçmiş ve tekrar Taşucu'na dönmüştür.

256

21 Şubat 1935; Ege Vapuruyla Taşucu'ndan Mersin'e gelmiş, karaya çıkmaksızın saat 18.00'de Fethiye yönüne hareket etmiştir.

22 Şubat 1935; Ege Vapuruyla saat 20.35'de Fethiye'ye gelmiştir.

23 Şubat 1935; Ege vapuru ile Marmaris'e gelmiştir.

24 Şubat 1935, Ege Vapuruyla Marmaris'ten İstanbul'a hareket etmiştir.

25 Şubat 1935; Ege Vapuru ile Çanakkale'den geçerek gece İstanbul'a gelmiş ve Dolmabahçe'ye çıkmıştır.

23 Mayıs 1935; Akşam Kalamış Vapuruyla

İstanbul'dan Yalova'ya gitmiştir.

25 Mayıs 1935; Akşam Yalova'dan hareketle
Büyükkada'ya gelmiştir.

26 Mayıs 1935; Akşam Büyükkada'dan Dolmabahçe'ye
dönmüştür.

28 Mayıs 1935; Akşamüzeri motorla Adalar yönünde
bir gezinti yapmıştır.

31 Mayıs 1935; Sabaha karşı motorla İstanbul'dan
Yalova'ya geçmiş, saat 16.00'da Heybeliada'ya gelmiştir.

28 Haziran 1935; Ankara'dan trenle Haydarpaşa'ya
gelmiş, motorla Dolmabahçe Sarayı'na uğradıktan
sonra Florya'ya geçmiş ve gece tekrar Dolmabahçe
Sarayı'na dönüştür.

257

2 Temmuz 1935; Akşamüzeri Sakarya Motoru ile
Florya'ya gitmiştir.

5 Temmuz 1935; Akşamüzeri Sakarya Motoruyla
Boğaz'da bir gezinti yapmıştır.

10 Temmuz 1935; Ertuğrul Yatı ile Dolmabahçe
Sarayı'ndan Yalova'ya gelmiştir.

17 Temmuz 1935; Bursa'dan hareketle Mudanya'ya
gelmiş, buradan Ertuğrul yatı ile Florya'ya uğrayarak
Dolmabahçe'ye dönüştür.

21 Temmuz 1935; Öğleden sonra motorla

Dolmabahçe Sarayından Florya'ya gelmiştir.

1936 Yılı:

27 Şubat 1936; Sakarya Motoruyla Boğaziçi'nden Kavaklar'a kadar bir gezinti yapmıştır.

2 Mart 1936; Saat 13.30 da motorla Yalova'ya hareket etmiş, akşam saat 20.00'de Dolmabahçe'ye dönmüştür.

3 Mart 1936; Öğleden sonra motorla Büyükdere'ye kadar bir gezinti yapmıştır.

258 6 Mart 1936; Akşamüzeri Sakarya Motoruyla beraberinde Başbakan İsmet İnönü ve Ekonomi Bakanı Celâl Bayar ile Boğaz'da ve Moda koyunda bir gezinti yapmıştır.

9 Mart 1936; Öğleyin Sakarya Motoruyla Büyükdere'ye kadar bir gezinti yapmıştır.

31 Mayıs 1936; Akşamüzeri Sakarya Motoruyla Florya'dan Yalova'ya geçmiştir.

1 Haziran 1936; Akşamüzeri Sakarya Motoruyla Yalova'dan İstanbul'a hareket etmiştir.

6 Haziran 1936; Vapurla İstanbul'dan Mudanya'ya geçmiştir.

8 Haziran 1936; Vapurla Mudanya'dan Haydarpaşa'ya geçmiş, buradan trenle Ankara'ya hareket

etmiştir.

16 Haziran 1936; Akşamüzeri motorla Florya'da geğmiştir.

11 Temmuz 1936; Gece Sakarya motoruyla Florya'dan Büyükada'ya gelmiş ve geceyi burada geğirmiştir.

12 Temmuz 1936; Saat 13.30 da Sakarya Motoruyla Büyükada'dan Florya'ya dönmüştür.

28 Temmuz 1936; Florya'dan Sakarya Motoruyla Haydarpaşa'ya gelerek trenle Ankara'ya hareket etmiştir.

9 Ağustos 1936; Ertuğrul Yatıyla Florya'dan Moda'ya gelmiştir.

259

10 Ağustos 1936; Florya'dan Ertuğrul Yatı ile Yalova'ya gelmiştir.

16 Ağustos 1936; Ertuğrul Yatı ile Yalova'dan İstanbul'a gelmiştir.

20 Eylül 1936; Akşamüzeri Sakarya Motoruyla Heybeliada'ya geçerek İsmet Paşa'nın köşküne gelmiştir.

27 Eylül 1936; Akşamüzeri motoruyla Büyükada Yat Kulübe gelmiş ve geceyi binada geğirmiştir.

28 Eylül 1936; Akşamüzeri Sakarya Motoruyla Dolmabahęe'ye dönmüştür.

1937 Yılı:

23 Şubat 1937; Öğleden sonra motoruyla Boğaziçi ve Haliç'te bir gezinti yapmıştır.

28 Şubat 1937; Öğleden sonra Heybeli Vapuruyla Yalova'ya kadar bir gezinti yapmıştır.

7 Mart 1937; Öğlenden sonra motorla Heybeliada, Büyükkada, Kadıköy ve Boğaziçi yönünde bir gezinti yapmıştır.

5 Haziran 1937; Ürdün Kralı Abdullah ile Haydarpaşa'da Ertuğrul yatına gelmiş, donanma gemilerinin arasından geçerek Dolmabahçe'ye geçmiş, Kral Beylerbeyi'ne Atatürk Dolmabahçe'ye teşrif etmiştir.

260

8 Haziran 1937; Saat 17.00 de İzmir vapuru ile İstanbul'dan Trabzon'a hareket etmiştir. Sabiha Gökçen kendi kullandığı uçakla Boğaz'da İzmir Vapurunun üstünde akrobasi hareketleri yaparak Atatürk'ü uğurlamış, Atatürk vapurun güvertesinden gösteriyi izlemiştir.

10 Haziran 1937; Saat 15.00 de İzmir vapuruyla Trabzon'a gelmiştir.

12 Haziran 1937; Sabah saat 5.30 da İzmir Vapuruyla İstanbul'a hareket etmiştir.

13 Haziran 1937; İzmir Vapuruyla Trabzon'dan İstanbul'a dönmüştür.

19 Haziran 1937; Sakarya Motoruyla İstanbul'dan Yalova'ya gelmiştir.

25 Temmuz 1937; Ertuğrul yatı ile Moda deniz yarışlarına sonrada Büyükdere'ye gitmiştir. Adalar civarında gezinti yapmışlardır.

3 Ağustos 1937; Ertuğrul Yatı ile Florya'ya gitmiştir.

8 Ağustos 1937; Ertuğrul Yatı ile Adalar çevresi ve Moda'da gezinti yapmıştır

23 Eylül 1937; Gece Acar Motoruyla Florya'ya geçmiştir.

25 Eylül 1937; Akşam motorla bir gezinti yaparak Florya'ya geçmiştir.

3 Ekim 1937; Ertuğrul Yatı ile Dolmabahçe'den Yalova önlerine gelmiş, buradan Derince'ye geçmiş, buradan Ankara'ya hareket etmiştir. 261

1938 Yılı:

21 Ocak 1938; Trenle İzmit üzerinden Derince'ye gelmiş, buradan Akay Vapuru ile Yalova'ya geçmiştir.

3 Şubat 1938; Öğleden sonra Bursa'dan Mudanya'ya hareket etmiş, Mudanya'dan Ege Vapuruyla İstanbul'a gelmiş ve geceyi vapurda geçirerek ertesi gün Dolmabahçe'ye geçmiştir.

1 Haziran 1938; Saat 15.30 da Savarona Yatına geçmiştir. Atatürk bu tarihten 25 Temmuz 1938 gününe kadar yatta kalmıştır.

BANDIRMA VAPURU'NUN TARİHÇESİ

Mustafa Kemal'i 9.Ordu Müfettişi (Mirliva) olarak kurmayları ile birlikte İstanbul'dan Samsun'a getiren Bandırma Vapuru Bağımsız Türkiye Cumhuriyetine giden Yolda çok önemli bir görev yaparak Tarihteki yerini almıştır¹⁷⁰.

263

Gemi 1878 yılında İngiltere'nin Glasgow kentinde (İskoçya bağımsızlığını ilan ettikten sonra bu bölge İskoçya sınırları içersine girmiştir) Mac. Intyre Paisley - Huston and Cardett tezgâhlarında gemi tezgahlarında 21 sıra numarası ile 279 grostonluk yolcu ve yük vapuru olarak inşa edilmiştir. Geminin ilk sahibi Dussey and Robinson şirketi gemiyi "Torocaderto" adı altında 5 yıl çalıştırdı¹⁷¹.

1883 yılında Yunanistan' da H. Psicha Preus Firmasına satıldı. "Kymi" adını alarak, geminin Londra'da

170 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

171 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

olan kaydı Pire Limanına alınmıştır¹⁷².

1890 yılında H. Psicha Preus firması gemiyi başka bir Yunanlı firma olan Cap. Andreadis firmasına satmış, 12 Aralık 1891 tarihinde kaza sonucu batmış, aynı yıl içersinde yüzdürülmüştür. Kıymı adı ile "İstanbul Rama Derasimo " firmasına satılarak İstanbul limanına kayıt edilmiştir¹⁷³.

264 1894 yılında Pire Limanındaki kayıt o zamanki Deniz Yolları İşletmesi anlamına gelen "İdare-i Mahsusa"ya nakledilmiş ve Türk bayrağı çekilerek, adı "Kymi" den "Panderma" olarak değiştirilmiştir. Marmara Denizi kıyılarında, Tekirdağ, Mürefte, Sarköy, Karabigah, Erdek arasında yük ve yolcu seferleri yapmıştır¹⁷⁴

İdare-i Mahsusa'nın statü değiştirerek 28 Ekim 1910 yılında "Osmanlı Seyrüsefain İdaresi"(Osmanlı Denizcilik İşletmesi) olunca geminin adı "Panderma" "Bandırma" olarak değiştirilerek posta vapuru haline getirilmiştir¹⁷⁵.

19 Mayıs 1919 tarihinde Atatürk ve Silah Arkadaşlarını

172 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

173 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

174 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

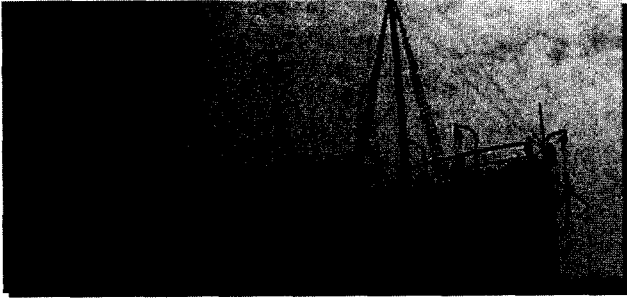
175 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

Samsun'a getirdikten sonra yine posta hizmetlerine devam etmiştir. 1924 yılında "Türkiye Seyrüsefain İdaresi" tarafından hizmet dışı bırakılmıştır¹⁷⁶.

Bandırma adını aldıktan sonra birkaç kez kaza geçirmiş, yük taşımacılığı yaptığı tarihlerde İngiliz yapımı E11 model denizaltına çarptığı, attığı torpido sonucu batmak üzere olduğu, daha sonra motorunun büyük bir arıza yaptığı elde edilen bilgilerde yer almaktadır¹⁷⁷.

1925 yılında gemi Bozmacı İlhami' ye (Söker) isimli Türk armatöre satılmış, ve aynı armatör tarafından 4 ay içinde Haliç Fenerin' de Hurda olarak parçalanmıştır¹⁷⁸.

Bandırma Vapuru'nun Maketi¹⁷⁹

176 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

177 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

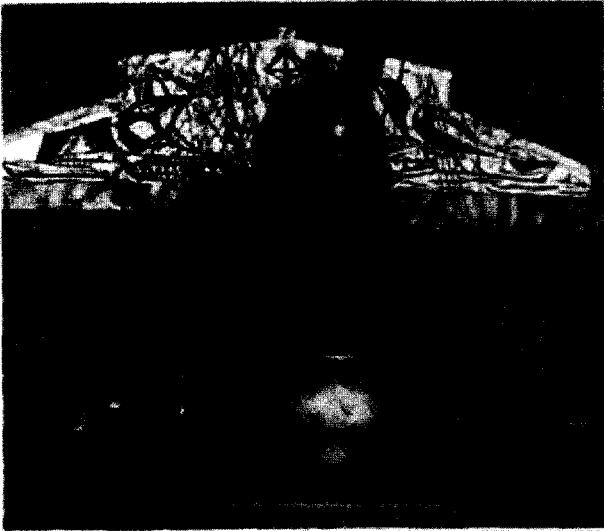
178 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

179 <http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve-kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html>

ÜNLÜ TÜRK DENİZCİLERİ

ÇAKA BEY¹⁸⁰

Türkleri denizlerle kaynaştıran ilk öncü, Çaka Bey olmuştur. Çaka Bey, 1078 yılında Bizans'a esir düşmüş ve İstanbul'a gönderilmiştir. Çaka Bey, İstanbul'daki esaret döneminde deniz ve denizciliğe karşı tutku derecesinde bir ilgi duymaya başlamıştır.

267

180 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilirimiz.php>

Bizans İmparatoru'nun 1081 yılında değişimi sebebiyle İstanbul'daki karışıklıklardan yararlanarak kaçmayı başaran Çaka Bey, Beyliğinin askerleri ile yeniden bir araya gelerek; İzmir'i, ele geçirmiş ve müstakil bir Türk Beyi olarak sınırlarını genişletmeye başlatmıştır. Çaka Bey, İzmir'de o döneme göre modern sayılabilecek bir tersane yaptırmıştır.

268 | Bu aşamadan sonra gemi inşa faaliyetlerine geçilmiş; kürekli ve yelkenli gemilerden oluşan 50 parçalık ilk Türk Donanması 1081 yılında inşa edilmiştir. Emir Çaka Bey, 1081 yılında 50 parçadan oluşan ilk Türk Donanması ile Ege'nin sıcak sularına yelken açarak, Urla, Çeşme ve Foça'ı ele geçirmiştir. 1081 yılı Türk Deniz Kuvvetlerinin kuruluş yılı olarak kabul edilmiştir. İlk Türk Donanması 1089 yılında Midilli, 1090 yılında ise Sakız Adası'nı fethederek denizlerin dünyasına hızlı bir giriş yapmıştır.

Çaka Bey komutasındaki, ilk Türk Donanması 19 Mayıs 1090 tarihinde Karaburun ile Sakız Adası arasında kalan Koyun Adaları civarında Bizans Donanması ile karşılaşmıştır. Tarihte "Koyun Adaları Muharebesi" olarak geçen bu ilk deniz savaşında Bizans Donanması ağır kayıplarla geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Çaka Beyin 1095 yılında ölümü, yükselen bir değer olan Türk Denizciliğinin gelişim hızına büyük bir darbe indirmiştir.

KARAMÜRSEL BEY¹⁸¹

Karamürsel'in 1323 yılında fethi ile Marmara Denizi'ne ulaşan Osmanlı Beyliği, 1324 yılında Batı komşusu Karesi Beyliği'nden yardım maksadıyla Mürsel Bey komutasında gönderilen 24 gemiden oluşan kuvvet sayesinde denizlerle tanışmış ve güçlü bir Deniz Kuvvetine gidecek uzun yoldaki ilk kararlı adımlarını atmıştır.

Mürsel Bey; denizcilik bilgisi, kahramanlığı ve denizlerdeki çatışmalarda göstermiş olduğu üstün başarıları nedeni ile Osmanlı Beyliği içerisinde haklı bir şöhrete sahip olmuş; kendisine, cesaret ve atılganlığı nedeniyle, "Kara" unvanı verilmiştir.

181 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

Osmanlı Beyliği, Doğu Marmara'da kesin bir hakimiyet sağlayınca, deniz gücünün kurumsallaşması için çalışmalar başlatılmıştır. Karamürsel'de 1327 yılında ilk Osmanlı Tersanesi kurulmuş; burada ilk Osmanlı savaş gemisi inşa edilmiştir. Donanma hiyerarşik bir sistemle teşkilatlandırılarak, Donanma Komutanı'na, "Derya Beyi" unvanı verilmiştir. Kara Mürsel Bey, Osmanlı Devleti'ndeki ilk "Derya Beyi" olarak Türk Deniz Tarihi'nin öncüleri arasında yerini almış, ölümünden sonra isminin verildiği şimdiki Karamürsel İlçesinde ebedi istirahatine çekilmiştir.

UMUR BEY¹⁸²

271

Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğol baskısına dayanamayarak, 1308 yılında parçalanmasından sonra özellikle Batı Anadolu'da bir takım Uç Beylikleri kurulmuştur.

Bu Uç Beylikleri, (Karesioğulları, Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Candaroğulları) Türk Deniz Tarihi'nin hızını kaybeden gelişim sürecine yeni bir ivme, yeni bir heyecan kazandırmışlardır.

Aydın civarında 1308 yılında kurulan Aydınoğulları Beyliği, özellikle Umur Bey döneminde denizcilikte büyük atılım yapmıştır. 1095 yılında Çaka Beyin

182 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilirimiz.php>

ölümüyle yaklaşık iki buçuk asır süren Türk denizciliğinin sessizliği, Umur Beyle sona ermiştir. Babası Aydınoğlu Mehmet Bey'in 1334 yılında ölümü üzerine Beyliğin başına geçen Umur Bey, 1334-1348 yılları arasında Ege'de, Bizanslılar ve Cenevizlilere karşı büyük başarılar kazanmış; Rodos'tan Çanakkale Boğazı'na kadar, Mora ve Rumeli kıyıları da dahil olmak üzere denizlerde kesin bir kontrol sağlamıştır. Haçlı Ordusuna karşı son derece atak ve taktik baskın şeklinde manevralar yapan Umur Bey, 1348 yılında çetin deniz muharebelerinin birisinde şehit olmuştur.

PİRİ REİS¹⁸³

Karamanlı bir ailenin çocuğu olan Ahmet Muhiddin Piri'nin ailesi Fatih Sultan Mehmed devrinde padişahın emri ile Karaman ülkesinden İstanbul'a göç ettirilen ailelerdendir. Aile bir süre İstanbul'da yaşamış, sonra Gelibolu'ya göç etmiştir. Piri Reis'in babası Karamanlı Hacı Mehmet, amcası ise ünlü denizci Kemal Reis'tir.

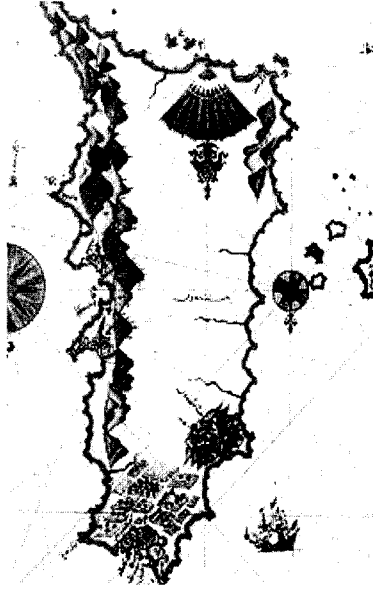
Piri, denizciliğe amcası Kemal Reis'in yanında başladı; 1487–1493 yılları arasında birlikte Akdeniz'de korsanlık yaptılar; Sicilya, Korsika, Sardunya ve Fransa kıyılarına yapılan akınlara katıldılar. 1486'da Endülüs'te Müslümanların hâkimiyetindeki son şehir olan Gırnata'da katliama uğrayan Müslümanlar Osmanlı Devleti'nden yardım isteyince o yıllarda deniz aşırı sefere çıkacak donanması bulunmayan Osmanlı Devleti, Kemal Reis'i Osmanlı Bayrağı altında İspanya'ya gönderdi. Bu sefere katılan Piri Reis, amcası ile birlikte Müslümanları İspanya'dan Kuzey Afrika'ya taşıdı. 273

Venedik üzerine sefer hazırlığına girişen II. Beyazid'in Akdeniz'de korsanlık yapan denizcileri Osmanlı donanmasına katılmaya çağırması üzerine 1494'te amcası ile birlikte İstanbul'da padişahın huzuruna çıktı ve birlikte donanmanın resmi hizmetine girdi.

Piri Reis, Osmanlı Donanması'nın Venedik Donanması'na karşı sağlamaya çalıştığı deniz kontrolü

183 *Piri Reis, Kitâb-ı Bahriyye, Denizcilik Kitabı, Tercüman*
1001 Temel Eser; http://tr.wikipedia.org/wiki/Piri_Reis

mücadelesinde Osmanlı donanmasında gemi komutanı olarak yer aldı, böylece ilk kez savaş kaptanı oldu. Yaptığı başarılı savaşların sonucunda Venedikliler barış istediler ve iki devlet arasında bir barış anlaşması yapıldı. Piri Reis, 1495–1510 yıllarında İnebahtı, Moton, Koron, Navarin, Midilli, Rodos gibi deniz seferlerinde görev aldı. Akdeniz’de yaptığı seyirler sırasında gördüğü yerleri ve yaşadığı olayları, daha sonra Kitab-ı Bahriye adıyla dünya denizciliğinin de ilk kılavuz kitabı olma özelliğini taşıyacak olan kitabının taslağı olarak kaydetti.

Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye'sinde Rodos Adası

Piri Reis, 1511'de amcasının bir deniz kazasında ölümünden sonra Gelibolu'ya yerleşti. Barbaros Kardeşler'in idaresi altındaki donanmada halaoğlu

Muhiddin Reis ile Akdeniz’de bazı seferlere çıktıysa da daha çok Gelibolu’da kalıp haritaları ve kitabı üzerinde çalıştı. Bu haritalardan ve kendi gözlemlerinden yararlanarak 1513 tarihli ilk dünya haritasını çizdi. Atlas Okyanusu, İber Yarımadası, Afrika’nın batısı ile “yeni dünya” Amerika’nın doğu kıyılarını kapsayan üçte birlik parça, bu haritanın günümüzde elde bulunan bölümüdür. Bu haritayı dünya ölçeğinde önemli kılan, günümüze kalmamış olan, Kristof Kolomb’un Amerika haritasındaki bilgileri içeriyor olması rivayetidir.

Barbaros Kardeşler, 1515 yılında dünyanın en büyük deniz güçlerinden birisini oluşturmuş ve Kuzey Afrika’da fetihler yapmışlardı. Piri Reis, Oruç Reis’in kaptanlarından birisi olarak hediye sunmak üzere yardımını bekledikleri Yavuz Sultan Selim’e gönderildiğinde Yavuz’un yardım olarak verdiği iki savaş gemisi ile geri döndü. Piri Reis, 1516–1517 yıllarında İstanbul’a geldiğinde tekrar Osmanlı donanmasının hizmetine girdi; Derya Beyi (Deniz Albayı) rütbesini aldı ve Mısır seferine gemi komutanı olarak katıldı. Donanmanın bir kısmı ile Kahire’ye geçip Nil ırmağını çizme fırsatı buldu.

275

Piri Reis, İskenderiye’nin ele geçirilmesinde gösterdiği başarılar ile padişahın övgüsünü kazandı ve sefer sırasında haritasını padişaha sundu. Günümüzde bu haritanın bir parçası mevcuttur, diğer parçası ise kayıptır. Bazı tarihçilere göre, Osmanlı padişahı dünya haritasına bakmış ve “Dünya ne kadar küçük...”

demoştir. Sonra da, haritayı ikiye bölmüş ve “biz doğu tarafını elimizde tutacağız..” demoştir.. Padişah, daha sonra 1929’da bulunacak olan diğer yarıyı atmıştır. Bazı kaynaklarca, günümüzde bulunamamış olan doğu yarısını, Hint Okyanusu’nun ve onun Baharat yolunun kontrolünü ele geçirmek için Padişahın yapacağı olası bir sefer için kullanmak istediğı bile iddia edilmektedir.

Piri Reis seferden sonra, tuttuğı notlardan Bahriye için bir kitap yapmak amacıyla Gelibolu’ya döndü. Derlediğı denizcilik notlarını bir Denizcilik Kitabı (Seyir Kılavuzu) olan Kitab-ı Bahriye’de bir araya getirdi.

276 Kanuni Sultan Süleyman’ın dönemi, büyük fetihler dönemiydi. Piri Reis, 1523’deki Rodos seferi sırasında da Osmanlı Donanması’na katıldı. 1524’de Mısır seyrinde kılavuzluğunu yaptığı sadrazam Pargalı Damat İbrahim Paşa’nın takdiri ve desteğini kazanınca, 1525’da gözden geçirdiğı Kitab-ı Bahriye’sini İbrahim Paşa aracılığıyla Kanuni’ye sundu.

Piri Reis’in 1526’ya kadar olan yaşamı Kitab-ı Bahriye’den izlenebilir. Piri Reis, 1528’de, ilkinden daha içerikli ikinci dünya haritasını çizdi.

1533 yılında Barbaros Hayrettin Paşa kaptan-ı derya olunca Piri Reis de Derya Sancak Beyi (Tümamiral) unvanı alan Piri Reis, sonraki yıllarda, güney sularında devlet için çalıştı. Barbaros’un 1546’da ölümünün ardından Mısır Kaptanlığı (Hint Denizleri Kaptanlığı da denilirdi) yaptı, Umman Denizi, Kızıl Deniz ve Basra

Körfezi'ndeki deniz görevlerinde yaşlandı. Osmanlı donanmasında yaptığı son görev idamıyla sonuçlanan Mısır Kaptanlığı oldu.

İdamı: Mısır Kaptanı Piri Reis 1552'de Umman ve Basra üzerine 30 gemiyle çıktığı seferde, Hürmüz Kalesi'ni kuşatmıştı. Portekizlilerden aldığı haraç karşılığı kuşatmayı kaldırdı ve donanmasıyla Basra'ya döndü. Tamire muhtaç donanmayı orada bırakıp ganimet yüklü üç gemi ile Mısır'a döndü, gemilerden birisi yolda battı. Donanmayı Basra'da bırakması kusur sayıldığı için Mısır'da hapsedildi. Basra valisi Kubat Paşa'ya ganimetten istediği haracı vermemesi, Mısır Beylerbeyi Mehmet Paşa'nın politik hırsı yüzünden hakkında padişaha olumsuz rapor verildi ve dönemin padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın fermanı üzerine 1554'te boynu vurularak idam edildi. İdam edildiğinde 80 yaşının üzerinde olan Piri Reis'in terekesine devletçe el konuldu.

277

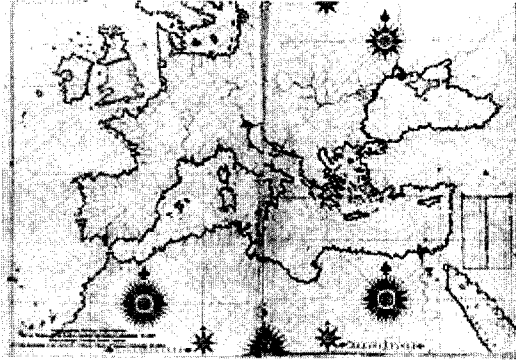
İdamı ile ilgili iddiaar: Piri Reis'in idamında Hürrem Sultan'ın rolü olduğu hakkında bir rivayet vardır. Hürrem Sultan'ın Kırım'dan Kemal Reis ve Piri Reis'in gemisi ile İstanbul'a getirildiği iddia edilir. Piri Reis'in dünya haritasının parçası Topkapı Sarayı Harem Dairesi'nde bulunmuştur. Hürrem Sultan'ın Piri Reis'in başarısının önüne geçmek için dünya haritasını parçaladığı ve parçaların Rusya'ya gönderildiği ve ardından Kanuni'nin aklına girerek Piri Reis'i idam ettirdiği iddia edilir.

Başlıca Eserleri:

Kitab-ı Bahriye:

Kitab-ı Bahriye, Osmanlı amirali Piri Reis'in hazırladığı Akdeniz kıyılarına ait ayrıntılı bir harita-kılavuzdur. Kitap, denizcilere Akdeniz kıyıları, adaları, geçitleri, boğazları, körfezleri, fırtına halinde nereye sığınılacağı, limanlara nasıl yaklaşılabileceği hakkında bilgiler, ayrıca limanlar arasında gitmek için kesin rotalar verir.

Kitab-ı Bahriye'nin iki sürümü vardır. Birincisi 1521 tarihli ve denizcilerin kullanımı için yapılmıştır. İkincisi 1526'da Kanuni Sultan Süleyman için hazırlanmış daha ayrıntılı ve süslü bir eserdir.

Tarihçesi:

Büyük bir denizci olduğu kadar büyük bir haritacı da olan Piri Reis, gezip gördüğü yerler hakkında bilgileri

kaydetmiş ve onların haritalarını çizmiştir. 1511–1513 yılları arasında birinci dünya haritasını çizerken seyir notlarını da bir kitap olarak düzenlemeye başlamıştır. Sonunda, yabancı kaynaklardan da yararlanarak bu yerlerin tarihî ve coğrafi özelliklerini 1521 tarihinde tamamladığı Kitab-ı Bahriye’de toplamıştır.

1524 yılında Kanuni Sultan Süleyman’ın damadı ve sadrazamı Pargalı İbrahim Paşa, Mısır’a sefer yaparken, Piri Reis’i de yanına kılavuz kaptan olarak alır. Piri Reis’in sefer sırasında kendi hazırladığı kılavuzdan yararlandığını fark eden Sadrazam, Piri Reis’ten eserin temize çekilerek Kanuni Sultan Süleyman’a sunulmasını ister. Piri Reis, usta hattatlar ve çizimcilere yaptırılan yeni Kitab-ı Bahriye’sini 1526’da Kanuni’ye armağan eder.

279

Ancak 15 Kasım 2005 tarihinde hattat Fuat Başar tarafından haritanın orijinali üzerinde yapılan bilirkişi incelemesi sonucunda, Piri Reis Haritası üzerinde oynama yapıldığı sonucuna varılmıştır. Gerek haritadaki yazılar gerekse Kitab-ı Bahriye adlı eserin tüm ciltlerinde inceleme yapılmış, kitabın tüm ciltlerindeki yazıların aynı kalemde çıktığı ve yazıların talik kırması tarzında yazıldığı ortaya konmuştur. Yine Piri Reis’in 1513 tarihli Dünya Haritası üzerindeki Osmanlıca yazılar da aynı tarzda, yani talik kırması ve aynı kalemde çıkmadır. Ancak ilginç olan nokta ise sol tarafta, Güney Amerika hattı üzerindeki yazılar nesih kırmasıdır ve farklı bir kişi tarafından yazılmıştır. Usta bir hattat bu farkı görebilir.

Ayrıca bu yazılar alelade kâtip yazılarıdır. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman'a hediye edilmesi gereken Kitab-ı Bahriye'nin hattat yazısı ile özel işlenmeli olması gerekirken, bu özelliğe rastlanmaması da dikkat çekicidir.

Kitab-ı Bahriye'nin 1526 sürümünde Akdeniz ve Ege'nin 290 haritası vardır. Bunu izleyen yüzyıl boyunca Kitab-ı Bahriye'nin ilk nüshasından daha da gösterişli çeşitli kopyaları yapılır. İşlevselliği artsın diye sonraki yıllarda yapılan kopyalarına Marmara Denizi kıyı ve adaları ile İstanbul da ilave edilir.

İçeriği:

280

Güzelliği bir yana, bu ikinci sürüm denizcilikle ilgili pek çok bilgi içerir: Birinci bölümün konuları fırtınalar, pusula, portolan (bir limanın ya da kıyının bir bölümünün, büyük ölçekte yapılmış haritası) haritaları, yıldızlarla yön bulma, okyanuslar, ve onları çevreleyen kara parçalarıdır. Ayrıca Avrupalı kâşiflerin seyahatleri hakkında da bilgiler vardır. Bunlar arasında Kristof Kolomb'un Yeni Dünya'yı keşfine ve Portekizlilerin Hint Okyanusu'na seferlerine değinilir.

İkinci kısım, portolan tarzı harita ve seyir kılavuzlarından oluşur. Her bölüm söz konusu ada veya kıyının bir haritasını içerir. Bu bölümlerden birinci kitapta 132, ikincisinde 210 tane vardır. Kitab-ı Bahriye'nin ikinci bölümü, Çanakkale Boğazı ile Sultaniye ve Kilitbahir Kalelerinin anlatımı ile başlar. Ege Denizi adaları ve

kıyıları, Yunanistan kıyıları, Mora Yarımadası, Adriyatik kıyıları, İtalya kıyıları, Sicilya, Sardunya, Korsika adaları, Fransa kıyıları, İspanya kıyı ve limanları, Kanarya Adaları, Kuzey Afrika kıyıları, Mısır ve Nil nehri, Doğu Akdeniz kıyıları, Girit ve Kıbrıs, Anadolu'nun güney ve Ege kıyıları ve adaları, Gelibolu ile Saros Körfezi anlatılır. Kentlerdeki önemli anıt ve binaların çizimlerinin de yer aldığı kitapta ayrıca Piri Reis'e ait biyografik bilgiler de bulunur.

Kitapta, Piri Reis, Akdeniz'le ilgili bunca bilginin büyük bir parşömen üzerine çizmek yerine bir kitapta toplamasının nedenini açıklamış, elindeki bilgilerin tek bir haritaya sığdırılmasının kullanışsız olacağını belirtmiştir.

281

Kitabı Bahriye, Anadolu sahillerinin özelliklerini karış karış veren değerli bir coğrafya kitabı olarak bugün dahi geçerlidir.

Bulunduğu Yerler:

Kitab-ı Bahriye'nin kopyaları Avrupa'nın çeşitli kütüphanelerinde bulunur. Birinci kitabın suretleri İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda, Nurosmaniye Kütüphanesi'nde ve Süleymaniye Kütüphanesi'nde, Bolonya'da Bibliothque de l'Universite'de, Viyana'da Nationalbibliothek'te, Dresden'de Staatbibliothek'te, Paris'te Bibliothque Nationale'de, Londra'da British Museum'da, Oxford'da Bodleian Library'de, Baltimore'da Walters Art Gallery'de bulunur. İkinci kitabın suretleri

İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda, Köprülüzade Fazıl Ahmed Paşa Kütüphanesi'nde, Süleymaniye Kütüphanesi'nde ve Paris Kütüphanesi'nde bulunur.

Pîrî Reis Haritası:

Piri Reis Haritası günümüze kalan ve Amerika kıtasını gösteren en eski haritalardan biridir. 1513'de çizilmiş olup, Avrupa ve Afrika'nın batı kıyılarını ve Güney Amerika'nın doğu kıyılarını gösterir. Aralarında Kristof Kolomb'a ait bir haritanın da bulunduğu yirmi kaynağı bütünleştirerek hazırlanmış, 16. yüzyıl Avrupa ve Müslüman denizcilerinin coğrafya bilgilerini içeren değerli bir tarihi belgedir. Piri Reis 1528'de Amerika'yı gösteren ikinci bir harita yapmıştır.

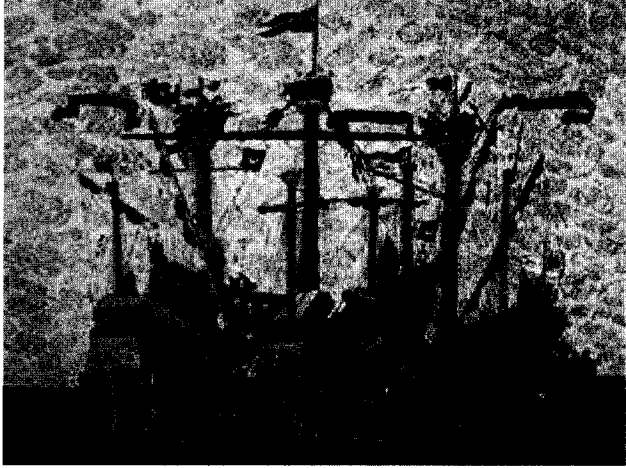

Piri Reis'in Haritası

BURAK REİS¹⁸⁴

1488'de Mısır seferinde Kadirga Reisi olarak görev alan Burak Reis'in doğum yeri ve hayatı hakkında fazla bir bilgi yoktur. Burak Reis, Sultan II. Bayezid'in daveti üzerine Kemal Reis ile birlikte Batı Akdeniz'den gelerek, Osmanlı devlet hizmetine giren ünlü denizcilerimizdendir. Burak Reis 12 Ağustos 1499'da Ege Denizi'nde Venedik donanmasına karşı büyük bir savaş vermiş, 1000 mürettebatlı iki büyük düşman gemisi arasına sıkışan gemisini tutuşturmak suretiyle kendi gemisiyle beraber Venedik gemilerini de yakmıştır. Bu arada kendisi de şehit düşmüştür.

284

Burak Reisin Venediklilerle Savaşı (12 Ağustos 1499) ¹⁸⁵

184 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

185 Öndeki iki gemi Venedik Donanmasına aittir. Arkadaki gemi ise Burak Reisin Göke'sidir.

Türk denizcilik tarihinde, sularında bu muharebelerin cereyan ettiği Brodano Adası'na kahraman Reis'e izafeten "Burak Adası" ismi verilmiştir.

KEMAL REİS¹⁸⁶

Ünlü deniz bilimcisi Piri Reisin amcası olan Kemal Reis'in, 1440 yılında Gelibolu'da doğduğu sanılmaktadır. Fakat bazı Osmanlı kaynakları ise Karamanlı bir Türk ailesinden geldiğini yazmaktadır. Gençliğinde korsanlık yapmış, daha sonra Gelibolu'da Osmanlı Donanmasına deniz piyadesi (azap askeri) olarak girmiş ve azap reisi olmuştur. Azap reisi olmasından bir süre sonra, yaklaşık 1473 yılı dolaylarında, kendisine ait gemisi ile denizlere açılıp akıncı leventlik yapmaya başlamıştır.

286 1481 yılında yeğeni Piri Reisi yanına alıp, yeni seferlere başlamak üzere denizlere açıldığında, artık adı Akdeniz'in en tanınmış reisleri arasında anılmaya başlanmıştır.

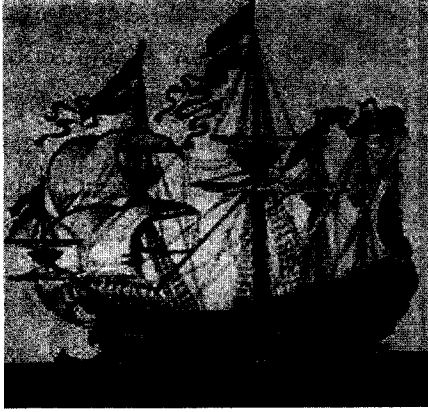
Kemal Reis kahramanlığı, cesareti ve denizcilik bilgisiyle Akdeniz'in en tanınmış reisleri arasında yer alınca, 1487 yılında Sultan II.Beyazıt (1481-1512) tarafından devlet hizmetine alınmıştır. Kemal Reisin devlet hizmetine alması ile Türk denizcilik tarihinde "Büyük Türk Donanma Kaptanları" çağı açılmıştır.

Kemal Reis, Osmanlı devlet hizmetine girdikten sonra Osmanlı denizciliğinde ve özellikle gemi inşa faaliyetlerinde büyük bir değişim söz konusu olmuştur. O döneme göre çok büyük sayılabilecek Venedik gemileri tarzında "Göke" adı verilen yelkenli ve kürekli

186 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilirimiz.php>

üç güverteli iki büyük gemi 1495 yılında inşa edilmiştir. Bu gemilerden birisine Kemal Reis, diğerine Burak Reis komuta etmiştir.

Kemal Reis tarafından 1495 yılında inşa ettirilen ilk
Türk Kalyonu Göke

Kemal Reis'in Osmanlı Donanması hizmetine alınması ve donanmanın yeni baştan teşkilatlandırılması, Osmanlı Donanmasını Venedik ile mücadele yapabilecek bir seviyeye getirmiştir. 1499'da başlayan savaşlarda Modon, Koron, Navarin, İnebahtı gibi müstahkem mevkiein alınmasında Kemal Reisin büyük hizmetleri görölmüş, ayrıca Venedik Donanması ile işbirliği yapan Fransız gemileri de hezimete uğratılmıştır.

Ünlü Türk denizcisi Kemal Reis, 1511 yılında Ege Denizi'nde karşılaştığı bir fırtınada gemisinin batması sonucu vefat etmiştir. Kemal Reis'in ölümü, bütün

Enis Sağsen

Akdeniz'de üzüntüyle karşılanmıştır. Denizciliğinin yanı sıra Osmanlı Donanmasına getirdiği en önemli yenilik uzun menzilli topları ilk defa kullanmış olmasıdır.

ORUÇ REİS¹⁸⁷

Midilli Adası'nda yaşayan Ebu Yusuf Nurullah Yakup ağanın dört oğlundan biridir. Hızır ve İlyas Reislerin ağabeyidir. Yunanca, Arapça, İtalyanca, İspanyolca ve Fransızca'yı öğrenmiştir. Kardeşi İlyas Reis ile birlikte deniz ticareti yaparak hayata atılmıştır. Böyle bir sefer sırasında Rodos şövalyelerine esir olmuş, Hızır Reisin yardımı ile esirlikten kurtulunca Memluk Sultanı Kansu Gavri'nin hizmetine girmiştir.

Mısır İnce Donanmasının başına getirilmiş, bu donanma ile birlikte İskenderun Körfezinde bulunduğu sırada Rodosluların saldırısına uğramıştır. Yavuz

¹⁸⁷ <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

Sultan Selim'in ağabeyi Korkut'un verdiği 18 oturaklı bir gemiyle korsanlığa başlamıştır. Bu gemi de Rodoslular tarafından ele geçirilmiştir. Daha sonra 22 oturaklı bir gemi ile Oruç Reis, İtalya kıyılarını yağmalamıştır. 1512 yılında Yavuz Sultan Selim padişah olunca Anadolu kıyılarını bırakarak İskenderiye'ye gitmiştir. Cerbe Adası'nı kendisine merkez yapmıştır. Kardeşi Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa) burada kendisine katılmıştır. Burada yaptığı seferler ile İspanyol ve İtalyan gemilerini ele geçirmiş, 1513 yılında Barbaros kardeşler ismi bütün Akdeniz'e yayılmıştır.

290 İspanyol gemileri ile yaptığı bir çarpışma sırasında kaleden atılan toplarla kolundan yaralanmıştır. Bu yaralı kolu daha sonra kesilmiştir. Piri Reis'in emrinde altı gemiyi İstanbul'a yollamıştır. Piri Reis, Yavuz Sultan Selim'e Oruç Reis'in gönderdiği hediyeleri sunmuştur. Yavuz Sultan Selim de Oruç Reise elmas kabızalı iki kılıç, iki hilat ve iki gemi göndermiştir.

1515 yılında Cezayir şehri halkı kendilerini İspanyollardan kurtarması için Oruç Reis'e başvurmuş, Oruç Reis de Cezayirlilerin bu çağrısını kabul etmiştir. Kısa zamanda şehre hakim olmuş, Cezayir'de yönetimi düzenlemek için kardeşiyle işbölümü yapmıştır. Cezayir'in Doğu kısmının yönetimini Hızır Reis, batı kısmındakini de Oruç Reis üstüne almıştır. 1518 yılı Barbaros kardeşler için felaket yılı olmuştur. İspanyol gemilerinin Cezayir'i Oruç Reisten geri almak istemesi

üzerine yapılan savaşta önce kardeşi İşhak İşpanyollar tarafından öldürölmöş, daha sonra da Oruç Reis yine İşpanyollar ile yapılan bir savaşta hayatını kaybetmiştir.

TURGUT REİS¹⁸⁸

Turgut Reis, 1485 yılında, Muęla/Menteęe'nin Saravuloz köyünde dünyaya gelmiştir. Korsan gemilerinde tayfa olarak çalışmış, 1538 Preveze Deniz Savaşı'nda Barbaros Hayrettin Paşanın emrinde bulunmuş ve zaferin kazanılmasında büyük hizmetleri olmuştur. 1540'ta Cenovalılara esir dūřmūř ve üç yıl bir gemide forsa olarak kalmıştır. Barbaros Hayrettin Pařa tarafından kurtarılınca kendisine bir donanma oluşturulmuştur. Cerbe Adası'nda üslenmiş ve Kandiye'yi fethetmiştir. Barbaros Hayrettin Paşanın 1546 yılında vefatından sonra Akdeniz'de onun yerini doldurmuş, Osmanlıların deniz egemenliğinin sürmesini sağlamıştır.

292

1550 yılında Osmanlı Devlet hizmetine giren Turgut
188 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

Reis, Batı Akdeniz'deki faaliyetleri ile Avrupa'nın korkulu rüyası haline gelmiştir. Trablusgarp, 15 Ağustos 1551'de Turgut Reis tarafından zapt edilmiş ve bu fetihden sonra "Trablusgarp Fatihı" olarak anılmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman, Turgut Reis'e Trablusgarp Beylerbeyliğini vermiştir. Turgut Reis, Kaptanı Derya Piyale Paşa ile deniz seferlerine katılmış, 1560 yılında Cerbe Deniz Zaferinin kazanılmasında en büyük pay sahiplerinden biri olmuştur. Turgut Reis, 23 Haziran 1565 tarihinde ileri yaşına rağmen katıldığı Malta Kuşatması'nda şehit olmuştur.

BARBAROS HAYRETTİN PAŞA¹⁸⁹

Barbaros Hayrettin Paşa, Osmanlı Devletinin en ünlü Kaptan-ı Deryası olup, XVI. yüzyılda Akdeniz'i Türk egemenliğine hediye etmiştir. Batılılar havuç rengine çalan kırmızı sakalından dolayı, ağabeyi Oruç'a verdikleri "Barbarossa" adını daha sonra Hızır için de kullandıklarından Barbaros diye tanınmış, Hayreddin lakabını ise kendisine Yavuz Sultan Selim takmıştır.

294 Midilli doğumlu Hızır Hayrettin Barbaros, ağabeyi Oruç ile Kuzey Afrika kıyılarında korsanlık yaparken ünü Akdeniz'e yayılmıştır. Barbaros kardeşler 1515'de Cezayir'i ele geçirerek, Cezayir Krallığını kurmuşlardır. Cezayir Kralı olarak devletin başına geçen Oruç Barbaros (Oruç Reis), 1518'te bir savaşta İspanyollar tarafından şehit edilmiştir.

Ağabeyi Oruç Reisin ölümü üzerine Cezayir Kralı olan Barbaros Hayrettin, İspanyollar ile savaşmaya devam etmiştir. Kazandığı başarılar üzerine şöhreti artan Barbaros Hayrettin, 1533'de Kanuni Sultan Süleyman tarafından devlet hizmetine çağırılmış ve Osmanlı Donanması Kaptan-ı Deryalığı'na atanmıştır.

Türk denizciliğine altın çağını yaşatan Barbaros Hayrettin Paşa, 1534 yılında fiilen başladığı yeni görevinde on iki yıl süre ile çok büyük ve önemli

189 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

seferler yapmış, birçok zafer kazanmıştır. Bunlar Tunus, Mayorka, Pulya, Korfu, Venedik Seferleri, Adalar Denizi ve Akdeniz Seferleri ve özellikle 27 Eylül 1538 tarihinde Andrea Doria komutasındaki Haçlı Donanması'na karşı kazandığı Preveze Deniz Zaferi ile Fransa Kralını himaye için yaptığı Nice Seferidir.

Barbaros Hayrettin Paşa çok sayıda denizci yetiştirmiş olup, bunların en nlleri; Turgut Reis, Salih Reis, Piri Reis, Murat Reis, Seydi Ali Reis ve Kılıç Ali Reis'tir.

nl Türk denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa 1546 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Türbesi İstanbul Beşiktaş'tadır.

SALİH REİS¹⁹⁰

Barbaros Hayrettin Paşanın yetiştirmiş olduğu ünlü reislerden birisi de Salih Reis'tir. Salih Reis muhtemelen 1486 yılında doğmuş olup, küçük yaşta denizciliğe olan istidadından dolayı denizlere açılarak akınlar yapmaya başlamıştır. Birçok başarı elde ederek Barbaros Hayrettin Paşanın hizmetine girmiştir.

296

Barbaros Hayrettin Paşanın, Osmanlı Devlet hizmetine girerken getirmiş olduğu on sekiz reisten birisidir. Salih Reis, Preveze Deniz Savaş'ında Barbaros Hayrettin Paşanın gemilerinin sağ kanadına komuta etmiş ve savaşın kazanılmasında büyük gayretler sarf etmiştir.

Barbaros Hayrettin Paşa, 1543'te Fransa Seferinde iken, Salih ve Hasan Reisleri İspanya ve Katonya Sahillerine akın yapmak için göndermiş ve buralardan birçok ganimet elde etmişlerdir.

Barbaros Hayrettin Paşanın 1546'daki vefatından sonra Salih Reis, 1551 yılında Cezayir Beylerbeyliğine atanmıştır. 1553 yılında Fas'ı Osmanlı Devleti'ne bağlamış, bu büyük başarıdan sonra Cezayir'e geri dönmüştür. Salih Reis 1556 yılında vefat etmiştir.

190 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

MURAT REİS¹⁹¹

Murat Reis denizciliğe Cezayir'de korsanlıkla başlamıştır. Turgut Reisin yanında yetişmiştir. Kanuni Sultan Suleyman zamanında Osmanlı Donanması hizmetine girmiştir. Piri Reis, Murat Ali Reis komutasında birçok savaşta bulunarak yararlıklar göstermiştir.

1538 Yılında Haçlılara Karşı Yapılan Preveze Deniz Savaşına, Turgut Reis komutasındaki filoda Reis olarak katılmıştır. Savaşta gösterdiği başarı nn arttırmıştır. Bu tarihten sonra Turgut Reisin yanından ayrılmamıştır. Onunla deniz savaşlarına katılmaya devam etmiştir.

Daha sonra başarılarından dolayı Necit'te Katif Sancakbeyliğine atanmıştır. Bu esnada Osmanlılar Hint seferlerine başlamış, Basra'daki Donanmanın
191 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

başına Hadım Süleyman Paşa atanmıştır. Portekiz baskısı altında ezilen Hintli Müslüman Tacirler, ilk etapta Osmanlılara yardım etmişlerdir.

Hadım Süleyman Paşadan sonra Süveyş Kaptanlığına Piri Reis getirilmiştir. Bu sırada Katif'te bulunan Murat Reis, Basra Körfezinin Lahsa kıyısında küçük bir liman şehri olan Katye Sancak Beyliğine tayin edilmiştir. 1552 yılında, Piri Reisin Portekizlilerle yaptığı savaşta yenilmesiyle Süveyş Kaptanlığının başına Murat Reis atanmıştır.

298 Süveyş Kaptanı Murat Reis'e Basra'da bulunan donanmayı tamir ettirerek Kızıldeniz'e götürmesi emri verilmiştir. Murat Reis 26 parça gemiyi onartmış, 1554 yılında, bunlardan sekizini hareket için Basra'da bırakarak, geri kalan 18 parça gemiyle Şattülarap'tan yola çıkmıştır.

Basra Körfezini geçerek Hürmüz Boğazından Aden Körfezine çıkmış, Umman Kıyısında seyretmeye başlamıştır. Burada 25 gemiden oluşan Portekiz Donanmasıyla karşılaşmıştır. Yapılan savaşta her iki taraf da kesin bir sonuç alamamıştır. Birkaç Portekiz gemisi batırılırken, Murat Reis iki gemisini kaybetmiştir. Savaştan ümidini kesen Portekizliler Hindistan'a doğru çekilmişlerdir.

Savaş gücü kırılan Murat Reis bunları takip edemediğinden hasara uğrayan gemilerle Kızıldeniz'i geçmenin güçlüğünü anlayarak Basra'ya geri dönmüştür. Osmanlı Hükümetinin başarısızlık olarak değerlendirdiği bu olaydan sonra, Süveyş Kaptanlığı Murat Reisten alınarak Seydi Ali Reis'e verilmiştir. Murat Reis de Akdeniz'de başka bir göreve tayin edilmiştir.

Sultan II. Selim ve III. Murat zamanlarında birçok deniz savaşlarına katılmıştır. Sultan I. Ahmed zamanında Mora Sancakbeyliğine getirilmiştir.

Son olarak Kıbrıs'ın Baf Limanı önünde Maltalılarla savaşmıştır. "Kara Cehennem Cengi" adı verilen bu savaşta Murat Reis şehit düşmüş ve Rodos'a gömülmüştür.

SEYDİ ALİ REİS¹⁹²

300 Coğrafya alanında 16'ncı yüzyılda eserler vermiş Osmanlı denizcilerinden birisi de Seydi Ali Reis'tir. Çok yönlü kişiliği Osmanlı toplumunun en tanınmış simalarından birisi olmasını sağlamıştır. Baba mesleği olan denizciliğe merak salmış, bu konuda eğitim görmüştür. Kanuni Sultan Süleyman'ın 1522 yılındaki Rodos Seferi'ne katılmış, Barbaros Hayreddin Paşanın emrinde Preveze Deniz Savaşı'nda Osmanlı Donanmasının sol kanadına komuta etmiştir. Daha sonra Sinan Paşa ile seferlere çıkmış ve Filo Komutanlığı yapmıştır. Onun ne denli önemli bir deniz bilimcisi olduğunu Katip Çelebi açık ve net bir şekilde dile getirir: "Seydi Ali Reisten sonra tersane ocağına onunla mukayese edilecek bir başkası gelmemiştir." Hint Kaptanlığına 02 Aralık 1553'te atanmış ve Basra'da bulunan Hint Denizleri Filosunu Mısır'a getirmekle görevlendirilmiştir. Bu görev, coğrafya ve kartografya alanında eşsiz eserler vermesini de sağlamıştır.

Seydi Ali Reis, "Muhit"i yazarken daha önce kaleme alınmış eserler ile bu sulara önceden seyir yapmış denizcilerden yararlandığı gibi, kitaba kendi bilgi ve deneyimlerini de eklemiştir. On bölümden oluşan eser şu konuları içermektedir: Yön tayini, zaman hesabı, takvimler, pusula taksimatı, denizcilik için önemli bazı yıldızların yeri ve adları, tanınmış limanlarla adaların

192 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilirimiz.php>

kutup yıldızına göre yerleri, astronomik bilgiler, rüzgarlar ve muson yağmurlarının başlangıç tarihleri, sefer yolları, büyük tufanlar ve alınacak önlemler. Kitap, Hint Denizleri için hazırlanmış önemli bir atlas niteliğindedir. Muhit (Okyanus), Batı dünyasında ilgi görmüş ve bazı bölümleri çeşitli dillere çevrilmiştir. Katip Çelebi, ünlü eseri Cihannüma'yı yazarken Cava, Sumatra, Seylan ve diğer adalara ait bilgileri Muhit'ten aktarmıştır.

Seydi Ali Reis, 1557 yılında kaleme aldığı "Mirat'ül Memalik (Ülkelerin Aynası)" adlı eserinde, Basra'dan İstanbul'a kadar üç yıl yedi ay süren maceralı yolculuğunu kaleme almıştır. Ayrıca, bu eserinde öz geçmişi ile ilgili bilgiler de yer almaktadır.

Seydi Ali Reisin, "Muhit ve Mirat'ül Memalik"ten başka iki kitabı daha bulunmaktadır. Astronomiye ait bilgiler içeren bu kitaplardan ilki, Ali Kuşçu'nun "Fethiye" adlı eserinin ilavelerle çevirisi olan "Hulasatü'l Hey'e (Astronominin Özeti)" dir. Diğer eseri olan "Mir'at-ı Kainat (Kainatın Aynası)"da yıldızlar ve güneşin yüksekliğinin ölçülmesi, zaman ölçümü, kıblenin belirlenmesi konularında bilgiler verilmektedir. Seydi Ali Reis 1562 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

PIYALE PAŞA¹⁹³

Piyale Paşa, 14 yıl Kanuni Sultan Süleyman döneminde Kaptan-ı Deryalık yapmış ve önemli zaferler kazanmış bir denizcimizdir. Hırvat veya Macar devşirmelerindendir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında henüz çocukken Saraya alınmış, Enderun'un tahsil ve terbiyesi ile yetişmiştir.

Uzun bir eğitim döneminden sonra 1547'de Enderun'dan Kapıcıbaşılık unvanı ile çıkmış olan Piyale Paşa, 1554 yılında Sinan Paşanın vefatı üzerine Gelibolu Sancak Beyliği ile Kaptan Paşalığa getirilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman'ın şan ve zaferler ile dolu geçmekte olan döneminde, Piyale Paşa'ya da büyük sorumluluklar

193 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizci/lerimiz.php>

düşmüş, kendisinden Akdeniz'deki Türk hakimiyetinin devamı istenmiştir.

1553 baharında, Turgut Reis ile beraber, 60 parçalık bir donanma ile Akdeniz'e çıkmıştır. Bu seferde İtalya, İspanya yalılarında bazı kaleler zapt ve muhasara edilmiştir.

Tunus hududu içinde bulunan Bizerta Limanı ve kalesi 1555'de Piyale Paşa tarafından zapt olunarak, Türk hakimiyetine katılmıştır.

1556 yılında 150 parçalık büyük donanma ile Akdeniz'e açılan Piyale Paşa, İspanyolların elinde bulunan Mayorka Adasını ele geçirmiş ve İstanbul'a büyük ganimetler ile dönmüştür.

303

Piyale Paşa, 14 Mayıs 1560 tarihinde Haçlı Donanmasına karşı Cerbe Deniz Zaferini kazanarak, Akdeniz'de Türk hakimiyetini sağlamlaştırmıştır. Piyale Paşa, bu başarısından dolayı Kanuni Sultan Süleyman tarafından Cezayir Beylerbeyliğine yükseltilmiştir.

Piyale Paşa, Cerbe Deniz Zaferinden sonra 1565 Malta kuşatmasında Turgut Reis ile beraber bulunmuş ve bu seferin ertesi yılında, Sakız Adasını ele geçirmiştir. Bu dönemde Kanuni Sultan Süleyman'ın vefatı yerine geçen II.Selim, Piyale Paşa'ya Kubbe Vezirliğini vermiş, Yeniçeri ağası Müezzinzade Ali Paşayı Kaptan Paşalığa

getirmiştir. Mezzinzade Ali Paşa, 1571'de İnebahtı'da yenilgiye uğramış, ve 14 yıllık Kaptan Paşalığı esnasında daima zaferler kazanmış olan Piyale Paşa, böyle acı bir mağlubiyetin şahidi olmuştur.

Piyale Paşanın Kasımpaşa'da Büyük Piyale Paşa Camisi, mescidi, medrese ve tekkesi bulunmaktadır. Piyale Paşa, bu caminin yanındaki türbede; oğulları ve kızları ile beraber yatmaktadır.

ALİ MACAR REİS¹⁹⁴

Ali Macar Reis 16'ncı yüzyılda yaşamış ünlü bir Türk denizcisidir. Daha çok yapmış olduğu haritalar ve denizcilik konusundaki çalışmaları ile tanınmaktadır. Ali Macar Reis, hazırlamış olduğu eserlerini 1566 yılında tahta çıkan Sultan II.Selim'e sunmuştur. İnebahtı Deniz Savaşı'na da katılan Ali Macar Reis, bu savaşta Türk Donanmasının merkez bölgesinde bulunan gemilerin birinde kaptan olarak görev yapmıştır.

Ali Macar Reis'in dünyaca ünlü Atlası, yedi haritadan oluşmaktadır. Bunlar: "Karadeniz", "Doğu Akdeniz ve Ege", "İtalya", "Batı Karadeniz ve İber Yarımadası", "İngiliz Adaları ve Avrupa'nın Atlantik kıyıları", "Ege Denizi, Batı Anadolu, Yunanistan" ve "Dünya" haritalarıdır. Atlas, dönemine ait kahverengi bir cilde sahiptir. Ön ve arka kapakların ortasında, Osmanlı cilt sanatının süsleme ögesi şemse bulunmaktadır. Kapakların kenarı ayrıca altın yaldız ve cetvel ile çevrelenmiştir. Ön cilt kapağının iç yüzündeki ebrunun üst kenarında, "Bu harita Ali Macar'ındır, gaflet olunmaya" notu yer almaktadır.18 sayfadan oluşan atlasta, deri parşömen üzerine çizilen haritalar yedi çift sayfa üzerinde 31×43 cm'lik alanı kaplamaktadır. Atlasta yer alan ilk altı harita, 16'ncı yüzyıl Osmanlı deniz haritalarının tipik örneğidir. Sonuncusu ise bir dünya haritasıdır.

305

194 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizci/lerimiz.php>

KAPTAN-I DERYA KILIÇ ALİ PAŞA¹⁹⁵

Barbaros Hayrettin Paşa tarafından yetiştirilen denizcilerden olan Uluç Ali Reis, Turgut Reisin yanında 1560 yılında Cerbe Deniz Savaşında yer almış ve zaferin kazanılmasında önemli faaliyette bulunmuştur. 1565 yılında Turgut Reis ile Malta Kuşatmasında yer almıştır.

Turgut Reisin 1565 yılındaki vefatından sonra Trablusgarp Beylerbeyliğine atanan Uluç Ali Reis, 1568 yılında Cezayir Beylerbeyliğine getirilerek, bu görevde 1571 yılına kadar kalmıştır.

306

1571 yılında İnebahtı Deniz Savaşı'nda Osmanlı Donanmasının üçte ikilik kısmı, donanmanın sağ

¹⁹⁵ <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

kanat komutanı ve Cezayir Beylerbeyi Uluç Ali Reisin kullandığı gemiler hariç, Haçlı Donanması tarafından yok edilmiştir.

Bu savaşta göstermiş olduğu cesaret ve feragatın karşılığı olarak Sultan II. Selim, Uluç Ali Reise, 28 Ekim 1571 tarihinde “Kılıç Ali Paşa” adını vererek, Osmanlı Donanmasına Kaptan-ı Derya olarak atamıştır.

Osmanlı Donanmasının üçte ikilik kısmının İnebahtı (Lepanto)’da yok olmasından sonra, Kılıç Ali Paşanın gayreti ile beş ay gibi kısa bir sürede İstanbul ve Gelibolu tersaneleri başta olmak üzere bütün Osmanlı tersanelerinde olağanüstü gayret gösterilerek en az eskisi kadar güçlü bir donanma inşa edilmiştir. Kılıç Ali Paşanın komutasındaki yeni donanmanın yaptığı bir sefer ile 1574 yılında Tunus yeniden Osmanlıların eline geçmiştir.

307

Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşanın vefatı olan 1587 yılına kadar geçen on beş yıllık sürede Osmanlı Donanması, dünyanın en güçlü donanması olarak varlığını korumuştur.

MEZAMORTA HÜSEYİN PAŞA¹⁹⁶

Hüseyin Paşa, gençliğinde katıldığı, Venediklilerle yapılan bir savaşta birçok yerinden çok ağır şekilde yaralanıp öldüğü sanılırken iyileşmesi üzerine, Venediklilerin “Yarı Ölü” anlamında kullandıkları “Mezzomorto” kelimesinden bozma “Mezamorta” (ya da Mezemorta, Mezamorto) kelimesiyle anılmaktadır.

Mezamorta 1683 yılında Cezayir Beylerbeyliğine getirilmiştir. Bu görevde iken Fransızlara karşı zaferler kazanmıştır.

Venedikliler Sakız Adasını işgal edince 7-8 Şubat 1695 tarihinde, 44 gemiden oluşan Türk Donanması,

196 <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

Kalyonlar Kaptanı sıfatı ile eski Foça nndeki Orak Adasından kalkarak Venedik Donanmasının bulunduğu Koyun Adalarına gitmiştir.

Burada 60'tan fazla gemiden oluşan Venedik Donanmasını bozguna uğratıp birçok gemiyi batırarak 9 şubat 1695'te büyük bir zafer kazanmıştır.

1696'dan 1701 yılına kadar Kaptan-ı Derya olarak görev yapan Hüseyin Paşa, ıslahatçı bir Amiral idi. Emrindeki donanmanın eksikliklerini bildiği için yeni düzenlemelere girişmiş ve yeni bir Bahriye Teşkilt Kanunu hazırlamıştır.

KAPTAN-I DERYA CEZAYİRLİ GAZİ HASAN PAŞA¹⁹⁷

Ünlü Osmanlı denizcisi ve devlet adamı Cezayirli Gazi Hasan Paşa, çok küçük yaşta İran sınırında esir edilerek Tekirdağlı bir tüccar tarafından satın alınmıştır.

17–18 yaşlarına geldiğinde efendisi tarafından azat edilince Cezayir'e gelmiş ve Cezayir Garp Ocağında yıllarca çalışmıştır.

1770 Çeşme Deniz Muharebesinde bindiği gemi ateş almış, Hasan Bey, yanan gemiyi Rus amiral

¹⁹⁷ <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizcilerimiz.php>

gemisine yanaştırarak her iki geminin birden yanmasını temin etmiş ve bu esnada yaralı olarak denize atlamış ve yüzerek denize çıkmıştır. Çeşme Muharebesinden sonra Rusların eline geçen Limni Adası'nı Ruslardan kurtarmıştır. Bu başarılarından dolayı kendisine, Sultan III. Mustafa tarafından 28 Ekim 1770 tarihinde Kaptan Paşalık ve Gazilik unvanları verilmiştir.

III. Mustafa ve I. Abdülhamit dönemlerinin Kaptan-ı Deryası olan Cezayirli Gazi Hasan Paşa, her yönüyle çökmüş bir Bahriyenin, olmayan bir Donanmanın başına Kaptan-ı Derya olarak getirilmiştir.

Cezayirli Gazi Hasan Paşa; denizcilikten, deniz savaşı tekniğinden yoksun kalmış Bahriyeyi bir reform ile düzene sokmak, Bahriye ve fen devrini açmak, tersaneyi canlandırmak, Osmanlı Devletine yeniden bir Donanma kazandırmak üzere çalışmaya başlamış ve 100 Kalyonun yapımını Sultan III. Mustafa'ya onaylatmıştır.

311

Cezayirli Gazi Hasan Paşa, yalnız deniz ve kara harplerinde yararlılık ve kahramanlık göstermekle kalmamış, idare ve teşkilat içinde büyük kudrete sahibi olduğunu göstermiştir.

Bahriyeye fen devrini açmak üzere Cezayirli Gazi Hasan Paşanın Kasım 1773'de Kasımpaşa'da açmış olduğu, bugünkü Deniz Harp Okulu'nun çekirdeğini

teşkil eden “Mühendishane-i Bahri-i Hümayun”, onun yaptığı büyük hizmetler arasındadır.

Cezayirli Gazi Hasan Paşa, 1783 yılında kendi imkanları ile Kasımpaşa’da Kalyoncu Kışlasını inşa ettirerek, bu mürettebatın inzibat ve düzen içinde yaşamasını sağlamıştır ki, bu bina halen Kuzey Deniz Saha Komutanlığı Karargah binası olarak hizmet vermektedir.

Cezayirli Gazi Hasan Paşa, Sultan III.Selim tarafından Sadrazamlığa atandığı tarihten kısa bir sonra 1790 yılında vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Kitap ve Makaleler

Abdi İpekçi, *İnönü Atatürk'ü Anlatıyor*, Dünya yayınları, İstanbul 2004.

Alexander, Alison (Editor), *The Companion to Tasmanian History Centre for Tasmanian Historical Studies*, University of Tasmania, Hobart 2005.

Ali Sarıkoyuncu, *Atatürk ve Din Adamları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002.

Bekir Sıdkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, TTK, Ankara 1989.

Durmuş Yalçın vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2005.

Dursun Ali Akbulut. "Saltanatın Kaldırılması ve Sonuçları", *Türkler*, C.16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

Garcés, Francisco. 1967. *A Record of Travels in Arizona and California, 1775–1776*. Edited by John Galvin. John Howell, San Francisco.

Hamza Eroğlu, *Türk Devrim Tarihi*, Sevinç matbaası, Ankara 1972.

Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz C.I*, Emre Yayınları, İstanbul, s.132–133.

Kemal Arıburnu, *Sivas Kongresi, Samsun'dan Ankara'ya Kadar Olaylar ve Anılarla*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

Mahmut Goloğlu, *Erzurum Kongresi*, Ankara 1968.

Mehmet Gönübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, 1919–1927, Haz: Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2004.

M. Tayyib Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken*, C.I. Namık Kemal Azak vd., *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Derya Kitabevi, Trabzon 2006.

Oral Sander, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e*, Simgе Kitabevi, Anlara 299.

Piri Reis, *Kitâb-ı Bahriyye, Denizcilik Kitabı*, Tercüman 1001 Temel Eser;

314

Refik Turan vd., *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Okutman Yayıncılık, Ankara 2009.

Selahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1987.

Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, MEB Yayınları, İstanbul 1991.

Stefan Zweig, *Dünyanın Çevresini Dolaşan İlk İnsan Macellan*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2002

Stefanos Yerasimos, *Bünyamin (Tudelalı)*, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c. 2.

Temuçin Faik Ertan (Ed.), *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2011.

TÜBİTAK, *Popüler Bilim Kitaplığı*, Kaşifler.

Uzm. Neşe Çetinoğlu, "Mustafa Kemal'in Bandırma

Vapuru Yolculuğu: Başlangıç ve Bitiş”, <http://www.forumlord.net/mustafa-kemal-ataturk-kosesi/8556-mustafa-kemal-ataturk-un-kisiligi-nasildi.html>

Woolley, Benjamin. *Savage Kingdom, The True Story of Jamestown, 1607, and the Settlement of America*, First Harper Perennial Edition Published 2008.

Yahya Akyüz vd., ., *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I/1, Türk İnkılabının Hazırlık Dönemi ve Türk İstiklal Savaşı*, Yüksek Öğretim Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

Yücel Özkaya vd., *Millî Mücadele Tarihi, C.I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, Ankara 2005

Zeki Saruhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, C.I Ankara 1982

İnternet Siteleri

tr.wikipedia.org/wiki/Francisco_Vásquez_de_Coronado

<http://www.bilim-haber.net/130-bin-yil-once-deniz-yolculugu.html>

<http://www.milliyet.com.tr/tarihi-degistirecek-kesif/dunya/sondakikaarsiv/04.01.2011/1334719/default.htm>

<http://www.bilim-haber.net/130-bin-yil-once-deniz-yolculugu.html>.

<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

<http://www.kultur.gov.tr/EN/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-74788/st-paul-aziz-paulus.html>

<http://www.mersin.web.tr/turistik16.htm>

<http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebebleri-ve-sonuclari/2944333>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Co%C4%9Fafi_ke%C5%9Fifler_listesi#cite_note-0

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87in_co%C4%9Fafi_ke%C5%9Fifleri

http://tr.wikipedia.org/wiki/Portekiz_co%C4%9Fafi_ke%C5%9Fifleri

<http://geograpy.blogcu.com/cografi-kesifler-sebebleri-ve-sonuclari/2944333>

http://tr.wikipedia.org/wiki/John_Hanning_Speke

http://tr.wikipedia.org/wiki/John_Franklin

[http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCnyamin_\(Tudela%C4%B1\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCnyamin_(Tudela%C4%B1))

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ruy_Gonzales_de_Clavijo

http://tr.wikipedia.org/wiki/Niccol%C3%B2_de'_Conti

http://tr.wikipedia.org/wiki/Pinz%C3%B3n_Karde%C5%9Fler

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Macellan

http://tr.wikipedia.org/wiki/Bartolomeu_Dias

http://tr.wikipedia.org/wiki/Gaspar_Corte-Real

http://tr.wikipedia.org/wiki/Amerigo_Vespuci

http://tr.wikipedia.org/wiki/Kristof_Kolomb

http://tr.wikipedia.org/wiki/Vasco_N%C3%BA

C3%B1ez_de_Balboa

<http://www.forumlord.net/mustafa-kemal-ataturk-kosesi/8556-mustafa-kemal-ataturk-un-kisiligi-nasildi.html>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Juan_Ponce_de_Le%C3%B3n

http://tr.wikipedia.org/wiki/Vasco_da_Gama

http://en.wikipedia.org/wiki/Sebasti%C3%A1n_de_Belalc%C3%A1zar

http://tr.wikipedia.org/wiki/Francisco_Pizarro

http://tr.wikipedia.org/wiki/Hernan_Cortes

http://tr.wikipedia.org/wiki/Antonio_de_Mendoza

http://tr.wikipedia.org/wiki/Pedro_de_Valdivia

[http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_\(explorer\)](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_(explorer))

http://tr.wikipedia.org/wiki/Walter_Raleigh

[http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_\(explorer\)](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Smith_(explorer))

http://tr.wikipedia.org/wiki/Edmond_Halley

http://tr.wikipedia.org/wiki/James_Cook

http://tr.wikipedia.org/wiki/Francisco_Garc%C3%A1

A9s

http://tr.wikipedia.org/wiki/Valentine_Baker

http://tr.wikipedia.org/wiki/Richard_Burton

http://tr.wikipedia.org/wiki/Robert_Falcon_Scott

http://tr.wikipedia.org/wiki/Clements_Markham

http://tr.wikipedia.org/wiki/Gertrude_Bell

http://tr.wikipedia.org/wiki/Aurel_Stein

<http://www.fotokritik.com/115373/kayip-bandirma-vapuru>

<http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve->

kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html

<http://www.cerezforum.com/kurtulus-savasimiz-ve->

kahramanlari/14235-bandirma-vapuru.html

<http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizci>
lerimiz.php

http://tr.wikipedia.org/wiki/Piri_Reis

<http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/tarihimiras/UnluDenizci>
lerimiz.php

Deniz yolculukları, üzerlerinde yaşanan ama başka insanlar tarafından bilinmeyen birçok kıtanın keşfine ve bilimin gelişmesine yol açtığı gibi, kimi insanların esaretine, kimi insanların ise bağımsızlığına vesile olmuştur. Dünya tarihine damgasını vuran birçok olayın hayata geçmesinde, önemli bilimsel çalışmaların başka insanlar tarafından tanınması ve bunlardan yararlanılmasında deniz yolculuklarının etkisi yadsınamaz.

Bu kitapta tarihin seyrini değiştiren deniz yolculuklarına ve denizcilere yer verilmiştir. Kimisi bu yolculuğun sonunda bir yeri keşfederken, kimisi bir halkın kaderini değiştirmiştir.

tarihin seyrini değiştiren deniz yolculukları

ISBN 978-605-5248-33-8

9 786055 248338

GENEL DAĞITIM
ALTINPOST YAYINLARI
ATB İş Merkezi
Anadolu Bulv. 174. Cad.
I Blok No: 252
Yenimahalle/ANKARA
0.312 397 22 53